

Socialret

Mikael Kielberg

Socialret

Tilbagebetaling · Forældelse · Modregning · Inddrivelse

Thomson
GADJURA

Mikael Kielberg

Socialret. Tilbagebetaling · Forældelse · Modregning · Inddrivelse

1. udgave/1. oplag

© Forlaget Thomson A/S (ITID A/S), København 2000

ISBN 87-619-0180-6

Omslag: Axel Surland

Sats og tryk: Nørhaven A/S, Viborg

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettigheder forbeholdes.

Til Vivi og Nathalie

Forord

Bogen gennemgår reglerne om tilbagebetaling, forældelse, modregning og inddrivelse af fordringer i socialretten. Der er ikke inddraget afgørelser mm. efter 1. august 2000.

Søborg 1. august 2000

Mikael Kielberg

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Nøglen til socialretten

1. Indledning	11
2. Hjemmel og analytiske hjælpemidler mv.	15
2.1 Hjemmel i national ret og i EU-retten	16
2.1.1 National ret	16
2.1.2 EU-retten	17
2.2 Retsprincippet eller skønspincippet	19
2.3 Rettighedssubjektet	21
2.3.1 Individualprincip	22
2.3.2 Myndighedskompetence	23
2.3.3 Hæftelse	25
2.3.4 Tilbagebetalingsevne	28
2.3.5 Modregning	28
2.3.6 Konklusion	29
2.4 Personkreds, tildellingsregler og udmålingsregler	30
3. Forsørgerbegreber og socialretlige principper	31
3.1 Forsørgerbegreber i den sociale lovgivning	31
3.2 Generelle socialretlige principper	32
4. Domsoversigt. Socialretlige domme fra UfR i perioden 1950 til 2000	33
5. Oversigt over socialretlige artikler fra UfR i perioden 1950 til 2000	42
6. Oversigt over socialretlige artikler fra Juristen i perioden 1950 til 2000	44

Kapitel 2. Hæftelse i socialretten

1. Indledning	49
2. Hæftelse ved tilbagebetalingskrav	50
3. Hæftelse ved serviceydelser	54
3.1 Eksempler på serviceydelser	54
3.2 Hjemmel for betaling	54
3.3 Hvem hæfter for betaling af ydelsen?	55
4. Stiftelsestidspunkt	56
5. Fakultativ/obligatorisk krav om tilbagebetaling	57

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb, der er modtaget med rette

1. Indledning	59
2. Underretning om tilbagebetalingspligt	61

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer	63
3.1 Uforsvarlig økonomi	63
3.2 Opgivelse af arbejde	69
3.3 + 4 Selv årsag til opsigelse	
Nægtet at tage imod et rimeligt arbejdsstilbud	71
3.5 Kollektiv arbejdsstrid	73
3.6 Likviditetsmæssige problemer	74
3.7 »Dobbeltdekning«/dobbeltforsørgelse	77
3.8 Terminshjælp og boligindskudslån	81
4. Dobbeltforsørgelse	83
 Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med urette	
1. Indledning	87
1.1 Årsager til fejludbetalinger	88
2. Obligatorisk krav om tilbagebetaling	90
3. Ulovbestemt og lovbestemt tilbagebetaling	90
3.1 Teori	91
a) ulovbestemt	91
b) lovbestemt	99
c) konklusion	103
4. Myndighedsansvar	103
4.1 »Giveransvar«	104
a) Praksis ved ulovbestemt tilbagebetaling	105
b) Praksis ved lovbestemt tilbagebetaling	108
5. Ansvar hos modtageren	110
5.1 Oplysningspligt	110
a) Praksis ved ulovbestemt tilbagebetaling	110
b) Praksis ved lovbestemt tilbagebetaling	111
5.2 »Mod bedre vidende«	120
a) Praksis ved ulovbestemt tilbagebetaling	122
b) Praksis ved lovbestemt tilbagebetaling	124
6. Frakendelse af pension	131
7. Efterbetaling	132
7.1 Stiftelsestidspunkt for betalings- og efterreguleringskrav	133
8. Erstatning/socialt bedrageri	134
9. Domsoversigt	135
 Kapitel 5. Forældelse	
1. Generelle forældelsesregler	141
1.1 Danske Lov 5-14-4	142

1.2 1908-loven	144
1.2.1 Forældelse efter § 1, nr. 2, om løbende ydelser	146
1.2.2 Forældelse efter § 1, nr. 5, om arbejdsskader	147
1.2.2.1 Arbejdsskadesikringsloven og 1908-loven	147
1.2.2.2 Sammenhængen mellem bestemmelserne om anmeldelsesfrist og genoptagelsesfrist i forhold til de generelle forældelsesregler	150
1.2.3 Forældelse efter § 1, nr. 6, om tilbagesøgningskrav	152
1.2.4 Hvornår løber forældelsesfristen fra, hvornår suspenderes og afbrydes fristen	153
2. Specielle forældelsesregler	158
2.1 Refusionskrav i henhold til retssikkerhedslovens § 9a	158
2.2 Tilbagebetalingskrav efter service- og aktivloven	160
2.3 Børnetilskudsloven	163
2.4 Pensionsloven	163
3. Passivitet	164
4. Domsoversigt	168

Kapitel 6. Modregning

1. Indledning om modregning	175
2. Den almindelige adgang til modregning	178
2.1 Gensidighed mellem hovedmand og modregner	178
2.2 Forfaldstid	182
2.3 Udjævnighed eller kravene er af samme art	183
2.4 Modregning udelukket på grund af sociale hensyn	183
2.5 Udvidet adgang til modregning ved konnekse krav	185
3. De specielle regler om modregning (lovbestemte)	189
4. Sammenfatning af den lovbestemte modregningsadgang	196
5. Aftalt modregning	197
6. Indtrædelsesret	198
7. Domsoversigt	201

Kapitel 7. Inddrivelse

1. Betalingsevne	207
2. Lønindeholdelse. Budget – indtægter – udgifter	211
2.1 Ikke-socialretlige krav	212
2.2 Socialretlige krav	213
2.3 Poster i budgettet	213
3. Eftergivelse	217
4. Tvangsinddrivelse	218

Indholdsfortegnelse

5. Klageveje	220
6. Sammenfatning	221
7. Domsoversigt	221
 Litteraturliste	 223
Afgørelsesregistre	
Administrative afgørelser	225
Folketingets ombudsmands Beretning	227
Domstolsafgørelser	228
Stikordsregister	230

Kapitel 1

Nøglen til socialretten

1. Indledning

Bogens emne er en gennemgang af reglerne om tilbagebetaling, forældelse, modregning og inddrivelse af fordringer i socialretten. Der er ikke en gennemgang af de sociale love. Der er alene en beskrivelse af de bestemmelser, der relaterer sig til emnet. Kapitel 1 er tænkt som en generel introduktion til socialretlige emner.

Socialretten er en juridisk disciplin som teoretisk ikke er særlig gennemarbejdet, og det gør det vanskeligt at orientere sig i socialretten. Socialretten er en offentligretlig disciplin. Socialretten omfatter pengeydelse og omsorgsydelse og omfatter følgende love:

- a) social administration¹,
- b) sociale serviceydelse²,
- c) sociale pengeydelse, herunder
  - kontanthjælp³,
  - dagpenge⁴,
  - pension⁵,
  - delpension⁶,
  - tillægspension⁷,
  - børneydelse
    - børnetilskud⁸
    - børnefamilieydelse⁹,

-
- 1. Lovbekendtgørelse 1998-07-21 nr. 540 om retssikkerhed og administration på det sociale område.
  - 2. Lovbekendtgørelse 1998-08-06 nr. 581 om social service.
  - 3. Lovbekendtgørelse 1998-09-29 nr. 707 om aktiv socialpolitik.
  - 4. Lovbekendtgørelse 1997-07-22 nr. 632 om dagpenge ved sygdom eller fødsel.
  - 5. Lovbekendtgørelse 1998-01-14 nr. 22 om social pension.
  - 6. Lovbekendtgørelse 1999-06-10 nr. 443 om delpension.
  - 7. Lovbekendtgørelse 1998-10-20 nr. 752 om arbejdsmarkedets tillægspension.
  - 8. Lovbekendtgørelse 1995-08-25 nr. 707 om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag.
  - 9. Lovbekendtgørelse 1999-09-06 nr. 701 om en børnefamilieydelse.

Kapitel 1. Nøglen til socialretten

arbejdsskadesikring¹⁰,
arbejdsløshedsdagpenge¹¹ samt
boligstøtte¹².

De grundlæggende principper i den sociale lovgivning er,

- at borgerne har et ansvar for deres egen situation, således at den enkelte, eventuelt med særlig støtte, aktivt skal medvirke til at løse egne problemer,
- at borgerne og brugerne skal medvirke og have indflydelse,
- at mulighederne for hjælp skal ses bredt og ikke kun i forhold til den sociale lovgivning,
- at indsatsen tidligt i et hjælpeforløb skal målrettes, for at hjælpen i højere grad kan virke forebyggende,
- at fremme et rummeligt arbejdsmarked for at fastholde personer i beskæftigelse og forbedre mulighederne for at få en aktiv tilværelse, og
- at øge fleksibiliteten og inddrage andre i forebyggelse og løsning af sociale opgaver, f.eks. de faglige organisationer, de frivillige m.fl.

a) Retssikkerhedsloven (administration)

Formålet med retssikkerhedsloven er, at

- sikre borgernes rettigheder og indflydelse, når de sociale myndigheder behandler sager,
- fremhæve, at de sociale myndigheder har pligt til at tilrettelægge en tidlig, helhedsorienteret hjælp,
- forebygge, at personer, der har eller kan få vanskeligheder ved at fastholde et arbejde, får behov for hjælp til forsørgelse, og
- fastlægge struktur og grundlæggende principper for administration af sociale sager.

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område indeholder en række regler om, hvordan myndighederne skal behandle sagerne. Der er lagt vægt på borgernes retssikkerhed, og at de får muligheder for aktivt at medvirke og få indflydelse, når myndighederne behandler deres sag. Hidtil har der ikke været formuleret sådanne tværgående lovregler for behandling af sociale sager, men de har i et vist omfang været gældende som uskreven ret.

10. Lovbekendtgørelse 1998-12-17 nr. 1058 om sikring mod følger af arbejdsskade.

11. Lovbekendtgørelse 1999-08-19 nr. 666 om aktiv arbejdsmarkedspolitik.

12. Lovbekendtgørelse 1999-11-25 nr. 855 om individuel boligstøtte.

Retssikkerhedsloven samler også en række regler, som gælder for de sociale love, f.eks. om hvilken myndighed der har pligt til at give hjælpen (handlekommune), myndighedernes adgang til at indhente oplysninger, muligheder for at klage, regler om børn og unge-udvalg, ældreråd og klageråd.

Retssikkerhedsloven erstatter en række regler, som hidtil har stået i bistandsloven og i forskellige andre sociale love – det gælder navnlig reglerne om administration, klage og oplysningspligt – den sociale styrelseslov og lov om Den Sociale Ankestyrelse. Videre indgår også regler, som tidligere fandtes spredt i forskellige love, cirkulærer, forretningsordener og regler, som kunne udledes af de sociale nævns, Ankestyrelsens og domstolenes praksis, udtalelser fra Folketingets Ombudsmand, Justitsministeriet, Indenrigsministeriet, Socialministeriet m.fl.

b) Serviceloven (omsorgsforsørgelse)

Lov om social service samler regler om hjælp til forskellige sociale formål, som hidtil har været i bistandsloven. Serviceloven tager udgangspunkt i de enkelte ydelser, og for at understrege forskellen i indsatsen er ydelserne opdelt i tre niveauer.

Det første niveau repræsenterer gratis tilbud om rådgivning, der retter sig generelt til borgere med sociale problemer i bred forstand. Formålet med disse tilbud er at forebygge og hjælpe borgere over øjeblikkelige vanskeligheder og på længere sigt at sætte dem i stand til at løse problemer, der opstår, ved egen hjælp.

Det andet niveau omfatter en række servicetilbud. Fælles for disse tilbud er, at de retter sig bredt til f.eks. børnefamilier og andre grupper med behov for almene serviceydelser. Disse tilbud har ofte et forebyggende aspekt, men har ikke til formål at afhjælpe mere omfattende sociale problemer. Som udgangspunkt skal der betales for disse tilbud.

Det første og andet niveau udgør et sammenhængende ydelsessystem af forebyggende karakter. Dvs. at der skal være mulighed for at sætte ind med støtte, før situationen for den enkelte er blevet rigtig alvorlig.

Det tredje niveau er særlige tilbud og hjælpeforanstaltninger. Det drejer sig om ydelser, der skal tilgodese borgere med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Disse tilbud forudsætter som udgangspunkt en individuel behovsvurdering, og de omfatter en bred vifte af tilbud, der både kan have midlertidig og mere permanent karakter.

Disse tre niveauer giver mange muligheder for tilbud med fleksibel og individuel støtte. Opdelingen i tre niveauer markerer, at intensiteten i indsatsen er forskellig, og som udgangspunkt har forskellige målgrupper. Opdelingen er imidlertid ikke udtryk for en statisk eller permanent placering af den enkelte borger. Tværtimod forudsættes ydelserne i de tre niveauer at indgå i et samspil, hvor ydelserne supplerer eller understøtter hinanden.

c) **Pengeforsørgelse**

Aktivloven:

De ovenfor nævnte principper indgår i lov om aktiv socialpolitik, der samler reglerne om hjælp til forsørgelse. Der er nu kun en lov om kontanthjælp, aktivering, hjælp til enkeltudgifter, revalidering, fleksjob, skånejob med løntilskud m.v. Aktivloven sætter yderligere fokus på aktive hjælpeformer frem for passiv forsørgelse. Det grundlæggende sigte er, at hjælpen skal gøre modtageren i stand til at klare sig selv, og modtageren og ægtefællen har pligt til efter evne at udvikle og udnytte deres arbejdsevne, f.eks. ved at tage imod tilbud om aktivering.

Sygedagpenge:

Loven hviler på følgende hovedprincipper.

Private arbejdsgivere udbetaler ved sygdom dagpenge i de 2 første uger af fraværet. Offentlige arbejdsgivere udbetaler ved sygdom dagpenge, så længe ansættelsesforholdet består. For lønmodtagere kræves mindst 120 timers beskæftigelse inden for de sidste 13 uger. Selvstændige erhvervsdrivende har i tilfælde af sygdom ret til dagpenge efter 2 ugers sygdom med mulighed for at forsikre sig med ret til dagpenge fra 1. eller 3. fraværsdag. Dagpenge ved graviditet, barsel og adoption udbetales af kommunen.

Pension:

Loven afløste de to tidligere pensionslove – lov om folkepension og lov om invalidepension og førtidspension. Loven omfatter folkepension, højeste førtidspension, mellemste førtidspension, forhøjet almindelig førtidspension og almindelig førtidspension samt en række særlige tillæg. Pensionen består af grundbeløb og pensionstillæg. Ved højeste førtidspension kan der endvidere tilkendes invaliditetsbeløb og erhvervsudytighedsbeløb. Ved mellemste førtidspension kan der tilkendes invaliditetsbeløb og ved forhøjet almindelig førtidspension kan tilkendes førtidsbeløb.

Delpension:

Delpension kan udbetales til lønmodtagere og personer med anden erhvervsindtægt end lønindtægt i alderen fra 60 til 65 år, der nedsætter der arbejdstid. Delpension udbetales med et fast beløb for hver hele time arbejdstiden nedsættes.

Børneydelser:

Loven omfatter børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag (ordinært børnetilskud ydes til børn af enlige forsørgere og forældre, der begge modtager social pension. Til en enlig forsørger, der har barnet hos sig, ydes desuden et ekstra børnetilskud. Særligt børnetilskud udbetales til forældreløse børn, og til børn, hvor faderskabet ikke er fastslået.) Disse ydelser er faste sociale ydelser, der i særlige tilfælde kan

2. Hjemmel og analytiske hjælpemidler mv.

ydes til børn under 18 år. Ydelserne udbetales ved siden af børnefamilieydelsen, der efter børneydelsesloven udbetales som en generel fast ydelse til børn under 18 år.

Arbejdsskadesikring:

Arbejdsgiveren er erstatningspligtig over for sine ansatte og disses efterladte for følger af de ansattes personskade, der skyldes arbejdet for arbejdsgiveren.

Arbejdsløshedsforsikring:

Lønmodtageren kan forsikre sig mod arbejdsløshed. Det vigtigste led er fortsat formidling af arbejdskraft gennem etablering af kontakt mellem arbejdstager og arbejdsgiver. Såfremt beskæftigelse ikke kan opnås skal loven sikre, at en aktiv indsats kan bringe de ledige i arbejde. Der kan udbetales dagpenge i to delperioder på ialt 7 år indenfor hvilke der gennem uddannelse, jobtræning og andet kan skabes grundlag for selvforsørgelse.

Boligstøtte:

Loven tilsigter at lette familie, pensionister og enlige adgangen til at skaffe sig en passende bolig i overensstemmelse med økonomi og familieforhold.

Forståelse af socialretten forudsætter indgående kendskab til de sociale love og forvaltningsretten. Det er endvidere nødvendigt at have et indgående kendskab dels til en række juridiske begreber og dels til socialretlige principper. I dette kapitel præsenteres analytiske hjælpemidler og principper, som er nødvendige for at forstå socialretten. De er delt i to grupper, nemlig gruppe 1 bestående af en beskrivelse af: a) lovtekniske og Eu-retlige principper, b) rets- og skønprincip, c) rettighedssubjektet, d) personkreds – tildelingskriterier – udmålingsregler. Herefter gruppe 2 bestående af: a) forsørgerbegreber og b) generelle socialretlige principper. Tilsidst i kapitlet er der en oversigt om samtlige domme i UfR der er afsagt om socialretlige spørgsmål i perioden 1950 til 2000 samt en oversigt over artikler om socialretlige emner i UfR og Juristen i perioden 1950 til 2000 med angivelse af forfatternavn, artiklens titel og sidehenvisning.

2. Hjemmel og analytiske hjælpemidler mv.

Under dette punkt gennemgås 1) lovtekniske og EU-retlige principper, 2) rets- og skønprincip, 3) rettighedssubjektet, 4) personkreds – tildelingskriterier – udmålingsregler

2.1 Hjemmel i national ret og i EU-retten

2.1.1 National ret

Hjemmel

Myndigheder er underlagt et hjemmelskrav¹³, det vil sige, at der skal være en lovbestemmelse, der giver borgeren ret til en bestemt ydelse, for at myndigheden kan udbetale ydelsen. Princippet om, at der skal være hjemmel, fremgår ikke af grundloven, men lægges til grund af den lovgivende, dømmende og udøvende magt i deres respektive virksomhed. Princippet hviler således på en sædvane. Princippet indebærer, at det af loven, bekendtgørelsen eller praksis skal fremgå, under hvilke omstændigheder forvaltningen kan give ansøgeren en bestemt ydelse eller på anden måde træffe afgørelser vedrørende borgeren.

Hjemlen er imidlertid ikke altid lige præcis. Visse lovbestemmelser åbner mulighed for, at forvaltningen kan udøve et skøn. En lovregel kan således være præcis, vag eller skønspregt¹⁴. Specielt ved skønspregede afgørelser er myndigheden underlagt en række overordnede ulovbestemte principper. Det gælder bl.a. magtfordrejning, skøn under regel og lighedsgrundsætningen.

Magtfordrejning foreligger, hvis forvaltningen lægger usaglige hensyn til grund for afgørelsen. Det betyder bl.a., at private og partipolitiske hensyn er sagen uvedkommende. Som eksempel kan nævnes, at forældres manglende vilje til at betale for daginstitution ikke må indgå i udvælgelsen af børn, der under en strejke kan få plads i en nødinstitution.

13. Hjemmel findes i retskilderne. Retsskilderne er loven, retspraksis, sædvaner og forholdets natur. Under loven hører grundloven, love og bekendtgørelser og administrative forskrifter, der er udstedt med hjemmel i lov. Cirkulærer kan ikke anses for egentlige retsregler, idet de er tjenstbefalinger, som en overordnet myndighed udsteder til en underordnet myndighed. Men cirkulærer har stor betydning som vejledning for den kommunale sagsbehandler i sociale sager.

14. Mange af de juridiske problemer, der opstår, kan afgøres direkte ud fra lovens tekst. Mange ord er imidlertid flertydige. Det er derfor nødvendigt at supplere lovens tekst med fortolkning. Der er herved tale om subjektiv fortolkning. Hvis resultatet direkte kunne læses af bestemmelsen havde der været tale om en objektiv fortolkning.

En lovbestemmelse kan fortolkes indskrænkende, udvidende eller modsætningsvist. Ved indskrænkende forstås, når særlige forhold taler for ikke at anvende reglen. Modsat kan der fortolkes udvidende eller som det også kaldes analogt, hvis der er »hul« i loven og årsagernes lighed taler for, at reglen skal finde anvendelse. Ved modsætningsvis forstås, at en regel udtømmende gør op med, hvad der er omfattet af reglen.

Er der to love, der siger hvert sit, har praksis udviklet tre yderligere fortolkningsprincipper. Lex superior, lex specialis og lex posterior. Ved lex superior forstås, at grundloven går forud for loven, at loven går forud for bekendtgørelsen m.m. Ved lex specialis forstås, at den specielle regel går forud for den generelle regel. Ved lex posterior forstås, at en yngre regel går forud for en ældre regel.

2. Hjemmel og analytiske hjælpemidler mv.

Skøn under regel vil sige, at skønnet ikke må sættes ud af kraft på grund af interne retningslinier, fx »skuffecirkulærer«, som er den populære betegnelse for kommunernes egne fortolkninger af regler, hvori der indgår et skøn. Der skal således foretages et individuelt skøn i hver enkel sag.

SM O-43-94. Sagen vedrørte en 17-årig gravid pige, der søgte hjælp. Ankestyrelsen fandt, at sagen vedrørende hjælp til kvinden efter bistandslovens §§ 37, 46 og 47 skulle realitetsbehandles af kommunen, der således ikke kunne afvise ansøgningen med henvisning til bistandslovens § 6, stk. 1 (om forældres forsørgelsespligt). Ankestyrelsen lagde vægt på, at ansøgningen om hjælp var begrundet i, at hun var gravid. Ankestyrelsen bemærkede samtidig, at kommunen ved at indføre en fast praksis, hvorefter der ikke udbetaltes ydelser efter bistandslovens kapitel 9 og 11 til gravide under 18 år indtil 3 måneder før forventet fødselstidspunkt, havde handlet i strid med den forvaltningsretlige grundsætning om, at skønnet ikke måtte sættes ud af kraft. Man må ikke sætte »skøn under regel«.

Spørgsmålet i sagen var om dagældende § 6 i bistandsloven (nu aktivlovens § 2) var til hinder for at udbetale kontanthjælp til den gravide pige. Der var hjemmel til at udbetale kontanthjælp, selvom ansøgeren var under 18 år, idet den offentligretlige forsørgelsespligt overfor et barn ophører, hvis der må ydes det hjælp i forbindelse med svangerskab.

Ved afgørelser, der træffes på grundlag af et skøn, er forvaltningen underlagt en lighedsgrundsætning. Det vil sige, at det samme tilfælde skal behandles ens, men med respekt for den enkeltes sags specielle forhold. Fx kan nævnes, at en ansøger til offentlig stilling ikke må få afslag med begrundelsen, at han er overvægtig, med mindre han derved er uegnet til at bestride jobbet, eller der ville være en uacceptabel høj pensionsrisiko for arbejdsgiveren. I en konkret sag fra Folketingets Ombudsmands beretning 1987 side 201 kom det under en sådan sag frem, at en chauffør ved DSB havde fået afslag på grund af en mekanisk anvendelse af en vejledende tabel over forholdet mellem ansøgerens højde og vægt. Efter dette blev oplyst, blev han ansat.

2.1.2 EU-retten

Dansk ret hviler tillige på EU-regler¹⁵. EU-retten udgør derfor på lige fod med danske love en del af hjemmelsgrundlaget for myndighedernes afgørelser.

15. EU's regler om social tryghed hviler på 4 hovedprincipper: Ligebehandlings-, sammenlægnings-, eksportabilitets- og pro rata temporis-princippet.

Ligebehandlingsprincippet betyder, at statsborgerne skal stilles lige indenfor Unionen, hvilket medfører, at krav om indfødsret i de nationale sikringsordninger ikke kan gøres gældende overfor EU-borgere.

Sammenlægningsprincippet medfører, at hvis et EU-lands lovgivning indeholder bestemmelser om optjenning af anciennitet for at opnå en social ydelse, skal ansøgeren godskrives den anciennitet han har oparbejdet i et andet EU-land.

Eksportabilitetsprincippet indebærer, at retten til udbetaling af sociale sikringsydelser i et

EU-forordninger kan sammenlignes med love eller bekendtgørelser og finder direkte anvendelse i den enkelte medlemsstat. Det betyder, at forvaltningsmyndigheder er forpligtet til at lægge forordningens bestemmelser til grund for sine afgørelser.

EU-direktiver retter sig direkte til medlemsstaterne, og ikke som udgangspunkt til borgerne. Et direktiv skal derfor omformes til dansk ret og gennemføres af Folketinget, for at borgere kan forpligtes. EF-domstolen har imidlertid fastslået, at et direktiv, der ikke er gennemført i en medlemsstat, under visse betingelser alligevel kan skabe ret for en borger overfor en medlemsstat efter udløb af den i direktivet fastsatte frist for gennemførelse i medlemsstaten. Modsat vil et direktiv, der ikke er gennemført, ikke kunne skabe pligt for borgeren i denne medlemsstat.

I følge EU's forordning 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, er følgende forhold undergivet forordningens bestemmelser:

Ydelser

- ved sygdom, graviditet og fødsel,
- ved invaliditet – herunder ydelser med sigte på at bevare eller forbedre erhvervs-evnen,
- ved alderdom,
- til efterladte,
- i anledning af arbejdsulykker og erhvervssygdomme,
- ved dødsfald,
- ved arbejdsløshed,
- familieydelser.

Danmark har meddelt EU, at forordningen finder anvendelse på følgende love:

- Sygesikringsloven,
- sygehusloven,
- lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel,
- lov om social pension,
- ATP-loven,
- arbejdsskadesikringsloven,
- børnetilskudsloven,
- børnefamilieydelsesloven,

---

land bevares ved flytning til et andet EU-land. Sagt populært betyder det, at en person, der har ret til at få udbetalt en pension i Maribo også kan få det samme beløb udbetalt i Malaga.

Endelig giver pro rata temporis-princippet ret til en forholdsmæssig ydelse, hvis en arbejdstager ikke har nået at optjene tilstrækkelige rettigheder til at få en fuld ydelse. Det betyder, at en person, der har været beskæftiget i en række EU-lande vil være berettiget til en forholdsmæssig pension fra hvert af landene (brøkpension).

- lov om arbejdsløshedsforsikring,
- den del af bistandsloven, der angår revalideringsforanstaltninger.

2.2 Retsprincippet eller skønspincippet

Er det retsprincippet eller skønspincippet der er fremherskende i den sociale lovgivning? Birthe Frederiksen¹⁶ har anført, at den sociale lovgivning kan deles op i følgende 2 hovedgrupper:

1. Love, der omhandler faste ydelser, hvis størrelse er angivet i selve lovteksten, som også angiver de betingelser, der skal være opfyldt, for at ydelserne kan komme til udbetaling. Man kan sige, at den, der kan dokumentere at opfylde lovens betingelser, har krav på et bestemt beløb i kroner og øre, og at dette krav i givet fald vil kunne gennemtvinges ved domstolene ved søgsmål mod de offentlige myndigheder. Love af denne art kan således siges at bygge på et retsprincip.
2. Love, der omhandler ydelser, som udmåles efter et skøn, i hvert enkelt tilfælde. Da udmålingen af den bistand, der skal ydes, bygger på et skøn hos de sociale myndigheder, vil der aldrig foreligge krav, som kan gennemtvinges ved domstolene. Love af denne art kan siges at bygge på et skønspincip.

Det er den definition af begreberne retsprincip og skønspincip, der anvendes af socialministeriet. I 2. rapport fra Kontanthjælpsudvalget af 1994 er det udtalt, »at det er imidlertid karakteristisk for bistandslovens bestemmelser, at de ofte indeholder flere typer af kriterier. Dette hænger sammen med, at bestemmelserne kan deles op i følgende 3 elementer: personkreds (hvem er omfattet), tildeling (hvilke betingelser skal man opfylde) og udmåling (hvor meget kan man få). Alle 3 elementer kan være angivet mere eller mindre udførligt i de enkelte bestemmelser. Selv om udmålingen sker efter faste retningslinier, og bestemmelsen således efter den ovenfor angivne definition henregnes under retsbestemte ydelser, kan der i de enkelte bestemmelser tillige være kriterier, som kræver en mere skønsmæssig vurdering. Det er således ikke muligt at placere bestemmelserne som enten retsbetsemte eller skønsmæssige. I stedet må de kriterier, der indgår i hver enkelt bestemmelse vurderes særskilt i forhold til præcisionsgraden.

Mange af de i bistandslovens afsnit om kontanthjælp angivne kriterier må karakteriseres som mindre præcise, og afgørelser efter sådanne bestemmelser bliver en mellem ting mellem skøn og retsanvendelse. På grænseområdet mellem retsbestemte kriterier og vage elastiske lovbestemmelser kan nævnes § 48 »merudgifter ved forsørgelsen«. Der er på den ene side tale om en forholdsvis præcis beskrivelse, der klart afskærer fx behandlingsudgifter og almindelige udgifter, som alle kan have. På den anden

16. Jf. Juristen 1975 side 386.

side er der i udtrykket »merudgifter« og forsørgelse indeholdt en vis elasticitet, som gør det vanskeligt ud fra almindelige fortolkningsprincipper at afgøre, hvor grænsen for bestemmelsens anvendelse skal drages. Med andre ord er der overladt et vist spillerum til forvaltningen. Som eksempel på et bredere – mindre udførligt – kriterium kan nævnes § 39, hvorefter der kan ses bort fra en formue, »som bør bevares af hensyn til pågældendes og familiens erhvervsmuligheder«. Her er der overladt et endnu større spillerum til forvaltningen, omend der stadig vil være en vis ramme for forvaltningens administration af bestemmelsen. Som endnu mere skønsmæssig præget bestemmelse kan nævnes kriteriet »rimeligt begrundet« i § 46 for ydelse af hjælp til enkeltudgifter. Ved afgørelser efter denne bestemmelse vil kommunerne være meget frit stillet, dog med den begrænsning, at afgørelser, der kan betegnes som åbenbart urimelige kan tilsidesættes.« Se i overensstemmelse hermed Lis Sejrs Artikel i Jurainformation Nyhedsbrev fra december 1990 om vage og elastiske lovbestemmelser.

En helt anderledes tænke måde vedørende skøn og efterprøvelse af skønnet er præsenteret af Hans Gammeltoft-Hansen i artiklen »Ombudsmandens prøvelsesbegrænsninger« i »Liv, Arbejde og Forvaltning« side 188, hvor det er udtalt: »Tanken om at beskrive ombudsmandens prøvelsesbegrænsninger uden anvendelse af skønnebegrebet synes at være gennemførlig. En tvangfri og adækvat fastlæggelse og beskrivelse af begrænsningerne opnås ved at anvende de tre hovedkategorier (*faktum/bevis, fagkundskab, sagkundskab, supplere dem med nogle prøvelseshæmmende faktorer (prognoser, visse dispensationer, særlige retsområder, ressourceafvejninger) og korrigere med nogle faktorer, der fører til prøvelse uanset begrænsningerne (resultatmangler, metode-mangler, behandlingsmangler)* ... Fordelene ved på denne måde at slippe af med skønnebegrebet i beskrivelsen er som nævnt, at ombudsmanden faktisk prøver ret væsentlige dele af de såkaldt skønsmæssige afgørelser. At tage udgangspunkt i, at skønnet som sådant er unddraget prøvelse, bliver dermed så skævt et startpunkt og kræver så vidtgående undtagelser, at beskrivelsen bliver inadækvat, grænsende til det vildledende; dette smitter også på en uheldig måde af på den forklaring, der i konkrete sager meddeles som begrundelse for prøvelsesbegrænsningen. En yderligere fordel ved at undgå skønnebegrebet består i, at det som følge af den analytiske uklarhed i retsanvendelsen/skønsondringen (jf. afsnit 1) i sig selv er et dårligt arbejdsredskab, såvel i den daglige praksis som i en generel analyse og beskrivelse.«

»Udtrykket 'fagkundskab' bruges som anført her til at betegne den særlige professionelle og uddannelsesmæssigt baserede ekspertise, bortset fra den juridisk – som er den eneste ombudsmanden råder over« ... »Ved udtrykket 'sagkundskab' forstås i nærværende sammenhæng den særlige indsigt og ekspertise, som et forvaltningsorgan opnår gennem den kollektive erfaring, der akkumuleres gennem lang tids behandling af et stort antal sager inden for det pågældende specialområde«.

Til en mere præcis forståelse af tankegangen må naturligvis henvises til læsning af den nævnte artikel.

2.3 Rettighedssubjekt

Der indledes med et afsnit om hvem, der er rette modtager af en ydelse, fordi det er vigtigt at få afklaret, hvem der er den juridiske modtager af en ydelse eller er part i en bistandssag, i en række juridiske spørgsmål.

Er det ægtefællerne, de biologiske forældre, familien, det enkelte familiemedlem, forældremyndighedsindehaveren, barnet, den handicappede, personen eller andre, der er rette modtager af en social ydelse. Det kan man ikke umiddelbart svare på. Det afhænger af situationen – den aktuelle juridiske sammenhæng. Det vil derfor være praktisk at have et begreb – et analytisk hjælpemiddel – når man skal orientere sig i den sociale lovgivning særligt når juridiske sammenhænge skal belyses, idet »modtageren« skifter fra paragraf til paragraf. I en artikel i Juristen i 1995 foreslog jeg, at kalde begrebet rettighedssubjekt. Det kan man bruge som hjælpemiddel til afklaring af:

hvem der er rette modtager af ydelsen,
hvilken myndighed, der har den stedlige kompetence til at træffe afgørelser i sagen,
hvem der har oplysnings- og underretningspligt,
hvem der hæfter for serviceydelser,
hvem der hæfter for eventuelle efterregulerings- og tilbagebetalingskrav,
hvilke personers forhold, der har indflydelse på en skyldners tilbagebetalingsevne,
hvem der, efter de almindelige modregningsregler, kan modregnes overfor.

Det vandt aldrig rigtig gehør. Men et overbegreb er nu praktisk alligevel, når modtageren af en ydelse eller parten i bistandssager i den sociale lovgivning er forskellig fra paragraf til paragraf. Eller man kan sige, at den samme person (modtageren af en social ydelse) kan »optræde« med forskellig retlig status. Afsnittet gennemgår ikke hvilken faktisk forsøgelse modtageren kunne have ret til¹⁷.

Meningen med afsnittet er at belyse rettighedssubjektet i den sociale lovgivning uden dog at foretage en fyldestgørende gennemgang af opholdskommunereglerne, hæftelsesspørgsmål, modregning mm, men blot ved eksempler at pege på forhold og sammenhænge, der knytter sig til rettighedssubjektet i den sociale lovgivning. Beskrivelsen af rettighedssubjektet består således ikke i en beskrivelse af selve rettigheds-subjektet, men i en beskrivelse af de juridiske sammenhænge hvor det optræder.

17. Tildelingskriterier og udmålingsregler af kontanthjælp, pension, sygedagpenge eller betaling for institutionsplads i børnehave eller plejehjem gennemgås ikke.

2.3.1 Individualprincip

Dansk ret hviler på et individualprincip. Det vil sige, at rettigheder og pligter er bygget op omkring den enkelte person, medmindre andet er bestemt ved lov. Rettigheds-subjektet er således normalt den enkelte person, men i visse tilfælde er det en samlebetegnelse for en flerhed af personer.

Rettighedssubjektet har retsevne. Det betyder, at subjektet både har rettigheder og forpligtelser. Begge disse er normalt til stede hos en voksen, men for børns vedkommende kan det forekomme, at barnet kun har rettighederne og ikke forpligtelserne. Som et eksempel på det sidste kan nævnes lov om børnetilskud og lov om børnefamilieydelse, hvor barnet har retten til ydelsen, men forældrene har oplysningspligten mm.

Det fremgår af lovbestemmelserne, hvem der er rettighedssubjekt. Er det personen, ægtefællerne, forældrene, familien, forældremyndighedsindehaveren, barnet eller andre. Hvis der ikke er angivet noget specielt i loven, er det som udgangspunkt den enkelte person. Rettighedssubjektet inden for den sociale lovgivning er ikke entydigt. Det er forskelligt fra paragraf til paragraf.

Hver ægtefælle er et selvstændigt subjekt, medmindre andet er bestemt ved lov. Ifølge retsvirkningslovens § 16 har hver ægtefælle i levende live rådigheden over alt, hvad han har indført i fællesboet. Princippet indebærer, at den ene ægtefælles rettigheder og pligter ikke er afhængige af den anden ægtefælles gøren og laden, medmindre andet er bestemt ved lov.

I den danske socialret har man en forestilling om, at der er en gensidig offentligretlig forsørgelsespligt mellem ægtefæller. Dette fremgår ganske vist også af aktivloven, hvorefter enhver mand og kvinde overfor det offentlige er forpligtet til at forsørge sig selv, sin ægtefælle og sine børn under 18 år. Problemet er imidlertid, at dette princip ikke fuldt ud er implementeret i de enkelte bestemmelser. Det betyder, at ydelser tildeles uafhængigt af ansøgerens tilknytning til en anden person eller ægtefælle og uafhængigt af tilknytningen til en husstand. De eneste eksempler, hvor den gensidige offentligretlige forsørgelsespligt fuldt ud er indført i lovgivningen er ved udmåling (ikke tildeling) af kontanthjælp, tilkendelse af behovsbestemt førtidspension, ved vurdering af en skyldners tilbagebetalingsevne¹⁸ og ved hæftelse af tilbagebetaling af terminsudgifter og indskud. På øvrige områder i socialretten er det individualprincippet, som hersker.

Ved en persons død *indtræder*¹⁹ boet (ikke enken, arvinger eller andre, men boet

18. Der er endvidere sket en delvis implementering i relation til et af tildelingskriterierne ved ret til kontanthjælp, idet en ægtefælle til ansøgeren er forpligtet til at have udnyttet sin rådighedsforpligtelse, men det gør dog ikke ægtefællen til modtager af ydelsen.

19. Jf. UfR 1976 side 717, hvorefter det blev slået fast, at en persons forhold til en plejehjemsplads er af en personlig art, der ophører ved dødsfald. Boet fandtes derfor end ikke efter konkurslovens § 17 berettiget til at indtræde i forholdet. Der var ikke oplyst om omstændigheder, der havde været til hinder for, at plejehjemmet havde kunnet opbevare boets beskedne løsøre uden udgift for boet.

2. Hjemmel og analytiske hjælpemidler mv.

som et nyt rettighedssubjekt) i samtlige afdødes formueretlige fordringer, men ikke i personlige fordringer²⁰. Det betyder, at retten til en formueretlig fordring består efter dødsfaldet, hvis den er stiftet inden ansøgeren døde. Derimod forudsætter retten til en personlig ydelse, at ansøgeren er i live ved meddelelse af forvaltningsakten vedrørende ydelsen²¹.

2.3.2 Hvilken myndighed har kompetence til at træffe afgørelse²²

Det er alfa og omega at gøre sig klart hvem der i den enkelte situation er den egentlige modtager af ydelsen, når myndighedskompetencen skal fastlægges. Et par eksempler:

I servicelovens kapitel 8 om særlige regler om børn og unge er rettighedssubjektet som udgangspunkt forældremyndighedsindehaveren. De indgreb, der kan og i visse tilfælde skal foretages efter disse regler, sker således over for forældremyndighedsindehaveren i dennes ret til at udøve forældremyndigheden. Der er i relation til kompetencereglerne ikke tale om indskrænkninger i barnets retlige status i forhold til serviceloven. Det er derfor den opholdskommune, hvor forældremyndighedsindehaveren opholder sig, der har den stedlige kompetence til at handle. Det forhold, at barnet opholder sig hos den anden af forældrene, og i henhold til § 9 har opholdskommune der, ændrer ikke på, at indgreb efter reglerne skal foretages af den kommune, hvor rettighedssubjektet – forældremyndighedsindehaveren – opholder sig.

I en situation, hvor et barn er fjernet fra hjemmet, og forældrene efter en skilsmisse vælger fælles forældremyndighed, hvorefter afgørelser kun kan træffes i enighed, er der et problem med hensyn til hvilken kommune, der har handlepligten. Det er forældremyndighedsindehaverens opholdskommune, der har kompetencen. Bor de i hver sin kommune, er kompetencen principielt således i to kommuner, idet kommunen ikke kan »disponere« over større myndighed end den, den enkelte af forældrene har. Det er en uheldig situation. Man må derfor finde en praktisk løsning. En mulighed kunne være, at løsningen bygger på, hvilken kommune der har størst kendskab til barnet. Valget forudsætter, at den kommune, der ikke træffer afgørelse, bliver hørt og udtaler sig om alle relevante forhold i sagen. En anden mulighed kunne være, at begge kommuners kompetente organer mødtes, og at organerne i enighed fandt en løsning.

20. Som eksempler på personlige fordringer kan nævnes sygedagpenge, ydelser efter lov om social pension og godtgørelse for tort, jf. § 26 i lov om erstatningsansvar og erstatning for tab af erhvervsvenne efter arbejdsskadeloven, jf. UfR 1961.280 Ø.

21. »Forvaltningsret« af Gammeltoft-Hansen m.fl. side 397 og 399.

22. Litteratur: »Bistandsloven med kommentarer« af Bo Antonsen, Grethe Buss og Anne Lind Madsen side 123 til 133, »Kommuners handlepligt og indbyrdes refusionspligt i henhold til bistandsloven« af Uffe Vesthy Madsen side 12 til 31 og artikel »Retlige problemer i forbindelse med bistandsklienters flytning« af Jon Andersen i Juristen 1991.225 ff., Temanummer nr. 15 18/8 2000 i Jurainformation om opholdskommuner og refusion af Mikael Kielberg.

Den logiske løsning er, at kommunernes kompetente organer mødes, og i enighed træffer en afgørelse. Der er flere forhold, der taler for en sådan løsning. For det første er denne løsning mere i overensstemmelse med »fælles forældremyndigheds« væsen, hvorefter myndigheden kun kan udøves i enighed, og i tilfælde af manglende enighed opretholdes status quo. For det andet er beslutningen om foranstaltninger for børn og unge ofte meget bekostelige, og udgiften skal i princippet betales af den/de besluttende myndigheder. For det tredje fremgår det af SM O-117-94, at Børn og ungeudvalgets afgørelse var ugyldig, fordi en anbringelse af et barn eller en ung uden for hjemmet efter bistandslovens § 35, når forældrene har fælles forældremyndighed, ikke var sket i forhold til begge forældre. Afgørelsen herom skulle således træffes i samme møde over for dem begge, se tillige SM O-58-97. Men dette forslag er uanvendeligt. Tvisten har fundet sin forbillidlige løsning i SM O-140-97, hvor Ankestyrelsen tog udgangspunkt i, at bistand til et barn må betragtes som bistand til forældrene og det derfor var forældremyndighedsindehaverens opholdskommune, der ville være handlekommune²³. Hvor begge forældre havde del i forældremyndigheden, og hvor forældrene boede i hver sin kommune, havde begge kommuner således ret og *pligt til at handle*. Afgørelsen af hvilken af kommunerne, der skulle handle, ville herefter bero på en konkret vurdering. Ankestyrelsen fandt, at der ved vurderingen af, hvilken kommune, der skulle være handlekommune vedrørende hjælpeforanstaltninger, kunne lægges vægt på, hos hvem af forældrene, barnet ønskedes folkeregister tilmeldt, også selv om barnet endnu ikke rent faktisk opholdt sig på bopælen. Dette moment fandtes imidlertid kun at kunne tillægges betydning, såfremt tilmeldingen kunne anses for reel. Ankestyrelsen fandt endvidere, at der kunne lægges vægt på graden af de implicerede kommuners kontakt til forældrene, herunder i hvilken grad der havde været/burde have været anledning til at gå ind i kontakten.

Er der foretaget anbringelse af et barn – og således indgreb i forældremyndighedsindehaverens ret til selv at bestemme samvær med barnet og barnets opholdssted – har den kommune, som efter SM O-140-97 har handleforpligtelsen, handlepligten til alle spørgsmål, der relaterer sig til indgrebet – også uanset om det måtte vedrøre samværsret til den af de biologiske forældre, der ikke har del i forældremyndigheden – og uanset om den pågældende opholder sig i samme kommune eller ej.

Ved udbetalinger af orlovsydelser efter den dagældende bistandslovs § 69b kunne der ligeledes opstå fortolkningsproblemer med hensyn til, hvem der er rettighedssubjektet og dermed hvilken kommune, der har afgørelseskompetencen, herunder handle- og betalingsforpligtelsen, når orlovshaveren ikke bor i samme kommune som det barn, der tages orlov til pasning af. Det fremgik af § 69b, at kommunalbestyrelsen

23. En tilsvarende løsning ville man være kommet frem til, hvis man havde taget udgangspunkt i, at myndighedskompetencen fastlægges i kombination af § 9 og hvem der er det egentlige rettighedssubjekt i den enkelte hjælpebestemmelse (i det konkrete tilfælde forældremyndighedsindehaveren).

kunne beslutte at give tilskud til *forældre*, der modtog orlovsydelse til børnepasning. Rettighedssubjektet var forældrene, ikke barnet. Der var i bestemmelsen ingen ændringer i forhold til hvilken opholdskommune, der skulle træde til. Det var rettighedssubjektets. Det forhold, at der ved sagsbehandlingen af ansøgningen om orlovsydelse skulle ses på andre forhold end rettighedsindehaverens, herunder forholdene i barnets opholdskommune, ændrede ikke på kompetenceforholdene²⁴.

Ankestyrelsen har i en sag, SM O-56-96, fundet, at rettighedssubjektet i dagældende bistandslovs § 59 om hjælp til boligindretning er den person, som har invaliditeten, uanset om denne person er et barn. Det betyder, at det er barnets opholdskommune, der har handlepligten efter retssikkerhedslovens § 9, stk. 3. Det er også barnets opholdskommune, der har pligten til at foretage boligindretning, når barnet har samvær med den anden af forældrene, selv om denne bor i en anden kommune. Det er således den handicappede, der er rettighedssubjekt eller om man vil rette modtager af ydelsen. Det er i øvrigt et af de meget få eksempler, hvor reglerne i § 9, stk. 3, om børns opholdskommune, finder anvendelse. Det er som alt overvejende hovedregel forældrene eller forældremyndighedsindehavren, der er rettighedssubjektet i den sociale lovgivning. SM'en er ophævet men er medtaget her for at illustrere tankegangen.

2.3.3 Hæftelse

Serviceydelser

Det fremgår af serviceloven, at den, der modtager bistand fra det offentlige til sig selv, sin ægtefælle eller sine børn, skal betale herfor²⁵. Betalingsspørgsmålet er således henlagt til regulering i de bestemmelser, der regulerer de enkelte serviceydelser²⁶. Hvis der ikke er hjemmel til at opkræve betaling for ydelsen, vil myndigheden være afskåret herfra. Sker dette alligevel, vil der være tale om en retlig mangel, som vil medføre en pligt for myndigheden til at tilbagebetale det modtagne til borgeren²⁷. Betaling for serviceydelser skal foretages af den person, der har ansøgt om og modtaget ydelsen. Pligten til at betale påhviler således rettighedssubjektet.

Ved betaling for daginstitution opstår der imidlertid problemer. I henhold til loven er rettighedssubjektet barnets forældre. Det er uafklaret, hvad der skal forstås ved *forældre*. Forældre må – som i § 9 i administrationsloven – forstås som biologiske forældre, herunder adoptivforældre, men ikke plejeforældre. I relation til betaling for daginstitution vil det endvidere være naturligt at forudsætte, at de biologiske forældre

24. Denne opfattelse er forskellig fra Socialministeriets orienteringsskrivelse af 23. december 1994, hvorefter det var barnets opholdskommune, der havde kompetencen.

25. Der er tale om betaling for en ydelse, som rettighedssubjektet skal betale for, og der er således ikke tale om en tilbagebetalingssituation.

26. Daginstitutionsophold og plejehjemsophold.

27. Jf. SM O-41-93 og Lis Sejr i Jurainformation 1992 nr. 2 side 16.

er samlevende²⁸. Denne fortolkning blev dog ikke lagt til grund i UfR 1991.126 V, hvor en biologisk far, der var samlevende med barnets biologiske mor, ikke hæftede for en restance for daginstitutionsbetaling i henhold til bistandslovens § 73²⁹, fordi han ikke havde del i forældremyndigheden. Det ville have været mere forståeligt, hvis dommen var kommet til det resultat, at faderen tillige hæftede for betaling af restancen, idet han var biologisk far og boede sammen med den biologiske mor til barnet. Endvidere betalte han ikke bidrag. Efter dagældende bistandslovs § 73 skulle der betales for daginstitutioner af forældre. Rettighedssubjektet for betalingen for denne serviceydelse var og er i følge bestemmelsen *forældre*. Det væsentlige må være, at forældre hæfter for betaling, herunder restancer for daginstitutionspladser. Det er ikke afgørende, om parterne er gift, eller om begge de biologiske forældre har del i forældremyndigheden, men om de er samlevende. Bidragspligtige er ikke omfattet af retssubjektet – *forældre* – i bestemmelsen, og hæfter således ikke for betaling af daginstitution.

Ifølge SM O-20-94 påhvilede det B kommune, at stille institutionsplads til rådighed, fordi barnet havde samme opholdskommune som faderen, selv om han ikke havde forældremyndigheden, men blot havde barnet i privat familiepleje. Det berettigede B kommune til i denne situation at opkræve daginstitutionsbetaling for barnet, idet faderen hæftede for betalingen, selv om barnets mor, der boede i A kommune, havde forældremyndigheden over barnet. Ankestyrelsen lagde vægt på, at faderen havde indmeldt barnet i daginstitution og som led i plejeforholdet var berettiget til offentlige ydelser, samt at moderen var pålagt bidragspligt over for barnet, hvilket sædvanligvis betragtes som tilstrækkelig opfyldelse af forsørgelsespligten.

Det fremgår endvidere af SM O-8-94, hvor en fraskilt mand hæftede for en restance vedrørende et barns dagpleje, der var opstået i en periode, hvor han stadig boede sammen med mor og barn samt havde del i forældremyndigheden. Forældrene hæftede således solidarisk for betalingen af dagplejen.

I situationer, hvor der skal ske tilbagebetaling og/eller efterregulering for betaling af daginstitutionsophold, er det alene det rettighedssubjekt, der har modtaget ydelsen, der hæfter for et tilbagebetalings- eller efterreguleringskrav.

28. Det er almindeligt antaget, at den af ikke samlevende forældre, der betaler børnebidrag ikke er forælder i denne sammenhæng.

29. Man kan næsten sige, at hvis en biologisk far, der er samlevende med moderen, ikke hæfter for udgiften til børnehaven, bør loven laves om. Men til hvad, når rettighedssubjektet i dagældende bistandslovs § 73 er forældre, ikke forældremyndighedsindehaveren.

Spørgsmålet i dommen vedrører ikke problemet med den solidariske ægtefælle hæftelse i socialretten, men blot et regulært betalingsforhold.

Tilbagebetaling af hjælp Aktivloven

Tilbagebetalingskrav skal som udgangspunkt rejses over for modtageren af ydelsen. Det vil sige, at det er den person, der opfyldte betingelserne for at modtage hjælp, der hæfter for krav om tilbagebetaling, medmindre andet er angivet ved lov. Det vil sige rettighedssubjektet og kun det hæfter for tilbagebetalingskrav, medmindre andet er angivet ved lov. Det har tidligere været antaget, at ægtefællers gensidige forsørgelsesret indebar, at begge ægtefæller hæftede for tilbagebetaling af sociale ydelser – uanset kun den ene opfyldte betingelserne for at modtage ydelsen. Det synspunkt er der endelig gjort op med i:

UfR. 1985.522 H. En kommune havde i 1978 udbetalt kontanthjælp med tilbagebetalingspligt til M. Hjælpen var ydet til dækning af udgifter i M's og ægtefællen H's fælles husholdning, herunder også terminsudgifter og skatter vedrørende en fast ejendom, der tilhørte H som sær-eje, og til ydelser på et af H optaget sparekasselån. Der var ikke hjemmel til at gøre tilbagebetalingskravet gældende mod H. I følge SM O-15-92³⁰ fandt Ankestyrelsen, at der i et vist omfang var tale om solidarisk ægtefællehæftelse ved tilbagebetaling af terminshjælp. Denne opfattelse er blevet underkendt i UfR 1996.1608H³¹, hvorefter det kræver udtrykkelig lovhjemmel at pålægge solidarisk ægtefællehæftelse for tilbagebetaling af hjælp, der alene er ansøgt af og bevilget den ene ægtefælle.

Pensionsloven

Hæftelse for tilbagebetaling af for meget udbetalt pension påhviler rettighedssubjektet for modtagelsen af pensionen. I tilfælde, hvor en pensionist i god tro har modtaget sin pension, men hvor ægtefællens forhold er årsag til, at der er udbetalt for meget i pension, er det et spørgsmål, om tilbagebetalingskravet kan rettes mod begge ægtefæller. Der vil i sådanne tilfælde ikke kunne gøres krav gældende mod pensionisten, der var i god tro. Det til ægtefællen for meget udbetalte vil formentligt kunne kræves tilbagebetalt hos den, der har afgivet urigtige oplysninger – dog ikke på baggrund af tilbagebetalingsbestemmelserne i pensionsloven, men efter dansk rets almindelige erstatningsregler.

Ankestyrelsen fandt i SM P-14-88, at der ikke kunne rejses tilbagebetalingskrav mod H i en situation, hvor to ægtefæller M og H fik udbetalt for meget i pensionstillæg, fordi M ikke rettidigt havde givet kommunen oplysning om arbejdsindtægt og formueforskydninger. Ankestyrelsen lagde vægt på, at H ikke havde medvirket ved afgivelsen af urigtige oplysninger og heller ikke kunne antages at have modtaget det deraf følgende for store pensionstillæg mod bedre vidende.

30. Se kritisk kommentar til denne afgørelse i Folketingets Ombudsmands beretning for året 1993 side 247 ff., hvor der gives udtryk for, at ægtefællers solidariske hæftelse for tilbagebetaling af hjælp, der alene er ansøgt af og bevilget den ene ægtefælle, forudsætter udtrykkelig lovhjemmel.

31. Se desuden UfR 1996.1212V om bortfald den subsidiære hæftelse.

2.3.4 Tilbagebetalingsevne³²

Vurdering af en skyldners tilbagebetalingsevne er forskelligt fra spørgsmålet om hvem der hæfter for kravet. Det er modtageren af ydelsen, der hæfter for kravet. Det vil sige, at det er det rettighedssubjekt, der opfylder betingelserne for at modtage hjælp, der således hæfter for krav om tilbagebetaling, medmindre andet er angivet ved lov. Det vil sige rettighedssubjektet og kun det hæfter for tilbagebetalingskrav, med mindre andet er angivet ved lov. Der er således kun solidarisk ægtefællehæftelse, hvis det fremgår af loven. I den danske socialret er der *alene* solidarisk ægtefællehæftelse i aktivlovens § 92 om terminsudgifter.

Når det er fastlagt hvem, der hæfter for ydelser, skal skyldnerens tilbagebetalingssevne selvstændigt vurderes. Ved vurdering af tilbagebetalingsevnen kan der selvfølgelig ses på andre personers forhold end skyldnerens forhold, hvis dette fremgår af loven. Og det gør det. Bestemmelserne er næsten altid sålydende »hvad pågældende kan udrede uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til eget eller familiens underhold«. Ankestyrelsen har imidlertid fundet, at en samlever ikke er omfattet af »familien«, jf SM O-32-96, hvorefter der ikke var hjemmel til at lade en samlevers forhold indgå ved vurderingen af ansøgerens tilbagebetalingsevne, fordi der ikke er gensidig forsørgelsespligt mellem samlevende

2.3.5 Modregning³³

Modregning forekommer i forskellige situationer. Dels når en person skylder det offentlige et beløb og samtidig har penge til gode hos det offentlige. Dels i den omvendte situation, når det offentlige skylder borgeren penge og samtidig har penge til gode hos borgeren. De to fordringer ophører i det omfang, de dækker hinanden.

Ulovbestemt modregning kan kun finde sted, når fordringerne er gensidige. Fordringerne, såvel hoved- som modfordringen, skal altså bestå mellem de samme to parter. Vanskelighederne består i afgrænsning af hvilke rettighedssubjekter, der kan modregne og modregnes overfor. Kreditor for hovedkravet skal være debitor for modkravet, og debitor for hovedkravet skal samtidig være kreditor for modkravet.

Statslige myndigheder anses for at være samme subjekt – altså uanset hvilket ministerium opgaven hører under, jf UfR 1955.13 H og 1982.24 H.

Når kommunerne udøver kreditor- og debitorbeføjelserne og derudover deltager i finansieringen af de ydelser, der ligger til grund for kravene, antages de at være kommunale³⁴. Modsat udgifter til børnefamilieydelsen og børnetilskud, der afholdes 100% af staten.

32. Se kapitel 7 om inddrivelse.

33. Se kapitel 6 om modregning og artikel »Modregningsproblemer i socialretten« af Jon Andersen UfR 1985B.17.

34. Det gælder ydelser, der udbetales på grundlag af aktivloven, sygesikringsloven, pensionsloven samt dagpengeloven.

2. Hjemmel og analytiske hjælpemidler mv.

Kommunale krav kan kun modregnes overfor borgerens krav på samme kommune.

Rettighedssubjektet i lov om børnetilskud og lov om børnefamilieydelse er principielt barnet, men ydelserne udbetales som udgangspunkt til moderen. Men det er ikke barnet, der har oplysningspligt eller hæfter for et krav om tilbagebetaling af ydelsen. Disse pligter påhviler i sagens natur den, der på barnets vegne modtager ydelsen. Denne afklaring er væsentlig i relation til modregning. Ifølge lov om børnefamilieydelse § 11, stk. 2, kan der modregnes i op til en tredjedel af ydelsen i restancer vedrørende betaling for dagpleje eller daginstitution. Hvis man antog, at ydelsen tilkom familien (moderen), er det ligegyldigt, fra hvilket barn restancen hidrører. Hvorimod hvis det lægges til grund, at ydelsen tilkommer barnet, vil der kun kunne modregnes for restancer for dette barn og ikke eventuelle søskendes restancer, idet gensidighedsbetingelsen ikke er fraveget i loven. I SM B-3-99 har Ankestyrelsen fundet, at ydelsen skulle ses som en skattelettelse til familien. Det var således uden betydning, hvilket barn restancen vedrørte.

2.3.6 Konklusion

Det har således betydning at gøre sig rettighedssubjektet klart ved enhver afgørelse, men særligt i relation til hvilken kommune, der har kompetencen til at træffe afgørelser, og hvem der hæfter for efterregulerings- og tilbagebetalingskrav. Præcisering af rettighedssubjektet er endvidere relevant i forhold til modregningsreglerne.

Rettighedssubjektet kan således med fordel anvendes som et analytisk hjælpemiddel i socialretten.

Det gælder ved fastlæggelse af myndighedskompetencen, som skal ske i kombination mellem administrationslovens § 9 og de enkelte bestemmelser, der regulerer hjælpeformerne. Man kunne i den forbindelse overveje at omformulere § 9 til følgende mere kortfattede bestemmelse end den er i dag: »Pligten til at yde bistand påhviler kommunalbestyrelsen i rettighedssubjektets opholdskommune.« Hvis administrationslovens kompetenceregulering blev forkortet fra sine nuværende 5 til 1 stykker, ville det være nødvendigt i de enkelte hjælpebestemmelser at gøre sig det egentlige rettighedssubjekt mere klart end tilfældet er i dag. Det ville betyde, at man ville formindske risikoen for en sammenblanding af de forhold, der har indflydelse på rettighedssubjektets indholdsmæssige ret og kompetenceforholdene.

Ved anvendelse af rettighedssubjektet som et analytisk hjælpemiddel ville det endvidere være muligt at formindske risikoen for problemer med hæftelsesspørgsmål, herunder den solidariske ægtefællehæftelse, idet man ville undgå en sammenblanding af andre personers forpligtelser med rettighedssubjektets.

Endelig vil modregningsproblemer i socialretten blive en anelse mere enkle, når man anvender rettighedssubjektet som et analytisk hjælpemiddel.

2.4 Personkreds, tildelingsregler og udmålingsregler³⁵

Ved en afgrænsning af hvilke personer, der er omfattet af personkredsen løber man ind i den vanskelighed, at der er en flydende overgang mellem hvad der forstås ved personkreds og tildelingskriterium. Afgrænsningen af om en person har ret til en ydelse, fx om personen har været udsat for en social begivenhed, er i denne gennemgang anset for at være et tildelingskriterium i langt højere grad end en afgrænsning af personkredsen.

Ved fastlæggelse af om en person er omfattet af personkredsen kan der ses på let konstaterbare forhold, som alder, graviditet, statsborgerskab³⁶, opholds- og bopælsforhold, skattepligt og om arbejdet har fundet sted i Danmark. Der er således tale om forhold, der ikke primært knytter sig til en socialretlig vurdering. Disse forhold er endvidere enkle og let konstaterbare, og beror således ikke på et skøn.

Personkredsen bruges til at afklare om der er grundlag for at foretage en nærmere socialretlig vurdering af, om pågældende er berettiget til hjælp eller ej. Hvis personen er omfattet af personkredsen kan man gå videre med sagen med henblik på at vurdere, om pågældende opfylder tildelingskriterierne. Hvis personen ikke er omfattet af personkredsen, kan der træffes en »allerede fordi« afbøjelse.

Ved tildelingskriterium forstås de socialretlige betingelser, som skal være opfyldt for, at ansøgeren er berettiget til en ydelse. Tildelingskriterierne er forskellige i de forskellige love. Retten til den enkelte ydelse er således afhængig af om man er syg, har nedsat erhvervsevne, har været udsat for en arbejdsskade eller en social begivenhed. Der er tale om en socialretlig vurdering af ansøgerens situation. Tildelingskriterierne har stort set ikke ændret sig gennem tiderne, hvorimod udmålingsregler har gennemgået mange ændringer afhængig af de politiske og økonomiske forhold.

Den person, der opfylder tildelingskriterierne, og således har retten, får også samtidig pligten i form af oplysningspligt, hæftelse for eventuelle tilbagebetalingskrav og er den person, der vil kunne modregnes overfor, medmindre andet fremgår af loven. Den gensidige offentligretlige forsørgelsespligt er således ikke indført i den danske socialret i relation til tildelingskriterierne. Hvorimod den gensidige forsørgelsespligt er slået igennem i udmålingsreglerne.

Ved udmålingsregler forstås de regler, der regulerer størrelsen af det beløb, der kommer til udbetaling. Udmålingsreglerne består af regler om beregningsgrundlag og om fradrag i ydelsen. Reglerne om beregningsgrundlag kan blot være en fastsættelse af et givet beløb (retsbestemt ydelse), men kan også være afhængig af særlige indtægtsforhold og sociale forhold hos modtageren. Reglerne om fradrag beskriver både de

35. Se Socialrettens almindelige del, 2. reviderede udgave side 103, Jan Spangenberg.

36. i Danmark, Norden, EU eller statsborgerskab i et af de mange lande Danmark har indgået konventioner om sociale forhold med, flygtninge samt personer, der lovligt har opholdt sig i Danmark i en vis periode.

forhold, der medfører fradrag, fx indtægter, og de forhold, der ikke medfører fradrag i ydelsen, fx godtgørelse for varigt mén i forbindelse med udbetaling af kontanthjælp. For gifte, som modtager visse kontantydelse, gælder der særlige udmålingsregler.

3. Forsørgerbegreber og socialretlige principper

Under dette punkt beskrives i oversigtform forsørgerbegreber og generelle socialretlige principper.

3.1 Forsørgerbegreber i den sociale lovgivning

Dansk ret hviler på et individualprincip, dvs at den enkeltes rettigheder og pligter er bygget op omkring den enkelte person, se ovenfor. Ved tilkendelse af sociale ydelser er der en række forskellige og ikke lige entydige »ideer« eller tankegange, der har ligget til grund for efter hvilke principper, der ville kunne udbetales ydelser.

Forsørgerbegreberne er beskrevet i Betænkning 9 nr. 989/1983 fra Justitsministeriets Ægteskabsudvalg og betænkning fra 1987 fra Socialministeriets udvalg om ligebehandling af samliv inden for den sociale lovgivning. Der er 4 forsørgerbegreber:

- 1) *den privatretlige* (retsvirkningslovens § 2, hvor ægtefæller har en privatretlig forsørgelsespligt overfor hinanden og efter § 13 i lov om børns retsstilling, hvor forældre har en forsørgelsespligt overfor sine børn indtil det fyldte 18 år.)
- 2) *den offentligretlige forsørgelsespligt* (Aktivlovens § 2. Enhver man og kvinde har i forhold til det offentlige ansvar for at forsørge sig selv og sine børn under 18 år. Ansvar for at forsørge en ægtefælle ophører ved separation eller skilsmisse. Ansvar for at forsørge et barn ophører, hvis barnet selv har ansvar for at forsørge en ægtefælle eller et barn. Se en grundig gennemgang af den offentligretlige forsørgelsespligt i Socialt Tidsskrift nr. 7-8 1964 af V. Holm »Om forsørgelsespligten over for det offentlige«.)
- 3) *husstandsprincippet* (hjælp tildeles og udmåles under hensyn til ansøgerens husstandsforhold (samlever og/eller ægtefælle)).
- 4) *Individualprincippet* (Det betyder, at en ansøgers rettigheder alene er afhængig af den pågældendes egne forhold.)

I denne bog anvendes individualprincippet som et juridisk grundbegreb (se under betydelighed af rettighedssubjektet i den sociale lovgivning ovenfor). Man kan således sige, at der er forskel på juridiske principper og mere politisk betonedede begreber, som danner grundlag for, hvilke socialpolitiske forhold, der spiller ind på retten til en ydelse.

3.2 Generelle socialretlige principper

som er gennemgået af Kirsten Ketscher i Socialret, almindelige principper, GadJura, hvortil der henvises:

Selvforsørgelsesprincippet (Det offentliges bistandspligt indtræder først, når forsørgelsesevnen ophører helt eller delvist, jf. grundlovens § 75, stk. 2).

Betalingsprincip (Betalingsprincippet skal fremgå af lovbestemmelsen (forekommer særligt inden for omsorgsydelser).

Trangsprincip (Behovsprincippet, indebærer, at en hjælp kun kan udmåles i forhold til den enkeltes konkrete behov).

Tilbagebetalingsprincippet (Forekommer hvor en person har modtaget en ydelse han ikke var berettiget til eller som er ydet i en situation, som er omfattet af selvforsørgelsesprincippet).

Statusprincippet (En bestemt egenskab udløser ret til en ydelse. Når status er konstateret, kan hjælp opnås, fx. alder, gammel eller ung (folkepension eller børnefamilieydelse).

Sikringsprincippet (En bestemt begivenhed udløser ret til hjælp, fx sygedagpenge, barsels- og arbejdsløshedsdagpenge).

Indkomsbortfaldsprincippet (Er et tildelings- og udmålingsprincip. Retten forudsætter bortfald af en indkomst).

Forbud mod kreditorforfølgning (Retten til sociale ydelser er uoverdragelige og udelukker kreditorforfølgning).

Dialogprincippet (Borgeren skal have mulighed for at medvirke ved sin sag)

Hurtighedsprincippet (Sagsbehandlingsfrister)

Handicapretlige grundprincipper (Kirsten Ketscher henviser bl.a. til Aslak Syse (1995 s. 40 ff.), som inddeler handicapretlige regler i tre typer. Rettigheder (dække nødvendige livsbehov), værneregler (beskytte mod udnyttelse og overgreb fra omgivelserne) og kontrolregler (tvang og indgreb i den enkeltes handlefrihed.)

Ligestillings-/ligebehandlingprincippet (Handicappede skal ligestilles med andre)

Integrationsprincippet (Den handicappede skal indgå i det almindelige samfundsliv)

Kompensationsprincippet (Samfundet skal kompensere for en persons handicap)

Beskyttelsesprincippet (Den enkelte skal ikke overlades til sig selv)

Hensynsprincippet (Handicappedes situation skal medtænkes i alle Folketingets beslutninger)

Sektoranaavrlighedsprincippet (Hvilken myndighed skal være ansvarlig for gennemsættelse af disse principper).

4. Domsoversigt. Socialretlige domme fra UfR i perioden 1950 til 2000

Administrations- og retssikkerhedsloven

U.2000.1357H

Bortvisning af kommunalt ansat ugyldig på grund af manglende partshøring. Påberåbelse heraf ikke bortfaldet ved passivitet.

U.2000.1125H

Arbejdsskadestyrelsen ikke erstatningsansvarlig for sagsbehandling.

U.1999.1656Ø

Kommune pligtig at godtgøre klagers udgift til revisorassistance i forbindelse med administrativ klagebehandling.

U.1998.1552H

Undervisningsministeriet ikke rette sagsøgte i sag om tilskudsordning administreret af privat organisation.

U.1998.1344H

Tidligere opholdskommune ikke refusionspligtig over for senere opholdskommune for udgifterne ved anbringelse under åndssvageforsorg.

U.1998.1228V

Kommune ej erstatningsansvarlig for afslag på pensionsansøgning der senere blev imødekommet.

U.1997.1693H

Kommunes ret til refusion fra den betalingspligtige kommune fortabt på grund af passivitet.

U.1997.1171H

Ikke erstatning i anledning af kommunes nægtelse af at genudstede plejetilladelse.

U.1996.1462H

Manglende partshøring ved afskedigelse af over-

enskomstansat klinikassistent medførte erstatningspligt.

U.1996.1288

Arbejdsformidling erstatningsansvarlig for forkert rådgivning af arbejdsledig.

U.1996.1183/2H

Kommunes fortabelse af refusionskrav rejst mod den betalingspligtige kommune efter mange år.

U.1996.594Ø

Forældelse af tilbagesøgning for uberettiget institutionsrefusion.

U.1996.328V

Hjemvisning, da skyldnerne ikke havde haft lejlighed til at udtale sig, inden gældssanering nægtedes (se tillige U1997.493Ø).

U.1995.539Ø

Ikke erstatningsansvar for kommune, hvis skønsmæssige afgørelse var blevet omgjort.

U.1994.499V

Hegnssynskendelse ikke eksegibel, da ugyldig på grund af manglende partshøring.

U.1990.892H

Socialudvalgs pligt til at efterkomme overordnet administrativt organs afgørelse.

U.1986.115H

Om en institution var omfattet af lignende behandlingsinstitution. Om ret til refusion.

U.1983.1096V

Kommune erstatningsansvarlig for socialforvaltnings utilstrækkelige vejledning og rådgivning.

U.1983.954V

Vedr. Socialforvaltnings pligt til at vejlede om

reglerne for hel eller delvis friplads i formidlet dagpleje.

U.1983.349/H

Afslag på bistandshjælp anset ugyldigt, da der ej var foretaget en samlet vurdering af ansøgers forhold.

U.1982.1005H

To personer straffet for at skaffe sig adgang til sociale sager ved at udgive sig for at være kriminalfolk.

U.1980.970Ø

Kommune frifundet for erstatningskrav for ikke at have stillet lovpligtigt antal daginstitutionspladser til rådighed.

U.1951.1003H

Om retlig opholdskommune

Social bistand. Aktiv- og serviceloven

U.1994.545H

Ophævelse af kontrakt om modtagelse af ung mand i familiepleje uberettiget.

Pengeydelse

U.1999.1700H

Kommune havde hjemmel til at kræve bistandshjælp ydet med tilbagebetalingspligt tilbagebetalt.

U.1998.638V

Førtidspensionist, der ikke oplyste kommunen om sin enkepension fra EU, dømt til tilbagebetaling af førtidspension.

U.1996.1608H

Ejer af fast ejendom ikke tilbagebetalingspligtig vedrørende hjælp til terminsudgifter bevilget til ægtefælle.

U.1994.1009V

Kontorassistent A, der arbejdede for B, således at lønnen refunderedes B efter bistandslovens § 43, stk. 8, fandtes at være ansat hos B som funktionær.

U.1992.615H

Pålagt Arbejdsmarkedets Ankenævn at anerkende tilbagebetalingspligt for med urette udbetalte dagpenge.

U.1980.1072H

Bistandslovens §§ 25-27 afskar ikke kommune fra at indtale tilbagebetalingskrav under straffesag om socialbedrageri.

U.1979.1063V

Urigtige oplysninger om studieforhold gav ej grundlag for domfældelse for socialbedrageri. Dømt derfor p.g.a. fortieelse af arbejdsindtægter.

U.1979.815Ø

Frifindelse for socialbedrageri uanset urigtige oplysninger om studieforhold, da tiltalte havde ret til kontanthjælp.

U.1978.543S

Funktionær ansat under urigtig forudsætning om tilskudsmulighed ved sygdom, kunne ikke opsiges med forkortet varsel.

U.1957.1044H

Kommunes transport i skadelidtes erstatning for ydet kommunehjælp godkendt.

U.1956.957Ø

Forudsætningerne for transport i erstatning for færdselsuheld ikke bortfaldet. Ændret ved U 57. 1044.

U.1953.572V

Kommune lod i forlængelse af udbetaling af børnetilskud foretage arrest for skatterestance, hvilken arrest ophævedes som ulovlig.

U.1951.1003H

Ikke tilsidesættelse af amts beslutning om, at anholdelseskommune skulle godtgøre hustrus socialhjælp i anden bopælskommune under mandens fængsling.

U.1950.884/2H

Aldersrentenydelse kunne ikke kræves tilbage, da der ikke var hjemmel i loven til at opstille transgbetingelse.

Andre ydelser

U.1990.916/2H

Overflytning fra plejehjem til psykiatrisk plejehospital sagligt begrundet.

U.1959.945/1Ø

En anvist lejlighed til husvild fandtes ikke omfattet af lejeloven, og lejereren kunne udsættes ved fogedens hjælp, da hun ikke længere opfyldte betingelserne for hjælp.

Andre spørgsmål

U.1994.95/2V

Plejehjemsbeboer, der havde bortgivet sin formue, og som måtte forventes ikke selv at kunne betale opholdsudgifterne, erklæret konkurs.

U.1980.750/2B

Kommune tilpligtet at tilbagebetale for meget betalt bidrag til ophold i børnehave.

U.1976.717B

Dødsbo kunne ej tilpligtes at betale for afdødes plejehjemsværelse i tiden indtil dette blev rømmet for afdødes indbo.

U.1968.474H

Tysk moder kunne ikke kræve tvillingepar, der

siden deres fødsel havde boet hos dansk plejefamilie, tilbage. Parts- og vidneforklaringer for Højesteret.

U.1956.215H

Skolehjem erstatningsansvarlig pga. manglende tilsyn for anbragte børns ildspåsættelse, men erstatningspligten overfor brandforsikringen bortfaldt.

Tvangsindgreb

U.2000.1228V

Barn anbragt udenfor hjemmet som inden Ankestyrelsens afgørelse var fyldt 15 år havde partsstatus.

U.1999.889V

Inddragelse af pas på grund af bidragsrestance forudsætter kommunalbestyrelsens afgørelse.

U.1998.1087Ø

Tvangstilbageholdelse ulovlig. Frist for forelæggelse for retten ikke overholdt.

U.1998.642V

Ankestyrelsens beslutning om undersøgelse af barn kunne efterprøves af domstolene.

U.1998.127V

Fortsat tvangstilbageholdelse på psykiatrisk hospital ulovlig.

U.1997.1667H

Politiet ikke erstatningsansvarlig for mands død under anholdelsesforsøg.

U.1997.1262V

Tvangstilbageholdelse, der ikke var besluttet af overlægen, ansås ulovlig.

U.1997.853H

Tvangsindlæggelse og -tilbageholdelse af sindssyg anset for lovlig.

U.1997.812/1Ø

Salær til beskikket advokat for møde for børn og unge-udvalget kunne ikke påkæres til landsretten.

U.1997.668Ø

15-årigs søgsmål om Den Sociale Ankestyrelsens ophævelse af beslutning om anbringelse udenfor hjemmet afvist.

U.1997.481V

Betingelserne for tvangsbehandling skal ikke være opfyldt ved tvangstilbageholdelse med henblik på behandling. Den fortsatte tvangstilbageholdelse ulovlig, da revurderingerne ikke var foretaget af overlægen.

U.1997.470V

Tvangstilbageholdelse på psykiatrisk hospital ulovlig.

U.1997.62Ø

Beslutning om tvangstilbageholdelse efter psykiatriloven kunne ved overlæges og afdelingslæges fravær lovligt træffes af 1. reserve-læge.

U.1996.1421V

Domstolsprøvelse af indlæggelse i henhold til straffedom.

U.1996.1242V

Tvangstilbageholdelse på psykiatrisk hospital ulovlig.

U.1996.819V

Afdelingslæge, der i konkret ansættelseskonstruktion varetog funktioner, der kunne sidestilles med en overlæges funktioner, kunne træffe beslutning om tvangstilbageholdelse.

U.1996.188

Tvangstilbageholdelse efter psykiatriloven anset besluttet af overlægen og var lovlig trods fejl i protokollen.

U.1995.529V

Beslutning om tvangstilbageholdelse på psykiatrisk sygehus skulle træffes af overlægen selv.

U.1995.409/2V

Ikke hjemmel til at bortse fra fristen i bistandslovens § 129, stk. 1, for at kræve Den sociale Ankestyrelses beslutninger forelagt for landsretten. Ikke modstrid med den europæiske menneskerettighedskonventions art. 5, stk. 4.

U.1995.338/2Ø

Domstolsprøvelse af indlæggelse under straffedom til ambulant psykiatrisk behandling.

U.1995.151V

Den sociale Ankestyrelses afgørelse i børnefjernelsessag ophævet som ugyldig, da planen for barnets ophold var mangelfuld.

U.1995.121/1Ø

Domstolsprøvelse af indlæggelse til ambulant psykiatrisk behandling i henhold til straffedom.

U.1994.247H

Ikke pålagt kommune erstatningsansvar for tvangsfjernelse af barn og anmeldelse af stedfader til politiet.

U.1994.98V

Tvangstilbageholdelse i observationstiden, jf. § 10, stk. 3, i lov om tvang i psykiatrien, ulovlig, da tvangsindlæggelsen var ulovlig.

U.1993.178Ø

Tvangsindlæggelse m.v., jf. psykiatrilovens § 10, stk. 1, jf. § 5, og § 12, stk. 1, jf. § 10, ulovlig.

U.1990.453/2H

Fortolkning af fristreglerne i bistandslovens § 129 om tvangsmæssig anbringelse af børn uden for hjemmet.

U.1989.928H

Domstolsprøvelse af ændring af anbringelsessted for tvangsfjernet barn.

U.1988.404/1V

Ændring af anbringelsesstedet for et tvangsfjernet barn.

U.1984.224Ø

Bistandsloven gav hjemmel til tvangsfjernelse af udenlandsk barn med ophold her i landet. Påstand om hjemgivelse taget til følge.

U.1979.973/1H

Søgsmål om omgørelse af beslutning efter bistandslovens § 124 tillagt opsættende virkning.

U.1979.854/2H

Kæremål afvist, da Justitsministeriets tilladelse efter bistandslovens § 131 ikke forelå.

U.1979.553/2H

Stadfæstelse af afgørelse om tvangsfjernelse af barn.

U.1977.88H

Efter omstændighederne skete ophævelse af de sociale myndigheders beslutning om tvangsfjernelse af barn.

U.1976.516H

Stadfæstelse af Den sociale Ankestyrelses ophævelse af forbud mod fars hjemtagelse af nu 6-årig dreng, som i nogle år havde været i familiepleje hos sine morforældre.

U.1975.126H

Ikke hjemgivelse af 4 (subsidiært 2) ud af 6 tvangsfjernede børn.

U.1971.573Ø

M havde fornøden retlig interesse i at få prøvet en børnetvangsfjernelses lovlighed, uanset han ikke længere havde forældremyndigheden.

U.1970.936/2Ø

7-årig pige ikke hjemgivet til biologisk mor, u. h.t. den opståede nære tilknytning til plejeforældre.

U.1969.560Ø

Nægtelse af at hjemgive tvangsfjernet barn stadfæstet. Retten kunne ej tage stilling til en påstand om barnets hjemgivelse til anbringelse hos moderens bror.

U.1968.591H

Udleveringsforretning vedr. 1 år gammelt barn burde fremmes, hvor moderen havde fortrudt et samtykke til adoption.

U.1967.510H

Begæring om hjemgivelse af tvangsfjernede børn taget til følge.

U.1967.168V

Åndsvageforsorgens Centralnævns afgørelse om opretholdelse af hjælpeforanstaltninger stadfæstet.

U.1966.112/1H

Anke af dom om hjemgivelse af tvangsfjernede børn tillagt opsættende virkning.

U.1964.825H

Da hjemgivelse efter mangeårigt ophold hos plejeforældre stred mod barnets tarv, stadfæstedes forbud mod hjemgivelse. Forklaringer afgivet direkte for Højesteret.

U.1964.491Ø

Godkendelse af barns forbliven under børneforsorg.

U.1963.946Ø

Tvangsfjernelse af 13-årig pige, som forsømte skolen, havde ej fornøden hjemmel i lov om børne- og ungdomsforsorg.

U.1963.920Ø

Tvangsfjernelse af 13-årig pige havde hjemmel i lov om børne- og ungdomsforsorg § 60, stk. 1, nr. 2.

U.1963.919/2Ø

Retten kunne ikke prøve børneværnsudvalgs afgørelse om tvangsfjernelse, som ej var påklaget rettidigt. Grundlag for anbringelse uden for hjemmet fandtes ej længere til stede.

U.1963.773H

Tvangsfjernelse af barn p.g.a. moderens svære psykiske afvigelser stadfæstet.

U.1963.55H

Stadfæstelse af forbud mod at fjerne udenlandsk pige fra plejefamilie, hvor hun af moderen var anbragt for 3 år siden med henblik på varig forbliven her i landet.

U.1962.288H

Børneværnets forbud mod hjemgivelse af dreng anbragt i familiepleje blev stadfæstet.

U.1962.242Ø

Hjemgivelse af tvangsfjernet dreng, da forældrenes forhold nu var stabiliserede.

U.1962.212/2Ø

Tvangsfjernelse af 13-årig dreng havde fornøden hjemmel i forsorgslovens § 131, stk. 1, nr. 1.

U.1961.928V

Stadfæstelse af forbud mod at hjemgive udenlandsk pige, som af moderen var givet dansk familie i pleje med henblik på adoption.

U.1961.405/3V

Tvangsfjernelse af 12-årig pige stadfæstet, da der var risiko for, at pigen blev udsat for seksuelle overgreb i hjemmet.

U.1958.975Ø

Afsoning af underholdsbidrag ikke udelukket ved forgæves udpantning.

U.1956.947/1V

Stadfæstelse af beslutning om ikke at hjemgive børn pga. manglende forældreevne.

U.1956.532Ø

Meddelelse af plejetilladelse og nægtelse af hjemgivelse af barn kunne ikke indbringes for domstolene.

U.1955.930Ø

Tvangsfjernelse måtte vurderes ud fra forholdene på domsforhandlingstidspunktet.

U.1955.327/2Ø

Lovpligtig beskikkelse af advokat i børnetvangsfjernelse er for forældrene.

U.1954.693H

Ikke hjemmel i forsorgsloven til at fjerne et barn mod den i Tyskland boende tyske forældremyndighedsindehavers protest.

U.1954.529/2V

Prøvelse af indsættelse i tvangsarbejdsanstalt henhørte under domstolene, men iværksættelse udsattes ikke herpå.

U.1952.246Ø

Barn tilkendt erstatning for telefonisk aftalt forlængelse af tvangsfjernelse mellem udvalgsmedlemmer.

U.1951.661/2Ø

Fængsel 3 mdr. for vanrøgt af mindre børn, for at få dem fjernet af børneværnet.

Opkrævning

U.2000.1647Ø

Fogedsag genoptages, da kontorfuldmægtig behandlede tvivst.

U.2000.715Ø

Udlæg i andelsbevis, da ikke vedtægtsforbud mod pantsætning.

U.2000.251V

Under sag om lønindeholdelse for børnebidrag kan fogedretten tage stilling til indsigelse mod bidragsresolutionens gyldighed. Kommunen anset for at repræsentere barnet.

U.1999.1847H

Lønindeholdelse i kontanthjælp for udlagte børnebidrag.

U.1999.1700H

Kommune havde hjemmel til at kræve bistandshjælp ydet med tilbagebetalingspligt tilbagebetalt af en kontanthjælpsmodtager.

U.1996.1608H

Ikke solidarisk ægtefællehæftelse ved kontanthjælp (terminshjælp)

U.1994.370V

Tilbagebetalingsevne vurderet på baggrund af et

samlet budget for skyldneren og dennes samle-

U.1991.126V

Krav om tilbagebetaling af ydelse svarende til fripladser for to børn i en daginstitution kunne alene rejses over for modtageren og ikke over for dennes samlelever, der var far til børnene.

U.1986.67V

Bidragsresolution hidrørende fra separation bortfaldt, da separationen var brudt. Regres fra det offentlige nægtet.

U.1985.522H

Ikke hjemmel for tilbagebetaling af kontanthjælp hos ægtefællen.

U.1983.1085V

Hustru hæftede ikke for kontanthjælp ydet med tilbagebetalingspligt for manden, uanset at hjælpen var ydet til dækning af fælles udgifter.

U.1983.1117Ø

Bistandshjælp ydet med tilbagebetalingspligt med henvisning til fejlagtig hjemmel kunne ikke kræves tilbagebetalt.

U.1981.901Ø

Vedr. kommunes adgang til at inddrive børne- og hustrubidrag.

U.1979.447Ø

Ved forskudsvis betaling af hustrubidrag var kommune umiddelbart indtrådt i kravet mod M, uanset M's modregning i god tro over for H.

U.1961.1064V

2 kommuner kunne ikke kræve kommunehjælp ydet til skadelidte refunderet af skadevolder.

U.1958.1256Ø

Hensættelse til afsoning af bidrag kunne også ske for mere end 1 år gamle bidrag. Ikke pligt til at afskrive på de yngste bidrag.

Social pension

U.2000.645H

Ret til mellemste førtidspension fra ansøgnings-

tidspunktet i 1988 på grund af skulderlidelse.

U.2000.179H

Tidspunktet for afgørelsen og ikke for ansøgningen for tilkendelse af almindelig førtidspension. Rekursmyndigheden og ikke myndigheden i første instans rette sagsøgte.

U.1998.1311H

Den tidsmæssige betingelse for behandling af sager om social pension efter de hidtil gældende regler ikke opfyldt.

U.1996.1167H

Størrelsen af erhvervssevnetab efter lov om social pension, arbejdsskadeforsikringslov og erstatningsansvarslov.

U.1981.897Ø

Pensionists tegning af livsforsikring ikke anset for omfattet af folkepensionslovens § 7.

U.1959.465/1H

Enkepension kunne ikke oppebæres ved siden af drift af afdødes apotek.

U.1959.321/2H

Pligtig til tilbagebetale aldersrente. Socialministeriet indtrådt som biintervenient.

Syge- og barselsdagpenge

U.1994.763Ø

Studerende berettiget til barselsdagpenge, jf. dagpengelovens § 17, stk. 1, nr. 1, jf. § 4, stk. 1, nr. 1.

U.1992.598H

Fradrag i feriedagpenge for barselsorlov med delvis løn.

U.1992.504/2V

Sygedagpenge skulle ikke tilbagebetales.

U.1986.744S

Rentegner i reklamebureau ikke anset som funktionær men anset som lønmodtager i dagpengelovens forstand.

U.1986.376V

Arbejdsgivers pligt til at godtgøre det offentlige dagpenge for sygemeldt medhjælper.

U.1976.727V

Arbejdsgiver var ved arbejdskonflikts ophør pligtig at betale sygedagpenge til en under konflikten sygemeldt ansat. Refusionskrav fra det sociale udvalg taget til følge.

Børnetilskud og familieydelse

U.1981.589Ø

Vedr. kommunes pligt til i medfør af friskoleloven at dække udgifter ved befordring af barn mellem hjem og skole.

U.1962.360/1V

Krav på tilbagebetaling af forskudsvis udlagte underholdsbidrag var ikke forældet eller bortfaldet i medfør af lovene om eftergivelse af kommunehjælp m.v.

Individuel boligstøtte

U.1995.414V

Ikke tilbagesøgning af individuel boligstøtte fra boligforening.

U.1994.494/2V

Begrebet »privat andelsboligforening« i boligstøtteloven.

U.1993.209V

Tilbagesøgning af individuel boligstøtte.

Arbejdsskadesikring

U.2000.1678H

Differenceerstatning. Omsætningstidspunkt.

U.2000.1661H

Erhvervsevnetabserstatning til handicappet fortsat på grundlag af årsløn fra det foregående år.

U.2000.1629H

Sag afsluttet, da skadelidte ikke gjorde indsigelse.

U.2000.1193H

Løft af politihund. Rygskade.

U.2000.1125H

Arbejdsskadestyrelsen ikke erstatningsansvarlig for sagsbehandling.

U.2000.231V.

Ingen differenceerstatning, da arbejdsskadeydelsen og tilskadekomstpension oversteg erstatning efter EAL.

U.2000.19H.

Krav på ydelser efter arbejdsskadesikringsloven ikke omfattet af 1908-loven.

U.1999.1888V

Ikke grundlag for erstatning for tab af erhvervsevne til en kontanthjælpsmodtager.

U.1999.1565H.

Ikke grundlag for at ændre Arbejdsskadestyrelsens afgørelse om mén. (blåstempling af méntabellen).

U.1999.1519H

Ikke forrentning, men opregulering af efterbetalte erstatningsbeløb i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven.

U.1999.1233H

Erhvervsevnetab fastsat til 50% - ikke vægt på lægelig vurdering af nedsættelse af erhvervsevne.

U.1999.1087V

Tilsidesættelse af Arbejdsskadestyrelsens skøn vedrørende erhvervsevnetab.

U.1999.1025H

Forvridning af håndled under arbejde på skole for psykisk og fysisk handicappede elever ikke en arbejdsskade. Fastholdelse af multihandicappet.

U.1999.815H

Ikke bevis for en erstatningsretlig følge.

U.1999.697Ø

Forældelsesfrist for forsikring fra Arbejdsskadestyrelsens afgørelse.

U.1999.683/1Ø

Ikke anfægtelse af ménggrad under sag alene mod arbejdsgiveren.

U.1999.541Ø

Erstatningskrav efter arbejdsskadeforsikringsloven var undergivet 5-årig forældelse.

U.1998.1754Ø

Tilbagebetaling af 840.000 kr. i fejlagtig udbetalt dobbelt arbejdsskadeerstatning.

U.1998.1677H

Muskellidelser anset for en arbejdsskade forårsaget af arbejdets særlige art.

U.1998.1627H

Fastsættelse af mén og erhvervsevnetab efter arbejdsskade. Forudbestående lidelse.

U.1998.881H

Hændelse, som medførte ryglidelse, kunne ikke anses for et ulykkestilfælde. Sengevask.

U.1998.696H

Sag mod forsikringsselskab om dækning under ulykkesforsikring anlagt for sent - forsikringsaftalelovens § 29.

U.1998.598H

Erhvervssygdom. Drejer. Arbejdets særlige art.

U.1998.87H

Lændesmerter efter pludselig rygbelastning anset for arbejdsskade. Ryglæn på rullestol faldt ned.

U.1998.20/2H

Overvejende sandsynligt, at en skulderlidelse ikke var en følge af en arbejdsskade.

U.1997.1597H

Skade påført under operation omfattet af en ulykkesforsikring

U.1997.1478H

Fastsættelse af erhvervsevnetab efter arbejdsulykke. Forudbestående ryglidelse.

U.1997.1004/3H

Fastsættelse af méngrad efter arbejdsulykke. Årsagsforbindelse. Forudbestående rygdefekt.

U.1997.822Ø

Selvstændige erhvervsdrivende fiskeskipperes tilskadekomst. Betydningen af ydelse efter arbejdsskadeforsikringsloven.

U.1997.68H

Cykeldommen. Fald med en cykel anset for at være et ulykkestilfælde.

U.1996.1334H

Erhvervsevnetaberstatning efter tilskadekomst ved færdselsuheld. Forudbestående lidelser.

U.1996.1167H

Størrelsen af erhvervsevnetab efter lov om social pension, arbejdsskadeforsikringslov og erstatningsansvarslov.

U.1996.1039H

Ikke godtgjort, at svejsers astmalidelse skyldtes andre forhold end de erhvervsmæssige.

U.1995.565H

HIV-infektion påført arbejdstager udsendt til Uganda ved blodtransfusion med uscreenet blod anerkendt som arbejdsskade.

U.1994.829H

Skadelidte var ikke helt uden erhvervsevne. 75% i erstatning for tab af erhvervsevne.

U.1993.226H

En ryglidelse anset for at være en erhvervssygdom. Rygdommen.

U.1991.962

Ulykke der sker på vej til og fra arbejde ikke omfattet. Ligeledes på vej til og fra kursus.

U.1989.539H

Ikke erstatning efter lov om arbejdsskadeforsikring. Ikke et ulykkestilfælde. Det var ubestridt at ansøgeren var kommet til skade på et kontor. Men der var ingen vidner. Oplysningerne i sagen, herunder de lægelige oplysninger betød, at tilfældet ikke kunne anses for omfattet af arbejdsskadesikringsloven.

U.1988.24H

Et dødsfald ikke omfattet af arbejdsskadeforsikringen. Pågældende opholdt sig på pladsen alene med det formål at få kørelejlighed.

U.1987.720Ø

Klubmedlems tilskadekomst under udpakning af sportsrekvisitter før et stævne ikke dækket af arbejdsskadesforsikringsloven.

U.1984.487H

Efter et samlet skøn fandtes en ansøger ikke afskåret fra erstatning efter lov om erstatning til besættelsestidens ofre.

U.1982.585H

Dødsfald ved hjertesvigt opstået i nær forbindelse med alvorligt færdselsuheld dækket af familieulykkesforsikring.

U.1979.936Ø

Da tjenesterejse ikke ansås afbrudt, blev dødsfald anset for et af ulykkesforsikringsloven omfattet ulykkestilfælde.

U.1979.70H

Akilleseneruptur. Badmintonspiller. Ikke anset for at være et ulykkestilfælde.

U.1976.652H

Kørselsuheld under kørsel hjem fra udstationering ikke omfattet af ulykkesforsikringslovens § 3.

U.1975.1083H

Truck-kørsel ikke omfattet af færdselsloven. Arbejdsgiver ansvarlig for kørselsuheld ved bevisformodning for bremsedefekt. Egen skyldnedsættelse.

U.1975.969V

Skade på landmand, der efter gensidig aftale hjalp kollega, ikke henført til ulykkesforsikringsloven.

U.1974.422Ø

Arbejdsgiver, som havde godkendt uforsvarlig arbejdsprocedure, eneansvarlig for ansats død uanset udvist egen skyld. Lovpligtig ulykkesforsikrings regresadgang.

U.1974.408/2Ø

Ulykkesforsikringsrådet havde haft fornøden hjemmel til at henføre ulykkestilfælde under ulykkesforsikringsloven.

U.1973.82H

Dødsfald som følge af forgiftning ved overdreven medicin- og alkoholindtagelse ikke anset som ulykkestilfælde. (Dissens. Dommen er kommenteret af Trolle U.1973 B.189.)

U.1971.415H

Ej grundlag for at antage, Ulykkesforsikringsrådet havde truffet afgørelse på grundlag af faktisk vildfarelse, eller at der var begået fejl, som kunne medføre ugyldighed.

U.1971.386Ø

Fabrikants tilskadekomst under arbejde med at bistå en selvstændig håndværker ej omfattet af ulykkesforsikringsloven.

U.1971.199Ø

Ulykkesforsikringsrådets afslag på at anerkende, at ryglidelse skyldtes et ulykkestilfælde, kunne prøves af domstolene. Ej grundlag for at omgøre afgørelsen.

U.1967.730Ø

Speditionsfirma ej forsikringspligtig arbejdsgiver efter ulykkesforsikringsloven over for selvstændig vognmands chauffør.

U.1966.383H

Ulykkesforsikringslovens § 42 om fradrag for pension ej anvendelig, hvor pensioneret lærer afgik ved døden som følge af ulykkestilfælde under vikartjeneste.

U.1965.792V

Tekstilarbejders erhvervsudygtighed anset for omfattet af ulykkesforsikring. A trådte på en spolemaskine, men hans fod gled på stangen, så han faldt ned. Selv om en hos A tidligere foreliggende lidelse muligt kunne have disponeret ham for fremkomsten af den opståede discusprolaps, kunne dette ikke medføre, at den A påførte erhvervsudygtighed ikke var omfattet af en ulykkesforsikring.

U.1961.823V

Enke og børn tilpligtet at anerkende, at ulykkes-

forsikring efter udbetaling af forsørgertabserstatning var indtrådt i deres krav mod skadevol-der.

U.1961.779/2H

Reglen om invaliderente til tilskadekomne militære værnepligtige omfattede også personer anset som tjenestemænd. Krav ej anset forældet af landsretten.

U.1961.280Ø

Erstatning efter ulykkesforsikringsloven anset som en rent personlig ydelse, som ikke faldt i arv.

U.1960.657V

Discusprolaps anset for fremkaldt ved et ulykkestilfælde og ej omfattet af undtagelsesbestem- melse i ulykkesforsikring. A pådrog sig under arbejde med aflæsning af mursten, hvorunder han snublede eller vriskede over i fodledet, en discusprolaps.

U.1960.270Ø

Lovpligtig ulykkesforsikring anset for indtrådt i skadelidtes krav mod skadeforvoldende bils ejer.

U.1959.296/1H

Arbejdsgiver ikke uberettiget til at give oplysninger til dirl. f. ulykkesforsikringen om at arbejds- drengs skade var sket ved hans grove uagtsom- hed.

U.1957.445/2Ø

Ulykkesforsikret arbejdsmand ikke tilkendt er- statning pga. hans manglende bevis for, at ska- den skyldtes ydre voldelig påvirkning.

Arbejdsløshedsforsikring

U.1999.1372H

Arbejdsløshedskasses sagsanlæg om fortolkning af lovbestemmelse afvist.

U.1999.494Ø

Kun orlov til uddannelse inden for dagpenge- perioden.

U.1998.1134H

Fritidsundervisere, som ikke var omfattet af ferieloven, havde ret til feriedagpenge.

U.1997.1661H

Arbejdsløshedskasse havde ikke krav på tilba- gebetaling eller refusion af dagpenge udbetalt med urette.

U.1997.1207H

Arbejdsløshedskasse berettiget til at optage as- surandører med opsøgende salgsarbejde som medlemmer.

U.1997.820Ø

Erstatningshyre medførte fradrag i arbejdsløs- hedsdagpenge.

U.1997.495Ø

Krav på arbejdsløshedsdagpenge forældet efter 1908-loven. Arbejdsformidlingstilmelding.

U.1997.180H

Arbejdstilbud anset for rimeligt. Ikke sagsbehandlingsfejl.

U.1996.1314H

A-kasse havde ikke krav på refusion af dagpenge.

U.1996.1035H

Undladelse af at oplyse arbejdsløhedskasse om modtagelse af plejevederlag fra kommunen efter omstændighederne ikke svig.

U.1995.271H

Arbejdsløhedsforsikringslovens § 62, stk. 2, indeholder tilstrækkelig hjemmel til omtvistede bestemmelser i sæsonbekendtgørelsen fra 1989 og tilhørende vejledning fra 1990.

U.1994.501/2Ø

Arbejdsløhedskasses skøn, at medlem var aktivt arbejdssøgende, ikke uforsvarligt.

U.1994.380Ø

Afskediget ansat havde ikke krav på godtgørelse for 1. ledighedsdag efter § 84, stk. 1, i lov om arbejdsformidling og arbejdsløhedsforsikring m.v.

U.1994.161H

Fortolkning af arbejdsløhedskasses vedtægt.

U.1993.816H

Arbejdsløshedsdagpenge ikke modtaget med urette, da ledig, selv om tilmeldt jura-studiet.

U.1993.472H

Bekendtgørelse nr. 91 af 13. februar 1989 § 1, stk. 4, har fornøden hjemmel i § 59, stk. 4, jf. stk. 2, i loven om arbejdsformidling og arbejdsløhedsforsikring.

U.1992.695H

Tilbagesøgning af supplerende dagpenge, da grundlaget for udbetaling senere bortfaldt.

U.1992.305Ø

Krav på tilbagebetaling af uberettiget oppebårne arbejdsløshedsdagpenge forældet efter 1908-loven.

U.1990.364Ø

Cirkulærer om arbejdsløshedsdagpenge tilside-sat, da de afskar medlemmerne fra at få foretaget en konkret vurdering.

U.1988.239Ø

Begrebet at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, jfr. arbejdsløshedslovens § 62, stk. 1, nr. 5.

U.1988.1/2H

Ikke arbejdsløshedsdagpenge til løsarbejdere under strejke på Esbjerg havn.

U.1987.707V

Samlevende husbestyrerinde kunne ikke betragtes som lønmodtager. Arbejdsløhedskasses tilbagebetalingskrav taget til følge.

U.1987.410Ø

Medlem, som med urette havde været slettet af A-kasse, havde krav på efterbetaling af dagpenge uanset manglende fremmøde. Forrentning efter rentelovens § 3, stk. 5.

U.1986.834Ø

Spørgsmål, om arbejdsløhedsforsikret havde stået til rådighed for arbejdsmarkedet.

U.1986.17H

Konfliktram - men ikke strejkende - ansat havde ikke krav på understøttelse.

U.1982.490/1Ø

4 måneders betinget fængsel for bedrageri overfor A-kasse for 59.194 kr.

U.1981.1081Ø

Ej hjemmel til at udelukke Kristelig Arbejdsløhedskasses medlemmer fra administrative regler om overflytningsret.

U.1980.478Ø

Restaurationsansats formidling af »reservetjenere« straffet for ulovlig arbejdsanvisning.

U.1977.366V

Tilbagesøgning af arbejdsløhedsunderstøttelse, som ansås modtaget i ond tro.

U.1970.711Ø

Ikke tilbagesøgning af understøttelse fra godtroende modtager, der havde afgivet alle fornødne oplysninger ved udbetalingen.

U.1970.498H

Kommuneskatteloven gav hjemmel for at tilbageholde skat i arbejdsløhedsunderstøttelse. Afdelingsformands straf for undladt tilbageholdelse bortfaldt, jfr. strfl. § 84.

U.1969.240Ø

Da det fulgte af alm. regler, at understøttelse oppebåret ved svig skulle tilbagebetales, var det uden betydning, at nævn havde truffet afgørelse herom uden hjemmel.

U.1967.58H

Myndighed var ej berettiget til kræve, at ansatte fortrinsvis skulle være medlem af en bestemt arbejdsløhedskasse.

U.1966.750V

Tilbagebetaling af arbejdsløhedsunderstøttelse, som ansås for oppebåret med urette.

U.1965.864/2H

Påstand om, at nogle af Arbejdsdirektoratet trufne afgørelser var ulovlige, og at der ved sagsbehandlingen var begået fejl og forsømmelser, ej taget til følge.

U.1963.775H

Medlem af arbejdsløshedskasse, som havde krav på efterbetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, ansås med rette for slettet pga. kontingentrestance.

U.1962.531V

Arbejdsløshedskasses pålæg om tilbagebetaling af understøttelse lagt til grund, da pålægget ikke var blevet indbragt for arbejdsdirektoratet.

U.1961.1070V

Manglende rettidig rekurs til de tilsynsførende myndigheder indebar, at en afgørelse om ikke at anse A for arbejdsledig var endelig. Tilbagebetalingspligt.

U.1959.533/1V

Arbejdsnævnets beslutning om et medlems sletning af arbejdsløshedskasse pga. svig ikke unddraget domstolens prøvelse.

U.1958.1260Ø

Overflytning fra svensk arbejdsløshedskasse til dansk unddraget domstolsprøvelse.

U.1958.599H

Ansvar bortfaldt en uge efter påkrav for betaling i henhold til forlig om betaling af præmierestance.

U.1958.64/1H

Ikke anset berettiget til understøttelse fra Dansk Typograf-forbund. Udeladt.

U.1956.48H

Fagforenings generalforsamling kunne ikke lovligt beslutte kontingentforhøjelse for medlem, der var slettet pga. svig.

U.1953.363Ø

Ej tilbagebetalingspligt for urigtigt oppebåret understøttelse, da beslutning om eksklusion ikke var med tilbagevirkende kraft.

U.1953.222H

Uberettiget oppebåret arbejdsløshedsunderstøttelse skulle tilbagebetales med fradrag af betalt kontingent pga. kassens forsømmelighed med kontrol.

5. Oversigt over artikler i UfR i perioden 1950 til 2000

1950

Anmeldelse: K.H. Backer og A Skovgaard: Socialmedicinske love. 1. Hefte. Anmeldt af Louis le Maire s. 69.

Anmeldelse: A. Vinding Kruse: Restitutioner. Et bidrag til undersøgelse af berigelsesgrundsetningen i dansk og fremmed ret. Anmeldt af Henry Ussing s. 137.

1951

Restitutionsproblemer vedrørende underholdsbidrag til børn. Af professor, dr.jur. Anders Vinding Kruse s. 241.

Restitutionsproblemer vedrørende underholdsbidrag til børn. Af landsretssagfører E. Repsorph s. 282.

1952

Lønindeholdelse og underslæb. Af højesterets-sagfører, dr.jur. J. Hartvig Jacobsen s. 53.

Om lønindeholdelse. Af landsretssagfører Erik Stampe s. 114.

Lønindeholdelse og underslæb. Af landsdommer Folmer Vildrik s. 222.

1956

Anmeldelse: A. Birkmose: Ulykkesforsikringsloven. Anmeldt af Stig Jørgensen s. 147.

1960

Modregning i retsforhold med det offentlige. Af sekretær K. Lund Kristensen s. 9.

Anmeldelse: Holger Horsten: Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark. Anmeldt af landsnævnsformand Erik Munch-Petersen s. 67.

1961

Anmeldelse: Ulf Cervin: Om passivitet inom Civilrätten. Anmeldt af professor Stig Jørgensen s. 176.

1962

Nogle problemer omkring ulykkesforsikringslovens § 4. Af landsdommer H. Schaumburg s. 145

1967

En bemærkning om forældelse af krav på erstatning for personskade. Af advokat Herluf Cohn s. 188.

5. Oversigt over artikler i UfR i perioden 1950 til 2000

1970

Forældelse af erstatningskrav. Betragtninger i anledning af en højesteretsdom. Af lektor, amanuensis Vagn Carstensen s. 21.

1972

Om ægtefællers gensidige subsidære hæftelse efter kildeskattelovens § 72, stk.2. Af amanuensis Niels Ørgaard s. 15.

1973

Ulykkesforsikring – Hvad er et ulykkestilfælde. Af højesteretsdommer Jørgen Trolle s. 189.

1974

Focus på debitor. Af byretsdommer Mogens Munch s. 88.

1976

Domstolskontrol med forvaltningen. Hvor dybt bør prøvelsen gå? Af professor, dr.jur. Bent Christensen s. 109.

Nye regler i fogedretten (udlæg m.v.). Af professor, dr.jur. Bernhard Gomard s. 325.

1978

Om arbejdsgiverens regresret for sygeløn og dagpenge. Af lektor Bo von Eyben s. 170.

1979

Anmeldelse: H. Andrup: Dansk Underholdsret, sociologisk illustreret. Anmeldt af civildommer Inger Margrete Pedersen s. 167.

1980

Om modregning i forhold, hvor staten er part. Af kontorchef, cand.jur. Erik Anker Hansen s. 197.

1981

Om erstatning efter socialindkomstens indførelse. Af advokat Jørgen Henrik Jørgensen s. 30.

1984

Lovgivning om erstatningsudmåling. Af lektor, dr.jur. Bo von Eyben s.97.

Tilbagebetaling af kontanthjælp til terminsudgifter – med særligt henblik på andelsboligforeningsmedlemmer. Af adjunkt Jens Vested-Hansen s. 175

1985

Modregningsproblemer i socialretten. Af fuldmægtig Jon Andersen s. 17.

Regulering af erstatningsniveauet. Af lektor, dr.jur. Bo von Eyben s. 137.

1986

Socialbedragerisager. Af lektor Jens Vested-Hansen s. 329

Er kontorfogeden en tandløs tiger? Af retsassessor Boris Hansen s. 117.

Hvilke erstatningsregler gælder for pante-, told- og kontorfogeder? – Genoptagelse af fogedforretninger. Af universitetslektor Jens Anker Andersen s. 244.

Det pante- eller toldfogedudlæg, som fogedretten har dræbt, lever ikke. Af retsassessor Boris Hansen s. 251.

Gældssaneringsforslaget – dets grundlag, indhold og tilblivelse. Af dommerfuldmægtig Henrik Lyhne og advokat, lic.jur. Erik Werlauff s. 209.

Gældssanering på afveje. Af kontorchef, lic.jur. H.H.H. Andrup og afdelingsleder, cand.jur. Jens Meyhoff s. 215.

1988

Arbejdsgiverens ansvar for arbejdsskader. Af direktør, advokat Niels S. Vase s. 273.

1991

Inddrivelse af underholdsbidrag i udlandet i praksis. Af Erling Tullberg s. 419.

Offentlig børnepasning. Anmeldelse af Kirsten Ketschers disputats. Af Professor, dr.jur. Henrik Zahle s.25.

1992

EF's sociale dimension i praksis. Af kandidatstipendiat Jens Kristiansen s. 320.

Arbejdsskadeforsikring og ansvarlig skadevolder. Af direktør Carsten Sommer s. 469.

1993

Inddrivelse af offentlige fordringer. Af lektor Helle Bødker Madsen og lektor Tom Latrup-Pedersen s. 56.

Bistandslovens regler om Børne- og Ungeudvalget. Af dommer Erik B. Neergaard s. 402.

1994

DL 5-14-4 med særligt henblik på forældelse af erstatningskrav i anledning af forureningsskader. Af lektor, cand.jur. Nils Elmelund s. 69.

Miljøerstatning og arbejdsskadeforsikring. Af direktør Carsten Sommer s. 235.

Restitution af beløb opkrævet med urette: Rets-

Kapitel 1. Nøglen til socialretten

tilstanden efter Højesterets domme i ambi-sagerne. Af advokat Karen Dyekjær-Hansen s. 407.

1995

Bistandslovens regler om tvangsfjernelse af børn. Af dommer Erik B. Neergaard s. 379.
Lønindeholdelse og konkurs. Af lektor Jens Anker Andersen s. 18.

1997

Opholdsret og forsørgelse. Anmeldelse af Jens

Vested-Hansens disputats. Af Professor, dr.jur. Jørgen Mathiassen.

1999

Mod et realistisk arbejdsulykkebegreb. Af fuldmægtig, cand.jur. Leif Rasmussen s. 421.
Erhvervsevnetabserstatningers indflydelse på transbestemte sociale ydelser. Af konsulent, ekstern lektor Michale Møllegaard Hessen s. 42.

6. Oversigt over artikler i Juristen i perioden 1950 til 2000

1954

Psykologisk afmagnetisering af børneværnet. Af dr.jur. Tyge Haarløv s.103-120.
Om dommeres medvirken ved fjernelse af børn efter forsørgsloven. Af dommer Huno von Holstein s. 317-320.

1955

Slutbemærkninger om lægelige ulykkestilfælde. Af professor, dr. jur. Louis le Maire s. 483-484.

1956

Nogle betragtninger over åndssvages frihedsberøvelse. Af landsretssagfører Hans Brøchner s. 1-18.

1957

Supplerende betragtninger over åndssvages frihedsberøvelse af højesteretssagfører Hans Brøchner s. 438-443.

1959

Lovpligtig ulykkesforsikring. Af fuldmægtig Poul Østergaard s. 143.

1960

Lov om den offentlige sygeforsikring og grundlovens § 73, stk. 2. Udtalelse af professor, dr. jur. Alf Ross s.339.
Lov om revalidering. Af sekretær i socialministeriet C. Lange. s.334.
Børns retsstilling. Af lektor Niels Chr. Bitsch s. 415.

1961

Identifikation. Nogle synspunkter navnlig med

henblik på forholdet mellem børn og forældre. Af advokatfuldmægtig, lektor Jørgen Mathiasen s. 327
Passivitetsregeln – eet nødvendigt ont? Af jur.lic. Ulf Cervin s. 550
Lov om den offentlige sygeforsikring. Af fuldmægtig H. Kodby Nielsen s. F 64.
Lov om offentlig forsorg. Af fuldmægtig V. Holm s. 519

1962

Juridisk og social rådgivning. Betænkning afgivet af et af Socialpolitisk forening nedsat udvalg. Anmeldt af ekspeditionssekretær Johan Lassen s 308.

1963

Lidt om mødrehjælpens arbejde i faderskabssager. Af fuldmægtig Eva Kihlstrøm s. 389.

1964

Ændringer i invalide- og folkepensionsloven. Af kontorchef H. Blume s. 454.
Mere om ændringer i invalide- og folkepensionsloven. Af fuldmægtig Adam Trier. S. 514.
Ændringer i reglerne om forskudsvis udbetaling af børnebidrag m.v. Af fuldmægtig V. Holm. s. 477.

1965

Nye love om invalidepension m.v. om folkepension. Af fuldmægtig Jørgen Gammelgaard s. 414.

1968

Samordning af privatretlige og offentlige erstatningsydelser i anledning af personskaade. Af pro-

6. Oversigt over artikler i Juristen i perioden 1950 til 2000

fessor, dr.jur. A. Vinding Kruse s 365.
Om tvangsfuldbyrdelse af offentligretlige krav.
Af amanuensis, lektor Poul Sørensen s 229

1969

Anmeldelse: Bernhard Gomard: Privat pension og social forsikring. Anmeldt af direktør, cand.jur. Frederik Teisen s. 152

1971

Afsoning af underholdsbidrag. En redegørelse i retshistorisk belysning. Af ekspeditionssekretær i Københavns Overpræsidium s. 345.
Børnebidrag og familietrivsel. Af kontorchef Hans Reinhold Auring s. 468.

1972

Udviklingen i eksistensminimum – den økonomisk-tekniske baggrund for en løbende ændring af i fortolkning af Retsplejelovens § 509. Af amanuensis, cand.oecon. Jens Vestergaard s. 241.
Tvangsinddrivelse – et retspolitisk-socialpolitisk skæringspunkt. Af amtsfuldmægtig H. Andrup s. 362.
Omsorgsloven – makværk eller mesterstykke. Af kontorchef, cand.jur. Ib Hamann s. 332.
Om anke i sociale sager. Af lektor, cand.jur. Carl Aude s.409.

1973

Om kvindens selvbestemmelsesret i faderskabs-sager, faderrettigheder og børnebidrag. Af sekretær, cand.jur. Lars Lundgaard s. 345.
Kreditorforfølgning i social belysning. Af landsretssagfører Feodor Nielsen LL.M. s. 193.
Husvildeparagraffen er forældet. Af socialrådgiver og kultursociologistuderende Lilly Offenhäuser s. 94.
Godtgørelse til en part af udgifter til advokatbi-stand i sager, der behandles af administrative nøje. Af landsretssagfører Niels Th. Kjølbye s. 353.
Ny lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel. Af Afdelingschef i Sikringsstyrelsen Adam Trier s. 163.
Loven om den sociale Ankestyrelse. Af ekspeditionssekretær i socialministeriet Henning Winther s. 253.

1975

Nogle bemærkninger om de kommende ændringer i rekursystemet på det socialforvaltnings-mæssige område. Af socialdirektør, cand.jur. Jørgen Kock s. 190.

Nogle bemærkninger om amtsankenævn i sociale klagesager. Af amtsfuldmægtig, cand. jur. Henrik Rothe s 273.

Svar til amtsfuldmægtig Henrik Rothe. Af socialdirektør Jørgen Kock s. 275.

Nogle bemærkninger om visse grundprincipper i bistandsloven. Af kontorchef i socialministeriet Birthe Frederiksen s. 386.

1976

Privatretlig og offentligretlig erstatning for personskade og tab af forsørger. Af professor, dr.jur. Preben Lyngsø s. 341.
Skøn og regel på bistandslovens område. Af ankechef i Den Sociale Ankestyrelse Carl Lange s. 115.

1977

Arbejdsskadeforsikring og erstatning for personskade. Af universitetslektor, cand.jur. Bo von Eyben s. 245.
Nogle bemærkninger om kontantydelse efter bistandsloven til ægtefæller og andre samle-vende. Af lektor, cand.jur. Morten Wegener s. 158.
Social bistand når ægtefællen er studerende. Af adjunkt, cand.jur. Marianne Højgaard Pedersen s. 269.
Bistandslovens procesreform. Af professor, dr.jur. Erik Siesbye s. 334.
Mere om bistandslovens procesform. Af fuldmægtig, cand.jur. Lars Hansson s.379.
Efterbetaling til arbejdsløse. Af adjunkt, cand.jur. Lis Sejr s.74.

1978

Om adgangen for en forvaltningsmyndighed til at ændre til skade for en klager. Af kandidatstipendiat, cand.jur. Ellen Margrethe Basse s. 39.
Administrativ rekurs i sociale sager. Af kandidatstipendiat cand.jur. Lis Sejr s. 162.
Mere om administrativ rekurs i sociale sager – og tilsynsregler på det sociale område. Af sekretariatsleder, cand.jur. Henrik Rothe s. 335
Supplerende bemærkninger om administrativ rekurs i sociale sager. Af kandidatstipendiat, cand.jur. Lis Sejr s. 461.

1979

Om de civile domstoles behandling af offentlig-retlige sager. Af lektor, dr.jur. Henrik Zahle s. 313.
Om regres for ydelser i henhold til bistandsloven. Af lektor Bo von Eyben s. 125.

Kapitel 1. Nøglen til socialretten

Anmeldelse: Jørgen Graversen: Tilbagebetaling af sociale ydelser. Anmeldt af lic.jur. Ole Hasselbalch s. 399.

1980

Domstolsprøvelse af forvaltningssager – et eksempel fra praksis. Af fuldmægtig, cand.jur. Claus Tønnesen s. 61.

Om retssikkerheden inden for børneforsorgen. Af universitetslektor Mogens Wegener s. 167.

1981

Håndhævelse af offentligretlige krav – særligt om anvendelse af civilprocessuelle midler. Af universitetsadjunkt Thomas Philbert Nielsen s. 1.

1982

Familiefogedret. Af adjunkt Ole Bruun Nielsen s. 121.

Tvangsanbringelse af børn og unge. Af advokat Leif Lunn s. 331.

Ændringer i det sociale ankesystemt. Af kandidatstipendiat cand.jur. Jens Vested-Hansen s. 1. Samtykke til anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. Af seniorstipendiat, lic.jur. Beth Grothe Nielsen s. 25.

Tvangsmæssig behandling af stofmisbrugere. Af universitetslektor Morten Wegener s. 107.

Om kontanthjælp til unge. Af kandidatstipendiat cand.jur. Jens Vested-Hansen s. 285.

1983

Om forskudsvis udbetaling af børnebidrag, når barnet har indkomst. Af lektor Glen Varmer s. 246. Sociale myndigheders adgang til at anfægte egne afgørelser. Af lektor cand.jur. Lis Sejr s. 197. Lovovertrædere under den kriminelle lavalder. Af seniorstipendiat, lic.jur. Beth Grothe Nielsen s. 69.

1984

Mere om bidragsforskud, når børn har indtægter. Af kontorchef Birthe Frederiksen s. 32. Kontanthjælp og erstatning – trangsbedømmelse og tilbagebetaling i henhold til bistandsloven. Af lektor, dr.jur. Bo von Eyben s. 89.

Lovgrundlaget for tvangsmæssig anbringelse af børn uden for hjemmet. Af byretsdommer Jens Feilberg s. 168.

Et bidrag til en sindsygelov. Af overlæge Steen Borberg s. 302.

1985

Landsrettens praksis i sager om gældssanering. Af landsdommer Lillian Hindborg s. 351.

Den sociale ankestyrelses adgang til at optage sager af principiel betydning til behandling. Af fuldmægtig Jon Andersen s. 81.

Om tilsidesættelse af aftaler om ægtefællebidrag i medfør af bistandslovens § 8, stk. 2,2. Pkt i anledning af U.84.97 HD. Af universitetslektor Lisbeth Ehlers s.245.

1986

Den usynlige private dagpleje. Af forskningsassistent Mogens Nygaard Christoffersen s. 390.

1987

Hvem skal beslutte om et tvangsanbragt barn skal flyttes? Af lektor, cand.jur. Anne-Dorte Bruun Nielsen s. 125.

Replik: Hvem skal beslutte, om et tvangsanbragt barn skal flyttes? Af landsdommer Jens Feilberg s. 366.

Replik: Forældres retssikkerhed ved tvangsfjernelse af børn. Af cand.jur. Marianne Peschcke-Køedt, cand.jur. Steen Leonhardt Frederiksen og cand.jur. Vivi Tvorup Christensen s. 368.

1988

Bistandslovens regler om børn og unge i privat familiepleje. Af professor Jørgen Graversen s. 73. Frihedsberøvelse af mindreårige. Af seniorstipendiat Helle Bødker Madsen s. 83.

Hvem skal beslutte, om et tvangsanbragt barn skal flyttes. Af lektor Anne-Dorte Bruun Nielsen s.118.

Tavshedspligt i forvaltningen. Af lektor Jon Andersen s. 159.

1989

Om hjemgivelse af børn og unge anbragt uden for hjemmet. Af forskningsassistent, mag.scient. soc. Af Mogens Nygaard Christoffersen s. 65.

Ophævelse af det sociale udvalgs selvstændige kompetence. Af Ville Budtz s. 354.

1990

Socialforvaltningsretlige spørgsmål af konsulent Jon Andersen s. 311.

1991

Retlige problemer i forbindelse med bistandsklienters flytning. Af Jon Andersen s. 225.

Om besparelser og retssikkerhed på det sociale område. Af Lis Sejr s. 371

6. Oversigt over artikler i Juristen i perioden 1950 til 2000

Anmeldelse: Lis Sejr og Jens Vested-Hansen: Anke og genoptagelse i principielle sociale sager. Anmeldt af Kaj Larsen s. 255.

1993

Regulering og styring. Behandling af stofmisbrugere som alternativ til frihedsstraf i grænsefladen mellem socialretten og fængselsretten. Af Ida Elisabeth Koch s. 418.

1994

Lønindeholdelse for gæld til offentlige kreditorer – et retssikkerhedsmæssigt problem. Af advokat Sten Schaumburg-Müller s. 199.

Seksuelle overgreb mod børn – meninger og holdninger blandt professionelle. Af lektor, lic.jur. Beth Groth Nielsen s. 236.

1995

Mindreårige – information og samtykke til sygdomsbehandling. Af lektor Lis Frost s. 15
Rettighedssubjektet i den sociale lovgivning. Af fuldmægtig, cand.jur. Mikael Kielberg s. 385.
Anmeldelse: B. Antonsen, G. Buus og A.L. Madssen: Bistandslovens med kommentarer. Af landsdommer Lis Sejr s. 129.

1996

Den traditionelle ulykkesdefinition. Af afdelingsleder Carsten Sennels s. 100.

1997

Forsørgelseskrav i familiesammenføringssager. Af seniorforsker, dr.jur. Jens Vested-Hansen s. 411.

1998

Den traditionelle ulykkesdefinition. Af Carsten Sennels s. 157.

Den traditionelle ulykkesdefinition – en kommentar. Af Ivan Sørensen s. 162.

Replik om den traditionelle ulykkesdefinition. Af Carsten Sennels s. 329.

Bevisbyrde og bevisvurdering i civile retsager. Af advokat Peter Bang s. 396.

1999

Overladelse af sociale opgaver til andre end offentlige myndigheder (§ 43 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Af ekstern lektor Jon Andersen s. 54.

Kapitel 2

Hæftelse i socialretten

1. Indledning

I dette og de følgende kapitler gennemgås nogle af de problemer, der kan opstå, efter at ydelsen er stiftet. Der kan være tale om, at ydelsen, eller dele af den, skal tilbagebetales. Dette er den oftest forekommende situation og behandles derfor først. I senere kapitler behandles modregning, forældelse og inddrivelse, som er forskellige måder hvorpå betaling kan ske.

De økonomiske aspekter ved tilbagebetaling er begrænsede for det offentlige. Når der alligevel rejses en del sager om det, skyldes det mere principielle forhold af præventiv karakter.

Modtagere af forsørgelsesydelse i dag skal ikke betale for ydelsen¹. I de enkelte love er der imidlertid fastsat regler for, hvornår der alligevel kan kræves tilbagebetaling af ydelsen. Disse findes i to varianter. Den ene hvor ansøgeren har modtaget beløbet med *rette*, men skal tilbagebetale det på grund af specielle forhold, der lå forud for ansøgningen, fx uforsvarlig økonomi, som således ikke har den virkning, at ansøgeren afskæres fra at få hjælp. Den anden, hvor beløbet er modtaget med *urette*, men skal tilbagebetales på grund af specielle forhold, fx undladelse af at oplyse om indtægtsændringer i ydelsesperioden. Tilbagebetaling af ydelser modtaget med *rette* findes kun i to sociale love, nemlig aktivloven og pensionsloven. Hvorimod tilbagebetaling af ydelser modtaget med *urette* forekommer i alle sociale love.

Gennemgangen af de to tilbagebetalingssituationer sker hver for sig. Endvidere gennemgås mulighederne for at frakende ydelser, særligt pensionsydelse. En væsentlig forudsætning for tilbagebetalingskravet er, at det er afklaret, hvem det skal fremsættes overfor. Kapitlet indledes derfor med en gennemgang af hæftelsesspørgsmål.

1. Derimod blev hjælp efter fattigloven af 1891 generelt ydet mod tilbagebetaling. Ved senere forsorgslove blev området for at yde støtte – uden samtidig at stille krav om tilbagebetaling – imidlertid udvidet. Med andre ord blev de situationer, hvor ydelsen var tilbagebetalingsfri i højere grad hovedreglen end undtagelsen.

2. Hæftelse ved tilbagebetalingskrav

Tilbagebetalingskrav skal som udgangspunkt rejses overfor modtageren af ydelsen². Det vil sige, at det er den person, der opfyldte betingelserne for at modtage hjælp, der således hæfter for krav om tilbagebetaling. Modtageren hæfter som udgangspunkt personligt. Ved personlig hæftelse forstås, at en persons kreditorer kan søge sig fyldestgjort i alt, hvad personen ejer, bortset fra hvad der er nødvendigt til opretholdelse af et beskedent hjem. Tidligere har det været et spørgsmål, i hvilket omfang ægtefæller hæftede for hinanden i relation til tilbagebetalingskrav. Det er nu afklaret og gennemgås straks nedenfor.

Efter retsvirkningslovens § 25 hæfter enhver af ægtefællerne med den del af boet, hvorover han råder, hvad enten forpligtelserne er opstået før eller under ægteskabet. Det indebærer, at ægtefællerne kun hæfter for hinanden, hvor det er angivet ved lov. Der er samhæften i retsvirkningslovens § 26, hvorefter krav på hustruen af den i § 11 nævnte art (indkøb til daglige fornødenheder) forældes i løbet af 1 år, når tillige manden hæfter for gælden. Retsvirkningsloven er således et skoleeksempel på, hvordan solidarisk ægtefællehæftelse lovteknisk skal behandles. Der er tillige samhæften i kildeskattelovens § 72 om inddrivelse af personlige skatter for den ene ægtefælle hos den anden.

Det har tidligere været antaget, at ægtefællers gensidige forsørgelsesret efter bistandsloven indebar, at begge ægtefæller hæftede for tilbagebetaling af sociale ydelser – uanset kun den ene opfyldte betingelserne for at modtage ydelsen. Det synspunkt er der endelig gjort op med i:

UfR. 1985.522 H. En kommune havde i 1978 udbetalt kontanthjælp med tilbagebetalingspligt til M. Hjælpen var ydet til dækning af udgifter i M's og ægtefællens H's fælles husholdning, herunder også terminsudgifter og skatter vedrørende en fast ejendom, der tilhørte H som særeje og til ydelser på et af H optaget sparekasselån. Der var ikke hjemmel for at gøre tilbagebetalingskravet gældende mod H.

Det har således afgørende betydning for hæftelsesspørgsmålet, om den, der modtager kontanthjælp, er ejer eller medejer af ejendommen. Om ægtefællerne har fælles- eller særeje i ægteskabet er derimod uden betydning.

Mogens Hornslet har i UfR 1985. B 255 anført, at Højesteret fandt, at såvel synspunktet om solidarisk ægtefælleansvar bygget på den gensidige offentligretlige forsørgelsespligt efter bistandslovens § 6³, som synspunktet om adgang til at foretage subsidiært udlæg efter kildeskattelovens § 72, savnede den nødvendige klare hjem-

-
2. Se ovenfor under gennemgang af rettighedssubjektet.
  3. § 6: Enhver mand og kvinde er overfor det offentlige forpligtet til at forsørge sig selv, sin ægtefælle og sine børn under 18 år. (Nu aktivlovens § 2).

mel. Mogens Hornslet anfører videre, at udviklingen med stadig flere gifte kvinder på arbejdsmarkedet og med stadig kraftigere fremhævelse af ægtefællens ligestilling og selvstændighed gør det lidet rimeligt at antage, at en ægtefælle uden viden om en ydelses udbetaling skulle blive tilbagebetalingspligtig derved, at den anden ægtefælle har modtaget ydelsen med tilkendegivelse om tilbagebetalingspligt. Jørgen Graver-sen⁴ har taget dommen til indtægt for, »at Højesteret har givet tilslutning til det syns-punkt, at fravigelse af princippet om ægtefællers selvstændighed – således som det i ægteskabslovgivningen har været gældende siden 1925 – kræver klar lovhjemmel – også i socialretten«. Synspunktet i dommen er endvidere i overensstemmelse med Folketingsbeslutning af 14. maj 1987⁵:

Folketingsbeslutning om indførelse af individualprincippet på det familie- og so-cialpolitiske område. Folketinget opfordrer regeringen til:

1. At udarbejde en plan over gradvis, men målrettet gennemførelse af regler om ægtefællers og samlevendes selvstændighed og ligestilling (individualprincippet) i sociallovgivningen og på alle andre lovgivningsområder på grundlag af den nu afgivne betænkning nr. 1087 fra Socialministeriets udvalg vedrørende ligebehandling mellem samliv med og uden ægte-skab (»Trierudvalget«).
2. At sikre gennemført en løbende, automatisk regelsanering ved i alt fremtidigt lovgivnings-arbejde, der berører familiens forhold, at indføre individualprincippet og i tilfælde, hvor det fraviges, da nøje at begrunde hvorfor.

Denne beslutning er naturligvis ikke specielt rettet mod tilbagebetalingssituationer. Beslutningen relaterer sig i højere grad til, i hvilket omfang den enkeltes rettigheder skal være afhængige af andre personers forhold. Dette vil i givet fald få en afledet virkning i en konkret tilbagebetalingssituation.

De ovenfor nævnte forhold underbygger, at der kun er ægtefælleansvar i det om-fang, det tydeligt fremgår af en lovbestemmelse.

SM O-36-90. Der var ikke hjemmel til at lade en ægtefælle M hæfte for kontanthjælp, der var ydet til den anden ægtefælle H med tilbagebetalingspligt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 1. Det var derfor uden betydning, at M først havde protesteret mod tilbagebetaling over for kom-munen efter flere år.

I relation til ydet terminshjælp, fandt Ankestyrelsen, at tilbagebetaling af ydet termins-hjælp til en kvinde kunne gøres gældende overfor ægtefællen.

SM O-15-92. Krav om tilbagebetaling af kontanthjælp til revalidering efter bistandslovens § 43 ydet til en gift kvinde kunne gøres gældende overfor manden med det fulde beløb, jf. bi-standslovens § 25, stk. 2.

4. Pantefogeden 1986 nr. 3-4 side 26.

5. Folketingstidende 1986-87 Tillæg C side 666.

Kapitel 2. Hæftelse i socialretten

Ankestyrelsen lagde vægt på, at hjælpen måtte anses for ydet til begge ægtefæller, også selv om kun den ene ægtefælle opfyldte betingelserne for ydelse af hjælp, jf. bistandslovens § 6. Ankestyrelsen lagde endvidere vægt på, at manden i forbindelse med hjælpens udbetaling var blevet gjort bekendt med tilbagebetalingspligten og havde underskrevet tilbagebetalingserklæringen.

Denne opfattelse er blevet underkendt af Højesteret i UfR 1996.1608H. Højesteret bemærkede: »Ægteskabslovgivningen er baseret på et princip om ægtefællers ligestilling og selvstændighed. Også den offentligretlige lovgivning må fortolkes i overensstemmelse med grundsætningen om ægtefællers økonomiske særården og særhæften, således at en fravigelse forudsætter en klar lovhjemmel. Den hjælp, som tilbagebetalingskravet angår, er efter ansøgning fra indstævntes ægtefælle bevilget til hende i henhold til dagældende bestemmelse i bistandslovens § 42 om hjælp til uddannelse m.v. Der er efter bestemmelsens ordlyd og forarbejder ikke grundlag for at anse andre end indstævntes ægtefælle som modtager af hjælpen, selv om der ved transbedømmelsen og udmålingen af hjælpen er taget hensyn til indstævntes økonomi i overensstemmelse med reglerne herom. Der er heller ikke grundlag for ud fra princippet i bistandslovens § 6 om ægtefællers gensidige forsørgelsespligt over for det offentlige at anse begge ægtefæller for modtagere af hjælpen, der alene er bevilget til den ene. Det bemærkes herved, at bistandsloven ikke indeholder en bestemmelse svarende til forsørgslovens § 27. Højesteret tiltræder derfor, at indstævnte ikke kan anses som modtager af hjælpen.« Herefter og af de grunde, der er anført af landsretten tiltrådte Højesteret, at der ikke var hjemmel for kommunens tilbagebetalingskrav, jf. SM 0-152-96.

Reglerne om tilbagebetaling af terminshjælp fremgår nu af aktivlovens § 92, hvorefter ægtefæller hæfter solidarisk for krav om tilbagebetaling. Det gælder uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller.

b) Pensionsloven

Hæftelse for tilbagebetaling af for meget udbetalt pension påhviler rettighedssubjektet for modtagelsen af pensionen. I tilfælde, hvor en pensionist i god tro har modtaget sin pension, men hvor ægtefællens forhold er årsag til, at der er udbetalt for meget i pension, er det et spørgsmål, om tilbagebetalingskravet kan rettes mod begge ægtefæller.

Der vil i sådanne tilfælde ikke kunne gøres krav gældende mod ægtefællen, der var i god tro. Derimod kan det til ansøgeren eventuelt for meget udbetalte kræves tilbagebetalt. Det til ægtefællen for meget udbetalte vil formentligt kunne kræves tilbagebetalt hos den, der har afgivet urigtige oplysninger – dog ikke på baggrund af tilbagebetalingsbestemmelserne i pensionsloven, men efter dansk rets almindelige erstatningsregler. Er en ægtefælle lidt mindre fin i kanten betyder det ikke, at disse forhold overføres qua

2. Hæftelse ved tilbagebetalingskrav

ægteskabet til den anden ægtefælle. En forudsætning for overførslen er kendskab til de ufine forhold.

SM P-14-88. To ægtefæller M og H fik udbetalt for meget i pensionstillæg, fordi M ikke rettidigt havde givet kommunen oplysning om arbejdsindtægt og formueforskydninger.

Ankestyrelsen fandt, at der ikke kunne rejses tilbagebetalingskrav mod H, som ikke havde medvirket ved afgivelsen af urigtige oplysninger og heller ikke kunne antages at have modtaget det deraf følgende for store pensionstillæg mod bedre vidende.

Ankestyrelsen fandt derimod, at det påhvilede M at tilbagebetale hele det beløb, der var udbetalt med urette til begge ægtefæller.

Det må antages, at Ankestyrelsen her har lagt til grund, at H havde været uvidende om M's tilsidesættelse af oplysningspligten og om den uberettigede modtagelse af pension. I modsat fald ville også hun have været pligtig til at tilbagebetale den pension, hun havde fået udbetalt for meget.

c) Boligstøtteleven

Krav på for meget udbetalt boligstøtte kan alene rettes mod boligstøtteansøgeren, eller, hvis flere har ansøgt i forening, boligansøgerne, uanset om kravets opståen skyldes stigninger i et andet husstandsmedlems indkomst. Der er således solidarisk hæftelse mellem modtagerne. Kommunalbestyrelsen kan vælge, hvem af ansøgerne kravet skal gøres gældende mod, da den solidariske hæftelse indebærer, at hver enkel af ansøgerne hæfter for hele tilbagebetalingskravet. Der vil derimod ikke kunne rejses krav mod fx en ægtefælle, der overtager den hidtidige fællesbolig ved parternes separation eller skilsmisse, hvis ægtefællen ikke har været medansøger på boligstøtteansøgningen.

Med henblik på tilbagebetalingskravet er det derfor vigtigt for kommunalbestyrelsen at sikre sig, at alle husstandens medlemmer på over 18 år underskriver boligstøtteansøgningen.

d) Børnetilskud

Tilbagebetalingskravet må rettes mod den, på grundlag af hvis forhold børnetilskud udbetales, dvs. den der har forældremyndigheden, eller hvis der er fælles forældremyndighed, og forældrene ikke lever sammen, den, barnet er mest hos.

Hvis der er udbetalt bidrag forskudsvis, og den bidragspligtige siden har betalt direkte til den bidragsberettigede for samme periode, kan det udlagte bidrag søges tilbagebetalt fra den bidragsberettigede, da der ellers er tale om dobbeltforsørgelse af barnet.

3. Hæftelse ved serviceydelser

I serviceloven er der ydelser, der skal betales for. Der skal ske betaling for institutionspladser, hjælpemidler og hjemmehjælp mv. Det forhold, at der skal betales for en ydelse, rejser selvstændige problemer, alene fordi der skal finde en betaling sted. I de øvrige sociale love findes ingen regler om betaling for ydelser. Betaling for serviceydelser er en helt anden juridisk situation end den, hvor det offentlige kræver en ydelse tilbagebetalt, selvom det på nogle punkter ligner. Ved betaling for serviceydelser er der i højere grad tale om, at modtageren og det offentlige er lige parter, end de er i tilbagebetalingssituationen.

I afsnittet gennemgås betydningen af, at der er hjemmel for betaling og hvem der skal betale for ydelsen.

3.1 Eksempler på serviceydelser

Efter serviceloven betales der for følgende serviceydelser: Anvisning af husly, midlertidig hjemmehjælp, hjælpemidler, invalidebiler, dag- og døgnophold for voksne, børn og unges døgnophold, børns ophold i daginstitution, klubtilbud, ophold i dag-center/daghjem, ophold i plejehjem, ophold i beskyttet bolig, børn og unges ophold i døgninstitutioner, ophold på forsorgshjem samt for ophold i institutioner for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap og særlige plejehjem.

3.2 Hjemmel for betaling

Ved serviceydelser efter serviceloven skal den, der modtager bistand fra det offentlige til sig selv, sin ægtefælle eller sine børn, yde betaling efter de regler, der gælder for den modtagne bistand, jf servicelovens § 118. Betalingsspørgsmålet er henlagt til regulering i de bestemmelser, der regulerer de enkelte hjælpeformer. Hvis der ikke er hjemmel til at opkræve betaling for en hjælp, vil myndigheden være afskåret fra at kræve betaling for ydelsen. Sker dette alligevel, vil der være tale om en retlig mangel, som vil medføre en pligt for myndigheden til at tilbagebetale det modtagne til borgeren⁶.

I SM O-41-93 fastslog ankestyrelsen i tre sager, at kommunen ikke kunne kræve betaling for døgnophold af under en måneds varighed, idet døgnophold på under en kalendermåned måtte anses som værende af midlertidig karakter, og der før 1. juli 1991 ikke var fastsat regler om betaling herfor.

6. Se nærmere Lis Sejr i Jurainformation 1992 nr. 2 side 16.

3.3 Hvem hæfter for betaling af ydelsen?

Ved de fleste af serviceydelserne er der intet problem med hvem, der skal betale for ydelsen. Det er nemlig den person, der har ansøgt om og modtaget ydelsen.

Ved betaling for daginstitution⁷ opstår der imidlertid problemer, fordi betalingsforpligtelsen påhviler forældre, og det er uafklaret hvad der skal forstås ved forældre. Forældre må som i § 9 i retssikkerhedsloven – forstås som biologiske forældre, herunder adoptivforældre, men ikke plejeforældre. I relation til § 15 vil det endvidere være naturligt at forudsætte, at de biologiske forældre er samlevende. Det er almindeligt antaget, at forældre, der skal betale børnebidrag, ikke er »forældre« i § 15's forstand, jf SM O-20-94 (se nedenfor). Det væsentlige er, at forældre hæfter for betaling, herunder restancer for daginstitutionspladser. Det er ikke afgørende, om parterne er gift eller om begge de biologiske forældre har del i forældremyndigheden. Det afgørende er om de er samlevende. Bidragspligtige er ikke omfattet af retssubjektet – *forældre* – i § 15, og hæfter således ikke for betaling af daginstitution.

SM O-20-94. Det påhvilede B kommune at stille institutionsplads til rådighed, fordi barnet havde samme opholdskommune som faderen, selvom han ikke havde forældremyndigheden, men blot havde barnet i privat familiepleje. Det berettigede B kommune til i denne situation at opkræve daginstitutionsbetaling for barnet, idet faderen hæftede for betalingen, selvom barnets mor, der boede i A kommune, havde forældremyndigheden over barnet.

Ankestyrelsen lagde vægt på, at faderen havde indmeldt barnet i daginstitution og som led i plejeforholdet var berettiget til offentlige ydelser, samt at moderen var pålagt bidragspligt over for barnet, hvilket sædvanligvis betragtes som tilstrækkelig opfyldelse af forsørgelsespligten.

SM O-8-94. En fraskilt mand hæftede for en restance vedrørende et barns dagpleje, der var opstået i en periode, hvor han stadig boede sammen med mor og barn samt havde del i forældremyndigheden. Forældrene hæftede således solidarisk for betalingen af dagplejen.

I situationer, hvor der skal ske tilbagebetaling og/eller efterregulering for betaling af daginstitutionsophold, er det alene det retssubjekt, der har modtaget ydelsen, der hæfter for et tilbagebetalings- eller efterreguleringskrav. Kirsten Ketscher⁸ har anført nogle fogsørgelseskendelser, hvorefter samlevende ugifte forældre hæfter solidarisk for institutionsbetalingen. Retsstillingen er dog ikke så ligetil efter dommen i UfR 1991.126 V, som fastslog, at en far ikke hæftede for et efterreguleringskrav vedrørende betaling for daginstitution for sine to børn, selvom han boede sammen med moderen;

UfR 1991.126 V. Da H, der med urette havde fået fripladser i en daginstitution til sine to børn, ikke kunne tilbagebetale den til fripladserne svarende ydelse, foretog kommunen udlæg for beløbet i en ejendom tilhørende B, der levede sammen med H og var far til de to børn. Hverken den forpligtelse, der efter bistsandslovens § 6 påhviler begge forældre til overfor det offentlige af forsørge deres børn, eller den forsørgelsespligt, der påhviler forældre efter § 13 i lov om børns retsstilling, fandtes at give grundlag for, at B efter bistsandslovens § 7 (nu servicelovens §

7. I henhold til servicelovens § 15 om daginstitutioner betaler børnenes forældre for opholdet med et beløb, der svarer til 30% af udgifterne ved ophold i institutionen, bortset fra ejendomsudgifter.
8. Kirsten Ketscher i Retfærd nr. 29 s. 27-28.

Kapitel 2. Hæftelse i socialretten

118) hæftede for tilbagebetaling af den ydede hjælp. Da der heller ikke var andet grundlag for helt eller delvis at pålægge B at hæfte for den modtagne hjælp, blev det hos ham foretagne udlæg ophævet.

I SM O-5-92, som må antages at bygge på dommen, fastslog ankestyrelsen ligeledes, at faderen til et barn, hvis mor han var samlevende med, ikke hæftede for betalingen for barnets daginstitutionsophold, når han ikke havde del i forældremyndigheden.

Begge afgørelse er særdeles vidtrækkende og sandsynligvis forkerte. I dommen er det et spørgsmål om, hvem der hæfter for betaling af en serviceydelse – daginstitutionsophold⁹. Det ville således have været mere forståeligt, hvis dommen var kommet til det resultat, at faderen tillige hæftede for betalingen af restancen, idet han var biologisk far og boede sammen med den biologiske mor til barnet. Endvidere betalte han ikke bidrag.

Efter § 118 skal der betales for serviceydelser, og efter § 15 skal der betales for daginstitutioner af forældrene. Forældre kan næppe fortolkes som lig forældremyndighedsindehaverne, men snarere som biologiske forældre. Det er således påfaldende, at bistandslovens § 73 (nu servicelovens § 15) tilsyneladende ikke er indgået i dommens præmisser. Retssubjektet for betalingen for denne serviceydelse var i følge dagældende bistandslovs § 73 *forældre* (nu servicelovens § 15).

Det ville have været rart, hvis retten (i dommen UfR 1991.126 V) havde medvirket til afklaring af forståelsen af retssubjektet i § 73 (nu servicelovens § 15), herunder om der ved forældre kunne eller skulle forstås forældremyndighed, biologisk forældre, samlevende, bidragspligtig mm. I stedet har retten tilsyneladende overført nogle relevante betænkeligheder ved solidarisk ægtefællehæftelse i forbindelse med tilbagebetaling af kontanthjælp til betaling for serviceydelser. Ved betaling for daginstitution er rettighedssubjektet i følge loven forældre, modsat ved tilbagesøgning af ydet kontanthjælp, hvor rettighedssubjektet er ansøgeren.

4. Stiftelsestidspunkt

Ved afklaring af, hvornår tilbagebetalingskrav kan anses for at være stiftet, er det indledningsvis vigtigt at kortlægge udbetalingsperioder og sammenholde disse med beregningsperioder for den pågældende ydelse. Tilbagebetalingskravet – ved retmæssigt modtagne ydelser – stiftes ved hjælpens udbetaling, selv om der ikke er fastsat en

9. Situationen er principielt en helt anden end i dom UfR 1985.522 H og UfR 1996.1608H (nævnt ovenfor), som vedrører hæftelsesspørgsmål i forbindelse med tilbagebetaling af kontanthjælp.

5. Fakultativ/obligatorisk krav om tilbagebetaling

betalingsordning, jf. UfR 1992.967¹⁰ og SM 0-2-93. Tilbagebetalingskrav – ved uretmæssigt modtagne ydelser – stiftes på det tidspunkt, hvor den påregnelige »fejl« har haft betydning for udbetaling af ydelsen. Tilbagebetalingskrav kan således gøres gældende for udbetalinger efter dette tidspunkt.

Betalings- og efterreguleringskravet stiftes ved aftalens indgåelse eller ved bevilning (imødekommelse af ansøgningen). Retten til efterregulering stiftes imidlertid på et andet tidspunkt. Ved afklaring, af hvornår efterreguleringskrav kan anses for at være stiftet, er det vigtigt at kortlægge betalingsperioder og sammenholde disse med beregningsperioder for den pågældende ydelse.

Kravet kan ikke anses for at være stiftet på bevillingstidspunktet, da det ikke på dette tidspunkt er fastslået med sikkerhed, at der vil komme et yderligere betalingskrav. Ved bevillingen er modtageren bekendt med, at der eventuelt kan komme et krav, hvis der sker indtægtsændringer over en vis procent. Kravet kan heller ikke anses for at være stiftet ved myndighedens årsopgørelse eller ved kravets fremsættelse, idet dette ville medføre en urimelig forskelsbehandling af både borgere og deres kreditorer fra kommune til kommune. Kravet må derimod anses for at være stiftet på tidspunktet for indkomstårets slutning den 31. december. Hverken før eller efter. På dette tidspunkt er det muligt at foretage en samlet opgørelse af indtægter og endelig beregning af ydelsens størrelse, og dermed afgøre, om der skal ske regulering i forhold til forskudsregistreringen. Der kan trækkes en parallel til skatterestancer, som altid anses for stiftet den 31. december jf. UfR 1985.619 H.

SM O-86-94. En kommunes krav om efterregulering for daginstitutionsbetaling ansås for stiftet ved indkomstårets slutning pr 31. december, da det på dette tidspunkt var muligt endeligt at opgøre indkomsten for hele indkomståret. Sagen vedrørte spørgsmålet om krav på efterregulering var omfattet af en gældssanering.

Kommunens faktiske opgørelsestidspunkt af efterreguleringskrav har således ikke indflydelse på, hvornår kravet kan anses for at være stiftet. Kravet bør derfor fremsættes så hurtigt som muligt, for at få mellemværendet afviklet.

5. Fakultativ/obligatorisk krav om tilbagebetaling

Fakultativ betyder, at det er valgfrit for kommunalbestyrelsen om hjælpen skal ydes mod tilbagebetalingspligt. Obligatorisk betyder derimod, at kommunalbestyrelsen skal, altså har pligt til at beslutte, at hjælpen skal tilbagebetales.

10. Hvorefter kontanthjælp udbetalt maj og juli 1986 var omfattet af gældssaneringskendelse af 8. oktober 1987, da betalingskravet var stiftet ved hjælpens udbetaling, hvor bistandsmodtageren blev gjort bekendt med kommunalbestyrelsens beslutning om tilbagebetalingspligt, jf. bistandslovens § 26, stk. 2, sammenholdt med stk. 1, nr. 1.

Kapitel 2. Hæftelse i socialretten

Aktivlovens § 93 og 94 og pensionslovens § 43 er eksempler på fakultative bestemmelser. I § 43 i pensionsloven er det endvidere udtalt, at bestemmelse om tilbagebetaling af personligt tillæg kun må ske undtagelsesvist. Det betyder, at kommunalbestyrelsen skal være mere tilbageholdende med at knytte en tilbagebetalingspligt til personligt tillæg end til ydelser efter aktivloven. Jørgen Graversen¹¹ fandt, at der er mulighed for at undlade at kræve tilbagebetaling i situationer, hvor tilbagebetalingskravet på forhånd må anses for håbløst og i situationer, hvor individuelle vanskeligheder bevirker, at tilbagebetalingskravet må anses for særligt belastende. Modsat er afgørelser om tilbagebetaling af ydelser, som er modtaget uberettiget og mod bedre vidende samt terminshjælp obligatorisk. Pligten er obligatorisk og indtræder, når der udbetales konthjælp til dækning af terminsudgifter.

---

11. I Tilbagebetaling af sociale ydelser side 61.

Kapitel 3

Tilbagebetaling af beløb, der er modtaget med rette

1. Indledning

I dette kapitel gennemgås alene tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med rette. Det vil sige, at modtageren har været i god tro og har været 100% berettiget til den udbetalte ydelse. Der er tale om situationer, hvor modtageren af ydelsen i en trangssituation er berettiget til hjælp, men på betingelse af, at hjælpen pålægges tilbagebetalingspligt. Tilbagebetaling af ydelser, som er modtaget med rette findes kun i to love, nemlig aktivloven og pensionsloven samt tilbagebetaling efter dobbeltforsørgelsesgrund-sætningen. Tilbagebetalingssituationerne gennemgås ikke lov for lov, men efter de situationer, der kan opstå, hvor tilbagebetaling kan eller skal ske.

I aktivlovens §§ 92, 93¹ og 94 er nævnt en række situationer, hvor kommunalbestyrelsen henholdsvis skal (§ 92) og kan (93 og 94) træffe beslutning om, at kontanthjælp ydes mod tilbagebetaling. Aktivlovens §§ 93 og 94 understreger det teoretiske udgangspunkt, at kontanthjælp efter aktivloven ikke er tilbagebetalingspligtig, medmindre en af de 7 situationer, der er nævnt i bestemmelserne, foreligger. Den 8. tilbagebetalingssituation er i § 92 og vedrører terminshjælp og boligindskudslån. I pensionslovens § 43 kan kommunalbestyrelsen undtagelsesvis træffe beslutning om tilbagebetaling af personlige tillæg. Altså kun personlige tillæg, fx til dækning af køb af briller, afholdelse af ferie eller indkøb af medicin mm, og ikke andre ydelser efter pensionsloven. Mulighederne for at pålægge tilbagebetalingspligt efter pensionslovens § 43 er i forhold til aktivloven mere begrænset.

Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en hjælp ydes mod tilbagebetaling i følgende 8 situationer:

- 1) Når modtageren har udvist uforsvarlighed med sin økonomi, levevis, sit arbejde eller andet,
- 2) når modtageren har likviditetsmæssige problemer, (»lån«),
- 3) hvis modtageren får »dobbeltdekning« (senere får udbetalt en ydelse der dækker det samme),
og særlig for aktivloven

---

1. Opregningen i § 93 er udtømmende.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb, der er modtaget med rette

- 4) hvis modtageren ubegrundet har opsagt et arbejde, eller ubegrundet er ophørt med aktivering eller anden beskæftigelsesfremmende foranstaltning,
- 5) hvis modtageren på grund af sine egne forhold har været årsag til, at den pågældende er opsagt fra et arbejde,
- 6) hvis modtageren har nægtet at tage imod et rimeligt tilbud om arbejde, aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger,
- 7) hvis modtageren eller dennes ægtefælle er indblandet i kollektiv arbejdsstrid,
- 8) og *skal* træffe beslutning, hvis der er ydet hjælp til betaling af terminshjælp og boligindskudslån.

Væsentlig forskellig fra disse bestemmelser om tilbagebetaling er en række bestemmelser i de respektive love, hvorefter kommunalbestyrelsen har en ubetinget pligt til at træffe beslutning om tilbagebetaling, hvis en ansøger *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget ydelser. De ydelser, der er modtaget med rette og som ved bevillingen er pålagt tilbagebetalingspligt, er i aktiv- og pensionsloven og kan tillige ske efter dobbeltforsørgelsesgrundsætningen og gennemgås nedenfor.

a) Aktivloven

Tilbagebetalingsbestemmelsen i aktivlovens § 91, finder principielt anvendelse for samtlige ydelser efter aktivloven. Det gælder således alle de situationer, hvor et tilbagebetalingskrav kan opstå, idet modtageren har været uberettiget til ydelsen. Hvorimod § 93 næppe har samme brede anvendelsesområde som § 91.

Når § 93's anvendelsesområde skal afgrænses, er der flere muligheder. For det første kan det anskues ud fra en logisk betragtning, hvorefter det er nærliggende at sige, at § 93 har samme anvendelsesområde som § 91. Synspunktet er næppe rigtigt. En anden og mere rigtig betragtning er »forholdets natur«, hvorefter de konkrete tilbagebetalingssituationer i § 93 kun peger hen imod forsørgelse/trangsmæssige ydelser. Anvendelsesområdet for § 93 burde have fremgået af selve paragraffen som i § 43 i pensionsloven.

SM O-39-88. Der var ikke hjemmel i bistandsloven til at stille krav om tilbagebetaling af hjælp, der var ydet i henhold til bistandslovens § 48 (nu servicelovens § 28) som kompensation for tabt arbejdsfortjeneste.

Muligheden for efter aktivlovens § 93 at knytte en tilbagebetaling til en given hjælp har således et mindre virkefelt end den almindelige tilbagebetalingsbestemmelse efter § 91, som anvendes i relation til samtlige ydelser efter aktivloven.

b) Pensionsloven

§ 17 i lov om social pension vedrører personligt tillæg, som kan udbetales til pensionister, hvis økonomiske forhold er særlig vanskelige. Der kan endvidere ydes personligt tillæg til betaling af varmeudgifter.

2. Underretning om tilbagebetalingspligt

For at der kan kræves tilbagebetaling, skal modtageren være gjort bekendt med tilbagebetalingsforpligtelsen. Det fremgår af aktivlovens § 93, stk. 2². Det fremgår tilsvarende af pensionslovens § 43, stk. 2³, at tilbagebetaling kun kan kræves, hvis kommunalbestyrelsen ved ydelsen af personligt tillæg har gjort pensionisten bekendt med tilbagebetalingspligten. Underretningen er en gyldighedsbetingelse og skal ske samtidig med hjælpens udbetaling. I de tilfælde hvor det ikke er muligt at underrette modtageren på grund af hans tilstand, skal underretning ske så hurtigt som muligt, efter det lader sig gøre.

SM O-1-89. En person fik i en akut situation bevilget hjælp efter bistandslovens § 46 til befordring til forsorgshjem i ambulance. Ved kommunens tilsagn om betaling for ambulancekørslen var han ikke i en sådan tilstand, at han kunne modtage meddelelse om tilbagebetalingspligt efter loven. Sådan meddelelse modtog han først, da han ca. 2 måneder efter henvendte sig til kommunen. Ankestyrelsen ophævede tilbagebetalingspligten under henvisning til, at betingelserne i loven ikke kunne anses for opfyldt. Der blev herved lagt vægt på, at klienten ikke, så snart det var muligt at underrette ham, var blevet gjort bekendt med, at den omhandlede hjælp var ydet med tilbagebetalingspligt.

SM O-138-96 Ankestyrelsen ophævede tilbagebetalingspligten for hjælp udbetalt til ansøger, der var udeblevet fra et 6 ugers AMU-kursus. Ankestyrelsen lagde vægt på, at ansøger, der ubegrundet var udeblevet fra en beskæftigelsesfremmende foranstaltning, ikke umiddelbart i forbindelse med udeblivelsen var gjort bekendt med, at den hjælp, der herefter blev udbetalt til ham, var tilbagebetalingspligtig. Ankestyrelsen lagde videre vægt på, at kommunen ikke i tilstrækkeligt omfang havde fulgt sagen op i henhold til loven, idet opfølgning først blev foretaget ca. 1½ år efter udeblivelsen.

Meddelelse om tilbagebetalingskravet skal gives samtidig med ydelsen. Dette kunne i det ovenstående tilfælde ikke lade sig gøre, men kommunen kunne formentlig dagen efter have underrettet ham og informeret om baggrunden for, at tilbagebetaling skulle ske.

I mangel af skriftlig meddelelse om tilbagebetalingspligten, er det kommunen, der

2. Jf. UfR 1983 side 1117 Ø, hvor en tilbagebetalingspligt blev tilsidesat, fordi der ved udbetaling ikke udtrykkeligt var henvist bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3.
3. Jf. SM P-1-96. Sag 1. Betingelserne for tilbagebetaling ikke opfyldt, da ansøgeren ikke i forbindelse med bevillingen var blevet orienteret om begrundelsen for tilbagebetalingskravet.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

har bevisbyrden for, at modtageren er gjort bekendt med pligten til at tilbagebetale. Hvis kommunen ikke kan løfte denne bevisbyrde, er der ikke grundlag for tilbagebetaling:

SM O-13-89. En mand fik udbetalt kontanthjælp, hvor det på udgiftsbilaget fremgik, at der var tale om »tilbagebetalingspligtig hjælp § 26.1« (nu § 93).

Da det hverken fremgik af det foreliggende udgiftsbilag eller af socialforvaltningens journalark, at manden samtidig var gjort bekendt med baggrunden for tilbagebetalingskravet, fandt Ankestyrelsen ikke, at betingelserne for at kræve tilbagebetaling af den ydede hjælp var opfyldt.

Det er principielt ikke nok at anføre § 93, stk. 1. Der skal anføres hvilket nr., der er tale om og hvilken af lovens tilbagebetalingsgrunde, der er brugt. Borgeren skal samtidig informeres om, hvad bestemmelsen indebærer.

Er modtageren ikke myndig ved hjælpens modtagelse, ændrer dette ikke på modtagerens forpligtelse til at skulle tilbagebetale, idet pligten ikke beror på en aftale mellem klient og forvaltning, men på aktivlovens § 93.

SM O-43-87. En ansøger havde, inden han blev 18 år anmodet om økonomisk hjælp til færdiggørelse af sin uddannelse og oplyste da, at han, når han fyldte 18 år, ville få udbetalt en arv. Ankestyrelsen fandt det uden betydning, at han var umyndig, da han underskrev erklæring om tilbagebetaling af hjælp ydet i henhold til daværende bistandslov § 43, idet tilbagebetalingspligten ikke beroede på en aftale mellem klienten og kommunen, men alene er bestemt ved og reguleret af § 26, stk. 1, nr. 3 (nu § 93, stk. 1, nr. 6).

Tilbagebetalingserklæringer anses for at være skriftlige afgørelser, som skal opfylde formkravene i forvaltningsloven, jf. SM O-76-97. Det er således ikke tilstrækkeligt ved afkrydsning at henvise til § 93, stk. 1, nr. 1, 2 ... eller 6, idet dette anses for at være en utilstrækkelig begrundelse, fordi de nærmere omstændigheder, der har medført, at tilfældet henføres under bestemmelsen ikke er angivet. Retsvirkningen er dels, at ansøgeren har krav på en egentlig begrundelse og en forlængelse af ankefristen. Den omstændighed, at der eventuelt er givet en mundtlig begrundelse, fritager ikke forvaltningen for samtidig at meddele en skriftlig begrundelse.

Kommunen kan ikke træffe beslutning om tilbagebetaling efter § 93, stk. 1, af den hjælp, som en person modtager under aktivering, jf. SM O-18-97, hvor efter ydelser udbetalt under aktivering ikke var tilbagebetalingspligtige, da hjælpen var forbundet med en modydelse, jf. § 93, stk. 3, i aktivloven.

I de tilfælde, hvor kommunalbestyrelsen ved hjælpens udbetaling ikke skal underrette om tilbagebetalingspligten, nemlig når der senere kan blive tale om tilbagebetalingspligt efter § 94 (dobbeltdækning), § 43, stk 1, nr. 3, i pensionsloven (dobbeltdækning) og efter § 92 i aktivloven (terminsudgifter) er det god forvaltningsskik, allerede ved hjælpens udbetaling at oplyse om, at hjælpen kan kræves tilbagebetalt. Dette forudsætter naturligvis, at kommunen er bekendt med de forhold, der kan udløse

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

tilbagebetaling, men det er altså ikke en betingelse for at kunne opretholde kravet om tilbagebetaling.

Det er almindeligt antaget, at ankemyndighederne kun kan tage stilling til, om et tilbagebetalingskrav er berettiget eller ej. Ankemyndighederne kan således ikke bestemme, at et beløb, der er modtaget med rette, skal tilbagebetales eller ændre en tilbagebetalingsgrund til en anden. Baggrunden for dette er, at borgeren så ikke har muligheden for at sige nej tak til hjælpen. Borgeren skal jo også normalt have besked om tilbagebetalingspligten allerede ved udbetalingen af hjælpen. Meddelelse om tilbagebetalingspligt er dog ikke en gyldighedsbetingelse i to andre situationer, nemlig hvis der er tale om dobbeltforsørgelse eller der ydes hjælp til betaling af terminshjælp.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

Herefter gennemgås de 8 tilbagebetalingssituationer, hvor hjælpen er modtaget med rette. De omtales i følgende rækkefølge 1) uforsvarlighed økonomi, 2) ubegrundet opsagt sit arbejde, 3) skyld i opsigelse af arbejdsforholdet, 4) nægtet at have taget imod et rimeligt tilbud om arbejde, 5) indblandet i kollektiv arbejdsstrid, 6) likviditetsmæssige problemer, (»lån«), 7) hvis modtageren får »dobbeltdekning« (senere får udbetalt en ydelse der dækker det samme) og 8) tilbagebetaling af terminshjælp og boligindskudslån.

3.1 Uforsvarlig økonomi

Det er vanskeligt at give en definition på, hvad der forstås ved »uforsvarlig økonomi«. Det er en samlebetegnelse, som dækker så vidt forskellige forhold, som tab af pung, bortgivelse af formue, ekstraordinære afdrag på gæld mm., men fælles for situationerne er, at ansøgeren har udvist en uforsvarlighed, som har været medvirkende til at bringe ham i en trangssituation.

a) Aktivloven

§ 93. Kommunalbestyrelsen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp,

1) fordi modtageren har udvist uforsvarlig økonomi.

At en person står uden økonomiske midler og/eller arbejdsmuligheder kan ikke begrunde, at der gives afslag på hjælp, hvis pågældende i øvrigt opfylder betingelserne for at få hjælp, men har alene den virkning, at kommunalbestyrelsen kan beslutte at yde hjælpen mod tilbagebetalingspligt.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

Ved forbrug af en større formue umiddelbart forud for en hjælpssituation, kan der ligeledes blive tale om, at hjælpen ydes mod tilbagebetaling. Hvor grænsen går for, hvad der kan betragtes som en større formue er svært at sige. Der er ingen afgørelser, der belyser dette problem. Sandsynligvis vil forbrug af en formue på nogle få tusinde kr. dog næppe kunne betragtes som uforsvarlig økonomi. I SM O-12-88 ansås forbrug af en formue på 100.000 kr for uforsvarlig økonomi.

Kommunen kan evt. beslutte, at hjælpen skal administreres, jf. aktivlovens § 90, hvis der gentagne gange har været tale om uforsvarlig økonomi. Der kan således typisk være tale om at hjælpen udbetales i små portioner og/eller ved rekvisition, samt at de faste udgifter sendes direkte til kreditor.

Hensigten med bestemmelsen i § 93, stk. 1, nr. 1 er at begrænse tilfælde af overdrevent forbrug hos ansøgere, der ikke svarer til ansøgerens økonomi. Det er således meningen, at en løn – som udgangspunkt – skal vare mindst det samme tidsrum, som lønnen er udbetalt for (lønperioden). Kontanthjælp, dagpenge, efterløn, delpension og andre overførselsindkomster kan ligestilles med en lønindtægt. Hvis ansøgeren således er uden midler inden næste lønudbetaling, må det normalt betragtes som uforsvarlig økonomi.

Uforsvarlig forbrug af likvide midler

Likvide midler kan fx være løn, formue, arv, pension, erstatning mm. Personer, der har almindeligt arbejde, forudsættes ikke at skulle spare op af indtægten. Ved almindeligt arbejde forstås arbejde, der ikke er sæsonbetonet, men i princippet fortløbende året rundt. Hvis der er tale om ekstraordinære store indtægter ved fx fast sæsonarbejde, kan det således forekomme rimeligt, at der foretages en vis opsparing, så det ikke er nødvendigt at søge kontanthjælp i kortere perioder uden indtægter. Er der tale om almindelige lønindtægter bør udgangspunktet dog være, at lønnen kun skal dække lønperioden, selvom der er tale om sæsonarbejde.

SM O-10-85. I 3 sager, hvor ansøgeren på grund af arbejdets art havde tilbagevendende arbejdsfrie perioder, fandtes det enkelte arbejdsophør, taget for sig selv, at måtte betragtes som svigtende arbejdsmulighed. Det måtte tages i betragtning, at ved beskæftigelse i virksomhed med sæsonpræget arbejde kunne lønnen ikke betragtes som indtægt, der kun skulle dække ansøgerens udgifter i den pågældende periode. I den ene sag kunne der ydes hjælp med tilbagebetaling efter dagældende bistandslovs § 26, stk. 1, nr. 1, til en lærer under fritidslovgivningen, såfremt ansøgeren på grund af arbejdsophøret i en periode var uden midler.

SM O-71-86⁴. En ansøger, der efter at være blevet arbejdsløs, ikke kunne få arbejdsløshedsunderstøttelse i den første uge, da hun her skulle afspadsere overarbejde af væsentligt omfang forud for arbejdsophøret, fandtes berettiget til kontanthjælp i betragtning af behovet. Hjælpen burde imidlertid være gjort tilbagebetalingspligtig på grund af uforsvarlig økonomi.

4. Se tilsvarende SM O-127-96.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingsituationer

Der er endvidere en forpligtelse til at anvende løn og formue fornuftigt – ikke bare betale løs af eventuelle regninger eller indfri store gældsposter, før de er forfaldne til betaling⁵ umiddelbart forud for en hjælpsperiode.

SM O-87-93. Et ægtepar, hvis indtægtsgrundlag alene var mandens brøkpension, var som følge af mandens arbejdsskade berettiget til supplerende hjælp i form af personligt tillæg til manden og i form af kontanthjælp til hustruen. Ankestyrelsen fandt imidlertid, at det forhold, at manden havde forbrugt en erstatning for tab af erhvervsevne på 371.000 kr. kort tid før anmodningen om økonomisk hjælp, måtte karakteriseres som uforsvarlig økonomi, hvorfor hjælpen burde være gjort tilbagebetalingspligtig.

SM O-42-79. Anvendelse af størstedelen af en formue til indfrielse af studiegæld måtte side-stilles med uforsvarlig økonomi. Ankestyrelsen lagde vægt på, at øjeblikkelig indfrielse af studie-gælden ikke var nødvendig, og at ansøger ved at anvende sin formue som sket havde frtaget sig muligheden for at klare sig selv i økonomisk henseende. Ligeledes **SM O-55-99**, hvorefter indfrielse af ikke-forfalden gæld måtte anses for uforsvarlig økonomi. Dette gjaldt uanset, at formuen skyldtes, at ansøger havde optaget studielån, og at formuen blev brugt til at indfri disse lån. Ankestyrelsen lagde vægt på, at de udbetalte studielån var bestemt til at dække studie- og leveomkostninger i almindelighed i forbindelse med uddannelse, men at der var tale om fri dispositionsret.

Transport af forventet udbetaling af overskydende skat i en kontanthjælpsperiode er ligeledes uforsvarlig økonomi, jf. **SM O-57-95**, hvor Ankestyrelsen lagde vægt på, at ansøgeren i forbindelse med sin første henvendelse om økonomisk hjælp havde haft pligt til at oplyse om sine økonomiske forhold, herunder om at han havde et tilgodeha-vende hos skattevæsenet, samt at der ikke var tale om forfalden gæld på transporttids-punktet.

Formuende personer, der giver penge væk, så de er uden midler, er berettiget til kontanthjælp efter aktivlovens almindelige principper. Den hjælp, personen er beret-tiget til, skal imidlertid ydes med tilbagebetalingspligt efter § 93, stk. 1, nr. 1, idet der ved bortgivelsen er handlet på en måde, der må anses for at være uforsvarlig.

Erstatninger eller andre udbetalinger skal anvendes efter sit formål. I modsat fald vil en hjælp blive gjort tilbagebetalingspligtig.

SM O-12-92. En løsladt person, som ved løsladelsen havde fået udbetalt et løsladelsesbeløb, var berettiget til kontanthjælp fra ansøgningstidspunktet. Ansøgerens anvendelse af løsladel-sesbeløbet til betaling af husleje, seng og tøj kunne ikke betragtes som uforsvarlig økonomi, idet pengene var anvendt til det formål, løsladelsespenge er beregnet til.

Uforsigtig adfærd

Det der bliver lagt vægt på i forbindelse med uforsigtig adfærd er bl.a., om man hand-ler som en fornuftig person⁶. Der har tidligere været et stort antal SM'er, der belyste,

5. Jf. **SM O-13-89** og **SM O-96-93**.

6. Baggrunden herfor er en bonus pater familias målestok. Herved forstås et normalmål, der opstilles til hjælp ved afgørelsen af, om en person har handlet forsvarligt.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

hvad der skulle forstås ved uforsvarlig økonomi, herunder bl.a. uforsigtig adfærd. Som eksempler fra disse SM'er på uforsvarlig økonomi kan nævnes:

- 7 gange fået hjælp mod tilbagebetaling, senest fordi han havde lagt sin pibe i den bukselomme hvor pengene lå, og næste morgen var bukser og penge brændt!
- En ansøger fik stjålet sin pung på vej til banken.
- Mistet kontanthjælpen under en »tur i byen«.

Hvis en person taber sin pung, er det som udgangspunkt personens risiko, idet han kunne have været mere forsigtig, og der skal derfor pålægges tilbagebetalingspligt, hvis der på grund af tabet opstår behov for at modtage kontanthjælp.

SM O-3-83. Hjælp efter bistandsloven i anledning af, at ansøger havde tabt en pung, indeholdende ca. 3.500 kr., skulle ydes med tilbagebetalingspligt på grund af uforsvarlig økonomi.

Ankestyrelsen lagde vægt på, at ansøger med et beløb på ca. 3.500 kr. på sig ikke havde udvist en sådan agtpågivenhed, at tab af pungen var udelukket.

SM O-6-97. En ansøgers tab af pung ansås for at være en uforudseelig begivenhed, der medførte, at han kunne få udbetalt et beløb efter daværende bistandslov til dækning af kostudgifter, indtil han påny var berettiget til kontanthjælp. Ankestyrelsen fandt, at der var tale om en rimelig begrundet enkeltudgift, som han ikke havde mulighed for at afholde og som han ikke kunne dække på anden måde. Beløbet ville kunne kræves tilbagebetalt, da det måtte anses for uforsvarlig økonomi, at han havde tabt sin pung, indeholdende 1.750 kr.

SM O-88-88. En kvinde fik frastjålet 6.000 kr. ved et røverisk overfald. Hun modtog herefter hjælp mod tilbagebetaling. Der blev lagt vægt på, at det måtte anses for uforsvarlig økonomi at gå med mere end ca. 1000 kr. på sig.

Hvis det ved dom er fastslået, at ansøgeren har været udsat for røveri, forekommer det voldsomt at betegne situationen som uforsvarlig økonomi. Hvis det derimod er tvivlsomt om pågældende reelt har været udsat for et røveri, er afgørelsen straks mere forståelig, idet der enten er tale om svig eller en situation der må ligestilles med tab af pung. Det er formentlig det sidste, der er tale om i ovenstående sag, idet der ikke er oplysninger om politianmeldelse af røveriet eller om dom i sagen. Det må antages, at det er ansøgeren, der har bevisbyrden for, at der var tale om røveri.

I øvrigt kan Ankestyrelsens praksis om, at det må anses for uforsvarlig økonomi at gå med mere end 1000 kr. på sig, forekomme skrap. Ved køb af større forbrugsgoder er det i dag almindeligt at have mere end 1000 kr. på sig. For mange mennesker er det vel også almindeligt at have mere end 1000 kr. på sig ved betaling af de månedlige udgifter, selv om flere og flere sikkert benytter Dankort og Girobank. Beløbets størrelse må anses for mindre interessant, hvorimod måden og omstændighederne, hvorunder pengene er mistet er mere væsentligt.

Ved at bringe sit forsørgelsesgrundlag i fare eller direkte til ophør vil ligeledes kunne betragtes som uforsvarlig økonomi.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingsituationer

SM O-15-90. Opgivelse af sygedagpenge på grund af raskmelding på egen hånd i forbindelse med ferieophold i udlandet kunne ikke anses for uforsvarlig økonomi. Den kontanthjælp, der blev ydet efter ferieopholdet kunne ikke kræves tilbagebetalt. Der blev lagt vægt på, at der ikke var anført helbredsmæssige begrundelse for, at raskmeldingen ikke var korrekt.

SM O-20-95. Undladelse af at indgive selvangivelse med den følge, at der ikke kunne opnås sygedagpenge, betragtedes som en frsigelse af forsørgelsesgrundlaget. Frasigelsen af forsørgelsesgrundlaget måtte betragtes som uforsvarlig økonomi.

SM O-121-96. Tab af forsørgelsesgrundlag som følge af indtagelse af alkohol ville i visse situationer, f.eks. i tilfælde, hvor et tilsvarende forhold ville medføre bortfald af retten til dagpenge fra arbejdsløsheds-kassen i en tidsbegrænset periode, kunne betragtes som uforsvarlig økonomi i lovens forstand. Ankestyrelsen fandt imidlertid i den konkrete sag, at ansøgerens grundstødning med sin kutter og det tab af forsørgelsesgrundlag, som ansøger havde haft som følge heraf, skyldtes alkoholindtagelse.

Der er ikke i aktivloven en generel forpligtelse til at være medlem eller opretholde medlemskab af en A-kasse, men udmeldelse kan i særlige situationer medføre tilbagebetalingspligt. Det gælder bl.a. hvis pågældende melder sig ud for at få flere midler i en periode, hvor han modtager supplerende hjælp.

SM O-53-89. Kontanthjælp blev ydet med tilbagebetalingspligt på grund af uforsvarlig økonomi, idet ansøgeren – for at få flere midler til eget og sit barns underhold – udmeldte sig af sin arbejdsløsheds-kasse. Ansøgeren havde herved delvist frasagt sig sit forsørgelsesgrundlag, idet der var tale om supplerende kontanthjælp til arbejdsløshedsdagpenge.

Hvis en person derimod er selvforsørgende på det tidspunkt, hvor han vælger at melde sig ud af sin A-kasse, og der senere måtte opstå en trangssituation, er der således ikke grundlag for at gøre hjælpen tilbagebetalingspligtig. Hvis en A-kasse finder, at et medlem er selvforskyldt ledig, og derfor udelukkes fra at få A-dagpenge, kan der ikke automatisk pålægges tilbagebetalingspligt af en ydet hjælp.

SM O-103-93. Når der søges om kontanthjælp, fordi en ansøger er blevet udelukket fra dagpenge i sin arbejdsløsheds-kasse, skal der foretages en konkret individuel vurdering af, hvorvidt årsagen til udelukkelsen kan begrunde, at den hjælp, der herefter må ydes i henhold til bistandsloven kan kræves tilbagebetalt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 1.

En kommune havde således ikke været berettiget til at lægge en arbejdsløsheds-kasses afgørelse til grund for afgørelsen om tilbagebetaling, uden at foretage en konkret vurdering af omstændighederne ved ansøgers afskedigelse.

I den konkrete sag var ansøger kommet til skade på arbejdspladsen. Ansøger modtog sygedagpenge fra kommunen og fremsendte lægeerklæring til kommunen, men ikke til arbejdsgiveren, hvorfor han blev afskediget. Arbejdsløsheds-kassen fandt herefter, at han var selvforskyldt ledig og han blev udelukket fra arbejdsløshedsdagpenge. Ankestyrelsen ændrede afgørelsen, således at kommunen ikke havde været berettiget til at kræve hjælpen tilbagebetalt efter dagældende bistandslovs § 26, stk. 1, nr. 1, da ansøger havde fremsendt lægeerklæring til kommunen.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

Når en ansøger ikke fremmøder til kontrol på arbejdsformidlingen og derved afskærer sig selv fra at få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge, pålægges der tilbagebetalingspligt.

SM O-24-80. En borger havde ikke været opmærksom på den dato, der var påført hans kontrolkort for næste fremmøde hos arbejdsformidlingen, hvilket havde bevirket, at han var kommet for sent og derfor havde mistet retten til arbejdsløshedsdagpenge i en periode.

Ankestyrelsen fandt, at dette måtte sidestilles med uforsvarlig økonomi, hvorfor kontanthjælp for den omhandlede periode skulle ydes med tilbagebetalingspligt.

Begår den pågældende svig overfor sin A-kasse og derved ikke kan få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge, kan der selvfølgelig pålægges tilbagebetaling af hjælpen. Ved svig forstås retsstridig fremsættelse af urigtige oplysninger mod bedre vidende eller fortielse af sandheden.

SM O-104-93. Det forhold, at ansøger havde modtaget arbejdsløshedsdagpenge uden samtidig at oplyse, at hun havde arbejde, således at hun var blevet slettet som medlem af arbejdsløshedskassen og dermed havde mistet sit forsørgelsesgrundlag, måtte betragtes som uforsvarlig økonomi.

Personer, der er omfattet af aktivloven, men som sjældent opfylder betingelserne for støtte – selvstændige og studerende – vil i specielle situationer være berettiget til hjælp alligevel, fx en fiskeskipper, der på grund af vejrlig, ikke kan fiske. Hjælpen skal i så fald nok ske mod tilbagebetalingspligt, hvilket typisk vil være efter § 93, stk. 1, nr. 1, fordi ansøgeren burde have sparet op til situationer af denne art.

b) Pension (personligt tillæg)

Personligt tillæg ydes til pensionister, hvis forhold er særligt vanskelige, fx til medicin og behandlingsudgifter mm.

§ 43. Kommunalbestyrelsen kan undtagelsesvis træffe beslutning om tilbagebetaling af personlige tillæg. Tilbagebetaling kan kræves,

- 1) når der må ydes personligt tillæg på grund af uforsvarlig økonomi.

Denne bestemmelse har et meget snævert anvendelsesområde, idet kommunalbestyrelsen kun *undtagelsesvist* kan gøre hjælpen tilbagebetalingspligtig. Bestemmelsens anvendelsesområde er endvidere forskelligt fra aktivlovens ved, at bestemmelsen om tilbagebetaling i aktivloven primært vedrører forsørgelse, hvorimod bestemmelsen i pensionsloven kun vedrører ekstra ydelser udover den løbende pension.

SM P-23-87. En pensionist havde anskaffet sig et par briller uden at have midler til at afholde udgiften. Pensionisten fik bevilget et personligt tillæg på en del af udgiften, mens restbeløbet ville blive modregnet i 4 måneders pensionsudbetalinger.

Ankestyrelsen fandt ikke grundlag for at pålægge kommunen at yde personligt tillæg til dækning af den fulde brilleudgift. Under hensyn til, at pensionisten købte brillerne uden på

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

forhånd at sikre sig, at hun kunne betale udgiften, fandt Ankestyrelsen, at tilfældet var omfattet af § 43, stk. 1, nr. 1.

Til grund for Ankestyrelsens afgørelse ligger formentlig en antagelse om, at pensionisten har undladt at lægge et beløb til side til forudsigelige større udgiftsposter, herunder briller. Dette må således betragtes som uforsvarlig økonomi.

SM P-16-87. En pensionist havde underskrevet lejekontrakt vedrørende en lejlighed, hvorved hun forpligtede sig til at betale et indskud uden først at have rådført sig med kommunen og uden at råde over beløbet selv.

Ankestyrelsen fandt, at dispositionen var udtryk for uforsvarlig økonomi og tiltrådte, at der var forlangt tilbagebetaling.

Hvis pensionisten havde henvendt sig i kommunen inden underskrivelse af lejekontrakten, kunne kommunen eventuelt have ydet en art lån, jf. § 43, stk. 1, nr. 2, idet det kunne forudses, at pensionisten i løbet af kortere tid ville være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

3.2 Opgivelse af arbejde

§ 93. Kommunalbestyrelsen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp,

- 2) fordi modtageren ubegrundet har opsagt sit arbejde, eller ubegrundet er ophørt med aktivering eller anden beskæftigelsesfremmende foranstaltning.

Arbejdsophør

Ansættelsesforhold kan ophøre enten ved, at den ansatte selv opsiger jobbet, eller arbejdsgiveren bringer forholdet til ophør. Afgørelse om tilbagebetaling af hjælp er afhængig af, hvordan ansættelsesforholdet er blevet bragt til ophør. Hvis ansøgeren selv har bragt forholdet til ophør, er der en formodning for, at hjælpen skal gøres tilbagebetalingspligtig.

Hvis arbejdsgiveren har bragt forholdet til ophør, afhænger spørgsmålet om tilbagebetaling af årsagen til ophøret. Det mest typiske eksempel på, at hjælpen ikke skal gøres tilbagebetalingspligtig er, hvis den pågældende opsiges på grund af arbejdsmangel eller ved omlægning af arbejdet hvorved den pågældende medarbejder overflødiggøres. Modsat vil en bortvisning som regel altid medføre, at hjælpen skal ydes mod tilbagebetaling.

Hvis en ansøger bliver afskediget, fx fordi han møder for sent skal kontanthjælp ydes med tilbagebetalingspligt. Det samme gælder for personer i beskæftigelsestilbud. Hvis et beskæftigelsestilbud derimod fortsat står åbent, vil pågældende formentlig slet ikke være berettiget til hjælp overhovedet, heller ikke mod tilbagebetaling, jf. rådig-

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

hedsforpligtelsen, idet det er en forudsætning for at modtage hjælp, at ansøgeren har udnyttet sine arbejdsmuligheder.

Når en ansøger står til rådighed for arbejdsmarkedet eller er indstillet på at arbejde – altså hvis det kan dokumenteres, at tilknytningen til arbejdsmarkedet ikke er opgivet – vil han principielt være berettiget til hjælp. Når det er sagt, vil ubegrundet opgivelse af et arbejde eller nægtelse af at påtage sig anvist arbejde ikke i sig selv kunne begrunde afslag på hjælp. Spørgsmålet vil blot være, om hjælpen skal ydes mod tilbagebetaling eller ej. I denne vurdering kan A-kassernes praksis vedr. nægtelse af dagpenge være vejledende – og kun vejledende – ved afgørelsen af, om en vægring ved at påtage sig eller fortsætte med et arbejde har været ubegrundet. Hvis kommunen således i forbindelse med ydelse af kontanthjælp har brug for en vurdering af ansøgerens arbejdsmuligheder, kan den tage kontakt med det lokale arbejdsformidlingskontor. Arbejdsformidlingens meddelelse om, at anvisning ikke har kunnet finde sted, vil typisk ske ved afstempling af et fremmødekort. Arbejdsformidlingen kan i almindelighed også afgive attestation på om en ansøger har nægtet at påtage sig anvist arbejde, hvis kommunen ønsker at rejse krav om tilbagebetaling efter § 93, stk. 1, nr. 2.

Hvis man kun er parat til at påtage sig arbejde i en kortere tid, vil det normalt kunne sidestilles med nægtelse af at påtage sig anvist arbejde. Der kan være tale om personer, der skal rejse, har et job på hånden senere, skal starte på en uddannelse, skal flytte eller lign. Arbejdere, der kun er til rådighed en kortere periode for arbejdsgiveren, er således ikke så attraktive, som arbejdere der ikke har denne begrænsning.

Ophævelse af et læreforhold fra lærlingens side ved udløbet af den fastsatte prøvetid må anses som en ubegrundet opgivelse af arbejde i bistandslovens forstand. Lærlingen har ved opsigelsen af lærekontrakten afskrevet sig sit forsørgelsesgrundlag.

Der kan også tænkes situationer, hvor opgivelse af et arbejde ikke skal medføre tilbagebetalingspligt efter § 93, stk. 1, nr. 2, fx hvor familiemæssige forhold, flytning, indgåelse af ægteskab, miljøforhold på arbejdspladsen mm taler med vægt for det rimelige i, at ansøger frivilligt opgiver sit arbejde.

Det er et uafklaret spørgsmål, om der er rimelige grunde til at afvise et arbejdsbud. Nægtelse af medvirken til udvikling og produktion af krigsmateriel er dog for en fyldestgørende grund til at undlade at overtage arbejde. Det betyder, at kontanthjælp ikke kan nægtes, hvis en ansøger nægter at påtage sig arbejde med krigsmateriel. Hjælpen kan således heller ikke gøres tilbagebetalingspligtig.

SM O-8-95. Arbejdsophør i forbindelse med flytning sammen med ægtefællen anses ikke for ubegrundet opgivelse af arbejdet. Derimod er arbejdsophør i forbindelse med flytning med henblik på etablering af samliv at betragte som ubegrundet opgivelse af arbejde.

Arbejdsophør i udlandet

Når personer arbejder i udlandet, er det ofte under lidt vanskeligere forhold, end hvis arbejdet foregik i Danmark. Det er formentlig baggrunden for, at årsagen til arbejdsophør ikke medfører sanktioner i form af, at hjælpen gøres tilbagebetalingspligtig eller at der gives karantæne efter lov om arbejdsløshedsforsikring.

SM O-43-92. En mand, der havde opsagt sit arbejde i Sverige, skulle ikke tilbagebetale den kontanthjælp, han havde modtaget.

Ankestyrelsen tog udgangspunkt i de vejledende regler indenfor arbejdsløshedslovgivningen, hvorefter arbejdsophør i udlandet ikke medførte udelukkelse fra arbejdsløshedsdagpenge.

SM O-95-96. Skilsmisse kunne ikke anses for at være en sådan rimelig grund til opgivelse af arbejde, at tilbagebetaling af kontanthjælp ikke kunne kræves. Tilbagebetalingspligten ophørte, da ansøgeren på grund af manglende anvisning af børnepasning ikke havde reel mulighed for at genoprette sit forsørgelsesgrundlag ved at påtage sig arbejde.

3.3 + 4 Selv årsag til opsigelse

Nægtet at tage imod et rimeligt arbejdstilbud

Kommunen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp,

- 3) fordi modtageren på grund af sine egne forhold har været årsag til, at den pågældende blev opsagt fra et arbejde eller
- 4) fordi modtageren har nægtet at tage imod et rimeligt tilbud om arbejde, aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

Bestemmelsen i nr. 3 er ny, og i følge bemærkningerne er det nu i overensstemmelse med praksis blevet præciseret, at kommunen kan stille krav om tilbagebetaling, hvis modtageren på grund af sine egne forhold er skyld i, at vedkommende bliver opsagt fra sit arbejde (se SM O-90-98, hvor en person blev fyret på grund af dårlig opførsel, men pågældende var berettiget til kontanthjælp til trods herfor, idet beskæftigelsestilbuddet ikke længere stod åbent for den pågældende).

Bestemmelsen i nr. 4 kan ikke anvendes hvis tilbuddet fortsat står åbent, og kommunen har desuden ikke mulighed for at udbetale hjælp i en den situation, jf. SM A-13-00, fordi den pågældende på den måde ikke opfylder betingelserne for hjælpen.

Periode eller bortfald/ophævelse af pålægget om tilbagebetalingspligt

Aktivloven giver ikke mulighed for at fastsætte tidsmæssige begrænsninger for, hvor længe tilbagebetalingskravet skal opretholdes. Det bør derfor løbende overvejes, om kontanthjælpsmodtageren har udfoldet sådanne reelle bestræbelser på at komme i arbejde, at tilbagebetalingskravet bør ophæves for fremtiden. Tilbagebetalingspligten ophører således, når den pågældende har gjort reelle bestræbelser på at komme i arbejde, jf. SM O-7-96, hvorefter ansøgeren alene skulle tilbagebetale hjælp for perio-

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

den 16. februar til 23. februar 1994, idet han havde været til jobsamtale den 23. februar, hvor han fik tilsagn om arbejde og var til oplæring den 25. februar 1994. Tilbagebetalingspligten kan således principielt ophøre efter en dag.

Hvis en ansøger får udbetalt kontanthjælp med tilbagebetalingspligt, og senere tager initiativ til deltagelse i kursus, må han anses for at have gjort reelle bestræbelser på at komme i arbejde igen. Tilbagebetalingspligten må derfor ophøre.

Der er ikke grundlag for at kræve kontanthjælp tilbagebetalt i den periode, hvor en kvinde har barselsorlov, da hun i den periode ikke har pligt til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet og udfolde bestræbelser for at komme i arbejde⁷.

Man kunne overveje, om der burde indføres en 5-ugers periode, som den man har indenfor arbejdsløshedsforsikringen, således at tilbagebetalingsperioden på forhånd blev tidsbegrænset. Der er to forhold der taler herfor. For det første er der efter de gældende regler en risiko for stor forskelsbehandling af borgerne fra kommune til kommune. For det andet er der en risiko for, at borgeren får et urimeligt stort tilbagebetalingskrav, som næppe ville kunne indfries, og som ville kunne stå i misforhold til den begivenhed, der udløste tilbagebetalingskravet. Man kan dog ikke trække direkte paralleller fra bistandsloven til lov om arbejdsløshedsforsikring, selvom der set fra modtageren næppe er de helt store forskelle – nemlig hjælp til dækning af forsørgelse.

Aktivlovens næsten grænseløse sanktion i form af, at der er mulighed for at knytte tidsubegrænsede virkninger til kontanthjælp, bør nok begrænses. Enten i form af en maksimumsperiode og/eller (ved forbrug af formue) fastsættelse af en omregningsfaktor, der kunne anvendes til at tidsafgrænse sanktionsperioden. Den eneste lovfæstede beskyttelse borgeren har er § 95, som sikrer, at tilbagebetalingskravet gennemføres ved en tilbagebetalingsordning, som fastsættes under hensyn til, hvad pågældende kan udrede uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til eget eller familiens underhold.

Tilbagebetalingskravet bortfalder, når der er gået 5 år efter hjælpens ophør, uden at der har været økonomisk mulighed for at gennemføre kravet. (Se i kapitel 7 om forældelse).

SM O-14-89. Der var ikke hjemmel til på forhånd at fastsætte en tidsmæssig begrænsning af tilbagebetalingskravet i forbindelse med kontanthjælp, der blev ydet som følge af en ansøgers ubegrundede vægring ved at påtage sig eller fortsætte med at arbejde.

Tilbagebetalingspligten vedvarer og kan først bringes til ophør, når ansøgeren efter en konkret vurdering i det enkelte tilfælde har udfoldet reelle bestræbelser for påny at komme i arbejde.

7. Jf. SM O-88-93 og SM O-99-93.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

Hvis hjælpen ikke begrænses til en periode kan den principielt løbe i årevis, således at ansøgeren kan akkumulere en betragtelig gæld til kommunen. Dette giver ingen tilskyndelse for ansøgeren til at søge arbejde. For mange med offentlig gæld, især inden for lavtlønsgrupperne, vil overgangen til lønarbejde derfor medføre en lavere nettoløn end kontanthjælpen. Denne retstilstand opfylder formentlig ikke lovgivers intention om at kontanthjælpsansøgeren hurtigst muligt kommer i arbejde eller på anden måde aktiveres.

Problemet med i hvor lang tid hjælpen skal være pålagt med tilbagebetalingspligt opstår måske i et mindre omfang efter indførelse af § 39 i aktivloven, idet der er mulighed for at fratrække et beløb svarende til 20% i kontanthjælpen på grund af en ansøgers udeblivelse fra et tilbud om aktivering, jf. SM A-25-0, og fordi en kommune skal standse udbetaling af kontanthjælp, hvis en ansøger afviser et rimeligt tilbud om aktivering, som fortsat står åbent for ansøgeren, jf. SM A-13-00.

3.5 Kollektiv arbejdsstrid

Kommunen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp,

5) fordi modtageren eller ægtefællen er indblandet i en kollektiv arbejdsstrid.

Aktivlovens § 93, stk. 1, nr. 5 er udtryk for det grundprincip, at det offentlige ved sin anvendelse af sociallovgivningen skal holde sig neutral under en kollektiv arbejdsstrid. Dette indebærer bl.a., at de sociale myndigheder ved anvendelsen af aktivlovens regler må påse, at der ikke lægges hindringer i vejen for ansøgerens mulighed for senere at klare sig selv, fx ved at tilskynde pågældende til at bruge et beløb, der er bestemt til senere anvendelse.

Når pengene kræves tilbage, er det fordi, det offentlige ikke skal blive part i konflikten, hvilket indirekte kunne være tilfældet, hvis det offentlige gav hjælp uden tilbagebetaling. Reglen retter sig formentlig mod både selvstændige erhvervsdrivende og arbejdstagere. Der er ikke eksempler på selvstændige, der har modtaget hjælp efter bestemmelsen, men selve formålet med bestemmelsen, om at det offentlige er neutral, tilsiger at også selvstændige vil kunne få hjælp, men mod tilbagebetaling.

Det bemærkes, at der som udgangspunkt bør træffes afgørelse om tilbagebetaling, medmindre der i det enkelte tilfælde foreligger helt specielle vanskeligheder for ansøgeren. Der skal fastsættes en tilbagebetalingsordning efter lovens § 95, stk. 1, umiddelbart efter arbejdets genoptagelse.

SM O-11-82. En arbejdsløs mand, hvis arbejdsløshedsdagpenge blev standset i en periode, fordi der var konflikt inden for hans arbejdsløshedskasses område, fandtes berettiget til kontanthjælp uden tilbagebetalingspligt i den omhandlede periode. Ankestyrelsen lagde herved til grund, at han ikke kunne anses for indblandet i kollektiv arbejdsstrid, idet denne bestemmelse måtte forstås som gældende alene for personer, der efter lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring anses for omfattet af konflikt.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

SM O-55-90. Der skulle ikke ske tilbagebetaling af kontanthjælp udbetalt i en periode, for hvilken Dagpengeudvalget havde truffet afgørelse om, at en mand ikke var berettiget til sygedagpenge, fordi han var omfattet af en overenskomststridig arbejdsnedlæggelse. Ankestyrelsen begrundede afgørelsen med, at manden ikke kunne betragtes som indblandet i en kollektiv arbejdsstrid. Ankestyrelsen lagde vægt på, at konflikten opstod efter, at han var blevet sygemeldt, at han ikke var blevet afskediget fra arbejdet, samt at han ikke var omfattet af voldgiftskendelsen.

SM O-55-84. En klient, som var ansat i et vikariat, der udløb den 27. august 1981, blev indblandet i en kollektiv arbejdsstrid, der løb i perioden 1. august 1981-11. september 1981. Klienten var bagudlønnet. Da klienten, hvis der ikke havde været konflikt, ville have været forsørget ved sin lønindtægt for august i september, skulle den kontanthjælp, han modtog i september måned, i det hele tilbagebetales.

Der er ikke nogen tilsvarende regel om krav af tilbagebetaling af personligt tillæg ved kollektiv arbejdsstrid i lov om social pension.

3.6 Likviditetsmæssige problemer

Er en person i likviditetsmæssige vanskeligheder, er der mulighed for at yde en art »lån«⁸ til personen, selvom pågældende i princippet skulle kunne klare sig selv, og kun er i midlertidige »likviditetsvanskeligheder«.

a) Aktivloven

Kommunen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp,

6) når der på et tidspunkt, da der søges hjælp på grund af økonomisk trang, foreligger forhold, der viser, at den pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

Bestemmelsen giver således mulighed for at yde en art »lån« til en person, der er i »likviditetsvanskeligheder«, fordi pågældende venter på udbetaling af et tilgodehavende, fx en arbejds løn, der udbetales bagud, eller et andet vederlag. Der kan desuden være tale om provisions aflønning, hvor provisionen først udbetales efter en længere periode eller andre særlige aflønningsformer, hvilket betyder, at der normalt er baggrund for at gøre hjælpen tilbagebetalingspligtig efter § 93, stk. 1, nr. 6. Ligesom der kan være tale om selvstændige erhvervsdrivende, der midlertidigt ikke har mulighed for at udøve sit erhverv.

---

8. Der er naturligvis ikke tale om et rigtigt lån, men derimod om almindelig hjælp efter aktivlovens regler om kontantydelse. Ansøgeren skal derfor opfylde de almindelige tildelingskriterier, herunder have været udsat for en social begivenhed. For pensionister skal de opfylde betingelserne for at få personligt tillæg.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingsituationer

SM O-48-80. Det var ikke udelukket at yde kontanthjælp til en selvstændig erhvervsdrivende fiskeskipper, hvis virksomhed lå stille på grund af skade på fiskekutteren. Hjælpen blev delvist ydet med tilbagebetalingspligt under hensyntagen til ansøgerens i øvrigt gode indtjeningsmuligheder. Ansøger havde på ansøgningstidspunktet oplyst, at han regnede med snart at komme på fiskeri igen.

Ansøgning om hjælp til depositum og husleje ved flytning til udlandet, skal ligeledes ske mod tilbagebetaling, i det omfang pågældendes fremtidige økonomiske forhold åbner mulighed herfor.

SM O-51-94. Hjælp til depositum og 1. måneds husleje i forbindelse med flytning til udlandet kunne kræves tilbagebetalt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, såfremt ansøgers forventede indtægt gav mulighed herfor. Hjælpen kunne dog kun kræves tilbagebetalt, hvis ansøger igen tog ophold i Danmark.

Ankestyrelsen lagde i denne sag vægt på, at tilbagebetalingskravet var nært knyttet til bevillingen, og at beslutningen om tilbagebetaling var truffet, mens ansøgeren opholdt sig i Danmark, hvorfor bistandslovens krav i § 1 (nu aktivlovens § 3), om at man skal opholde sig her i landet, ikke udelukkede, at ydelsen ville kunne kræves tilbagebetalt.

En anden situation er, når en erstatning eventuelt senere kommer til udbetaling. I denne situation skal hjælpen pålægges tilbagebetalingspligt, men i henhold til § 94, stk. 1, og således næppe efter § 93, stk. 1, nr. 6.

Ankestyrelsens j nr. 21024-85. En mand pådrog sig ved et overfald en tandskade. Nævnet pålagde kommunen, at yde pågældende hjælp efter § 46 a, men mod tilbagebetaling, såfremt der senere skulle komme en erstatning til udbetaling.

Det er et udtrykkeligt krav i § 93, stk. 1, nr. 6, at der foreligger forhold, der viser, at ansøgere i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen. Inden rejssning af tilbagebetalingskrav må der tages stilling til 1) om der foreligger forhold, der viser, at ansøger vil få en indtægt eller formue, 2) til, om denne indtægt eller formue er af en sådan størrelse, at ansøger bliver i stand til at tilbagebetale hjælpen og 3) om pågældende indenfor kortere tid vil kunne tilbagebetale hjælpen. Midlerne skal således være mindst lige så store, som den hjælp, der udbetales, idet pågældende i modsat fald ikke vil have nogen tilbagebetalingsevne. Endvidere skal ansøgeren gøres bekendt med tilbagebetalingspligten, senest ved udbetaling af hjælpen. Der er således ikke grundlag for at stille krav om tilbagebetaling af kontanthjælp, hvis personen ansøger om hjælp i en periode, indtil hun kan få arbejdsløshedsdagpenge, og at de udbetalte arbejdsløshedsdagpenge kun er en smule større end den hidtidige indtægt, fx ved overgang fra SU til arbejdsløshedsdagpenge. Der skal således være tale om en væsentlig indtægtsforøgelse, for at ansøger er i stand til at tilbagebetale hjælpen.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

SM O-129-94. En ansøger, der netop havde afsluttet sin uddannelse og fået arbejde som læge, måtte anses for at være i stand til at tilbagebetale den hjælp, hun havde fået udbetalt for 2 måneder inden første udbetaling af løn. Se tillige SM A-1-99.

Der skal være sikre holde punkter for, at der ved den fremtidige udbetaling vil komme midler til udbetaling.

SM O-70-94: I en sag om tilbagebetaling af kontanthjælp, som ansøger havde fået udbetalt i forbindelse med, at hun fraflyttede sin ægtefælle, fandt Ankestyrelsen, at betingelserne herfor ikke var opfyldt. Ankestyrelsen lagde ved afgørelsen vægt på, at der på udbetalings-tidspunktet ikke var sikre holdepunkter for, at der ved bodelingen ville komme midler til udbetaling. Ankestyrelsen lagde desuden vægt på, at bodelingen på udbetalingstidspunktet ikke var nært forestående. Ankestyrelsen fandt det uden betydning for tilbagebetalings-spørgsmålet, at ansøger ikke havde rettet henvendelse til fogeden om hjælp til at få udbetalt et aftalt bodelingsbeløb.

Der er ikke grundlag for at yde hjælp med tilbagebetalingspligt efter § 93, stk. 1, nr. 6, hvis en ansøger på ansøgningstidspunktet befinder sig i en uoverskuelig økonomisk og social situation med gæld, fx stor gæld fra drift af selvstændig virksomhed, selvom han har udsigt til at komme i arbejde hurtigt. Der er således ikke holdepunkter for, at ansøgeren i løbet af kortere tid er i stand til at tilbagebetale hjælpen, uanset om ansøgeren forventer at komme i arbejde igen. Det beror på et skøn, hvad der skal forstås ved »i løbet af kortere tid«. Perioden kan være relativ lang. Men jo længere periode, der er tale om, jo større sikkerhed skal der være, for at pågældende bliver i stand til at kunne tilbagebetale. Tidsrammen afgrænses af, hvornår en tilbagebetaling vil kunne påbegyndes.

SM O-12-93. I tilfælde, hvor en ansøger var i arbejde med sædvanlig lønindtægt, men på grund af likviditetsproblemer søgte om hjælp efter bistandsloven, kunne den ydede hjælp kræves tilbagebetalt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3. Begrebet »kortere tid« gik således på, hvornår tilbagebetalingen kunne påbegyndes. Se tillige SM O-19-96 (værnepligtsløn, som oversteg den hidtil udbetalte kontanthjælp).

SM O-9-99

En kommune kunne ikke give afslag på kontanthjælp under henvisning til at ansøger kunne optage lån i banken med sikkerhedsstillelse i en børneopsparing, der var bundet indtil ansøger fyldte 21 år. Begrundelsen var, at børneopsparingen ikke kunne betragtes som formue, da den var bundet og således ikke kunne gøres til genstand for overdragelse eller pantsætning. Det tilføjes i afgørelsen, at kommunen ville have haft mulighed for at kræve den ydede hjælp tilbagebetalt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, under henvisning til, at ansøger kunne hæve børneopsparingen den 21. marts 1998 og derfor inden for kortere tid ville være i stand til at tilbagebetale den ydede hjælp.

SM O-13-93. I en sag om tilbagebetaling fandt Ankestyrelsen, at det i en konkret situation ikke kunne afvises, at 3/4 år kunne betragtes som »kortere tid«. Det måtte dog være en forudsætning, at der var sikkerhed for beløbets udbetaling, og at pågældende ansøgers forhold var afklarede.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

Sidstnævnte sag drejede sig om en 20-årig mand, der ved sit fyldte 21. år ville få en børneopsparing udbetalt 3/4 år efter hjælpens påbegyndelse. Ankestyrelsen lagde vægt på børneopsparingens størrelse, at ansøger skulle påbegynde uddannelse i en anden by, at hans økonomiske situation i tilknytning til flytning, etablering i bolig og uddannelse ikke var afklaret samt at børneopsparingen først blev frigivet 3/4 år efter hjælpens påbegyndelse.

Ankestyrelsen fandt endvidere, at ansøgerens forhold ikke var tilstrækkeligt afklarede til, at den hjælp, han havde fået udbetalt, kunne kræves tilbagebetalt.

Ankestyrelsen har i en tilsvarende sag med Ankestyrelsens j nr. 20302-86 ikke fundet anledning til at kritisere, at en hjælpsmodtager fik hjælp mod tilbagebetaling efter § 26, stk. 1, nr. 3, da han 9 1/2 måned senere fik en arv udbetalt. Sagen blev dog afvist som principiel, da der ved vurderingen ville indgå flere konkrete momenter, og der i sagen var fuld klarhed over, at pågældende ville kunne tilbagebetale.

b) Pension (personligt tillæg)

Pensionslovens § 43, stk. 1, nr. 2 lyder således:

§ 43. Kommunalbestyrelsen kan undtagelsesvist træffe beslutning om tilbagebetaling af personlige tillæg

— — —

2) når der på det tidspunkt, da der ydes personligt tillæg, foreligger forhold, der viser, at pensionisten i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

§ 43, stk. 1, nr. 2 må betragtes som en mulighed for kommunen til at yde en slags lån til en pensionist, der i princippet skulle kunne klare sig selv, men er i likviditetsvanskeligheder, fx fordi visse tilgodehavender udbetales bagud. Se nærmere ovenfor ved gennemgang under bistandsloven.

SM P-8-87. Ankestyrelsen fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte kommunens skøn, hvorefter en pensionist ville blive i stand til at tilbagebetale et beløb, bevilget som personligt tillæg efter § 43, stk. 1, nr. 2, når han havde fået solgt en sommerhusgrund.

SM P-1-96. En folkepensionist uden formue skulle ikke tilbagebetale et personligt tillæg på 5.000 kr. til boligindskud, da hun ikke ville være i stand til at tilbagebetale indskuddet i løbet af kortere tid.

3.7 »Dobbeltdækning«/dobbeltforsørgelse

En person, som modtager kontanthjælp, og som senere får tilkendt en ydelse med tilbagevirkende kraft for samme periode, han har modtaget kontanthjælp, fx pension, modtager således 2 ydelser, der dækker samme tidsrum og samme formål. Situationen betegnes normalt som dobbeltforsørgelse. Dette begreb er imidlertid nært knyttet til en ulovbestemt adgang til at kræve tilbagebetaling, se nedenfor.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

Den ulovbestemte regel om dobbeltforsørgelse stiller strengere krav end aktivlovens § 94 til, at ydelserne vedrører samme formål. Jørgen Graversen (side 79 i Tilbagebetaling af sociale ydelser) har således anført, at lovens regel finder anvendelse på ydelser af privatretlig karakter, fordi ydelser efter loven, som er trangs- eller behovsbestemte, kan substituere privatretlige ydelser.

a) Aktivloven

Aktivloven § 94 lyder således:

Kommunen kan træffe afgørelse om tilbagebetaling, når en person, der har modtaget hjælp, senere får udbetalt en erstatning, et underholdsbidrag eller lignende, der dækker samme tidsrum og samme formål som den udbetalte hjælp.

Stk. 2. Kommunen kan ikke træffe beslutning om tilbagebetaling efter stk. 1 af den hjælp, som en person modtager under aktivering efter kapitel 4.

Stk. 3. Kommunen kan endvidere ikke træffe beslutning om tilbagebetaling efter stk. 1, når en erstatning for tab af erhvervsevne⁹ udbetales som følge af personskade efter

- 1) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser,
- 2) lov om erstatningsansvar eller
- 3) lov om forsikring mod følger af arbejdsskade, bortset fra de tilfælde, der omfattes af den nævnte lovs § 40, stk. 1.

Stk. 4. Socialministeren fastsætter nærmere regler om, i hvilke andre tilfælde der ikke kan træffes beslutning om tilbagebetaling efter stk. 1 i anledning af erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade.

Lovbemærkninger: »Forslaget er identisk med bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, hvorefter kommunen kan bestemme, at hjælpen skal betales tilbage, hvis modtageren senere får udbetalt en erstatning, et underholdsbidrag e.l., som dækker samme tidsrum og formål som den udbetalte hjælp. I disse situationer med dobbeltforsørgelse er det i sagens natur ikke en betingelse, at modtageren er orienteret om, at hjælpen skal betales tilbage, inden hjælpen udbetales.

...

Efter forslaget vil den økonomiske situation for personer, der som følge af personskade får udbetalt en erhvervsevnetabserstatning, blive forbedret, idet erstatningen ikke længere vil have indflydelse på retten til kontanthjælp. Forslaget omfatter erhvervsevnetabserstatninger, der udbetales efter erstatningsansvarsloven og arbejdsskadeforsikringsloven. En tilsvarende regel er allerede indført ved L nr. 243 af 10. juni 1997 for så vidt angår voldsofre. Samtidig indeholder forslaget en bemyndigelsesregel, hvorefter socialministeren kan fastsætte nærmere regler for personer, der modtager lignende erstatninger f.eks. efter lov om patientforsikring, lov om erstatning for lægemiddelskader og lov om erstatning for vaccinationsskader.

...

Der har været en del uklarhed med hensyn til begreberne »erstatning for tabt arbejdsfortjeneste« og »erstatning for tab af erhvervsevne«. Såvel reglen om voldsofre som den foreslåede udvidelse af denne regel gælder alene erhvervsevnetabserstatninger, dvs. erstatninger med virkning for fremtiden. I modsætning hertil vedrører erstatninger for tabt arbejdsfortjeneste en periode, der er forløbet og måske har været dækket af sygedagpenge, kontanthjælp eller andre

9. Se tillige artikel i UfR 1999 B side 42 »erhvervsevnetabserstatningers indflydelse på trangsbestemte sociale ydelser« af Michael Møllegaard Jessen.

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

socialle ydelser. Sådanne ydelser fratrækkes i erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, jf. princippet i erstatningsansvarslovens § 2, således at der ikke bliver tale om såkaldt dobbeltforsørgelse. I en konkret sag fandt Den Sociale Ankestyrelse, at 'erstatning' efter voldsofferloven kunne ydes for såvel tabt arbejdsfortjeneste som (fremtidigt) tab af erhvervsevne. Man krævede således en del af erstatningen for tab af erhvervsevne anvendt som tilbagebetaling af den udbetalte kontanthjælp, uanset at det fremgik af afgørelsen fra Nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser, at der var givet afslag på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste. Derfor fandtes det nødvendigt at præcisere i bistandslovens § 26, at der ikke kan træffes afgørelse om tilbagebetaling i anledning af en erstatning for tab af erhvervsevne. Denne præcisering foreslås udvidet til at omfatte de nye persongrupper, som det foreliggende forslag retter sig imod.

Et andet problem består i, at lov om forsikring mod følger af arbejdsskade anvender betegnelsen »erstatning for tab af erhvervsevne« i forbindelse med en løbende erstatning, der udbetales med virkning for en periode, hvor der er udbetalt kontanthjælp. Den løbende erstatning har i denne situation samme funktion som en erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, jf. bemærkningerne ovenfor. Der er tale om dobbeltforsørgelse, og der er derfor i lovens § 40, stk. 1, en regel, som sikrer kommunen refusion fra forsikringsselskabet af den tilkendte løbende erstatning. Der er således ikke baggrund for en ændring af denne regel i det foreliggende forslag.

...
Det præciseres, at erstatning for tab af erhvervsevne ikke har indflydelse på kontanthjælpsreglerne om hverken beregning, tilbagebetaling eller betydningen af en formue, og at dette gælder, uanset om denne erstatning udbetales som et kapitalbeløb eller som en løbende ydelse.«¹⁰

Reglen er begrundet med, at man selvfølgelig ikke skal have hjælp fra anden side, når man samtidig modtager kontanthjælp, der vedrører 1) samme tidsrum og 2) samme formål. Den anden ydelse, der dækker samme tidsrum og samme formål, som den udbetalte kontanthjælp, vil typisk være en social pension, en erstatning eller et underholdsbidrag.

Hvis der ved hjælpens ydelse er forhold, der peger i retning af, at en anden ydelse senere kan komme til udbetaling, bør pågældende orienteres om, at der kan blive tale om tilbagebetaling af hjælpen. § 94 er subsidiær i forhold til § 93, stk. 1, nr. 6. Dette betyder, at kommunen ved hjælpens udbetaling skal anvende nr. 6, hvis den er bekendt med, at pågældende i løbet af kortere tid bliver i stand til at tilbagebetale hjælpen. § 94 finder således kun anvendelse, hvis der på udbetalingstidspunktet ikke er forhold, der peger på, at ansøgeren senere får udbetalt et beløb, der dækker samme tidsrum og samme formål, som den udbetalte hjælp.

Bestemmelsen har ikke så stor betydning, idet man i de fleste tilfælde ved bevilling af en ydelse er klar over, at der evt. senere kan komme en tilsvarende ydelse til udbetaling, og der kan derfor kræves tilbagebetaling efter § 94, stk. 1, nr. 6. Kommunen vil således være klar over, om der er søgt pension. I andre situationer vil det være naturligt at spørge, om der evt. kommer en ikke offentlig pension til udbetaling, når ansøgeren

10. Der er ikke tale om en stringent logisk begrundelse for ikke tillige at ophæve § 40 i lov om sikring mod arbejdsskader.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

første gang henvender sig. Ved henvendelse efter skilsmisse vil det også være naturligt at undersøge, om der er søgt om bidrag.

Det er ikke kun offentlige ydelser, der kan kræves tilbagebetaling i, men også ydelser af privatretlig karakter, fx en erstatning fra et forsikringsselskab, en pensionslignende ydelse fra en privat tegnet forsikring eller et ægtefællebidrag.

Ankestyrelsen fandt i SM O-80-97, at driftstabserstatning ikke i sig selv kunne sidestilles med en erstatning eller lignende, der dækkede samme tidsrum og samme formål som den udbetalte kontanthjælp, da formålet med en sådan erstatning ifølge forsikringsvilkårene var at dække forsikringstagerens tab ved nedgang i omsætning af varer og tjenesteydelser (driftstab) som følge af forsikringsbegivenheden. Endvidere skulle en virksomheds omsætning anvendes til dækning af såvel faste som løbende omkostninger i forbindelse med virksomheden, inden der kunne beregnes overskud til dækning af ejerens leveomkostninger.

Samme tidsrum

Perioden for både den udbetalte kontanthjælp og den anden ydelse skal være sammenfaldende. Det er ikke altid så ligetil at sammenholde disse perioder, fordi udbetalingsperioderne ikke altid er de samme. Den ene ydelse kan udbetales dag for dag og den anden måske måned for måned. Endvidere vil et tilbagebetalingskrav skulle begrænses til kun at udgøre nettoandelen (dvs. beløbet renset for skat) af den anden ydelse, hvis kontanthjælpen har været udbetalt i nettokroner og ikke som nu i bruttokroner. Tilbagebetalingskravet kan altså aldrig blive større end den udbetalte ydelse.

Tilkendelse af en engangsydelse kan ikke bevirke, at løbende kontanthjælp skal tilbagebetales, idet hjælpen er udbetalt i en periode forud for engangsydelsen. Erstatningen kan derfor ikke anses for at dække samme periode.

SM O-78-86. Ved efterbetaling af pension skulle fradrag i pensionen for udbetalte ydelser i form af sygedagpenge og kontanthjælp i efterbetalingsperioden ske måned for måned. Afgørende var den periode, ydelsen skulle dække, og ikke udbetalings- eller konterings tidspunkt. Hjælp til udgifter, der forfaldt fx kvartalsvis, skulle fordeles med 1/3 pr måned i det kvartal, udgifterne vedrørte.

SM O-50-96 Ansøger, der modtog supplerende kontanthjælp til ægtefællens pension, fordi udbetalingen af arbejdsløshedsdagpenge var standset, fik efterbetalt dagpengene. En del af beløbet kom dog ikke til udbetaling, da A-kassen foretog modregning for et beløb, som ansøger havde fået udbetalt for meget vedrørende en tidligere periode. Ankestyrelsen fandt, at der kunne kræves tilbagebetaling af den ydede kontanthjælp for hele efterbetalingsperioden, uanset at en del af de efterbetalte dagpenge ikke var kommet til udbetaling, idet dette beløb var kommet ansøger til gode ved, at gælden til A-kassen var blevet nedskrevet.

Samme formål

Det er et krav, at den anden ydelse dækker samme formål, som det der er bevilget. Det kan fx være hjælp til forsørgelse, som en dansk pension og en udenlandsk pension. Hvis en ægtefælle modtager kontanthjælp, og den anden får tilkendt en erstatning eller pension med tilbagevirkende kraft, kan erstatningen eller pensionen derimod ikke anses for at dække samme formål som den ydede kontanthjælp. Tilsvarende gælder det,

3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

at der ikke er hjemmel til at foretage modregning eller kræve tilbagebetaling i en ægtefælles pensionsefterbetaling for den medicinhjælp, som er ydet til den anden ægtefælle efter serviceloven, fordi der ikke er solidarisk ægtefællehæftelse.

SM O-2-84. En betinget hjælp fra en legatfond til dækning af ekstra transportudgifter i forbindelse med hospitalsindlæggelse kunne ikke begrunde afslag på hjælp til de afholdte udgifter som rimeligt begrundet enkeltudgift. Bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, fandt heller ikke anvendelse.

SM O-8-96. En kvinde modtog hjælp til flytning efter § 46 mens hun modtog sygedagpenge. Hun fik efterfølgende tilkendt førtidspension med tilbagevirkende kraft for den periode, hvor hun havde modtaget hjælp til flytningen. Hjælpen efter § 46 kunne herefter kræves tilbagebetalt i henhold til § 26, stk. 1, nr. 4.

SM O-22-99 Havde modtaget hjælp efter dagældende bistandslovens § 33, og der kunne ikke modregnes i efterfølgende kontanthjælp, idet hjælp efter dagældende § 33 ikke ydes efter en rangsvurdering. Der var derfor ikke tale om samme formål.

Overskydende skat kan ikke sidestilles med en erstatning eller et underholdsbidrag, da beløbet ikke dækker samme tidsrum og formål som kontanthjælpen. Der kan således ikke kræves tilbagebetaling efter § 94, af kontanthjælp, ydet uden tilbagebetalingspligt.

b) Pension (personligt tillæg)

Efter pensionslovens § 43, stk. 1, nr. 3 kan tilbagebetaling undtagelsesvis kræves af en pensionist, der har modtaget personligt tillæg, og som senere får udbetalt et beløb, der dækker samme tidsrum og samme formål som det personlige tillæg. Det kan fx dreje sig om underholdsbidrag eller erstatning efter arbejdsskadeforsikringsloven, erstatningsansvarsloven eller en privat forsikring. Man skal her være opmærksom på, at ménerstatninger er engangsydelser, og der kan således ikke kræves tilbagebetaling ved udbetaling af godtgørelse for varigt mén. Denne bestemmelse har et uhyre begrænset anvendelsesområde og er sandsynligvis aldrig blevet anvendt.

3.8 Terminshjælp og boligindskudslån

Tilbagebetaling af terminshjælp skal altid finde sted. Baggrunden herfor er, at der foretages en form for opsparing ved terminsindbetalinger. Det offentlige kan således ikke støtte en sådan berigelse for nogle, når lejere ikke får en tilsvarende berigelse ved hjælp til betaling af husleje. Efter § 92, stk. 3 i aktivloven, fastsætter socialministeren regler om tilbagebetaling af den del af den særlige støtte efter § 34, der ydes til dækning af terminsudgifter.

§ 92¹¹. Den, der modtager særlig støtte efter § 34 til dækning af udgifter til renter og afdrag vedrørende ejerboliger og andelsboliger, skal tilbagebetale hjælpen. Det samme gælder for den, der modtager hjælp til boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

Stk. 2. Ægtefæller hæfter solidarisk for krav om tilbagebetaling efter stk. 1, 1. pkt. Dette gælder, uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller¹².

Stk. 3. Socialministeren fastsætter regler om tilbagebetaling efter stk. 1, 1. pkt.

Stk. 4. En person, der har modtaget hjælp til boligindskud med tilbagebetalingspligt efter stk. 1, 2. pkt., har pligt til at oplyse kommunen om udbetaling af boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed, i forbindelse med opsigelse af lejemålet, fraflytning eller lignende.

Kommunalbestyrelsen skal træffe beslutning om tilbagebetaling, i det omfang der ydes kontanthjælp til dækning af terminsudgifterne vedrørende fast ejendom og boligindskud¹³. Beslutningen om tilbagebetaling er obligatorisk, dvs. kommunalbestyrelsen kan ikke skønne, om hjælpen skal ydes mod tilbagebetaling. Pligten indtræder, når der udbetales kontanthjælp til dækning af terminsudgifter.

SM O-19-90. Tilbagebetalingspligt for hjælp til terminsudgifter blev opretholdt, selv om modtageren ikke var blevet underrettet om tilbagebetalingspligten i forbindelse med hjælpens udbetaling, da tilbagebetalingspligten er obligatorisk. Underretning var således ikke en gyldighedsbetingelse for tilbagebetalingspligten. Den manglende underretning kunne heller ikke sidestilles med en begunstigende forvaltningsakt.

SM O-11-95. Der er ikke hjemmel i bistandsloven til at kræve hjælp, der ydes til hjælp af omkostninger (morarenter, misligholdelsesgebyr og inkassoomkostninger) i forbindelse med opstået terminsrestance, tilbagebetalt.

Af bemærkningerne til lovbestemmelsen fremgår det, at der ved udtrykket terminsudgifter alene har været tænkt på afdrag og renteudgifter.

SM O-28-98. En kommunes afslag på hjælp til anskaffelse af skurvogn og tilbud om sædvanlig bolig havde ikke været åbenbart urimeligt. Et tilbud om almindelig bolig ville kun undtagelsesvis, når der forelå særlige omstændigheder kunne anses for åbenbart urimeligt. Ankestyrelsen

11. Lovbemærkninger: Kommunen bør senest ved udbetaling af hjælpen orientere modtageren om, at hjælpen skal betales tilbage. I modsætning til tidligere omfatter tilbagebetalingspligten ikke kun hjælp til dækning af terminsudgifter i sædvanlige ejerboliger. Den obligatoriske tilbagebetalingspligt er udvidet til også at omfatte hjælp til dækning af renter og afdrag på lån vedrørende andelsboliger, uanset om den enkelte andelshaver kan eller ikke kan medregne en del af andelsboligforeningens driftsresultat i sin egen skattepligtige indkomst. Det afgørende er, at modtageren gennem hjælp til betaling af afdragene får en opsparring. Efter gældende praksis kan kommunen kun gøre et tilbagebetalingskrav gældende over for den ægtefælle, der har modtaget hjælpen, og som samtidig er ejer af boligen. I stk. 2 foreslås denne praksis ændret til, at ægtefæller hæfter solidarisk – dvs. sammen og hver for sig – for krav om tilbagebetaling af hjælp til dækning af renter og afdrag vedr. ejerbolig og andelsboliger, uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller.
12. Se ovenfor i det indledende afsnit, hvor hæftelsesspørgsmål gennemgås.
13. Se SM A-20-99, hvorefter boliginskuddet skulle tilbagebetales, da tilbagebetaling af boligindskud er obligatorisk.

4. Dobbeltforsørgelse

lagde herved vægt på, at tidligere indsættelse i fængsel, alkoholproblemer samt psykiske problemer ikke i sig selv gav grundlag for at karakterisere et tilbud om almindelig boligplacering som åbenbart urimeligt. Ankestyrelsen fandt endvidere at hjælp til køb af skurvogn ikke kunne sidestilles med indskud i lejemål. Ankestyrelsen fandt, at bestemmelsen i bistandslovens § 25, stk. 1, nr. 1 (nu aktivlovens § 92, stk. 1), efter en fortolkning af dens ordlyd 'boligindskud, eller hvad der kan sidestilles hermed' sammenholdt med bestemmelsens forarbejder måtte forstås således, at der alene sigtedes på husleje, depositum og andre former for kontant indskud i forbindelse med erhvervelse af et lejemål.

Forvaltningen har ikke mulighed for at foretage pantesikring af de beløb, der udbetales til dækning af terminsudgifter, medmindre dette er tilladt ved lov, hvilket det ikke er længere.

Når en person modtager revalideringsydelse, skal der ikke ske tilbagebetaling af nogen del af ydelsen, som er anvendt til betaling af termin. Baggrunden herfor er, at bruttorevalideringsydelsen både skal dække leveomkostninger og boligudgifter. Bli-ver der ydet supplerende kontanthjælp i en sådan situation, vil beløbet kunne kræves tilbagebetalt efter § 92. Særligt om hæftelse henvises til gennemgangen ovenfor om hæftelse.

I følge aktivloven § 92, træffer kommunalbestyrelsen endvidere beslutning om tilbagebetaling i det omfang der ydes økonomisk hjælp til boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed. Modtageren af hjælp har pligt til at underrette kommunalbestyrelsen om udbetaling af boligindskuddet, eller hvad der kan sidestilles hermed, i forbindelse med opsigelse af lejemålet, fraflytning eller lignende.

4. Dobbeltforsørgelse

De lovregulerede tilbagebetalingssituationer omfatter langt størstedelen af tilbagebetalingssager indenfor socialretten, idet tilbagebetaling er reguleret i alle sociale love.

I de begrænsede tilfælde, hvor der ikke kan kræves tilbagebetaling efter de lovbestemte regler, har retspraksis udviklet grundsætninger til at råde bod herpå. Disse grundsætninger vedrører ikke kun socialretten, men anvendes indenfor privatreten, modsat de lovbestemte tilbagebetalingssituationer, som kun finder anvendelse indenfor socialretten. Ulovbestemt tilbagebetaling kan således ske af 2 forskellige grunde¹⁴. Tilbagebetaling kan finde sted i de tilfælde, hvor klienten har modtaget mere end én social ydelse, som dækker samme formål og samme tidsrum.

14. Desuden kan der efter de almindelige retsprincipper om tilbagebetaling af urigtigt udbetalte beløb også kræves tilbagebetaling uden for lovenes område. Det kan gælde i tilfælde, hvor en udbetalingsfejl skyldes forkerte oplysninger, der kommer fra den berettigede, uden at det med sikkerhed kan siges, om betingelsen om forsæt er opfyldt, og hvor kommunen ikke har haft mulighed for at opdage fejlen.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

I tilfælde, hvor klienten har modtaget mere end én social ydelse, som dækker samme formål og samme tidsrum, vil den ene af ydelserne kunne kræves tilbagebetalt, uanset om de subjektive betingelser for tilbagebetaling er opfyldt. Denne situation er reguleret i aktivlovens § 94 som dog kun vedrører kontanthjælp mm., og i pensionslovens § 43, stk. 1, nr. 3, som kun vedrører personligt tillæg. I den øvrige del af socialretten er dobbeltforsørgelsen ikke reguleret.

Den ulovbestemte regel om tilbagebetaling ved dobbeltforsørgelse anvendes i de situationer, hvor det ville være stærkt krænkende for retsbevidstheden, hvis tilbagebetaling ikke kunne finde sted, fordi de retssikkerhedsmæssige hensyn bag socialrettens almindelige tilbagebetalingsbestemmelser udelukker det. Dommen i UfR 1959.321 tages af alle til indtægt for, at der i dansk ret gælder en ulovbestemt adgang til tilbagesøgning i dobbeltforsørgelsestilfælde.

UfR 1959.321. A fik i 1953 bevilget aldersrente i Danmark. Han havde i nogle år før 1946 haft ansættelse i Tyskland, hvor han som følge heraf var tvunget medlem af »Bundesversicherungsanstalt für Angestellte« B. Betaling af renteydelser fra Tyskland var ophørt i 1945, men kunne efter afslutning i 1953 af socialforsikringsoverenskomst mellem Danmark og Tyskland genoptages fra 1. november 1954. Efter ansøgning fra A meddelte B i skrivelse af 11. maj 1956, at der var bevilget A en månedlig rente med efterbetaling for tiden fra 1. november 1954. Denne ydelse måtte efter det oplyste antages at være af social karakter, der tjente lignende forsørgelsesformål som en invaliderente her i landet. A var ikke berettiget til aldersrente efter, at udbetalingen fra B var påbegyndt. Han ville heller ikke have haft et sådant krav efter den 1. november 1954, såfremt rentebeløbet allerede fra denne dato var kommet til udbetaling. A skulle tilbagebetale et beløb, der svarede til efterbetalingen fra B for det pågældende tidsrum.

Princippet er fastholdt i en nyere dom:

UfR 1992.695 H. D blev ansat som timelærer i 1981 og blev i de følgende år beskæftiget med faldende timetal. Han fik derfor udbetalt supplerende arbejdsløshedsdagpenge med ca. 60.000 kr. Efterfølgende indgik hans organisation forlig med Finansministeriet om efterbetaling af forskellen mellem den udbetalte og fulde løn, idet han burde have været aflønnet som fuldtidsansat. A-kassen krævede de udbetalte arbejdsløshedsdagpenge tilbagebetalt.

Højesteret udtalte: »D modtog ifølge forliget af 23. december 1985 et beløb, der nøje svarer til det indtægtstab, han havde lidt ved ikke at være lønnet som fuldtidsbeskæftiget. Det er ubestridt, at han ikke ville have haft krav på supplerende dagpenge, hvis han havde modtaget betaling løbende i perioden fra den 1. august 1983 til den 31. juli 1984. Det modtagne beløb udgjorde med fradrag af skat 63.232 kr. og de supplerende dagpenge 60.415 kr., 85 øre. Da A-kassens krav som anført af landsretten ikke kan anses for forældet, og da der i øvrigt ikke foreligger særlige forhold til hinder for A-kassens tilbagesøgningskrav, tiltrædes det af 4 mod 1 dommer, at D er forpligtet til at tilbagebetale beløbet.«

I de ovenfor nævnte tilfælde var der tale om, at flere ydelser kom til udbetaling som en direkte følge af den samme begivenhed. Ydelserne dækkede den samme periode, og det var ubestridt, at ydelserne dækkede samme formål. Tilbagebetaling efter grundsatningen om dobbeltforsørgelse kunne derfor finde sted, fordi der i begge tilfælde var tale om 1) udbetaling af et beløb med tilbagevirkende kraft, 2) de pågældende fik rådighed over et større engangsbeløb, 3) de pågældende på tidspunktet for udbetalin-

4. Dobbeltforsørgelse

gen af ydelsen var berettiget hertil, og endelig 4) at det hverken kunne bebrejdes det offentlige eller modtagerne, at situationen opstod.

Et andet eksempel på dobbeltforsørgelse er, når der er udbetalt børnebidrag forskudsvis, og den bidragspligtige siden har betalt direkte til den bidragsberettigede for samme periode. Det udlagte bidrag kan således søges tilbagebetalt fra den bidragsberettigede, da der ellers er tale om dobbeltforsørgelse af barnet.

Tilbagebetaling efter grundsætningen om dobbeltforsørgelse opstår således typisk, når en person modtager en løbende forsørgelsesydelse, og han efter udbetalings-tidspunktet for denne ydelse med tilbagevirkende kraft får en efterregulering af en anden ydelse, fx en udenlandsk pension, et løn Efterreguleringskrav eller en forsikringsydelse, som dækker samme formål og samme periode. Det kendetegnende ved situationen er således, at klienten ikke ville have været berettiget til den første ydelse, hvis det på daværende tidspunkt havde været klart, at han senere ville få udbetalt en anden ydelse, der dækkede samme formål og periode.

SM P-26-95. En pensionist fik efterreguleret en privat pension. Der var herefter grundlag for tilbagebetaling af hans sociale pension efter dansk rets almindelige adgang til tilbagesøgning på grund af dobbeltforsørgelse, da der var tale om to ydelser, der dækkede samme formål, samme behov og det samme tidsrum. Ankestyrelsen fandt ikke, at tilbagebetaling på grund af dobbeltforsørgelse forudsatte, at begge ydelser var af offentligretlig karakter.

SM P-7-96. Der kunne kræves tilbagebetaling af for meget udbetalt folkepension på grund af dobbeltforsørgelse for den periode, hvor pensionisten havde fået udbetalt erstatning fra Lønmodtagernes Garantifond, idet der var tale om en ydelse, der trådte i stedet for indtægt ved personligt arbejde.

(**SM O-102-85.** Tilbagebetalingspligten kunne ikke ophæves, selv om det efterfølgende blev slået fast, at hjælpen var ydet uden hjemmel. Ankestyrelsen lagde til grund, at ansøgeren ville få en endnu bedre retsstilling end den, han allerede uretmæssigt var tillagt, hvis tilbagebetalingspligten blev ophævet.)

Man vil ikke kunne kræve tilbagebetaling af for meget udbetalt invaliditetsbeløb alene fordi ægtefællen efterfølgende får tilkendt en pension med tilbagevirkende kraft. Der er således ikke tale om dobbeltforsørgelse, idet der ikke er tale om udbetaling af to ydelser til samme person for samme periode dækning af samme behov, jf. SM P-38-96.

Jon Andersen har i Jurainformation nr. 5, 1999, side 11¹⁵, antaget, at dobbeltforsørgelsesgrundsætningen også finder anvendelse hvor både debitor og kreditor på grund af retsvildfarelse troede, at ydelsen var retsmæssig, jf. UfR 1978.908 H. Uden for dobbeltforsørgelsesreglerne falder tilbagebetaling i de situationer, hvor ydelsen er blevet udbetalt med urette. Tilbagebetaling efter dobbeltforsørgelsesgrundsætningen kræ-

15. Se endvidere FOB 1987.185 og FOB 1988.39.

Kapitel 3. Tilbagebetaling af beløb der er modtaget med rette

ver således ikke fortsæt eller grov uagtsomhed hos modtageren, hvorimod den almindelige tilbagesøgningsregel forudsætter, at modtageren har vidst, at han ikke havde ret til ydelsen eller har handlet groft uagtsomt.

Kapitel 4

Tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med urette

1. Indledning

Hver enkelt af de sociale love har en særlig bestemmelse om tilbagebetaling af ydelser, som er modtaget med urette. Tilbagebetalingen forudsætter som udgangspunkt, at myndigheden ikke har begået fejl, at myndigheden har vejledt modtageren om dennes oplysningspligt og endelig, at modtageren har en subjektiv forståelse for, at beløbet er modtaget med urette. Tilbagebetalingspligten omfatter kun den del af ydelsen, som må anses for at være modtaget uberettiget mod bedre vidende.

I dansk ret er der både ulovbestemte regler og lovbestemte regler om tilbagebetaling. Inden for socialretten er der regler om tilbagebetaling i næsten alle sociale love bortset fra arbejdsskadesikringsloven, hvor adgangen til tilbagesøgning alene baserer sig på de ulovbestemte regler om tilbagesøgning.

De ulovbestemte og de lovbestemte regler om tilbagebetaling er som det vil fremgå af gennemgangen ikke meget forskellige. Der skal efter begge regelsæt ske en bedømmelse af følgende forhold; 1) om der er begået fejl hos myndigheden, 2) om borgeren har opfyldt sin oplysningspligt, 3) om han mod bedre vidende med urette har modtaget ydelsen, 4) hvor meget der er udbetalt for meget og 5) hvor lang tid fejludbetalingen har stået på.

Eftersom sociale ydelser næsten altid bruges til dækning af leveomkostninger vanskeliggøres tilbagebetaling, idet ydelsen jo netop er forbrugt til at leve for. Ansvar for fejludbetalingen beror imidlertid på en samlet bedømmelse, hvori de nævnte forhold indgår med forskellig styrke afhængig af de øvrige momenter karakter.

Inden der træffes bestemmelse om en person skal tilbagebetale en ydelse, skal det – uafhængigt af skyld eller ansvar – kortlægges, hvor meget og hvordan det for meget udbetalte beløb er opstået. Med andre ord skal differencen mellem det beløb, pågældende har modtaget, og det beløb som pågældende ville have modtaget, hvis korrekte oplysninger, beregninger eller administrative procedurer var lagt til grund eller fulgt ved sagsbehandlingen, beregnes. Herefter skal årsagen eller årsagerne til, at »fejludbetalingen« er opstået, beskrives. Beskrivelsen skal være »værdifri«.

1.1 Årsager til fejludbetalinger

Nedenfor gennemgås eksempler på »værdifrie« årsager til, at fejludbetalingen er opstået:

a) Indtægtsændringer

Beskrivelsen af årsagen kunne være, at der hos ansøgeren er sket indtægts- og/eller formueændringer. Det skal beskrives, at pågældende har fået nyt arbejde, påtaget sig merarbejde, fået udbetalt feriepenge, dagpenge, pensioner, gevinster, renter, erstatninger, ægtefælle- og børnebidrag, fået udbetalt overskydende skat, har arvet eller modtaget gaver.

Tidspunktet for ændringer skal angives præcist. Der skal således ske en periodisering af indtægtsændringen og relevante beregnings- eller udbetalingsperioder. Det skal være muligt på baggrund af beskrivelsen at kunne afgøre, hvornår indtægtsændringer er indtruffet set dag for dag, uge for uge, måned for måned eller år for år afhængig af hvilke perioder, der indgår i beregnings- eller udbetalingsperioden.

b) Samlivsændringer

Retten til og størrelsen af en række sociale ydelser er afhængig af om modtageren er enlig, forsørger, gift mm. Ændring i pågældendes status skal derfor beskrives i form af, at samlivet er ophørt/påbegyndt med angivelse af det faktiske tidspunkt, eller at ægteskab er indgået samt tidspunktet for en eventuel separation eller skilsmisse. Ændring i antallet af hjemmeboende børn og tidspunktet for denne ændring skal endvidere beskrives præcist.

c) Helbredsændringer

Ændringer i helbredet hos ansøgeren skal beskrives, både i tilfælde af at det bliver bedre, men også hvis det bliver dårligere. Den faktiske ændring skal beskrives, altså ikke kun den aktuelle helbredstilstand, men hvori forværringen består. Tidspunktet for ændringen skal ligeledes angives så præcist som muligt.

d) Flytning

Flytter den pågældende er det ikke kun oplysningen om, at flytning er sket, der skal angives. Der skal også være en beskrivelse af, hvad den pågældende flytter fra og, hvad han flytter til, herunder om pågældende flytter fra en lejebolig til en anden, fra lejebolig til ejerbolig, fra ejerbolig til lejebolig eller fra ejerbolig til ejerbolig. Flytter pågældende fra en mindre til en større bolig eller omvendt. Det skal endvidere beskrives om der i forbindelse med flytningen sker indtægtsændringer, samlivsændringer og/eller helbredsændringer.

e) Kontrolforanstaltninger ikke overholdt (ikke fremmødt)

Efter aktivloven skal modtageren have udnyttet sine arbejdsmuligheder som betingelse for at kunne modtage kontanthjælp. Eksempelvis kan ansøgeren ved fremmøde på Arbejdsformidlingen godtgøre, at han står til rådighed for arbejdsmarkedet. Det skal beskrives om den givne kontrolforanstaltning ligger før eller efter ansøgnings- eller udbetalingstidspunktet.

f) Edb-fejl

Ved den omfattende anvendelse af edb i forbindelse med det offentlige udbetalinger af ydelser er der rig mulighed for, at der opstår »fejl-udbetalinger«. Årsagerne hertil kan være mange. Der kan være tale om en programmeringsfejl, tastefejl, forkert anvendelse af beregningsprogram, manglende opdatering af oplysninger og af programmet. I det omfang fejlen skyldes edb, må en mere detaljeret beskrivelse af årsagen angives. Det er ikke nok at sige, at der er tale om en edb-fejl.

g) Administrative fejl

I forbindelse med myndighedens sagsbehandling er der muligheder for, at der opstår fejl. Årsagen til fejlen kan være, at sagsbehandleren overser en oplysning eller anvender et forkert regelsæt, at der foretages forkerte beregninger mm. Det kan være en banal regnefejl eller beregningen baserer sig på forkerte oplysninger eller beregningsmetoder. Fejlen kan endvidere være forårsaget af, at der er foretaget sagsbehandler-skift. Endelig kan årsagen være, at myndigheden ikke har orienteret om borgerens pligter og rettigheder.

h) Lovændringer

En lovændring kan få indflydelse på igangværende sager, idet loven kan begrænse eller udvide borgerens rettigheder forud for lovændringen. En lovændring vil sjældent være den eneste årsag til en fejl, men vil ofte ses i sammenhæng med edb-fejl og manglende oplysning fra myndigheden¹.

---

1. Se pjecen til kommunerne om forbedring af sagsbehandling og forretningsgange i sociale sager fra februar 1996 udarbejdet af Socialministeriet i samarbejde med Rigsrevisionen. Følgende punkter er behandlet i pjecen: 1. Kontrol af forretningsgange: a) er formålet med ydelsen oplyst, b) er grundlaget for ydelsen til stede, c) er ydelsen korrekt beregnet, d) er ydelsen korrekt konteret. 2. Kontrol af indtægter og formue består i indhentelse af oplysninger i skatetorvaltningen og måske hos arbejdsgivere. 3. Sagsopfølgning skal løbende foretages. 4. Fejl kan undgås ved at give begrundelser om hvorfor beløbet er udbetalt, til hvilket formål og med hvilken hjemmel. 5. Manglende forretningsgange ved udbetaling af hjælp til flygtninge. 6. Manglende forretningsgange vedrørende fremsættelse af tilbagebetalingskrav.

2. Obligatorisk krav om tilbagebetaling

Myndigheden har en obligatorisk – en ubetinget – pligt til at rejse tilbagebetalingskrav, når der er grundlag herfor, og kan derfor ikke efter omstændighederne frafalde et krav om tilbagebetaling.

Understregningen af, at afgørelser om tilbagebetaling af for meget udbetalt støtte er obligatorisk, ses bedst i Bygge- og Boligstyrelsens vejledning om boligstøtte i kapitlet om tilbagebetaling, men gælder også indenfor andre dele af socialretten. Det fremgår heraf, at hvis kommunalbestyrelsen undlader at kræve tilbagebetaling af for meget udbetalt boligstøtte i tilfælde, hvor betingelserne for at kræve tilbagebetaling er opfyldt, kan der ikke ydes statsrefusion for den del af boligstøtten, som kommunen har undladt at kræve tilbagebetalt. Kommunen er her forpligtet til at foretage en undersøgelse for samtlige boligstøttemodtagere af, om der er opstået tilbagebetalingskrav som følge af indkomststigninger i forhold til beregningsgrundlaget. En tilsvarende forpligtelse gælder ikke i den øvrige socialret.

3. Ulovbestemt og lovbestemt tilbagebetaling Tilbagesøgning. *Condictio in debiti*

I afsnittet gennemgås reglerne om tilbagebetaling. Under pkt. a) gennemgås reglerne om ulovbestemt tilbagesøgning og under pkt. b) gennemgås reglerne om lovbestemt tilbagebetaling.

De ulovbestemte regler om tilbagesøgning hedder på latin »*condictio indebiti per errorem soluti*« og dækker den situation, hvor der kræves tilbagebetaling, fordi »give-
ren« fejlagtig, troede, han var forpligtet til at betale, hvilket senere viser sig at være en misforståelse. Adgangen til at kræve tilbagebetaling efter denne grundsætning supplerer i et vist omfang tilbagebetalingsreglerne indenfor socialretten. Man kan måske sige, at reglerne om tilbagebetaling i de sociale love er en slags *condictio indebiti*-bestemmelser, bortset fra reglerne i aktivlovens §§ 93 og 94 og pensionslovens § 43, hvorefter en hjælp enten straks ved udbetalingen pålægges tilbagebetalingspligt eller der skal ske tilbagebetaling på grund af dobbeltforsørgelse.

De lovbestemte regler fremgår af den enkelte sociale love og suppleres i et vist omfang af de ulovbestemte regler, herunder navnlig af passivitetsbetragtningerne (se kapitlet om forældelse).

3.1 Teori

a) De ulovbestemte regler om tilbagesøgning. *Condictio indebiti*

Den ulovbestemte adgang til tilbagesøgning er udviklet inden for private retsforhold, men principperne og de hensyn, der ligger bag dette regelsæt, spiller en afgørende rolle ved forståelsen af reglerne om tilbagebetaling inden for socialretten, hvortil kommer, at de ulovbestemte regler anvendes ved tilbagesøgning af for meget udbetalt efter arbejdsskadeforsikringsloven.

Henry Ussing, Enkelte Kontrakter side 428 til 446

Det er vanskeligt at fastslå om tilbagesøgning skal være hovedreglen eller undtagelsen.

A. I nogle tilfælde følger det af almindelige retsgrundsætninger om forudsætninger, at tilbagesøgning ikke kan ske.

1. Tilbagesøgning udelukket, hvis den betalende ved betalingen var i tvivl om skyldens eksistens eller størrelse, men ville betale.
2. Tilbagebetaling udelukket, når betaleren ved sin adfærd har givet modtageren føje til at tro, at han ville betale uden hensyn til, om han skyldte beløbet.
3. Tilbagesøgning udelukket, når yderen har forsikret modtageren om, at han skyldte ham ydelsen.

B. Spørgsmålet må løses ud fra overvejelser om, hvorvidt legislative hensyn taler for at give tilbagesøgningsret.

1. Når den, der betalte, alene eller dog overvejende var skyld i at der blev betalt, må tilbagesøgning som oftest nægtes. Tilbagesøgning kan dog ikke altid afskæres. Foruden tilfælde, hvor modtageren så fejlen eller kun overså den ved en fejl, der var grovere end betalerens, må tilbagesøgning i al fald kunne ske, hvor hovedskylden for den urigtige betaling falder på modtageren.
2. Betaling under retsvildfarelse. Hvis den betalendes urigtige opfattelse af retsreglerne skal begrunde tilbagesøgningsret, kan det få særlig uheldige følger. Mange, ja vel de fleste vildfarelser om faktiske hændelser, rydder livets gang af vejen forholdsvis hurtigt. Det samme kan ikke siges om retsvildfarelser. De kan ofte blive meget gamle. På den anden side kan vildfarelsen til enhver tid bringes ud af verden. Derfor er der i høj grad ønskeligt, at det sker snarest muligt, og dette hensyn bør formentlig tages i betragtning, når der skal gives regler om tilbagesøgningsret grundet i retsvildfarelse.
3. Andre tilfælde hvor man har villet afskære tilbagesøgning (er meget upræcist angivet).

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

4. Tilfælde, hvor tilbagesøgningskrav opstår. a) Når intet kan bebrejdes betaleren, kan tilbagesøgning ske i videre omfang. Tilbagesøgningsret må i almindelighed indrømmes, når fordringshaveren har den udelukkende adgang til at kende de fakta, hvoraf skylder afhænger. b) Tilbagesøgning må indrømmes, når betaling sker i god tro i henhold til modtagerens påkrav om et bestemt beløb.

C. Tilbagesøgningsret kan gå tabt ved den betalendes passivitet. Forældelse.

1. Når modtageren er i god tro og betaleren ikke har grund til at antage andet, bør det i al fald i visse grupper af tilfælde være reglen, at betaleren mister sit krav, hvis han ikke inden rimelig tid efter at han har opdaget, at han ikke skyldte beløbet, meddeler modtageren, at han vil kræve det betalte tilbage.
2. Men man må gå videre endnu. Når betaleren ikke gør sit krav gældende, skønt han burde have opdaget det, må kravet efter omstændighederne falde bort, selv om han ikke opdagede kravet.
3. Selv i tilfælde, hvor kravet bevares, selv om betaleren ikke hurtigt giver meddelelse om, at han kræver tilbagebetaling, må passiviteten i kraft af almindelige retsgrundsætninger kunne medføre, at tilbagesøgningsretten går tabt. (vedvarende kontraktforhold). Ligeledes bør der kræves en nogenlunde hurtig efterprøve, hvor ydelsen skal tjene til underhold for en person, som underholdsbidrag, ydelser fra sociale forsikringsindretninger.

I offentligretlige forhold vil det formentligt ofte være gavnligt af følge den regel, at tilbagesøgningsretten i al fald må gøres gældende inden rimelig tid, efter at den forskrevne revision af vedkommende styrelsesgrens regnskaber er sket.

Anders Vinding Kruse, Restitutioner, 1950, side 201 til 298.

En betaling har normalt – og må, når intet tyder på det modsatte, antages at have – det udelukkende formål at opnå frigørelse for en skyld. Det synes derfor på forhånd nærliggende at antage, at hvis det viser sig, at dette formål ikke realiseres, fordi ydelsen i virkeligheden ikke skyldes, må yderen have krav på tilbagesøgning.

A: Reale grunde for indrømmelse af tilbagesøgningskrav.

1. I de romanistiske retsforfatninger er det almindeligt hævdet, at tilbagesøgningsretten er et udslag af berigelsesgrundsætningen, idet der ville opstå en »ugrundet berigelse«, hvis tilbagesøgning blev nægtet
2. I nordisk ret har tilhængere af en almindelig regel om tilbagesøgning været mere forsigtig og i stedet for at henvise til den almindelig berigelsesgrundsætning, udtalt at en almindelig anerkendelse af tilbagesøgningskrav næppe ville få katastrofale følger for retssikkerheden.

3. Ulovbestemt og lovbestemt tilbagebetaling

3. Julius Lassen begrundede en almindelig tilbagesøgningsret ud fra en mere speciel betragtning, nemlig forudsætningslæren.
4. Nogle har været inde på den tanke, at modtagelsen af en betaling indebærer et stiltiende løfte om at tilbagebetale, såfremt det viser sig, at beløbet ikke skyldes.
5. Nogle har begrundet tilbagesøgningskravet ud fra en ugyldighedsbetragtning.

B: Reale grunde imod indrømmelse af tilbagesøgningskrav.

1. Betaling er en retshandling. Betalingens slutmål er at effektuere en retlig afgørelse og afvikling af parternes mellemværende, hvorved der skabes en ret for modtageren til i almindelighed at behold det modtagne.
2. Den som i en lang tid har oppebåret en række præstationer, hvortil han lige såvel har holdt sig berettiget, som den ydende har anset sig forpligtet, har naturligvis indrettet hele sin økonomi på den forudsætning, at det således modtagne er blevet hans ejendom, hvorfor det nu ville være ubilligt at forlange, at han skulle tilbagebetale den.
3. Specielt ved retsvildfarelser gør der sig særlige hensyn gældende, hvorfor man må være forsigtig med at indrømme tilbagesøgningsret.

C: Forskellige neutrale hensyn.

1. Det bør gå ud over den, som er nærmest til at bære risikoen, hvilket igen vil sige den, som er nærmest til at vide besked om forholdet.
2. Tilbagesøgningskrav bør mistes hvis betaleren udviser passivitet efter han har opdaget fejltagelsen.
3. Forbehold – skadesløs kvittering.
4. Tilbagesøgning er udelukket, hvis modtageren havde føje til at gå ud fra, at det ikke var en afgørende forudsætning for yderen, at han var retskraftig forpligtet til at erlægge ydelsen.
5. Tilbagesøgning må normalt indrømmes, hvis modtageren var i ond tro.
6. Tilbagesøgning udelukket hvis yderen var moralsk forpligtet eller når fordringen var forældet.
7. Tilbagesøgning formentlig udelukket, hvis det drejer sig om periodiske ydelser i henhold til en kontrakt.
8. Tilbagesøgning må også være udelukket når yderen har forsikret modtageren om, at han skyldte ham ydelsen.
9. Tilbagesøgning mulig, hvis der kan gøres almindelige ugyldighedsgrunde gældende.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

A. Retsvildfarelser

Der opstilles en sondring mellem a) tvivlsomme retsspørgsmål, hvor tilbagesøgning som hovedregel afskæres, og b) simple retsregler, hvor det modsatte gør sig gældende. Tilbagesøgning er udelukket, når der er erlagt ydelser uden forbehold i henhold til en urigtig retsopfattelse vedrørende skyldspørgsmålet, som grundet på dets tvivlsomhed først kan konstateres ved en domstolsafgørelse, såfremt modtageren ikke kan bebrejdes, at han har lagt den urigtige retsopfattelse til grund for sit krav.

Hvor betalingen har karakter af at være løn, underhold, o. desl. burde man gøre undtagelse og nægte tilbagesøgning, forudsat modtageren er i god tro.

B. Faktiske vildfarelser

Det er mest formålstjenligt at tage udgangspunkt i at tilbagesøgning må ske, medmindre der foreligger særlige retlige omstændigheder, som giver føje til at lade betalingen stå ved magt.

C. Undtagelsesgrupper

1. Når yderen har forsikret modtageren.
2. Tilbagesøgning må være udelukket, når modtageren har haft føje til at gå ud fra, at det ikke var en afgørende forudsætning for yderen, at han for hele eller en del af ydelsen var retskraftig forpligtet (Lassen).
3. Når yderen ved sin erlæggelse bibringer modtageren den beføjede antagelse, at han havde ret til det erlagte.
4. Yderens mere eller mindre skødesløse adfærd ved betalingen e.o. må tillægges betydning som udelukkende tilbagesøgning.

Tilbagesøgning er udelukket, når en urigtig betaling skyldes yderens skødesløshed, manglende påpasselighed el. lign, og det iøvrigt skønnes rimeligt at lade ham bære risikoen herfor, hvorved der navnlig bliver at tage hensyn til, hvorvidt han havde de bedste muligheder for at bedømme spørgsmålet om skyldens eksistens eller størrelse og til, hvorvidt modtageren havde grund til at nære mistanke om, at erlæggelse eller en del af denne ikke havde sin rigtighed.

5. Udelukke tilbagesøgning, når ydelsen objektivt havde karakter af at være bestemt til at anvendes til almindelige leveomkostninger, såsom lønninger af enhver art, herunder provision, tantième, gratiale, pension m.v. understøttelser og underholdsbidrag, når modtageren befandt sig i undskyldelig uvidenhed om betalingens eller en del af dennes rigtighed. Den sidste begrænsning i denne underholdsregel må ikke opfattes for strengt som omfattende al uagtsom ikke-viden, men kun omfattende positiv viden om betalingens urigtighed samt grovere uagtsom ikke-viden.
6. Tilbagesøgning udelukket, når det drejer sig om for meget erlagt betaling i henhold til en vedvarende kontrakt, som betalingsmodtageren kunne have bragt til ophør ved opsigelse.

3. Ulovbestemt og lovbestemt tilbagebetaling

7. Almindelig passivitet kan udelukke tilbagesøgningskravet, idet den 5-årige forældelse efter 1908-loven først begynder at løbe fra det tidspunkt, da yderen opdager eller burde have opdaget, at ydelsen var indebitum.
8. Kombination af 1 til 7.

C. Om ond tro og forbehold

Selvom tilbagesøgning er undtaget, jf. ovenfor, kan kravet dog alligevel gennemføres, hvis modtageren var i ond tro, eller hvis yderen havde taget et gyldigt forbehold.

Ond tro omfatter den positive viden om skyldens ikke-eksistens.

Ond tro må også omfatte grovere former for uagtsom ikke-viden.

Derimod bør ond tro kun undtagelsesvis omfatte simpel uagtsomhed. Der er ofte uagtsomhed på begge sider. Der skal herefter ske en afvejning. (Hvem af dem, som har haft mest anledning til og bedste muligheder for at opdage vildfarelsen).

Bevisbyrden for, at ydelsen var indebitum, må ordentligvis påhvile yderen.

Jan Kobbernagel, Erhvervsretten i grundtræk, 7. udgave 1971, side 137.

Idet man imidlertid altid er betænkelig ved at tvinge folk til at aflevere, hvad de har modtaget i god tro og indrettet sig på at beholde, vil man som regel pålægge yderen bevisbyrden for fejlen og stille ret strenge krav med hensyn til reklamationsfristen.

Stig Jørgensen Kontraktsret 2. bind 1972 side 57 til 61. »Hensynet til, at en af parterne ikke opnår en ugrundet berigelse, krydses af hensynet til betalingernes endelighed. Især kan parterne have indrettet sig på, at skyldforholdet er endeligt opgjort. Det er vanskeligt at prioritere de modstående hensyn i almindelighed, og Ussing antog derfor også, at der ikke kunne opstilles nogen almindelig regel. Begivenhedsforløbet må fortolkes under hensyntagen til reglerne om vildfarelse samt reglen i aftalelovens § 39. Praksis lægger afgørende vægt på, hvordan parterne »med føje« opfattede situationen. Vidste begge parter at der blev betalt for lidt eller for meget afhænger det af aftalen ... Såfremt kun den, der kræver regulering, kendte de rette forhold, vil der ikke kunne kræves regulering. Svæver begge parter i en vildfarelse, afhænger afgørelsen af, hvem der har mest føje for sin opfattelse, hvilket ofte er en omskrivning af, at den anden part har begået en fejl. Har begge parter begået en fejl, afhænger afgørelsen af hvem der har begået den største fejl ...«

Uklar retsvildfarelse

Er forståelsen af en retsregel ikke utvivlsom, og opstår der som følge heraf en forkert retspraksis, som senere ændres, må tilbagesøgning og efterbetaling som hovedregel

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

være udelukket. Her er hensynet til modparten særlig stærkt, fordi der kan gå lang tid, inden vildfarelsen opdages, og fordi afgørelsen i denne situation kan få betydning i mange andre tilfælde, især ved lovfortolkning og fortolkning af almindeligt anvendte standardkontrakter.

Klar retsvildfarelse og faktisk vildfarelse

I disse tilfælde er tilbagesøgning og efterbetaling hovedreglen. Udgangspunktet må dog være, at fejlagtige betalinger redresseres, med mindre der foreligger særlige omstændigheder, såsom:

1. Hvis yderen har givet modtageren føje til at antage, at ydelsen tilhører ham,
2. Når der er tale om ydelser, der objektivt er bestemt til modtagerens underhold eller almindelige leveomkostninger, f.eks. løn, pension, underholdsbidrag, sociale ydelser,
3. Når der er betalt gæld, som yderen havde en moralsk eller naturlig forpligtelse til at betale,
4. Når yderen har kunnet vælte udgiften over på sine kunder,
5. Når yderen har udvist uagtsomhed, og det iøvrigt er rimeligt at lade ham bære risikoen for fejltagelsen, særlig fordi han havde mulighed for at bedømme spørgsmålet om skyldens eksistens og størrelse.
6. Hvis fordringshaveren har begået fejl i en af ham udarbejdet opgørelse og derved fremkaldt skyldnerens vildfarelse ... vil skyldneren i dette tilfælde kunne søge tilbage.
7. Når skyldneren eller fordringshaveren har udvist passivitet.
8. Hvis der er foretaget en endelig opgørelse.

Jørgen Graversen: Tilbagebetaling af sociale ydelser, 1979 side 48 til 50

Navnlig to grupper af tilfælde, hvor nægtelse af tilbagesøgning må anses for normal-løsningen, er af interesse i den her behandlede sammenhæng:

1. Tilbagesøgning må i almindelighed anses for udelukket, når ydelsen objektivt er bestemt til at anvendes til almindelige leveomkostninger, såsom lønninger af enhver art, pension, understøttelse og underholdsbidrag, når modtageren befandt sig i undskyldelig uvidenhed om betalingsens eller en del af dennes urigtighed og
2. Der er en tendens til at tilbagebetaling afskæres, når yderen har udvist uagtsomhed, og det i øvrigt er rimeligt at lade ham bære risikoen for fejltagelsen, særlig fordi han havde mulighed for at bedømme spørgsmålet om skyldens eksistens og størrelse, medmindre modparten måtte indse fejltagelsen.

Især den under 1. omtalte underholdsregel betyder en meget håndfast begrænsning af tilbagesøgningens adgang ved social ydelser modtaget med urette; men også reglen

3. Ulovbestemt og lovbestemt tilbagebetaling

om yderens uagtsomhed er af væsentlig interesse. Denne regel vil ramme tilfælde af fejlagtigt beregning af ydelser og dermed betyde en væsentlig udvidelse af den i øvrigt antagne regel om, at ydelser er erlagt på grundlag af vildfarelser vedrørende et tvivlsomt retsspørgsmål i almindelig hed ikke kan søges tilbage.

På baggrund af det ovenfor anførte må det være berettiget at hævde, at dansk rets almindelige regler om *condictio indebiti* indebærer, at tilbagesøgning af sociale ydelser modtaget med urette som altovervejende hovedregel afskæres, medmindre modtageren indså eller burde indse, at der forelå en fejltagelse ved udbetalingen. Dommene UfR 1930.547 og UfR 1970.711 synes at pege i retning af, at man må give Vinding Kruse ret, når han specielt i tilslutning til »underholdsreglen« betoner, at kravene til den gode tro må anses for at være ret lemfældige. Ond tro omfatter kun »positiv viden om betalingens urigtighed samt grovere former for uagtsom ikke-viden.

Jørgen Nørgaard, Introduktion til formueretten, 6. udgave, 1982, s. 198 f.

Det kan være tvivlsomt, om man skal indrømme den betalende ret til at søge det for meget erlagte tilbage (*condictio indebiti*), eller om man skal lade modtageren beholde de betalte penge. Det har næppe mening at forsøge at opstille nogen hovedregel for løsningen af dette problem. De enkelte sagers konkrete momenter bliver udslagsgivende. Jørgen Nørgaard fremhæver tidsfaktoren og det forhold, at der ved fejludbetalinger ofte er begået fejl hos begge parter. Hvis der er forløbet nogen tid siden betalingen, vil parterne normalt have indstillet sig på forholdene, som de nu er, og hensynet til at værne forventningerne om, at denne tilstand vil blive opretholdt, har selvstændig betydning og kan medføre, at man afskærer den ret til tilbagesøgning, der ud fra en mere ureflekteret vurdering synes at fremtræde som en selvfølge. Hertil kommer en sammenligning af de begåede fejls størrelse vil kunne give holdepunkter for, om der kan ske tilbagesøgning, hvis der er begået fejl hos begge parter.

Gomard, Obligationsret 3. del, 1. udgave 1993, s. 171 f.

Den, der har betalt penge, som ikke skyldes, har i almindelighed krav på tilbagebetaling af det for meget erlagte (*condictio indebiti*), medmindre der under de foreliggende omstændigheder ville være urimeligt eller dog særligt byrdefuldt at pålægge modtageren at tilbagebetale beløbet. Gomard anfører, at betalinger i almindelighed er omfattet af reglerne om løfters ugyldighed, selv om betalingen er en ren faktisk handling. Det medfører, at den der fejlagtigt har udbetalt et beløb, kan kræve beløbet tilbagebetalt, hvis modtageren indså eller burde indse, at betalingen skyldes en fejltagelse.

Justitia nr. 6, 1993. Artikel af Carsten Bo Nielsen: Condictio indebiti – privatret i offentligret

Med udgangspunkt i retspraksis redegøres for blandt andet for offentlig opkrævning og offentlige ydelser.

Karen Dyekjær-Hansen i UfR 1994 side 407ff: Restitution af beløb opkrævet med urette: Retstilstanden efter Højesterets domme i ambi-sagerne:

Ved Højesterets to domme af 15. marts 1994 i ambi-sagerne er fastslået, at en uhjelmet afgift vil være at tilbagebetale medmindre den må anses for overvæltet. Artiklen vurderer betydningen af overvæltningsteorien for de almindelige obligationsretlige regler om tilbagebetaling af ydelser for bevis- og retskildelæren.

Ved udtrykkelig at frakende det betydning, om Skatteministeriet var i god eller ond tro om hjemmelen, og ved udtrykkeligt at frakende et forbehold eller en protest betydning har Højesteret givet udtryk for en bemærkelsesværdig lethed for det legalitetsprincip, som forvaltningstvungen hviler på.

Udgangspunktet i tidligere dansk ret har været, at en retsstridig afgift betalt i urigtig formening om skyld skal tilbagebetales, medmindre særlige forhold talte imod. Medens retstilstanden tog udgangspunkt i den enkle betragtning, at en afgift opkrævet uden hjemmel uden videre skulle tilbagebetales, har retspraksis senere under tiden afvist tilbagebetaling. Herved har det navnlig været tillagt betydning, om der har foreligget en almen retsvildfarelse, udtrykt derhen, at der ved opkrævningen ikke kunne lægges de oppebærende myndigheder noget til last, jf. UfR 1899.311H. Det spillede en rolle, at afgifter havde en tendens til at blive overvæltet på køberne. I en kommentar til 1899-dommen blev det udtrykt, at det ikke er forenligt med den ro og sikkerhed, som bør være i samfundsforholdene, at omgjøre, hvad men gennem lange tider har foretaget i henhold til en da herskende og i og for sig velbegrundet retsopfattelse. Ud fra denne betragtning er der en nær sammenhæng mellem retsvildfarelessynspunktet, indrettelsessynspunktet og overvæltningssynspunktet: Når der foreligger fælles retsvildfarelse, sker der eo ipso en indrettelse, der som et væsentligt element netop omfatter en pristilpasning og dermed overvæltning.

Der findes kun en dom, hvor overvæltningssynspunktet alene og udtrykkeligt bar en frifindelse. Det var hvedeafgiftsdommen UfR 1952.947H. Da hvedeafgiftsdommen angik et tilfælde, hvor hvedepriisen ubestridt var forhøjet alene som følge af afgiften, og da overvæltningssynspunktet i øvrigt tidligere alene har været en form for retspolitisk begrundelse for de på retsvildfarelses baserede indrettelsessynspunkter, der har været bærende, må det konstateres, at Højesteret i ambi-dommene og specielt ved anvendelse af formuleringen »medmindre den må anses for overvældet« for første gang har givet udtryk for, at overvæltningssynspunktet kan anses for et selvstændigt institut ved siden af de retsvildfarelessynspunkter, der i øvrigt har haft betydning, og at instituttet ikke alene har sit anvendelsesområde, hvor der er tale om en umiddelbar flytning af afgiftsbyrden gennem en direkte proportional prisforhøjelse, men at det også finder anvendelse i tilfælde, hvor der ud fra en nærmere analyse af afgiftens indvirkning er grund til at antage, at afgiften vil være overvæltet.

b) Lovbestemte regler om tilbagebetaling

Lovgrundlag for tilbagebetaling

Tilbagebetalingskravs økonomiske værdi for det offentlige er særdeles begrænset, hvorimod det påvirker ansøgerens situation helt anderledes voldsomt. Ansøgerens situation som modtager af sociale ydelser indebærer, at tilbagebetalingskrav vil påvirke hans økonomiske ydeevne i en meget lang periode i fremtiden. Der er derfor særlig grund til at se nærmere på ansvaret for fejludbetalinger.

Rejsning af tilbagebetalingskrav medvirker til at fastholde ansvarsfordelingen mellem myndigheden og modtageren af ydelsen og vil modvirke et misbrug af det sociale sikkerhedsnet. Nedenfor er en opremsning af de forskellige loves regler om tilbagebetaling ved ydelser modtaget med urette. Det fremgår heraf, at myndighedens ansvar ikke er direkte beskrevet. Derimod er forholdene hos modtageren for at kræve tilbagebetaling tydeligere angivet. Tilbagebetaling forudsætter således efter de fleste bestemmelser, at modtageren 1) mod bedre vidende og 2) uberettiget har modtaget en ydelse. Der er ikke angivet yderligere betingelser i lovbestemmelserne og altså heller ikke nogen beskrivelse af myndighedens ansvar. En myndighed, der administrer love og foretager udbetalinger, har imidlertid altid et selvstændigt ansvar for, at loven administreres korrekt og for, at der sker korrekte udbetalinger. Ansvarer er knyttet til myndighedsudøvelsen. Ansvarer for myndigheden medfører, at fejludbetalinger begrænses, fordi agtpågivenheden hos sagsbehandleren skærpes.

§ 10 i administrationsloven

Personer, der søger om eller får hjælp, har pligt til at medvirke til at få de oplysninger frem, som er nødvendige for at afgøre, om eller hvilken hjælp de er berettiget til.

Stk. 2. Myndigheden kan også som led i sagsbehandlingen anmode om undersøgelse hos en læge eller indlæggelse til observation og behandling.

Stk. 3. Myndigheden skal oplyse om pligten til at medvirke og om adgangen til at indhente oplysninger efter § 12. Myndigheden skal samtidig orientere om konsekvenserne, hvis pågældende ikke vil medvirke eller ikke vil give samtykke efter § 12, stk. 3.

§ 11 i administrationsloven

En person, der modtager hjælp, har pligt til at oplyse kommunen og amtskommunen om ændringer i sine forhold, der kan have betydning for hjælpen.

Stk. 2. Pågældende skal have skriftlig besked om

- 1) pligten til at give oplysninger,
- 2) hvilke typer af ændringer der kan have betydning for hjælpen og
- 3) konsekvenserne af, at der ikke oplyses om ændringerne.

...

§ 91 i aktivloven

Kommunen skal træffe afgørelse om tilbagebetaling,

- 1) når en person *mod bedre vidende* har *undladt at give* kommunen *oplysninger* som krævet

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

efter § 92, stk. 4, i denne lov eller § 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, eller

2) når en person *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget ydelser efter denne lov.

...

§ 119 i serviceloven

Kommunen og amtskommunen træffer afgørelse om tilbagebetaling,

1) når en person *mod bedre vidende har undladt at give oplysninger* som krævet i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, eller

2) når en person *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget hjælp efter denne lov.

...

§ 41 i pensionsloven

Pensionisten skal oplyse kommunalbestyrelsen om forandringer i forhold, der kan forventes at medføre ændringer af pensionen, jf. kapitel 3 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan afkræve pensionisten, dennes ægtefælle eller samlever oplysninger til brug for beregning og udbetaling af pensionen. Hvis oplysningerne ikke modtages senest 3 måneder fra anmodningen, ophører pensionsudbetalingen helt eller delvis med udgangen af den måned, hvori fristen er udløbet. Pensionsudbetalingen genoptages med virkning fra den 1. i måneden, efter at oplysningerne er modtaget. Hvis pensionisten på grund af særlige omstændigheder ikke har mulighed for at fremskaffe oplysningerne inden for den i 1. pkt. nævnte frist, kan fristen forlænges.

Stk. 3. Pensionisten skal oplyse om flytning. Ved flytning til en anden kommune her i landet skal henvendelse om fortsat udbetaling ske til tilflytningskommunen.

§ 42 i pensionsloven

Hvis en pensionist har *tilsidesat sin oplysningspligt* efter § 41 eller *i øvrigt mod bedre vidende uberettiget* har modtaget pension, skal pensionisten eller dennes dødsbo tilbagebetale det beløb, der er modtaget med urette.

...

§ 37 i sygedagpengeloven

Personer, der modtager ydelser efter denne lov, skal *underrette* arbejdsgiveren om forandringer i deres forhold eller andre omstændigheder, der kan medføre ændring i eller bortfald af dagpengene, herunder arbejdsgiverens mulighed for at kunne modtage refusion.

Stk. 2. En person, der har *tilsidesat sin oplysningspligt* efter stk. 1 eller efter § 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område eller i øvrigt *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget ydelser efter denne lov, skal tilbagebetale det beløb, der er *modtaget med urette*.

Stk. 3. Inddrivelsen sker efter reglerne for inddrivelse af personlige skatter.

Stk. 4. Krav på tilbagebetaling af for meget udbetalte ydelser efter denne lov kan modregnes i ydelser efter loven, i delpension og i social pension.

...

§ 12 i delpensionsloven

Modtageren skal *oplyse* kommunalbestyrelsen om *forandringer* i sine forhold, der kan formodes at medføre nedsættelse eller bortfald af delpensionen, jf. kapitel 3 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. Modtageren skal oplyse kommunalbestyrelsen om flytning. Ved flytning til en anden kommune skal henvendelse om fortsat udbetaling ske til tilflytningskommunen.

§ 13 i delpensionsloven

Hvis modtageren har *tilsidesat sin oplysningspligt* efter § 4 a, stk. 3, eller § 12, stk. 1, eller i øvrigt mod bedre *vidende uberettiget har modtaget delpension*, skal modtageren eller dennes dødsbo tilbagebetale det beløb, der er udbetalt med urette.

...

§ 47 i boligstøtteleven

Overstiger den faktiske husstandsindkomst den efter § 8 beregnede husstandsindkomst med mindst 16.000 kr., jf. § 72, stk. 1, nr. 20, skal den for meget modtagne boligstøtte tilbagebetales.

Stk. 2. En indkomstforøgelse medregnes ikke, i det omfang ansøgeren kan dokumentere, at forøgelsen skyldes feriepenge som nævnt i § 46, stk. 6.

Stk. 3. Ændringer i husstandens formue medfører ikke ændringer i formuetillægget efter § 8, stk. 6, jf. § 8 a, eller tilbagebetaling efter stk. 1 og 2.

Stk. 4. Stk. 1 finder ikke anvendelse, såfremt ansøgeren godtgør at have givet kommunalbestyrelsen meddelelse om indkomstændringer ud over den i stk. 1 nævnte grænse.

Stk. 5. Såfremt støttemodtageren ikke i løbet af året har givet meddelelse om indkomstændringer, anses disse som vedrørende hele året. For støttemodtagere, der kun har modtaget boligstøtte i en del af året, skal der foretages en periodemæssig opdeling, såfremt støttemodtageren kan dokumentere, at indkomsten alene vedrører den del af året, hvor støttemodtageren ikke har modtaget boligstøtte. Periodemæssig opdeling foretages endvidere, hvis boligstøttemodtageren inden for et år har modtaget boligstøtte til flere boliger.

Stk. 6. Såfremt støttemodtageren i løbet af året har givet meddelelse om en indkomstnedgang, der i henhold til § 44 har givet anledning til omberegning, eller givet meddelelse om en indkomststigning i henhold til § 46, foretages der ved opgørelsen af tilbagebetalingens størrelse en periodemæssig opdeling af året. Meddelte indkomststigninger indgår alene i husstandsindkomsten med virkning fra den 1. i måneden efter ændringens indtræden, mens ikke meddelte indkomststigninger anses som vedrørende hele året. Stk. 5, 2. og 3. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 7. Har ansøgeren om andre forhold end nævnt i stk. 1 undladt at give meddelelse som omhandlet i §§ 43, stk. 3, og 46, stk. 1, eller har ansøgeren mod bedre vidende uberettiget oppebåret boligstøtte, skal det beløb, der er oppebåret med urette, tilbagebetales.

Stk. 8. Kommunalbestyrelsen kan ikke kræve tilbagebetaling efter stk. 1, hvis tilbagebetalingskravet for et kalenderår udgør mindre end 696 kr., jf. § 72, stk. 1, nr. 21. Kommunalbestyrelsen kan endvidere undlade at kræve tilbagebetaling efter stk. 7, hvis et tilbagebetalingskrav udgør mindre end 696 kr., jf. § 72, stk. 1, nr. 21.

Stk. 9. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt gøre ansøgeren bekendt med disse regler og med, at tilsidesættelse heraf kan medføre strafansvar.

§ 48 i boligstøtteleven

I tilfælde, hvor boligudgiften nedsættes med tilbagevirkende kraft, skal ansøgeren eller hans dødsbo tilbagebetale den for meget modtagne boligstøtte med virkning fra nedsættelsens ikrafttræden, uanset om ansøgeren ikke har tilsidesat sin oplysningspligt eller oppebåret boligstøtte mod bedre vidende.

Stk. 2. Tilbagebetalingskravet kan ikke overstige det beløb, som ansøgeren har krav på at modtage som for meget betalt boligudgift.

§ 48 a

I tilfælde, hvor husstandsindkomsten forøges med tilbagevirkende kraft efter § 39, stk. 3, i lov om social pension, skal indkomstforøgelsen indgå ved omberegning og efterregulering efter §§ 46 og 47, uanset om ansøgeren har tilsidesat sin oplysningspligt.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

§ 48 b

For tilbagebetaling af boligstøtte efter §§ 46 og 47 hæfter ansøgeren og alle husstandsmedlemmer, der har underskrevet erklæring herom, solidarisk for den periode, de har beboet boligen.

Stk. 2. For tilbagebetalingskrav efter § 47, stk. 7, hæfter andre end ansøgeren dog kun efter stk. 1 i det omfang, de har været vidende om, at boligstøtte er oppebåret uberettiget.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt gøre alle underskrivere af ansøgningerne bekendt med reglerne i denne bestemmelse.

...

§ 24 i børnetilskudsloven

Den, der får udbetalt ydelser efter loven, har efter § 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område pligt til *at oplyse kommunalbestyrelsen om ændringer i sine forhold*, der kan medføre nedsættelse eller bortfald af ydelserne.

Stk. 2. Har nogen *mod bedre vidende uberettiget modtaget ydelser* efter loven, skal det beløb, der med urette er modtaget, tilbagebetales.

Stk. 3. Der er udpantningsret for tilbagebetalingskrav efter stk. 2.

...

§ 7 i lov om børnefamilieydelse

Har nogen *mod bedre vidende uberettiget modtaget børnefamilieydelsen*, skal beløbet tilbagebetales.

Stk. 2. Der er udpantningsret for tilbagebetalingskrav efter stk. 1.

c) Konklusion

Der påhviler både efter reglerne om ulovbestemt tilbagebetaling og lovbestemt tilbagebetaling myndigheden og modtageren af ydelsen et ansvar for, at »fejludbetalinger« ikke finder sted. Har der imidlertid fundet en fejludbetaling sted, beror vurderingen af om der kan ske tilbagesøgning eller tilbagebetaling efter begge regelsæt på en afvejning af en række forhold, som i større eller mindre omfang kan være til stede i den enkelte sag, og som hver kan indgå med forskellig styrke, afhængig af de andre kriteriers tilstedeværelse, omfang og karakter. Der er således tale om et relativt begreb. Forhold, der bl.a. lægges vægt på, er: 1) Om modtageren er i god eller ond tro om retten til ydelsen. 2) Om der er sket fejl hos myndigheden. 3) Om myndigheden har reageret inden rimelig tid. 4) Om der er sket en hurtig reaktion/efterprøvelse, hvor ydelsen skal tjene til underhold for modtageren. 5) Der skal ske vurdering af fejl/forsømmelser hos myndigheden/modtageren med henblik på placering af risikoen for situationen, i tilfælde hvor der er begået fejl hos begge. 6) Myndigheden har bevisbyrden for skyldnerens/skadelidtes onde tro.

I vurderingen indgår efter reglerne om ulovbestemt tilbagebetaling tillige en bedømmelse af om myndigheden har udvist passivitet², som således på dette punkt sup-

2. Se nærmere i kapitlet om forældelse.

plerer de lovbestemte regler om tilbagebetaling. Ved bedømmelsen lægges vægt på den forløbne tid samt på, om borgeren har haft grund til at indrette sig i tillid til, at kravet ikke ville blive gjort gældende, og om det kan bebrejdes det myndigheden, at kravet ikke er blevet rejst på et tidligere tidspunkt.

4. Myndighedsansvar

Placering af ansvaret for fejludbetalingen hviler på et valg. Enten er myndigheden eller modtageren eller dem begge ansvarlig for situationens opståen, men en afgørelse skal altid fastslå, om der er grundlag for at kræve tilbagebetaling eller ej. Gennemgangen af ansvaret er derfor opdelt efter afgørelser, der viser kritisable forhold overvejende hos enten giveren/myndigheden eller modtageren af ydelsen.

Myndighedens ansvar er naturligt, men er i relation til tilbagebetalingskrav efter den sociale lovgivning ikke særligt grundigt belyst. En myndighed, en privat person eller andre, der forestår udbetalinger af »betroede« midler, har i sagens natur et ansvar for, at pengene udbetales i overensstemmelse med forskrifterne – fuldmagten – aftalen – eller hvad der nu er grundlaget. En myndighed skal således sikre sig, at grundlaget for udbetaling er til stede, og ikke blindt udbetale til højre og venstre. I en sag, hvor kommunen ved borgerens henvendelse havde undladt at kræve nærmere dokumentation for sygedagpengenes størrelse, blev det fastslået, at borgeren ikke var pligtig at tilbagebetale det modtagne³.

Indenfor arbejdsløshedsforsikringen og boligstøtte er konsekvenserne af fejludbetalinger for den udbetalende beskrevet i bekendtgørelsesform. Hvis en A-kasse ikke har levet op til sit myndighedsansvar, mister den retten til statsrefusion af de fejludbetalte arbejdsløshedsdagpenge.

Det kunne overvejes at indføre et tilsvarende myndighedsansvar for kommunalbestyrelsen i forbindelse med udbetalinger for sociale ydelser. Retsvirkningen skulle således være kommunens tab af ret til statsrefusion for de udbetalte ydelser. Men der er væsentlige forvaltningsretlige forskelle på en A-kasses og en kommunes retsstilling, og der er forskel på adgangen til refusion, idet A-kassen får 100% refusion, hvorimod refusion efter fx aktivloven kun udgør 50% af de udbetalte ydelser. Indførelse af et sådant ansvar ville fjerne nogle af vanskelighederne ved rejsning af tilbagebetalingskrav. Disse afgørelser er ofte et enten eller. Enten er det forvaltningens eller også er det ansøgerens skyld, at fejlen er opstået. Med indførelse af et selvstændigt ansvar for myndigheden ville løsningen ikke blive så sort/ hvid. Det ville i givet fald være muligt at pålægge både borgeren tilbagebetalingspligt og kommunalbestyrelsen et ansvar for

3. Jf. SM 0-25-89.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

fejludbetalingen, fx med den virkning, at myndigheden blev afskåret fra at få refusion. Man kunne også forestille sig situationer, hvor ansvaret for fejludbetalingen alene blev placeret hos myndigheden med den virkning, at retten til statsrefusion bortfaldt, uden at der blev gjort et tilbagebetalingskrav gældende overfor borgeren.

Det nærmeste, man kommer et sådant ansvar, er i sager, hvor man undlader at gøre tilbagebetalingskrav gældende overfor modtageren, fordi hovedårsagen til fejlen er hos myndigheden. Disse afgørelser baserer sig ofte på en risikobetragtning, hvorefter det efter en samlet vurdering er mest »rimeligt« at placere årsagen til fejludbetalingen hos den udbetalende myndighed. En forudsætning for dette resultat er, at modtageren har været i god tro og eventuelt har indrettet sig på »fejludbetalingen«, samt at årsagen til fejlen utvivlsomt skyldes myndigheden⁴. På denne måde forsvinder ansvaret ud i den blå luft, fordi myndigheden ikke bliver konfronteret med sine egne fejl. Ved fejl fra borgerens side vil der næsten altid blive gjort et ansvar gældende, hvorimod dette ikke gælder tilsvarende ved fejl fra myndighedens side.

Spørgsmålet om, hvorvidt tilbagebetaling af boligstøtte skal ske, afgøres principielt af kommunalbestyrelsen. Såfremt den undlader at kræve tilbagebetaling i tilfælde, hvor betingelserne for at kræve tilbagebetaling er opfyldt, kan der ikke ydes statsrefusion for den del af boligstøtten, som kommunen har undladt at kræve tilbagebetalt.

Kommunen er forpligtet til at foretage en undersøgelse af samtlige boligstøttemodtagere for at kunne fastslå, om der er opstået tilbagebetalingskrav som følge af indkomststigninger i forhold til beregningsgrundlaget. Kommunen bør derfor snarest muligt efter, at oplysningerne om den endelige slutlignede indkomst foreligger, afgøre om der skal ske tilbagebetaling. Det er god forvaltningsskik at rejse tilbagebetalingskravet så hurtigt som muligt efter, at slutligningen foreligger, fordi fremsættelse af tilbagebetalingskravet er en del af kommunens administrationsforpligtelse efter loven.

4.1 »Giveransvar«

Gennemgangen af praksis er således delt op i domme, der belyser forhold og omstændigheder henholdsvis ved »giverens« måde at forvalte udbetalingen og ved »modtagerens« måde at forvalte modtagelsen af beløbet. Gennemgangen skulle således bl.a. belyse betydningen af giverens måde at undersøge grundlaget for selve udbetalingen og den fortsatte udbetaling. Man kan nok ikke tale om et egentligt giveransvar, idet sagerne bl.a. afgøres efter en risikovurdering af hvilken af parterne, der efter omstæn-

4. Jf. SM O-104-94, hvor Ankestyrelsen har behandlet 4 sager, hvor der var tale om en administrativ fejl som årsag til fejludbetalingen. Se tillige SM O-156-97, hvor kommunen ved en administrativ fejl havde fortsat udbetalingen, selvom kommunen var i besiddelse af oplysninger, der skulle bevirke ophør.

dighederne er nærmest til at bære risikoen for fejlens opståen og på en samlet bedømmelse af den udviste uagtsomhed.

Gennemgangen skulle desuden belyse hvilke forhold hos modtageren og dennes måde at modtage beløbet på, der kan bevirke at beløbet kan kræves tilbagebetalt.

**a) Praksis ved ulovbestemt tilbagebetaling
(og ved tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge)**

Afgørelser, hvor tilbagesøgningskravet ikke blev opretholdt

UfR 1986.393V

Ledig elektriker, hvis hustru besad et anpartsselskab med ringe aktivitet, stod til rådighed for arbejdsmarkedet. A, der oppebar arbejdsløshedsdagpenge, undlod at oplyse, at hans hustru havde stiftet et anpartsselskab. Efter at være blevet bekendt hermed, krævede arbejdsløsheds-kassen de udbetalte dagpenge tilbagebetalt, men fik ikke medhold. Selv om A havde givet oplysning om anpartsselskabet og dets aktiviteter, måtte det antages, at A's ret til dagpenge under hensyn til den minimale aktivitet i selskabet ikke ville være blevet beskåret i det tidsrum sagen angik, i hvilket tidsrum A måtte antages at have stået til rådighed for arbejdsmarkedet, jf. §§ 58 og 59 i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring. Da dagpengene herefter ikke var oppebåret med urette, var betingelserne for tilbagebetalingspligt i lovens § 86, stk. 1, ikke opfyldt.

UfR 1973.607Ø

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt løn, der var bortkommet (formentlig ved tyveri) på udbetalingsdagen. A, der var beskæftiget som hjemmearbejderske hos selskabet S, og hvis løn blev beregnet efter akkord på grundlag af afleveret færdigt arbejde, fik den 28. januar 1971 udbetalt 4.350 kr. i stedet for 530 kr., idet der var sket en kodningsfejl i S's lønningsbogholderi. Beløbet blev overgivet A i en lukket lønningspose, hvorpå der med maskinskrift var anført en specificeret udregning af beløbet angivet som nettoløn, ligesom A havde kvitteret for beløbet på en lønningsliste. Ved sin hjemkomst opdagede A, der var kørt med bus til sin bopæl, at lønningsposen var borte, og hun, der ikke ved modtagelsen af lønningsposen eller ved kvitteringen herfor havde været opmærksom på den skete fejl, anmeldte samme dag til politiet, at hun under busturen var blevet bestjålet for en lønningspose med ca. 540 kr. S, der ikke ville bestride, at lønningsposen var bortkommet ved tyveri eller på anden lignende måde, påstod A dømt til at tilbagebetale det hende for meget indbetalte beløb. Heri fik S ikke medhold.

UfR 1970.711Ø

Ikke tilbagesøgning af understøttelse fra godtroende modtager, der havde afgivet alle fornødne oplysninger ved udbetalingen. En arbejdsløshedskasse A rejste overfor et kvindeligt medlem K krav om tilbagebetaling af ydet understøttelse under henvisning til, at hun i den pågældende periode havde oppebåret enkepension i henhold til den sociale lovgivning, og at understøttelsen derfor efter kassens vedtægter var ydet med urette. Da K havde ment sig berettiget til understøttelsen, uanset at hun oppebar enkepension, da hun i erklæringerne til A havde besvaret de heri stillede spørgsmål om hendes indtægtsforhold rigtigt, og da det havde drejet sig om ydelser bestemt til dagligt forbrug, frifandtes K for tilbagesøgningskravet, idet den omstændighed, at hun ikke havde sat sig ind i den ret omfangsrige vedtægt, ikke kunne medføre anden afgørelse.

UfR 1962.758

Retten skal udtale: Efter det oplyste finder retten at måtte lægge til grund, at sagsøgte har været i god tro, da han modtog det beløb, der egentlig tilkom Petersen. Man har herved lagt vægt på, at han ikke fra sin organisation har kunnet få nogen meddelelse om, hvor meget lønnen var

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

steget, og at han, der da var i søen, heller ikke ved en henvendelse til organisationen kunne skaffe sig sådan oplysning, ligesom udbetalingen den 31. oktober måtte tyde på, at der var tale om en regulering for nogle senere måneder end reguleringen, der skete den 1. oktober 1961. Når henses hertil og til, at det beror på en fejlekspedition fra selskabets side, at man har sendt lønmeddelelsen til et skib, på hvilket Petersen slet ikke var ansat, samt til den lange tid der er hengået, før selskabet ulejlige sig med at forklare, hvad den fejlagtige udbetaling skyldtes, findes sagsøgte ikke at burde tilpligtes at tilbagebetale beløbet.

Under hensyn til, at sagsøgte til ingen nytte har givet møde i 2 retsmøder, hvor sagsøgerens advokat ikke havde de fornødne oplysninger, hvilket har medført, at han måtte rejse fra sit arbejdssted i Korsør og lide et fradrag i sin hyre, findes sagsøgeren at burde betale 200 kr. i sagsomkostninger.

UFR 1905.246

Københavns Magistrat, som i henved 3 år havde udbetalt en lygtekontrollør en større månedlig løn end der tilkom ham, ansås uberettiget til ved senere udbetalinger af løn at afkorte det for meget udbetalte, da den for store udbetaling skyldtes en fejl fra Magistratens side, og da lygtekontrolløren efter det oplyste måtte antages at have været i en af Magistraten fremkaldt god tro om, at det til ham udbetalte havde tilkommet ham.

FOB 1981 side 82⁵ i en sag om tilbagebetaling af time- og dagpenge har Ombudsmanden bl.a. udtalt: »Spørgsmålet om arbejdsgiverens ret til at kræve tilbagebetaling af en ansat, som fejlagtigt har fået udbetalt løn og andre ydelser, er ikke nærmere reguleret i lovgivningen. Tjenestemandslovgivningen indeholder heller ikke regler herom. Udgangspunktet for bedømmelse af sagen er obligationsrettens almindelige regler om tilbagesøgning (condictio indebiti) med visse tillem্পninger, som for tjenestemænd og andre grupper er offentligt ansatte bl.a. må bero på, at aflønnings- og ydelsesforhold for disse grupper er undergivet en nøje regulering (tjenestemandsloven, aftaler, cirkulærer m.v.) Der henvises i denne forbindelse til Poul Andersen: Dansk forvaltningsret (5. udgave 1965) s. 192 ff., der vil anerkende en forholdsvist vid adgang til tilbagesøgning, for så vidt angår lønandele, der er udbetalt i strid med klare retsregler.

Der er ikke støtte for det fremsatte krav om tilbagebetaling gjort gældende, at De har modtaget de for meget udbetalte beløb mod bedre vidende. Men det er forsvarskommandoens og forsvarsministeriets opfattelse, at De på baggrund af Deres uddannelse og tidligere tjeneste burde have haft kendskab til de regler, som er umiddelbart tilgængelige for det militære personel. Denne opfattelse kan ikke give mig anledning til bemærkninger.

Det forhold, at De således i den netop angivne forstand har været i 'ond tro' med hensyn til, om De kunne oppebære time- og dagpenge for hele den omhandlede periode, kan efter min opfattelse ikke antages i sig selv at indebære, at der (fuldt ud) kan/bør stilles krav om tilbagebetaling. Berettigelsen heraf må – som også anført af finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementen, i dets udtalelse til mig – bl.a. bero på

5. Se tilsvarende FOB 1982 side 243 omhandlende en pensionist, hvor det var betænkeligt ensidigt at placere risikoen for fejludbetalingen hos pensionisten. Afsluttet i FOB 1983 side 281. Se tillige tilsvarende i FOB 1989 side 220.

en vurdering af i hvilket omfang De eller det offentlige er nærmest til at bære risikoen for den opståede fejl.

Ved den konkrete vurdering heraf må det lægges til grund, at anvisningen af time- og dagpenge (i stedet for udkommandogodtgørelse) har fundet sted på grundlag af beregninger, som uden Deres medvirken er foretaget af forvaltningsofficererne på (skibet Y), der havde fuldt kendskab til Deres tjenesteforhold. Den konstaterede fejl ville således ikke være opstået, hvis dette personel havde haft tilstrækkeligt kendskab til de gældende regler. Fejlen kunne imidlertid have været berigtiget på et væsentlig tidligere tidspunkt, hvis De havde kendskab til reglerne og havde foretaget en efterkontrol eller i øvrigt havde sikret Dem, at grundlaget for beregningen var korrekt. Heroverfor står dog, at også forvaltningspersonellet burde have opdaget fejlen på et tidligere tidspunkt, idet der efter de gældende regler i hvert fald ikke over en længere periode overhovedet skulle udbetales time- og dagpenge til Dem som tjenstgørende på skibet; det bemærkes i den forbindelse, at jeg må forstå, at den forvaltningsofficer, der gjorde tjeneste på skibet i den sidste del af perioden, i nogen tid havde været opmærksom på, at der kunne være spørgsmål om beregningsgrundlaget. Endelig må det indgå i vurderingen, at den regnskabsmæssige kontrol var tilrettelagt således, at fejl som den foreliggende i øvrigt typisk først ville blive korrigeret ved rigsrevisionens gennemgang af skibets regnskab.

Efter min opfattelse er der således ikke tilstrækkeligt grundlag for énsidigt at placere risikoen for det passerede hos Dem ...» Sagen endte med tilbagebetaling for en del af perioden.

Afgørelser, hvor tilbagesøgningskravet blev opretholdt

UfR 1992.695H

Tilbagesøgning af supplerende dagpenge, da grundlaget for udbetaling senere bortfaldt. D blev ansat som timelærer i 1981 og blev i de følgende år beskæftiget med faldende timetal. Han fik derfor for tiden indtil udgangen af juli 1984 udbetalt supplerende dagpenge med ca. 60.000 kr. D mente sig berettiget til løn som fuldtidsansat, og hans organisation indgik den 23. december 1985 forlig med Finansministeriet om efterbetaling af forskellen mellem den udbetalte og fulde løn, idet han burde have været ansat i henhold til en overenskomst mellem organisationen og Finansministeriet. Arbejdsløshedskassen krævede de supplerende dagpenge ca. 63.000 kr. tilbagebetalt og fik medhold heri. Kravet var ikke forældet. Det var ubestridt, at D ikke ville have haft krav på dagpengene, hvis han havde modtaget det senere efterbetalte beløb løbende, og der var ikke særlige forhold til hinder for tilbagesøgningskravet. (Dissens af en dommer).

UfR 1992.619H

Statskassens krav på tilbagebetaling af dagpengebeløb, som statskassen havde refunderet arbejdsløshedskasse. Statskassens tilbagebetalingskrav taget til følge, da betingelserne for udbetaling af de dagpengebeløb, som kravet vedrørte, ikke var opfyldt, og da de fejlagtige udbetalinger kunne være forhindret ved almindelig agtpågivenhed. Kravet heller ikke forældet.

UfR 1977.366V

Tilbagesøgning af arbejdsløshedsunderstøttelse, som ansås modtaget i ond tro. En arbejdsløs-

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

hedskasse A rejste over for et medlem M krav om tilbagebetaling af et beløb på 6.751 kr., der med urette var ydet M som understøttelse i en del af en arbejdsløshedsperiode, idet M ikke forud for udbetalingerne i den pågældende del af perioden havde opfyldt kravet om at have haft arbejde som lønmodtager i mindst 130 dage inden for de sidste 12 måneder. Det lagdes til grund, at M havde været bekendt med 130 dages-reglen, og da han måtte anses nærmest til at kende og oplyse omfanget af sit arbejde som lønmodtager, toges A's krav – der ikke kunne anses bortfaldet ved passivitet – til følge.

b) Praksis ved lovbestemt tilbagebetaling

Ifølge SM P-11-95 kunne en kommune forlange tilbagebetaling af for meget udbetalt pensionstillæg, hvor ansøgeren udtrykkeligt kun havde søgt om folkepensionens grundbeløb, men ved en fejl tillige havde fået udbetalt pensionstillægget, som han ikke var berettiget til.

SM U-9-89. M fik udbetalt erstatning for tab af erhvervsevne som løbende ydelse med tilbagevirkende kraft for en periode, hvor ægtefællen H havde fået udbetalt pensionstillæg. H ville ikke have haft ret til tillægget, hvis M havde haft indtægt i form af erstatningen. M, der løbende havde holdt kommunen orienteret om arbejdsskadesagen, orienterede også straks om denne afgørelse. Pensionstillæg til H blev først stoppet 4 måneder efter, at kommunen havde fået kendskab til afgørelsen. Da oplysningspligten ikke var tilsidesat, kunne der ikke kræves tilbagebetaling efter pensionslovens § 41 og § 42. Ankestyrelsen fandt det godtgjort, at ægtefællerne i rimeligt omfang havde underrettet forvaltningen om ændringer i deres økonomiske forhold. Kommunens behandling af sagen var den væsentligste årsag til den fejlagtige beregning af hjælpen.

SM O-24-88. En kvinde, der modtog hjælp i form af kompensation for tabt arbejdsfortjeneste efter lovens § 48, fik udbetalt for meget, fordi der ved beregningen af hjælpen ikke blev taget hensyn til, at hendes skattemæssige fradrag efter kildeskattelovens regler automatisk blev overført til hendes mand. Der var ikke grundlag for tilbagebetaling af for meget udbetalt hjælp, idet det normalt ikke kan forudsættes, at personer, der modtager ydelser efter bistandsloven, kan vurdere de skattemæssige konsekvenser heraf.

Ankestyrelsen fandt det godtgjort, at ægtefællerne i rimeligt omfang havde underrettet forvaltningen om ændringer i deres økonomiske forhold. Kommunens behandling af sagen var den væsentligste årsag til den fejlagtige beregning af hjælpen.

SM O-24-86.

En pensionist, der havde ophold på et plejehjem, var fejlagtigt afkrævet et for lille beløb i opholdsbetaling. Pensionisten fandtes at have opfyldt sin oplysningspligt ved at fremsende kopi af sin selvangivelse. Kommunen var herefter ikke berettiget til at kræve efterbetaling af den manglende opholdsbetaling.

SM O-85-93. En ansøger havde i en 5-års periode samtidig med udbetaling af hjælp haft indtægt ved rengøringsarbejde, uden at kommunen var bekendt hermed. Hjælpen fandtes ikke at skulle tilbagebetales på grund af den meget store passivitet⁶, som forvaltningen havde udvist i perioden ved ikke at følge sagen op efter bistandsloven.

6. Se nærmere om retsfortabende passivitet i kapitlet om forældelse.

4. Myndighedsansvar

Der var i sagen ikke sket opfølgning af bl.a. erhvervsmuligheder og pågældende havde i perioden fået udbetalt overskydende skat, som var modregnet i hjælpen.

I forbindelse med udbetaling af pension skal myndigheden sikre sig, at den udbetales korrekt⁷. Nedenfor gennemgås eksempler på, at myndigheden kunne have undgået fejludbetalingen.

FOB 1984.177

En førtidspensionist havde ikke givet oplysning om ændrede indkomstforhold og fik derfor udbetalt for meget i pension. Efter at forvaltningen var blevet opmærksom på forholdet, blev pensionen i 4 måneder fortsat udbetalt med for store beløb og uden forbehold. I sin afgørelse om at kræve tilbagebetaling af den for meget udbetalt pension havde den sociale ankestyrelse ikke taget stilling til betydningen af dette. Hvilket Ankestyrelsen herefter gjorde og nedsatte tilbagebetalingskravet svarende hertil.

Ankestyrelsens j nr. 11140-86. En pensionist ansøgte kommunen om hjælp til etablering af en stadeplads. Ved bevillingen af hjælpen fik pensionisten at vide, at han skulle oplyse om tidspunktet for, hvornår han begyndte som stadepladshaver, hvorefter kommunen senere ville rekvirere regnskaber til brug for regulering af pensionen. Kommunen fik meddelelse, da han fik bevilget stadepladsen, men anmodede ikke om nærmere oplysninger om hans økonomi.

Kommunen blev i sagen pålagt risikoen for, at pensionen først senere blev taget op til omberegning, fordi myndigheden ikke reagerede, selvom den var blevet orienteret om bevilling af stadepladsen. Det var i denne sammenhæng af mindre betydning, at manden ikke selv havde oplyst kommunen om modtagelsen af bevillingen.

SMP-4-85. En pensionist, der havde undladt at give kommunen oplysning om ændring af sine økonomiske forhold, havde fået udbetalt for meget i pension i tiden 1. marts 1980-30. april 1982. Kommunen havde i november 1981 foretaget en gennemgang af pensionistens forhold med henblik på eventuel omberegning af pensionen pr 1. januar 1982.

Kommunen havde i december 1981 haft mulighed for at have taget forbehold om rigtigheden af størrelsen af den pension, der ville blive udbetalt fra og med pensionen for januar 1982. Da der ikke var taget et sådant forbehold, kunne det for meget udbetalte ikke kræves tilbagebetalt.

SMP-1-84. Et pensionistægtepar havde fra hustruens fyldte 67 år fået for meget i pensionstillæg, fordi hustruen havde fået indtægt fra indekskontrakter ud over pensionen. Der fandtes ikke grundlag for at kræve tilbagebetaling af det for meget udbetalte beløb på grund af tilsidesættelse af oplysningspligten, idet hustruen i forbindelse med ægtefællens overgang til folkepension havde oplyst kommunen om, at hun ville få udbetalt beløb fra indekskontrakter, når hun fyldte 67 år.

Kommunen burde have været opmærksom på de tidligere givne oplysninger om indeks-

---

7. Dvs. at modtageren skal være berettiget til ydelsen, og den skal være beregnet korrekt.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

kontrakterne og have indhentet nærmere oplysninger om dem. På den baggrund kunne der ikke rejses et tilbagebetalingskrav.

SM P-10-92. I sagen ophævedes kravet om tilbagebetaling af efterlevelsespension, der var udbetalt ud over 3 måneders perioden, under hensyn til, at socialforvaltningen måtte være nærmest til at bære risikoen for, at de i pensionsspecifikationen indeholdte pensionsbeløb var korrekte.

Der var dengang adgang til efterlevelsespension i 3 måneder efter ægtefællens død, jf. § 48 i pensionsloven. Kommunen havde således i den pågældende sag samtlige oplysninger til brug for fastsættelse af udbetalingen til den efterlevende ægtefælle. Dette medførte, at der ikke kunne gøres tilbagebetalingskrav gældende. Årsagen til fejludbetalingen skyldtes alene forhold hos kommunen, og den måtte derfor bære risikoen.

5. Ansvar hos modtageren

Efter de ulovbestemte regler om tilbagesøgning taler man om modtageren har udvist uagtsomhed – grov uagtsomhed, fx. »modtageren måtte i hvert fald have været i en sådan tvivl om udbetalingens rigtighed, at hun burde have søgt forholdet afklaret på relevant måde. Hun havde ikke godtgjort at dette var sket«.

Efter de lovbestemte regler er der positiv formulerede retsregler om oplysningspligt.

5.1 Oplysningspligt

a) **Praksis ved ulovbestemt tilbagebetaling (og ved tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge)**

En væsentlig del af modtagerens ansvar er knyttet til at meddele oplysninger om de faktiske forhold.

FOB 1989 side 122 omtaler en sag, hvor tilbagebetalingskravet blev frafaldet. A havde i januar 1989 modtaget 37.030 kr. i støtte til omlægning af sin bedrift til økologisk jordbrugsproduktion. Jordbrugsdirektoratet havde ved udbetalingen været af den fejlagtige opfattelse, at A var berettiget til at modtage støtte. Ombudsmanden fandt, at A ved ansøgningen ikke havde givet urigtige eller vildledende oplysninger. Der var derfor ikke hjemmel i bestemmelsen (§ 13, stk. 1, i bekendtgørelsen til fremme af økologisk jordbrugsproduktion) til at kræve de udbetalte 37.030 kr. tilbagebetalt. Ombudsmanden tilføjede i sin udtalelse, at myndighedernes egen vurdering og anvendelse af de af Dem loyalt meddelte oplysninger ikke i sig selv kan danne grundlag for tilbagebetalingskravet.

UFR 1982.580H

Tilbagebetaling af for meget udbetalt løn u.h.t. lønmodtagerens betydelige uagtsomhed. Forældelse efter 1908-loven, da der ikke forelå svig. P blev fra 1. august 1970 ansat som sognepræst og skolelærer på Venø og skulle undervise i oprindelig 13½, senere 14, timer om ugen, svarende til en halv lærerstilling i folkeskolen. P fik foruden en fuld lønning fra stiftsøvrigheden fra kommunen udbetalt løn efter folkeskolelærersats ikke blot for overtimer, dvs. timer ud over de 13½ (14) timer, der var forbundet med stillingen, men også for de 13½ (14) timer. Sag om tilbagesøgning af det for meget udbetalte anlagdes i september 1977. P fandtes at have udvist en så betydelig uagtsomhed ved modtagelsen af beløbene, at han var pligtig at tilbagebetale disse (Dissens af 2 dommere). 1) Da han imidlertid ikke fandtes at have handlet svigagtigt, var krav på beløb udbetalt mere end 5 år før sagsanlæg forældet i medfør af lov nr. 274 af 22. december 1908 § 1, stk. 1, nr. 6.

b) Praksis ved lovbestemt tilbagebetaling

Modtagerens oplysningspligt afhænger af, om der søges om støtte, eller om han allerede modtager støtte efter loven. Indholdet af oplysningspligten er endvidere afhængig af hvilke faktiske forhold, der berettiger til selve ydelsen. Det er således ikke de samme faktiske forhold, der har betydning for, om oplysningspligten kan anses for at være opfyldt i relation til de forskellige love. Det bedste overblik over oplysningspligt fås ved at se på oplysningspligten indenfor samtlige sociale lovområder under et.

Tilsidesættelse af oplysningspligten skal kunne bebrejdes modtageren. Der skal samtidig være årsagsforbindelse mellem tilsidesættelse af oplysningspligten og den fejlagtige udbetaling, for at tilbagebetalingskrav kan rejses. For at en ikke-overholdelse af oplysningspligten kan tillægges betydning, er det vigtigt, at borgeren grundigt og instruktivt er vejledt om sin oplysningspligt og om hvori den består.

Ved en borgers ansøgning om en ydelse fra det offentlige opstår der en dialog mellem ansøgeren og myndigheden. I denne forbindelse skal ansøgeren selvfølgelig afgive relevante oplysninger til brug for sagen. Kravene til borgerens oplysningspligt er i alle love nærmere reguleret, og er et centralt punkt i tilbagebetalingssager. For at manglende overholdelse af oplysningspligten kan tillægges virkning, er det vigtigt, at borgeren er indskærpet oplysningspligten ved ydelsens start.

Ansvaret er således knyttet til pågældendes oplysningspligt, som består i dels en svarpligt under behandlingen af ansøgningen og dels i en løbende forpligtelse til at give meddelelse om ændringer i fx indtægtsforhold.

Modtagerens forpligtelse til overholdelse af oplysningspligten er i et meget væsentligt omfang afhængig af om myndigheden har meddelt modtageren af ydelsen om hvilke forhold, der skal afgives oplysninger om.

Ansaret for opfyldelse af oplysningspligten kan ikke overlades til en revisor – og dermed friholde en ansøger for eventuel tilbagebetaling, jf. SM O-91-98.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

FOB 1982 side 252. Henstillet til nævnet at undergive en sag om tilbagebetaling en fornyet behandling, idet ombudsmanden bemærkede: »Jeg bemærker herved, at jeg går ud fra, at amts-ankenævnet er enig i, at virkningerne af, at oplysningspligten er tilsidesat, alene er, at der kan kræves tilbagebetaling af det beløb i ungdomsydelse, der er for meget udbetalt efter det tidspunkt, da A skulle have givet socialforvaltningen meddelelse om en forventet overskridelse af 10.000 kr. grænsen.«

I administrationsloven er der to bestemmelser, der beskriver ansøgeres oplysningspligt, nemlig §§ 10 og 11.

§ 10 i administrationsloven

Personer, der søger om eller får hjælp, har pligt til at medvirke til at få de oplysninger frem, som er nødvendige for at afgøre, om eller hvilken hjælp de er berettiget til. Stk. 2. Myndigheden kan også som led i sagsbehandlingen anmode om undersøgelse hos en læge eller indlæggelse til observation og behandling. Stk. 3. Myndigheden skal oplyse om pligten til at medvirke og om adgangen til at indhente oplysninger efter § 12. Myndigheden skal samtidig orientere om konsekvenserne, hvis pågældende ikke vil medvirke eller ikke vil give samtykke efter § 12, stk. 3.

§ 11 i administrationsloven

En person, der modtager hjælp, har pligt til at oplyse kommunen og amtskommunen om ændringer i sine forhold, der kan have betydning for hjælpen. Stk. 2. Pågældende skal have skriftlig besked om

- 1) pligten til at give oplysninger,
- 2) hvilke typer af ændringer der kan have betydning for hjælpen og
- 3) konsekvenserne af, at der ikke oplyses om ændringerne.

Efter § 10 (tidligere bistandslovs § 17) begrænser pligten sig til at svare på spørgsmål fra kommunen. Pligten er i realiteten en svarpligt, jf. UfR 1989.B 225, hvor Erik Riis i en kommentar til HD 1988.1017 udtaler: »... (Restbeløbet) var omfattet af bistandslovens § 17, der gælder, når der søges om bistand. Her indskrænkes ansøgerens oplysningspligt i det væsentlige til en svarpligt. Den var opfyldt, da der ikke blev spurgt om hustrubidrag. Forvaltningen havde tværtimod herved givet kvinden det indtryk, at hustrubidraget var uden betydning ved udmålingen af bistandshjælp.« Bestemmelsen i bistandslovens § 17 relaterer sig til tidspunktet for ansøgning om hjælp. Det er myndighedens pligt at sørge for, at de nødvendige oplysninger indgår i sagens behandling.

Ansøgeren er pligtig at give »ordentlige« svar på de stillede spørgsmål. Risikoen for, at uklarheder ikke bringes frem i lyset, påhviler efter § 17 i højere grad forvaltningen end ansøgeren. Det er god forvaltningsskik, at ansøgeren kun afkræves svar på spørgsmål om forhold, der har direkte betydning for den konkrete sag.

SM O-24-86. En pensionist, der havde ophold på et plejehjem, var fejlagtigt afkrævet et for lille beløb i opholdsbetaling. Pensionisten fandtes at have opfyldt sin oplysningspligt ved at fremsende kopi af sin selvangivelse. Kommunen var herefter ikke berettiget til at kræve efterbetaling af den manglende opholdsbetaling.

Administrationslovens § 11 vedrører kun den, der allerede modtager en ydelse efter loven. Det er en forudsætning for anvendelse af § 11, at ansøgeren af den udbetalende myndighed er orienteret om pligten efter § 11 til at meddele relevante oplysninger.

SM O-148-96

Ophold på forsorgshjem i et revalideringsforløb uden at give kommunen meddelelse herom var en sådan tilsidesættelse af oplysningspligten i bistandslovens § 18, at der i medfør af § 25, stk. 1 kunne kræves tilbagebetaling. Dette gjaldt uanset, at revalidenden ved retten var blevet fri-fundet for socialbedrageri.

SM O-2-96⁸

Ansøger, der modtog hjælp efter bistandsloven, havde ikke orienteret kommunen om, at han på grund af sin faders sygdom var rejst til sit hjemland. Han havde efterfølgende flere gange været kaldt til samtale på forvaltningen, hvor han havde ladet en kammerat melde afbud for sig. Skulle tilbagebetales. Tilsidesat sin oplysningspligt. Var orienteret om konsekvenserne af udrejse fra Danmark.

SM O-88-88

En kvinde havde i en periode, hvor hun modtog kontanthjælp haft indtægter i form af arbejds-løn, arbejdsløshedsdagpenge og sygedagpenge. Hun havde ikke oplyst kommunen herom og havde derved tilsidesat sin oplysningspligt, jf. bistandslovens § 18. Ankestyrelsen fandt, at der kunne kræves tilbagebetaling efter lovens § 25.

Myndighedens pligt til at orientere gælder, selvom den pågældende allerede måtte modtage en ydelse efter en lov, jf. UfR 1988.1017, hvor en kvinde indtil den 1. oktober 1976 alene modtog invalidepension og først derefter bistandshjælp. Det var kun de 200 kr. af tilbagebetalingskravet, der vedrørte pension, som var omfattet af den til § 18 svarende regel i pensionsloven. Den øvrige del af kravet skulle derfor bedømmes efter dagældende bistandslovs § 17, selvom hun på tidspunktet for ansøgning om kontanthjælp modtog en anden social ydelse, nemlig pension.

I § 11 er der tale om en videregående oplysningspligt end i § 10, idet pligten ikke alene er en svarpligt, men er en selvstændig forpligtelse til at underrette myndigheden om udbetaling af fx feriepenge, dagpenge, pensioner, gevinster, renter, erstatninger, arv, ægtefælle- og børnebidrag eller tilbagebetalt skat. De forandringer modtageren skal oplyse om, er tæt knyttet til de vilkår, hvorunder ydelsen blev givet. Der er endvidere en forpligtelse til at underrette om ændringer i samlivsforhold, helbredsforhold mv., der måtte have betydning for fastsættelse af ydelsen, jf. UfR 1992.504.

I FOB 1987 side 185 har Ombudsmanden bl.a. udtalt vedrørende tilbagebetaling af pension og sygedagpenge: »Som det fremgår af de givne bestemmelser, forudsætter en direkte anvendelse af tilbagebetalingsbestemmelserne, at den pågældende har handlet

8. Se tillige SM O-122-96, hvorefter Ankestyrelsen fandt, at begge ægtefæller skulle opfylde rådighedsforpligtelsen, for at nogen af dem var berettiget til kontanthjælp. Ved afgørelse af, om hjælpen kunne kræves tilbagebetalt, måtte der foretages en konkret vurdering af, hvem der måtte anses for at være modtager af hjælpen, samt i hvilket omfang hjælpen var modtaget mod bedre vidende. Forholdet måtte vurderes for hver ægtefælle for sig.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

forsætligt, dvs. har været i ond tro med hensyn til det udbetalte beløb, f.eks. derved, at den pågældende har undladt at opfylde sin oplysningspligt med hensyn til en relevant omstændighed vedrørende beregningen af ydelserne. Endvidere vil tilbagebetaling i visse tilfælde kunne kræves, hvor udbetalingen kan siges at skyldes en vildfarelse hos forvaltningen, og den pågældende må vurderes som nærmest til at bære tabet ved den opståede fejl. I et tilfælde som det foreliggende, hvor udbetalingen ikke kan siges at skyldes en vildfarelse hos forvaltningen skal der foreligge et subjektivt kritisabelt forhold.«

SM P-3-87. Der var ikke grundlag for at kræve tilbagebetaling af for meget udbetalt pension, idet modtageren ikke havde tilsidesat sin oplysningspligt. Der blev lagt vægt på, at modtageren havde meddelt kommune, at der i forbindelse med en ejendomshandel måtte forventes at indtræde ændringer i hendes økonomiske forhold.

Pensionsloven

Oplysningspligten vedrører forhold, der har betydning for pensionen. Pension skal i denne betydning forstås meget bredt, jf. pensionslovens § 1, således at pension både omfatter de egentlige pensioner, men også tillæg og invaliditetsydelse, herunder altså også personlige tillæg efter § 17. Forandringerne kan som nævnt også dreje sig om helbredsmæssige forhold. I disse situationer er det mere tvivlsomt, i hvilket omfang pensionisten har pligt til at oplyse om forandringer i sine forhold. Man kan forestille sig, at pensionistens helbredsforhold varigt forbedres ved en operation, eller at der indsættes nye organer, led eller lemmer, som bevirker, at nedsættelsen af erhvervs- evnen ikke længere er så stor som ved tilkendelsen af pension. Der kan herved blive tale om nedsættelse eller bortfald af pensionen, men det forudsætter, at der er tale om en helbedsbetinget førtidspension, dvs. højeste, mellemste eller (forhøjet) almindelig førtidspension efter lovens § 14, stk. 3, nr. 1 og nr. 2.

UfR 1998.638V

Førtidspensionist, der ikke oplyste kommunen om sin enkepension fra EU, dømt til tilbagebetaling af førtidspension. H søgte før 1980 om førtidspension på grund af en arbejdsskade, og i 1980 flyttede hun til Luxembourg sammen med sin ægtefælle, der blev ansat ved EU. I 1985 fik hun bevilget førtidspension, og i 1990 døde ægtefællen. H, der siden 1. december 1990 modtog enkepension fra EU med ca. 19.400 kr. om måneden, vendte i 1992 tilbage til Danmark og modtog her fortsat enkepensionen, der er skattefri i Danmark. Hun udfyldte i september 1992 et oplysningsskema til socialforvaltningen om sine økonomiske forhold, hvori hun ikke oplyste om enkepensionen. Da kommunen i 1993 blev bekendt med denne pension, blev hendes førtidspension omberegnet under hensyn til enkepensionen og den for meget udbetalte førtidspension krævet tilbagebetalt. H tilbagebetalte beløbet med forbehold om tilbagesøgning og anlagde senere sag mod kommunen med påstand herom. Byretten statuerede, at H havde tilsidesat sin oplysningspligt efter lov om social pension § 41, stk. 1, men dømte kommunen til tilbagebetaling under hensyn til, at H ikke havde handlet mod bedre vidende eller i øvrigt på en sådan måde, at hun skulle tilbagebetale det for meget udbetalte pensionsbeløb. Landsretten, der statuerede, at H klart havde tilsidesat sin oplysningspligt, frifandt kommunen og bemærkede bl.a., at kompleksiteten i spillet mellem reglerne om førtidspension og enkepension understreger betydningen af, at oplysningspligten overholdes.

SM P-6-88. En enke fik udbetalt enkepension på grundlag af de oplysninger hun havde givet ved ansøgningen. Hun havde ikke oplyst, at hun fik pension fra sin afdøde ægtefælle. Ankestyrelsen tiltrådte, at der var forlangt tilbagebetaling af den for meget udbetalte pension.

SM P-12-95

Tilbagebetaling kunne kræves, da pensionisten ikke fandtes at have overholdt oplysningspligten vedrørende en kapitalpension, der blev udbetalt i utide.

Det fremgår ikke af SM'en om enken ved ansøgningen direkte var blevet spurgt, om hun fik pension fra sin afdøde ægtefælle, men det må forudsættes at være tilfældet. I modsat fald ville der ikke kunne kræves tilbagebetaling.

UFR 1988.1017 (SM P-24-88). En pensionist fik udbetalt for meget efter lov om social pension, fordi kommunen ikke havde været bekendt med, at pensionisten fik udbetalt hustrubidrag. Kommunen havde først i forbindelse med ansøgning om forhøjelse af pensionen anmodet hende om at forevise separationsbevillingen.

Sagen blev indbragt for Højesteret, som gav pensionisten medhold i, at tilbagebetalingskravet ikke kunne gøres gældende. Højesteret fandt det betænkeligt at fastslå, at pensionisten inden henvendelse til kommunen havde haft et sådant kendskab til de modtagne hustrubidrags betydning for beregningen af hendes ydelser, at der var grundlag for at pålægge hende en ubetinget tilbagebetalingspligt.

Ofte vil tilkendelsesmyndigheden, dvs. enten kommunen eller revaliderings- og pensionsnævnet, dog være opmærksom på denne mulighed og fastsætte en dato for, hvornår sagen skal tages op til ny vurdering mhp. evt. forbedring af erhvervsevnen efter operation, transplantation e. lign.

SM U-9-89. M fik udbetalt erstatning for tab af erhvervsevne som løbende ydelse med tilbagevirkende kraft for en periode, hvor ægtefællen H havde fået udbetalt pensionstillæg. H ville ikke have haft ret til tillægget, hvis M havde haft indtægt i form af erstatningen.

M, der løbende havde holdt kommunen orienteret om arbejdsskadesagen, orienterede også straks om denne afgørelse. Pensionstillæg til H blev først stoppet 4 måneder efter, at kommunen havde fået kendskab til afgørelsen. Da oplysningspligten ikke var tilsidesat, kunne der ikke kræves tilbagebetaling efter dagældende pensionslovs § 41 og § 42.

Denne afgørelse understreger at tilbagebetaling sjældent vil kunne finde sted når borgeren har opfyldt sin oplysningspligt. Kommunen burde, for at have undgået situationen, omgående have foretaget en regulering, da den blev orienteret om erstatningsafgørelsen. Det kan tilføjes, at der i en sådan situation ikke er grundlag for at kræve tilbagebetaling efter dobbeltforsørgelsesreglerne, fordi erstatningen til manden og pensionstillægget til hustruen ikke vedrører samme formål.

FOB 1984.185

Udtalt over for amsankenævnet for Nordjyllands amt, at der ikke i enkepensionslovens § 9, stk. 5, var hjemmel til at gennemføre et tilbagebetalingskrav vedrørende for meget udbetalt enkepension, da pågældende pensionist ikke kunne antages at have tilsidesat sin oplysningspligt; en sådan tilsidesættelse var således ikke årsagen til den med urette foretagne udbetaling.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

SM B-8-97

En kvindelig førtidspensionist, der var blevet separeret i januar 1995, havde ikke pligt til at tilbagebetale særligt børnetilskud, som var modtaget uberettiget for april og juli kvartal 1995. Kvinden ansås for at have opfyldt sin oplysningspligt, idet hun i en erklæring om samlivsforhold af 12. januar 1995, udfyldt til brug for omberegning af sin pension, havde oplyst, at hun var separeret. Hun havde endvidere oplyst, at børnenes far betalte børnebidrag. Kvinden ansås ikke for at have modtaget ydelserne mod bedre vidende. Forvaltningen havde ikke givet hende vejledning om konsekvenserne af separationen med hensyn til børnetilskud.

Delpensionsloven

Kommunens meddelelse om delpension bør af hensyn til modtagerens oplysningspligt indeholde oplysninger om delpensionens størrelse, hvilken gennemsnitlig ugentlig arbejdstid og hvilken andel af basisbeløbet, delpensionen er beregnet på grundlag af.

Ændringer i arbejdstiden kan således medføre, at delpensionen helt bortfalder, eller at den skal omregnes, idet den gennemsnitlige arbejdstid skal være på mindst 15 og højst 30 timer om ugen. Normalt skal der kun gives meddelelse om ændring af arbejdstiden, når den ændres med 2 timer eller derover. Har modtageren imidlertid nedsat sin arbejdstid til 15 timer og derefter nedsætter arbejdstiden med yderligere 1 time, skal modtageren straks oplyse dette til kommunen, idet betingelserne for at modtage delpension herefter ikke længere er opfyldt. Tilsvarende hvis modtageren har en gennemsnitlig arbejdstid på 30 timer og øger denne med yderligere 1 time. Betingelserne er herefter heller ikke opfyldt. Modtageren skal endvidere give oplysning om sygefravær og arbejdsløshed, da delpensionen bortfalder efter sygdom på mere end 52 uger i de forudgående 18 kalendermåneder og ved sammenhængende arbejdsløshed i 13 uger.

Sygedagpengeloven

Modtagere af sygedagpenge skal ikke alene underrette kommunen, som i de andre sociale love, men også arbejdsgiveren. Dette hænger sammen med, at private arbejdsgivere udbetaler dagpengene ved sygefravær i 2 uger fra 1. hele fraværsdag. Det er ikke længere nogen hindring for at modtage dagpenge, at der kommer private forsikringsordninger eller andre løbende kontantydelse, der udbetales i anledning af sygefraværet, til udbetaling samtidig med dagpengene, eller at der er formue. Undladelse af at give oplysninger om forandringer i økonomiske forhold kan medføre krav om tilbagebetaling af det dagpengebeløb, der er modtaget med urette.

Der kræves en ret høj klarhed med hensyn til vejledning om borgerens underretningspligt, når en forsømmelse af denne kan medføre krav om tilbagebetaling. Dette fremgår af UfR 1992.504 V. A havde kort før sin død i 1986 efter krav fra kommunen tilbagebetalt 188.000 kr., som han havde oppebåret i sygedagpenge for tiden fra 14.

januar 1982 til 14. juli 1985. Baggrunden for kravet var at han fra 14. april 1982 havde modtaget en invaliditetserstatning på ca. 4.800 kr. månedligt fra et forsikringsselskab uden at oplyse kommunen herom. Enken fik medhold i, at der ikke havde været tilstrækkeligt grundlag for at kræve tilbagebetaling. Det hedder således i landsrettens afgørelse: »Det må lægges til grund, at A ved udbetaling af sygedagpenge første gang i 1982 ikke forinden ved personlig kontakt med kommunen havde modtaget anden vejledning vedrørende udbetaling af dagpenge end den vejledning, der var påtrykt bag på den blanket, der blev tilsendt ham ved den første udbetaling af dagpenge. På denne blanket er der alene foreskrevet en underretningspligt vedrørende »Raskmelding«. Det må videre lægges til grund, at A ikke har modtaget anden meddelelse om den ændring, der – formentlig i april 1982 – skete i blankettens »Vejledning«, end den meddelelse han fik ved tilsendelse af blanketten og checken på sygedagpengebeløbet. Ved den skete ændring blev pligten til at underrette social- og sundhedsforvaltningen om ændringer i indtægtsforholdene anført under »Underretningspligt« i vejledningen, men det er ikke på opgørelsen i øvrigt anført, at der er sket en ændring i vejledningen.

Uanset at dagpengemodtagerens underretningspligt følger af dagældende sygedagpengelovs § 50, stk. 1, finder landsretten, at der på et område som det her omhandlede – hvor der gives en vejledning på de tilsendte opgørelser – må kræves en ret høj grad af klarhed med hensyn til vejledning om underretningspligt, når en forsømmelse af denne pligt kan medføre krav om tilbagebetaling.

Når der henses hertil og til, at det efter bevisførelsen må lægges til grund, at A heller ikke af forsikringsagenten fik oplysning om, at ydelserne i henhold til forsikringen, som blev angivet til skattevæsnet, kunne få betydning for beregning af sygedagpengene, finder landsretten ikke med tilstrækkelig sikkerhed at kunne fastslå, at A har været vidende om, at han ikke havde ret til de dagpengebeløb, som blev udbetalt ham.«

Boligstøtteloven

FOB 1986.40

Ombudsmanden fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at boligstyrelsen havde fundet, at en boligsikringsmodtager ikke havde opfyldt sin oplysningspligt ved alene at give kommunens bistandskontor oplysning om sine indkomstforhold. Henstillet til boligstyrelsen at tage skridt til, at det i standardbevillingsskrivelserne præciseres nærmere, hvortil meddelelser om ændringer i forhold af betydning for beregningerne af boligsikring skal rettes, for at oplysningspligten kan anses for opfyldt.

Børnetilskud

Den, der modtager ydelser efter loven, skal underrette kommunen om forandringer i sine forhold, der kan føre til bortfald af ydelserne. Det kan fx være oplysning om, at

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

modtageren ikke længere er enlig forsørger⁹, men har giftet sig eller påbegyndt samliv, da ordinært og ekstra børnetilskud som hovedregel kun ydes til enlige forsørgere. Det kan også være oplysning om, at barnet ikke længere har hjemsted her i landet. Det er derfor vigtigt, at modtageren er orienteret om betingelserne for at kunne modtage ydelser.

9. Hvornår er man enlig i lovens forstand. Se artikel af Carsten Lærkholm i Nyt fra Ankestyrelsen 1998 nr. 2. Gifte personer eller registrerede partnere er kun enlige forsørgere, hvis de er separerede eller lever adskilt fra ægtefællen/partneren på grund af uoverensstemmelser, jf. SM B-8-96. Ugifte samboende er kun enlige, hvis der ikke er tale om et ægteskabslignende forhold, der kan føre til ægteskab eller registreret partnerskab. Efter pensionsloven kan man være enlig, når man er gift (og ikke separeret), men lever adskilt, jf. SM P-31-95 hvor der var tale om en flygtning, der ikke kunne blive familiesammenført med ægtefællen, der opholdt sig i Libanon, og SM P-26-97, hvor en mand fortsat blev betragtet som enlig da han flyttede ind på samme plejehjem som hustruen. Efter børnetilskudsloven kræves det, at adskillelsen skyldes uoverensstemmelser, jf. SM B-8-96.

Gifte personer

Hvis en person er gift, er udgangspunktet, at vedkommende ikke er enlig forsørger. Kun hvis personen er separeret fra ægtefællen eller de lever adskilt grundet uoverensstemmelser kan der blive tale om, at en person kan anses for enlig forsørger. Se dog SM B-6-96, hvor Ankestyrelsen fandt, at uanset der fortsat i et vist omfang var fælles økonomi kunne en fader godt anses for enlig forsørger.

Ugifte

Der må ikke være tale om et samliv der kan føre til ægteskab eller registreret partnerskab. I SM B-2-91 blev det konkluderet, at to kvinder der bor sammen, lever i forhold, der kan føre til registreret partnerskab.

Fælles bopæl

Har to personer samme folkeregisteradresse (over 18 år), og der kan indgås ægteskab eller registreret partnerskab mellem de to vil udgangspunktet være, at personen ikke anses for reelt enlig. Der er således en formodning om, at der er tale ægteskabslignende samlivsforhold. To lejemål på samme adresse var ifølge SM B-8-94, ikke nok til, at en ansøger kunne anses for enlig forsørger, idet det var faderen til det yngste barn, der boede i huset. Se tillige SM B-3-00, hvor modtageren levede i et ægteskabslignende forhold med sin fraseparerede ægtefælle (ikke godtgjort, at kvinden havde modtaget ydelser mod bedre vidende). Modsat SM B-4-00 (tilbagebetaling for 15 år !).

Hver sin bopæl

I SM B-12-96 var der tale om en ugift kvinde, hvis ven havde eget hjem i en anden by. Endvidere havde forholdet kun varet 6 måneder. Ankestyrelsen anså derfor kvinden for reelt enlig. I SM B-9-97 blev en ugift kvinde derimod ikke anset for reelt enlig, da der var tale om et langvarigt forhold til en mand, der hyppigt opholdt sig hos kvinden og desuden var far til hendes yngste barn. I SM B-3-97 blev der lagt vægt på moderen og faderen havde haft fælles telefonnummer og fælles bankkonto i en længere årrække. Ankestyrelsen lagde derudover vægt på, at manden havde haft fiktive c/o adresser.

I SM B-1-99 fandt Ankestyrelsen, at der ved afklaring om en person er enlig eller ej, skal lægges vægt på de involverede personers forhold og på boligforholdene og endelig på personernes egne forklaringer.

UFR 1991.723 V. Det blev af retten lagt til grund, at B i forbindelse med flytning til udlandet i 1984 ved henvendelse til folkeregisteret i V kommune havde fået oplyst, at det var tilstrækkeligt, at han alene meddelte flytningen til folkeregisteret. B's forklaring blev støttet af, at der ved meddelelse til folkeregisteret automatisk ville ske ændring i børnetilskudsregisteret. Da en sådan ændring ikke blev foretaget, fandt landsretten, at den fortsatte udbetaling af børnetilskud måtte bero på en fejl, som kommunen var ansvarlig for. Landsretten fandt herefter ikke grundlag for at fastslå, at ansøgeren – i den periode, hvor udbetaling af ydelserne fandt sted – havde været klar over, at han efter flytning til udlandet ikke fortsat havde været berettiget til at modtage børnetilskud. Tilbagebetalingskravet bortfaldt.

SM B-2-89.

En kvinde skulle ikke tilbagebetale børnetilskud, da betingelserne for at kræve tilbagebetaling ikke var opfyldt. Kvinden havde orienteret socialcentret om sit samliv, men ikke børnetilskudsafdelingen. Ankestyrelsen lagde vægt på, at socialcentret ikke ved samlivets start havde vejledt om konsekvenserne, ligesom hun heller ikke var blevet henvist til selv at kontakte børnetilskudsafdelingen. Ankestyrelsen lagde endvidere vægt på, at det af kommunens meddelelser ikke fremgik, hvad der forstås ved »reelt enlig forsørger«. Endelig lagde Ankestyrelsen vægt på, at der var gået mere end 6 1/2 år før fejludbetalingen blev opdaget. Det var på denne baggrund betænkeligt at fastslå, at børnetilskuddene var modtaget mod bedre vidende.

I en anden sag skulle ansøgeren tilbagebetale ordinært og ekstra børnetilskud, fordi hun havde undladt at oplyse kommune om, at hun ventede barn med en person, som boede til leje i det hus, hvor hun lejede en anden lejlighed til, jf. SM B-8-94.

SM B-3-97. Der var pligt til tilbagebetaling af børnetilskud og forskudsvis udbetalt børnebidrag, som var modtaget uberettiget og mod bedre vidende gennem 3 år. Ankestyrelsen fandt, at kvinden ikke var enlig forsørger, da hun blev anset for samlevede med børnenes far. Der blev lagt vægt på, at de i en længere årrække havde haft fælles telefonnummer og fælles bankkonto. Manden havde i flere år haft mange forskellige adresser, og det var flere gange blevet påvist, at han ikke boede på de adresser, hvor han var tilmeldt folkeregistret. Kommunen havde ikke udvist en sådan passivitet, at der af denne grund ikke skulle ske tilbagebetaling. Kommunen havde i 1990 og 1992 undersøgt kvindens forhold efter oplysninger om, at hun ikke var enlig forsørger. Hun havde begge gange erklæret, at hun var enlig og udbetalingerne af ordinært og ekstra børnetilskud samt forskudsvis udbetaling af børnebidrag fortsatte indtil december 1995.

Betydningen af at kommunerne vejleder om ansøgernes pligt til at give meddelelse om ændringer til den udbetalende myndighed ses tydeligt i SM B-2-94. I den afgørelse havde pågældende opfyldt sin underretningspligt ved at meddele kontanthjælpsafdelingen, at han var blevet gift. Han skulle i virkeligheden have underrettet børnefamilieydelsesafdelingen, men kontanthjælpsafdelingen havde ikke henvist ham dertil.

Børnefamilieydelse

Udbetalingen af børnefamilieydelsen sker uden ansøgning og udbetales til alle børn under 18 år uanset forældrenes civilstand og indkomst. De betingelser, der skal være opfyldt for at have ret til børnefamilieydelsen er følgende:

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

- forældremyndighedsindehaveren skal være fuldt skattepligtig i Danmark,
- barnet skal have hjemsted her i landet,
- barnet må ikke være gift,
- barnet må ikke være anbragt uden for hjemmet.

Det er let for kommunerne at kontrollere, om forældremyndighedsindehaveren er fuldt skattepligtig, om barnet er gift, og om det er anbragt uden for hjemmet. Det er altså kun kravet om hjemsted her i landet, der reelt kan afgives urigtige oplysninger om. Barnet kan således sagtens være tilmeldt folkeregistret her i Danmark, men reelt opholde sig i udlandet.

Der er oplysningspligt efter lovens § 8 både for offentlige myndigheder, og for alle der afgiver oplysninger til brug ved afgørelser efter loven. Bestemmelsen om oplysningspligt er således ikke enslydende med underretnings- og oplysningsbestemmelserne i de øvrige sociale love.

5.2 »Mod bedre vidende« Subjektiv forståelse for at det er forkert

En anden væsentlig del af ansvaret er, om ansøgeren har modtaget ydelsen mod bedre vidende, det vil sige, at han har en subjektiv forståelse for, at han ikke var berettiget til ydelsen. Dette gælder både efter reglerne om ulovbestemt og lovbestemt tilbagebetaling.

Mod bedre vidende

Andet led af ansvaret i forbindelse med tilbagebetaling er, om fejlen kan tilregnes modtageren. Dette forudsætter, at ydelsen er modtaget mod bedre vidende¹⁰. Der er tale om en subjektiv bedømmelse hos modtageren. Var han – i et eller andet omfang – sig bevidst, at han ikke var berettiget til ydelsen. Det er således vigtigt, at modtageren af myndigheden orienteres om, hvilke forhold, der har betydning for retten til fortsat at modtage ydelsen, idet myndigheden herved lettere kan bevise modtagerens »onde tro«.

Der er ikke helt klarhed med hensyn til, hvad der forstås ved den subjektive betingelse for tilbagebetaling på grund af manglende oplysninger. Tilbagebetalingsbestemmelserne i de sociale love må dog forstås således, at den ubetingede tilbagebetalingspligt alene omfatter ydelser, som uberettiget er modtaget mod bedre vidende, også i de tilfælde, hvor modtageren ikke har overholdt oplysningspligten, jf UFR 1988.1019.

10. Det er myndigheden, der har bevisbyrden for, at ydelsen er modtaget mod bedre vidende, fordi den skal godtgøre, at betingelserne for fremsættelse af kravet er til stede.

Bedømmelsen er endvidere afhængig af, om ansøgeren har givet positive forkerte oplysninger, eller om han har undladt at give oplysninger.

Tilbagebetalingsbestemmelserne i de sociale love omfatter tillige tilfælde, hvor modtageren har udvist svig, dvs. tilfælde hvor han forsætligt har fremkaldt, vedligeholdt eller udnyttet en vildfarelse hos kommunalbestyrelsen.

Efter tidligere sociale love var det ikke en forudsætning for fremsættelse af tilbagebetalingskrav, at modtageren havde en subjektiv forståelse for fejludbetalingen. Det var tilstrækkeligt, at der var sket en fejludbetaling. Årsagen til fejludbetalingen havde ingen betydning. Risikoen for fejludbetalingen blev lagt hos modtageren. Man kan nærmest tale om, at modtageren havde et objektivt ansvar¹¹ mht. om ydelsen var korrekt beregnet og udbetalt.

Mod bedre vidende foreligger, når ansøgeren er sig fuldt bevidst, at opfyldelse af oplysningspligten ville indebære, at han ikke ville kunne modtage ydelsen eller i hvert tilfælde have fået en mindre ydelse, hvis forvaltningen havde været bekendt med de relevante oplysninger. Det vil sige, at den pågældende har haft til hensigt at tilbageholde oplysninger, som ville have haft afgørende indflydelse på retten til det ansøgte. Også i den situation, hvor ansøgeren ikke bevidst har undladt at give oplysninger, vil der alligevel kunne pålægges tilbagebetaling, hvis undladelsen skyldes uopmærksomhed eller glemsomhed. I denne vurdering må man se på, om forholdet kan bebrejdes ham, fordi den udviste adfærd har afvejet fra den, som man kunne forvente eller kræve af ham.

Hvorvidt adfærden kan bebrejdes den pågældende beror på, hvad der generelt kan kræves af en ansøger, under hensyn til hvad andre ansøgere i almindelighed oplyser. Ansøgerens særlige forhold – viden og erfaring – vil, fordi der er tale om en subjektiv bedømmelse, have indflydelse på den samlede vurdering af, om den pågældende har

11. Her er nogle eksempler på, at en subjektiv bedømmelse i tidligere lovgivning *ikke* indgik i spørgsmålet om tilbagebetaling:

UfR 1911.536. Der blev givet kommunen medhold i, at den havde krav på tilbagebetaling af, hvad den havde ydet i understøttelse efter 1898. Idet udbetalingerne efter dette tidspunkt var sket under den urigtige forudsætning, at M var uden midler til selv at betale for sit ophold på sindssygeanstalten. M havde imidlertid arvet et beløb.

Lov nr. 348 af 7. august 1922 § 14. I denne bestemmelse havde manglende oplysninger karakter af en selvstændig tilbagebetalingsgrund.

UfR 1937.1157. Efter det princip, der er udtalt i de nævnte love om aldersrente, må det være en betingelse for udbetaling af aldersrente, at de i loven anførte objektive vilkår for retten til at oppebære aldersrente er til stede i udbetalingens øjeblik, således at modtageren, hvis dette ikke er tilfældet, må tilbagebetale det for meget udbetalte.

Med forsorsloven indførtes de første skridt hen imod en subjektiv bedømmelse hos modtageren, som betingelse for tilbagebetaling:

»Den, der med urette har oppebåret ydelser i henhold til denne lov, er forpligtet til at tilbagebetale disse i overensstemmelse med lovgivningens almindelige regler, medmindre der måtte foreligge en undskyldelig vildfarelse fra hans side.«

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

modtaget ydelsen mod bedre vidende. Jo større viden og erfaring ansøgeren har, jo strengere krav stilles der til den pågældendes oplysningspligt.

Med andre ord forudsætter tilbagebetaling, at der ved en »røntgenundersøgelse« af ansøgerens bevidsthed kan konstateres en positiv viden om, at han ikke havde ret til ydelsen. Men en sådan røntgenundersøgelse er i sagens natur ikke mulig. Man er derfor henvist til en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder se på positive handlinger, udsagn, sagens forløb og lignende.

Strafferettens samlebegreb skyld, som dækker de subjektive betingelser for strafansvar – tilregnelighed (psykisk normalitet) og tilregnelse (fortsæt og uagtsomhed) er et andet eksempel i juraen, hvor en subjektiv forståelse hos »gerningsmanden« har betydning for konsekvenserne. Men det giver ikke mening at overføre strafferetlige skyldbegreber på tilbagebetalingsituationer indenfor socialretten. Dels fordi der er væsentlige forskelle i sanktionsmulighederne, (tilbagebetaling contra bøde, hæfte og fængsel) dels fordi »efterforskning« og afklaring af bevismæssige forhold ikke finder sted med samme grundighed og præcision som indenfor kriminalretten.

Det kan konkluderes, at hvis modtageren var i ond tro vil et tilbagebetalingskrav kunne gennemføres. Ond tro omfatter den positive viden om skyldens ikke-eksistens. Ond tro må også omfatte grovere former for uagtsom ikke-viden. Derimod bør ond tro kun undtagelsesvis omfatte simpel uagtsomhed. Der er ofte uagtsomhed på begge sider. Der skal herefter ske en afvejning. (Hvem af dem, som har haft mest anledning til og bedste muligheder for at opdage vildfarelsen). Bevisbyrden for, at ydelsen var indebitum, påhviler yderen¹².

a) Praksis ved ulovbestemt tilbagebetaling (og ved tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge)

Tilbagebetalingskravet opretholdt

UfR 1992.615H

Pålagt Arbejdsmarkedets Ankenævn at anerkende tilbagebetalingspligt for med urette udbetalte dagpenge. Arbejdsmarkedets Ankenævn D havde med noget varierende begrundelser besluttet, at et medlem M af en arbejdsløshedskasse A ikke skulle tilbagebetale nogle ham med urette udbetalte dagpenge. A, der erkendte selv at have begået en fejl ved udbetalingen, påstod denne afgørelse ændret. M var ikke part i sagen, men var ved brev blevet underrettet om sagsanlægget. Antaget, at M ved over for A at fortie en verserende sag med en tidligere fagforening om svigslettelse havde fortiet omstændigheder, som han måtte indse var af betydning for hans ret til dagpenge, og at M i forhold til A måtte tilbagebetale det modtagne dagpengebeløb.

UfR 1988.157H

Tilbagesøgning af for meget udbetalt løn. Assistent, A, blev ved skrivelse af 3. april 1978 ansat som overenskomstansat assistent på halv tid. Det blev i skrivelsen oplyst, at lønnen herfor var

12. Se Vinding Kruse, Restitutioner, gennemgået ovenfor.

5. Ansvar hos modtageren

3.293,37 kr. Fra den 1. juli 1978 til den 30. juni 1980 blev der udbetalt hende fuld løn, uanset at hun var halvdagsbeskæftiget. Det fremgik af de hver måned tilsendte lønsedler, at bruttolønnen var det dobbelte af det i skrivelsen af 3. april 1978 anførte beløb. A fandtes ved i de to år at have ladet sig udbetale 87.025 kr. for meget at have udvist en så betydelig uagtsomhed, at hun måtte være pligtig at tilbagebetale det for meget modtagne.

UfR 1987.707V

Samlevende husbestyrerinde kunne ikke betragtes som lønmodtager. Arbejdsløshedskasses tilbagebetalingskrav taget til følge. K, der siden 1944 havde boet hos M, med hvem hun havde fået 5 børn, indmeldte sig pr. 1. marts 1980 i arbejdsløshedskassen A som ansat hos M fra samme dato og afgav pr. 1. september 1980 ledighedserklæring, hvorefter hun indtil 26. februar 1983 fra A modtog 175.905 kr. i dagpenge. Dette beløb havde A nu pålagt hende at tilbagebetale. Det blev lagt til grund, at der mellem K og M havde bestået et samlivsforhold, der afskar K fra som husbestyrerinde at opnå dagpenge efter § 55, stk. 1, i loven om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. K's undladelse af at give A nærmere oplysninger om sit forhold til M blev anset som en fortielse, der var omfattet af lovens § 86, stk. 1, og da der ikke af A var udvist noget forhold, som kunne begrunde nedsættelse eller bortfald af tilbagebetalingskravet, blev dette taget til følge.

UfR 1984.841V

Arbejdstager ansås for overgået til selvstændig virksomhed og var pligtig at tilbagebetale med urette modtaget dagpengebeløb. A, der var ansat hos en entreprenør E og medlem af en arbejdsløshedskasse K, købte 1. august 1976 en gravemaskine, som han anvendte i sit fortsatte arbejde for E. Fra s.d. lod han sig momsregistrere, modtog af E vederlag uden indeholdelse af A-skat og opgjorde sin skattepligtige indkomst, herunder med skattemæssige afskrivninger, som for en selvstændig erhvervsvirksomhed. A's virksomhed ansås i relation til reglerne i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring og i K's vedtægter som en selvstændig erhvervsvirksomhed. A, som burde have indset, at hans virksomhed kunne have betydning for hans ret til dagpenge, og som desuagtet i ledighedserklæringer havde svaret benægtende på spørgsmål, om han drev selvstændig virksomhed fandtes at have udvist en sådan uagtsomhed, at han i medfør af § 86, stk. 1, i nævnte lov var forpligtet til at tilbagebetale det med urette modtagne dagpengebeløb.

UfR 1966.750V

Tilbagebetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, som ansås for oppebåret med urette. M havde som medlem af arbejdsløshedskassen A oppebåret understøttelse for tiden 9. januar til 24. februar 1964. Da A erfarede, at M i dette tidsrum havde drevet fiskeri med en lånt båd, bestemte hovedledelsen, at den udbetalte understøttelse skulle tilbagebetales og M slettes som medlem på grund af svig. Afgørelsen tiltrådtes af Arbejdsdirektoratet, men indkaldes ikke for Arbejdsnævnet. Under en af A mod M anlagt sag til tilbagebetaling af den udbetalte understøttelse, lagdes Arbejdsdirektoratets afgørelse til grund, idet det af M udøvede fiskeri, selv om M kun havde fisket i 3 dage, ikke kunne betegnes som bierhverv. 1) – Spørgsmålet, om det af M udviste forhold kunne betegnes som svig, kunne ikke påkendes, da A alene påberåbte sig, at understøttelsen var oppebåret med urette.

UfR 1953.222H

Uberettiget oppebåret arbejdsløshedsunderstøttelse skulle tilbagebetales med fradrag af betalt kontingent pga. kassens forsømmelighed med kontrol. Efter at A som medlem af en arbejdsløshedskasse gennem ca. 4 år jævnlige havde hævet arbejdsløshedsunderstøttelse, konstateredes det, at han havde været uberettiget hertil, fordi hans formue lå over den i lovgivning og vedtægter i så henseende foreskrevne grænse. Antaget, at A efter det foreliggende var pligtig at tilbagebetale det oppebårne beløb. Idet der fra kassens side var udvist forsømmelighed med hensyn til kontrollen med formuegrænserne, fandtes kassen dog at måtte tåle, at der i beløbet fradrog det af A betalte kontingent.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

UFR 1944.348

S, som i 3 forudgående regnskabsår havde udbetalt M fast løn, uanset at hans provision, særlig som følge af salget af det af ham tegnede »Kongemærke«, betydelig havde oversteget 12.000 kr. årlig, fandtes at have krav på tilbagebetaling af de således udbetalte lønbeløb, som M antoges at have været klar over ikke tilkom ham, uden at han derfor søgte forholdet opklaret.

Tilbagebetalingskravet ikke opretholdt

UFR 1989.935V

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt løn. H, der var deltidsansat husassistent på et kommunalt plejehjem, havde fra 1. januar 1984 til 31. december 1986 fået udbetalt i alt 12.866 kr. for meget i løn, idet det ved beregningen af lønnen var overset, at hendes ugentlige arbejdstid fra 1. januar 1984 var nedsat med 2½ time. Der fandtes ikke af H at være udvist en sådan uagtsomhed, at det kunne pålægges hende at tilbagebetale det for meget udbetalte beløb.

UFR 1984.896Ø

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt løn. A, som i en årrække havde været ansat som overenskomstlønnet økonoma på Odense sygehus, blev pr. 1. januar 1976 tjenestemandsansat. Det blev mundtligt tilkendegivet hende, at der ikke ville ske ændringer i hendes løn. Efter tjenestemandsansættelsen bortfaldt et tidligere i lønnen fratrasket pensionsbidrag, men som følge af en fejlindberetning til EDB-lønssystemet blev A's grundløn som tjenestemand ikke reduceret med et pensionstilskud på 4%. Derfor fik A i januar 1976 efter fradrag af skat m.v. udbetalt 163,34 kr. mere end i december 1975, og lignende beløb i de følgende måneder. Fejlen blev først opdaget og rettet i foråret 1979. Under hensyn til, at uoverensstemmelsen mellem beløbene på de seneste lønsedler som overenskomstlønnet og de første som tjenestemand var små, fandtes A at have været i god tro, og da hun i næsten 3½ år havde modtaget sin løn og indrettet sig i tillid til rigtigheden af de af arbejdsgiveren foretagne beregninger, kunne de for meget udbetalte beløb ikke kræves tilbagebetalt.

UFR 1981.1067Ø

Pensioneret tjenestemand ikke tilpligtet at tilbagebetale for meget oppebåret pension modtaget i god tro. Ved den 67-årige overlærer A's afskedigelse i 1973 blev hans pension nedsat med et samordningsfradrag, idet hans hustru H var berettiget til en vis folkepension. Som følge af en fejl i programmeringen af EDB grundlaget undlod den udbetalende myndighed at forhøje fradraget, da H i 1975 fyldte 67 år og dermed blev berettiget til folkepension på nyt grundlag. A oppebar herefter for høj pension, indtil fejlen blev opdaget i 1978; men henset til, at han havde været i god tro og mere end 3 år havde indrettet sig i tillid til udbetalingerne rigtighed, blev der ikke pålagt ham at tilbagebetale noget beløb.

b) Praksis ved lovbestemt tilbagebetaling

Aktivloven og Serviceloven

Det kan som sagt være vanskeligt at bevise, hvorvidt en person har været klar over, at han ikke har været berettiget til ydelser, fordi det kræver en nøgle til ansøgerens viden¹³. I den følgende sag blev det lagt til grund, at ansøgeren ikke var bekendt med

13. Se SM O-25-96, hvorefter en pige ikke ansås for at være i ond tro i forbindelse med modtagelse af ungdomsydelse samtidig med, at hun deltog i undervisning. Ankestyrelsen lagde vægt på, at det af oplysningerne fra socialforvaltningen fremgik, at kommunen havde givet ansøger anledning til at tro, at hun havde mulighed for at få udbetalt hjælp til trods for, at hun havde oplyst, at hun var påbegyndt en uddannelse.

uregelmæssighederne, men kun samleveren. Ydelsen skulle derfor ikke tilbagebetales.

SM O-17-91. Bistandslovens § 25 kunne ikke anvendes i forbindelse med krav om tilbagebetaling af et beløb, som uretmæssigt var forbrugt fra en lønkonto oprettet til aflønning af medhjælper for en person med et vidtgående handicap, der havde ophold i eget hjem efter bistandslovens § 48, stk. 4.

Hjælpsmodtageren var som udgangspunkt berettiget til det bevilgede antal hjælpetimer. Det var ikke godtgjort, at han havde været vidende om det udviste svig over for forvaltningen, herunder at beløbet var anvendt til andet formål end forudsat. Det var i sagen væsentligt, at lønkontoen blev administreret af samleveren. Et eventuelt tilbagebetalingskrav skal gøres gældende ved de almindelige domstole, hvor kommunen formentlig vil få medhold i, at beløbet skal tilbagebetales af samleveren.

SM O-141-97. Ansøgeren havde ikke modtaget kontanthjælp mod bedre vidende i forbindelse med ophold i udlandet. Ankestyrelsen lagde vægt på, at det ikke fremgik af sagen, at ansøger i tilstrækkeligt omfang var blevet orienteret om, at hun ikke var berettiget til at modtage kontanthjælp under ophold i udlandet, og lagde til grund, at hverken det, der var anført i ansøgningsskemaet om oplysningspligt eller de oplysninger, ansøger iøvrigt havde modtaget om oplysningspligten i forbindelse med udrejse fra Danmark, kunne anse for tilstrækkelig vejledning.

SM O-43-93. Ankestyrelsen har behandlet 5 sager om, hvorvidt der i bistandsloven var hjemmel til at modregne i udbetalt kontanthjælp for hjælp, der i en foregående periode var modtaget med urette.

I den første sag udtalte Ankestyrelsen endvidere, at kommunen ville have været berettiget til at standse udbetalingen af kontanthjælpen, indtil ansøgeren ved regelmæssigt fremmøde havde vist, at han opfyldte sin rådighedsforpligtelse efter bistandslovens § 40, stk. 1, da deltagelse i sprogundervisning kunne sidestilles med deltagelse i en beskæftigelsesfremmende foranstaltning. Ankestyrelsen fandt samtidig, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at kræve den uberettigede kontanthjælp tilbagebetalt efter bistandslovens § 25, nr. 1, da det ikke med tilstrækkelig sikkerhed kunne fastslås, at ansøger havde modtaget kontanthjælpen mod bedre vidende. Ankestyrelsen pålagde derefter kommunen at efterbetale det modregnede beløb.

I de resterende 4 sager fandt Ankestyrelsen, at ansøgerne havde modtaget kontanthjælpen uberettiget og mod bedre vidende, og at den modtagne kontanthjælp derfor skulle tilbagebetales.

I sag nr. 1 havde en kommune modregnet i fremtidig kontanthjælp for det antal dage, ansøger var udeblevet fra sprogundervisning. I sag nr. 2 og 3 havde kommunen modregnet for det antal dage, der var forløbet fra det aftalte fremmødetidspunkt. I sag nr. 4 havde kommunen modregnet for et antal dage, hvor ansøger havde holdt ferie uden at oplyse kommunen om ferien. I sag nr. 5 havde kommunen modregnet for det antal dage ansøger var udeblevet fra et introduktions- og vejledningskursus. Ankestyrelsen fandt, at der ikke i bistandsloven eller i de formueretlige regler var hjemmel til at foretage modregning i fremtidig udmålt kontanthjælp.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

Jens Vedsted-Hansen har fundet, at SM O-43-93¹⁴ er udtryk for, at klientens subjektive forhold ved modtagelsen bliver betydningsløse. Kirsten Hannibal¹⁵ har svaret, at den afgørende forskel mellem Vedsted-Hansens og Ankestyrelsens opfattelse går på, hvornår hjælpen skal anses for modtaget. Ankestyrelsen mener, at uanset hjælpen udbetales på een gang, så må den som ved andre former for »forudlønning« betragtes som en ydelse pr dag, og det må ligge klart for ansøgeren, at han/hun hver dag i måneden skal opfylde betingelserne for at modtage hjælpen¹⁶. Det har betydning at vide, om udbetalingsperioden vedrører en dag, en uge, en måned eller et kvartal.

Tilbagebetalingskravet opretholdt

SM O-77-97

Kommunen var berettiget til at kræve tilbagebetaling af kontanthjælp, der var modtaget uberettiget med bedre vidende som følge af, at ansøger havde undladt at oplyse socialforvaltningen om, at hun havde afslået tilbud om institutionsplads og samtidig fået børnene ført passive på ventelisten. Det kunne ikke bebrejdes kommunen, at den ikke tidligere var blevet opmærksom på rådighedsproblemet, idet ansøger ved flere opfølgninger havde oplyst, at hun var uden pasningsmuligheder for sine børn, således at hun ikke kunne indgå i et aktiveringsforløb.

Tilbagebetalingskravet ikke opretholdt

SM O-7-96

Ansøger havde fået kontanthjælp fra den 16. til den 28. februar. Da han havde undladt at kontrolstemple på arbejdsformidlingen den 16. februar, besluttede kommunen, at han skulle tilbagebetale kontanthjælp for hele perioden. Ansøger havde imidlertid været til jobsamtale den 23. februar. Ankestyrelsen fandt, at han derfor havde opfyldt rådighedsforpligtelsen fra den 23. februar. Han skulle alene tilbagebetale den hjælp, han havde fået i perioden 16. til 23. februar.

SM O-32-97

Ansøger fandtes ikke at have modtaget kontanthjælp mod bedre vidende i forbindelse med ophold i udlandet. Kommunen fandtes ikke i tilstrækkeligt omfang at have vejledt kontanthjælpsmodtageren om, at der ikke kunne udbetales kontanthjælp under ophold i udlandet. Det for-

14. Jens Vedsted-Hansen finder i Jurainformations Nyhedsbrev af 24. februar 1994, at afgørelsen er udtryk for en genoplivning af bristede forudsætninger som grundlag for tilbagebetaling. (Ved en forudsætning forstås en forestilling som ligger til grund for et løfte og som i større eller mindre grad har medvirket til, at man har afgivet løftet.)
15. I Jurainformations Nyhedsbrev af 14. april 1994.
16. Problemet i sagerne er, at den udbetalte hjælp vedrører en fremtidig periode – i modsætning til udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, som altid udbetales bagud. Det indebærer, at retsvirkningerne af, at pågældende ikke fremmøder til kontrol på arbejdsformidling mm vanskelige lader sig sanktionere ved kontanthjælp end ved arbejdsløshedsdagpenge, fordi alle oplysninger og betingelser ikke foreligger på udbetalingstidspunktet af kontanthjælpen, hvormod dette er tilfældet for arbejdsløshedsdagpengene.

En fornuftig løsning i relation til kontanthjælp vil være at fremrykke kontrolforanstaltningen til umiddelbart forud for selve udbetalingen. Det er der intet praktisk til hinder for.

Det er endvidere vigtigt, at der for den enkelte ydelse er en klar periodeafgrænsning for hvilken periode den dækker. Det gælder særligt i relation til tilbagebetaling – uanset om årsagen hertil skyldes indtægtsændringer eller udeblivelse fra kontrol.

hold, at der i kommunens bevillingsskrivelse var henvist til bistandslovens § 18 og 25, stk. 1, nr. 1, kunne ikke anses for at være tilstrækkelig vejledning.

SM O-112-97

Ansøger, der var fra udlandet og ikke forstod dansk, søgte om kontanthjælp. Ved hjælpens start underskrev ansøger og hendes ægtefælle, der talte dansk, et § 18-skema, hvoraf fremgik, at ved udrejse af Danmark skal sagsbehandler orienteres. Det blev efterfølgende af politiet oplyst, at ansøgers ægtefælle havde været ude af Danmark i perioden 30. november 1994 til 29. maj 1995. Ankestyrelsen fandt, at der ikke kunne anses for godtgjort, at ansøger var klar over, at betingelsen for, at hun kunne modtage kontanthjælp var, at såvel hun som hendes ægtefælle opholdt sig i Danmark og stod til rådighed for arbejdsmarkedet.

Pensionsloven

Selvom pensionisten har tilsidesat sin oplysningspligt, er der kun tilbagebetalingspligt, hvis pensionisten vidste, at de manglende oplysninger ville have betydning for retten til eller størrelsen af pensionen. Ved bedømmelsen af, om pensionisten har været i god eller ond tro, bør den vejledning, kommunen har ydet, indgå. Reglen gælder for alle pensionstyper, herunder også tillæg efter § 16 og invaliditetsydelse efter § 18, samt de særlige tillæg.

SM P-4-84. En pensionist, der efter hustruens død i september 1975 med urette havde fået udbetalt hustrutillæg i perioden 1. januar 1976-30. april 1979, fandtes ikke at have modtaget tillægget mod bedre vidende.

Ankestyrelsen fandt, at pensionisten burde tilbagebetale hustrutillæg vedrørende perioden 1. januar 1976-30. marts 1977 grundet tilsidesættelse af oplysningspligten. Efter dette tidspunkt burde kommunen bære risikoen for den fejlagtige udbetaling, idet forvaltningen ved gennemgang af indtægtsforholdene for pensionisten og hans hustru burde være blevet opmærksom på, at hustruen var afdød.

Hvis kommunen ved hjælpens begyndelse havde gennemgået de enkelte tillæg og tydeliggjort hvilke tillæg, der var indkomstafhængige, og hvilke der var samlivsafhængige, ville man med større sikkerhed kunne have statueret, at den pågældende havde modtaget tillægget mod bedre vidende. Det var således ikke godtgjort, at modtageren havde en positiv viden om, at ydelsen blev modtaget med urette, men det har formentlig tillige spillet en rolle, at kommunen burde have vidst, at ægtefællen var død.

Ankestyrelsen har behandlet nogle sager om tilbagebetaling af uretmæssigt oppebårne ydelser med henblik på afgrænsning af begrebet »mod bedre vidende« og med henblik på afklaring af praksis om tilbagebetaling ud fra nogle risikobetragtninger med hensyn til fejlagtigt udbetalte beløb. I en af sagerne, hvor ansøgeren i en periode havde modtaget pension med et beløb der var dobbelt så stort, som det bevilgede beløb, tiltrådtes tilbagebetalingskravet under hensyn til, at ansøgeren havde måttet være klar over, at der var udbetalt et for stort beløb og således havde modtaget det fejlagtigt udbetalte beløb mod bedre vidende, jf. SM P-10-92.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

Ankestyrelsens j nr. 10399-86. En folkepensionist fik vikararbejde, hvilket hun meddelte kommunen. Da der intet kunne siges om arbejdets varighed, foretog kommunen sig intet med henblik på regulering af pensionen. I september 1985 meddelte pensionisten telefonisk, at hun ville møde med en lønseddel i oktober 1985. Imidlertid henvendte hun sig først til kommunen i januar 1986, hvorefter kommunen foretog en regulering af pensionen.

Pensionisten havde ved sin henvendelse til kommunen i september 1985 opfyldt sin oplysningspligt. Der kunne derfor ikke kræves tilbagebetaling allerede fra 1. september 1985. Derimod burde hun have rettet ny henvendelse til kommunen i oktober 1985, hvor det viste sig, at vikararbejdet fortsatte. Der kunne således kræves tilbagebetaling for månederne november og december 1985.

Delpensionsloven

I følge delpensionsloven skal for meget udbetalt delpension tilbagebetales, hvis modtageren har tilsidesat sin oplysningspligt eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget har modtaget delpension. Jf. gennemgangen vedrørende tilsidesættelse af oplysningspligt og »mod bedre vidende« under bistandsloven.

Sygedagpengeloven

Reglerne om tilbagebetaling findes i sygedagpengelovens § 37.

De situationer, hvor det skal afklares om en person har modtaget sygedagpenge mod bedre vidende er nemmere at vurdere, end ved kontanthjælp, pension mm, fordi der kun er få betingelser for udbetaling af sygedagpenge, herunder at der er dokumentation for sygdommen. Når sygedagpenge udbetales påvirker ansøgerens øvrige økonomiske forhold ikke størrelsen af dagpenge. Området for, hvor en person mod bedre vidende modtager sygedagpenge, er derfor meget begrænset. Der findes således ikke så mange sager indenfor dette område, som der gør ved de øvrige sociale love. Der kan henvises til:

Ankestyrelsens j nr. 10188-87. En indvandrers, som i forbindelse med en sygeperiode tog ophold i sit tidligere hjemland efter råd fra sin læge, fandtes ikke at have været berettiget til dagpenge under opholdet i udlandet. De udbetalte dagpenge fandtes ikke at være modtaget mod bedre vidende. Ankestyrelsen ophævede derfor kommunens afgørelse om tilbagebetaling.

I FOB 1988 side 39 har ombudsmanden udtalt, at krav om tilbagebetaling forudsætter, at dagpengebeløbet er blevet udbetalt med urette og at modtageren på modtagelsestidspunktet var i ond tro med hensyn til sin berettigelse til dagpengene.

SM D-19-99. En kvinde, der havde modtaget sygedagpenge samtidig med, at hun gennemførte en erhvervsmæssig uddannelse og således havde tilsidesat sin oplysningspligt, havde ikke pligt til at tilbagebetale de sygedagpenge, hun havde modtaget med urette i uddannelsesperioden. Der blev lagt vægt på, at der ikke forelå oplysninger om, at kommunen havde vejledt hende om betingelserne for at få sygedagpenge under erhvervsmæssig uddannelse.

Børnetilskud

Hvis nogen mod bedre vidende har modtaget ydelser, som pågældende ikke var berettiget til, skal det beløb, der er modtaget med urette, tilbagebetales efter § 24, stk. 2.

Bestemmelsen omfatter de tilfælde, hvor modtageren har udvist svig, dvs. forsætligt har fremkaldt, vedligeholdt eller udnyttet en vildfarelse hos kommunen. Herudover omfatter bestemmelsen tilfælde, hvor modtageren uden at gøre sig skyldig i svig ved modtagelsen, dog har været vidende om, at udbetalingen beroede på en vildfarelse hos det sociale udvalg. Her kan være tale om, at det sociale udvalg er gået ud fra en fejlagtig forudsætning med hensyn til de kendsgerninger, der har betydning for udbetalingen.

SM B-8-97. En kvindelig førtidspensionist, der var blevet separeret i januar 1995, havde ikke pligt til at tilbagebetale særligt børnetilskud, som var modtaget uberettiget for april og juli kvartal 1995. Kvinden anså for at have opfyldt sin oplysningspligt, idet hun i en erklæring om samlivsforhold af 12. januar 1995, udfyldt til brug for omberegning af sin pension, havde oplyst, at hun var separeret, ligesom hun i ansøgning om boligydelse af 26. januar 1995 havde oplyst, at børnenes fader betalte børnebidrag. Det var i den forbindelse væsentligt, at sagsbehandlerne i kommunen, som kvinden havde været i kontakt med grundet separationen, ikke havde henvist hende til at underrette den del af socialforvaltningen, som forestod udbetaling af børnetilskud. Kvinden anså ikke for at have modtaget ydelserne mod bedre vidende. Social- og sundhedsforvaltningen, som kvinden havde været i kontakt med flere gange i begyndelsen af 1995, havde ikke ved kvindens henvendelser givet hende vejledning om konsekvenserne af separationen med hensyn til børnetilskud. Særligt børnetilskud udbetales uden ansøgning, og det påhvilede derfor kommunen at skaffe sig de nødvendige oplysninger, hvilket forudsætter et samarbejde også med andre afdelinger i kommunen. De kvartalsvise meddelelser om udbetaling af børnetilskud kunne i det konkrete tilfælde ikke anses for tilstrækkelig vejledning, og kommunen måtte bære risikoen for fejludbetaling. Se også SM B-2-94.

SM B-2-98. Der var ikke pligt til tilbagebetaling af ordinært og ekstra børnetilskud, som var modtaget uberettiget på grund af fejl fra kommunen. Modtagelsen fandtes ikke at være sket mod bedre vidende. Der blev lagt vægt på, at kommunen ikke havde opfyldt sin vejledningspligt om betingelserne for udbetaling af børnetilskud, og at kommunen havde udbetalt uanset kendskab til mandens samlivsforhold. Kommunen fandtes herefter at være nærmest til at bære risikoen for den fejlagtige udbetaling.

Tilbagebetalingskravet opretholdt

SM B-3-92. Sag 1. Der kunne kræves tilbagebetaling af børnetilskud til en enkemand, som var samlevende og havde oplyst kommunen derom. Kommunen skrev herefter et brev til ham, hvoraf det fremgik, at samlivet ville medføre, at han ikke længere var berettiget til børnetilskud. Ved en administrationsfejl standsede kommunen dog ikke udbetalingen.

Ankestyrelsen fandt, at betingelserne for at kræve tilbagebetaling var opfyldt. Ankestyrelsen lagde vægt på, at manden måtte have indset, at han ikke længere var berettiget til tilskuddene, da han ikke længere var enlig forsørger, og på at kommunen i et brev havde orienteret ham om, at ydelserne ville bortfalde.

Sag 2. En kvinde havde pligt til at tilbagebetale børnetilskud, da hun var samlevende, og tilskuddene derfor modtaget med urette. Ankestyrelsen lagde vægt på, at hun ikke opfyldte

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

underretningspligten, da samlivet startede, og på, at hun ved hver udbetaling af børnetilskud blev gjort bekendt med betingelserne for berettigelse til tilskuddene.

Tilbagebetalingskravet opretholdt

SM B-7-96

En mor havde i 2 år modtaget børnefamilieydelse fra 2 kommuner samtidig. Både fra den hun var flyttet fra og den hun var flyttet til. Ankestyrelsen lagde bl.a. vægt på, at moderen ikke havde underrettet den tidligere bopælskommune, at hun var flyttet fra det andet EØS-land, og derfor ikke længere havde ret til ydelser fra kommunen i medfør af 1408/71.

SM B-8-94

Der var pligt til tilbagebetaling af ordinært og ekstra børnetilskud, som var modtaget uberettiget og mod bedre vidende. Der blev lagt vægt på, at kvinden havde modtaget ydelserne med urette, fordi hun ikke kunne anses for at være enlig forsørger, da hun havde boet i samme hus som faderen til det yngste barn. Der var indgået 2 lejemaal.

SM B-3-92

Tilbagebetaling af fejlagtigt udbetalt ordinært og ekstra børnetilskud kunne kræves af M, der var samlevende. Han var ved ansøgningen orienteret om betingelserne for udbetaling, og efter at han var blevet samboende, havde han fra kommunen fået særskilt meddelelse om, at ydelserne ville bortfalde.

SM B-2-89. En kvinde skulle ikke tilbagebetale børnetilskud, da betingelserne for at kræve tilbagebetaling ikke var opfyldt. Kvinden havde orienteret socialcentret om sit samliv, men ikke børnetilskudsafdelingen. Ankestyrelsen lagde vægt på, at socialcentret ikke ved samlivets start havde vejledt om konsekvenserne, ligesom hun heller ikke var blevet henvist til selv at kontakte børnetilskudsafdelingen. Ankestyrelsen lagde endvidere vægt på, at det af kommunens meddelelser ikke fremgik, hvad der forstås ved »reelt enlig forsørger«. Endelig lagde Ankestyrelsen vægt på, at der var gået mere end 6 1/2 år, før fejludbetalingen blev opdaget. Det var på denne baggrund betænkeligt at fastslå, at børnetilskuddene var modtaget mod bedre vidende.

Sagerne viser betydningen af, at kommunen har orienteret ansøgeren om hvilke forhold, der kan påvirke retten til ydelsen. På denne baggrund er spørgsmålet, om ansøgeren har modtaget beløbet mod bedre vidende, lige at gå til.

Arbejdsskadesikring

Der er ingen regler i Arbejdsskadeforsikningsloven om tilbagebetaling. Det er der derimod i alle de øvrige sociale love. I disse er der et gennemtænkt system, der angiver under hvilke forhold og betingelser tilbagesøgningskrav kan rejses herunder – hvor længe kravet kan rejses – regler om tilbagebetalingsordninger – inddrivelsesmetoder mm.

UFR 1998.1754Ø

Tilbagebetaling af 840.000 kr. i fejlagtig udbetalt dobbelt arbejdsskadeerstatning. Efter en arbejdsskade fastsatte Arbejdsskadestyrelsen erhvervsvenetabserstatning til knap 840.000 kr. Beløbet blev ved en fejl udbetalt to gange. Modtageren kunne ikke have grund til at tro, at hun skulle have krav på et beløb i størrelsesordenen 1,7 mio. kr. Hun vidste, at hun havde fået to beløb af omtrent samme størrelse. Modtageren måtte i hvert fald have været i en sådan tvivl om

6. Frakendelse af pension

udbetalingens rigtighed, at hun burde have søgt forholdet afklaret på relevant måde. Hun havde ikke godtgjort, at dette var sket. Hun måtte derfor tilbagebetale det, der med urette er blevet udbetalt til hende.

SM U-13-97. Hvorefter tilbagebetaling af for meget udbetalt efter arbejdsskadeforsikringsloven afgøres efter reglerne om ulovbestemt tilbagebetaling.

Boligstøtteloven

I FOB 1991 side 166 tillagde ombudsmanden – i en sag om tilbagebetaling af bolig-sikring – det væsentlig betydning, at A selv have henvendt sig om ændringen i sine indkomstforhold. Herudover mente ombudsmanden ikke at kunne se bort fra, at beregningsgrundlaget er et teknisk indkomstbegreb, og at der således ikke er sammenfald mellem de indkomstoplysninger, A afgav til kommunen, og de indkomsttal, kommunen skulle lægge til grund ved beregningen. Ombudsmanden mente derfor ikke, at A kunne bebrejdes, at hun ikke opdagede fejlen.

6. Frakendelse af pension

Forskellig fra spørgsmålet om tilbagebetaling af en social ydelse er frakendelse af retten til en ydelse i fremtiden. Det er kun pensionsloven, der indeholder bestemmelser om frakendelse af en ydelse.

Reglerne om frakendelse af pension findes i pensionslovens § 44, hvorefter kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse eller rejse sag om frakendelse eller overflytning til anden pension, 1) hvis der er sket en væsentlig forbedring eller forringelse af erhvervsevnen, 2) hvis den personlige arbejdsindtægt for en pensionist, der har fået tilkendt pension vedvarende overstiger et beløb svarende til det dobbelte af grundbeløbet for enlige, eller 3) hvis indtægtsbetingelserne for pension i øvrigt ikke længere er opfyldt. Tilsvarende gælder for bistands- og plejetillæg og invaliditetsydelse, jf. § 16 og § 18.

I det omfang en ydelse er tilkendt, fordi den pågældendes erhvervsevne er nedsat, og det efterfølgende viser sig, at han kan magte et større arbejde end antaget, kan der således blive tale om frakendelse af pensionen. Hvis en person derimod for at kunne fastholde sin tilknytning til arbejdsmarkedet har fået tilkendt særlige tillæg, og herefter må opgive tilknytningen til arbejdsmarkedet, vil disse tillæg kunne frakendes.

SMP-5-92. Betingelserne for bistanstillæg til en stærkt svagsynet ansøger var ikke længere til stede efter konvertering af invaliditetsydelse til mellemste førtidspension. Begrundelsen var, at lidelsens betydning var en anden efter hans overgang fra et arbejdsliv til en pensionisttilværelse.

SM P-19-89. Pension blev ikke frakendt den enlige P, hvis arbejdsindtægt oversteg det dobbelte grundbeløb for enlige. Der blev lagt vægt på, at P's erhvervsevne skønnedes nedsat med mindst halvdelen, og på, at arbejdsindkomsten (uden særlige tillæg) ikke oversteg halvdelen af

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

det normale inden for P's fagområde. P var herefter fortsat berettiget til førtidspension efter pensionslovens § 14, stk. 3, nr. 1.

Pensionen skal i almindelighed inddrages, uanset hvilken pensionsform den pågældende har fået tilkendt, hvis pensionisten har en arbejdsindtægt, der vedvarende overstiger det dobbelte af grundbeløbet for en enlig. Det dobbelte grundbeløb udgør pr 1. januar 1994 88.656 kr. årligt. Denne regel må dog ses i sammenhæng med reglen i § 15, stk. 2 (relativ vurdering af indtjeningssevnen), hvilket kan betyde, at pensionen bevares, selvom indtægten overstiger det dobbelte grundbeløb. Det er tilfældet, hvis en pensionist med pension efter § 14, stk. 3, nr. 1, ikke tjener over halvdelen af det, der er normalt inden for hans fagområde. Eller hvis en pensionist med mellemste førtidspension ikke tjener over en tredjedel af det normale inden for hans fagområde, jf. vejledningens punkt 90. Dette kan være tilfældet inden for mange grupper der ikke ligger i lavtlønsområdet.

SM P-4-82. Der var ikke grundlag for at ændre højeste førtidspension til mellemste førtidspension til en pensionist med halvdagsarbejde. Der blev lagt vægt på, at arbejdsindtægten ikke oversteg det dobbelte af grundbeløbet, og at invaliditeten ikke var væsentligt ændret.

I praksis lægges der i dag vægt på, om pensionister med højeste førtidspension tjener mere end erhvervsudygtighedsbeløbet for en enlig (2481 kr. månedligt i 1994). Hvis indtægten overstiger dette beløb, kan erhvervsevnen normalt ikke betragtes som ubetydelig, og det er en forudsætning for at få tilkendt højeste førtidspension, jf. vejledningens punkt 69.

SM P-7-76. Der var ikke grundlag for at nedsætte en mellemste førtidspension i et tilfælde, hvor der alene var sket ændringer i pensionistens sociale forhold, idet hun havde indgået ægteskab.

Her er der ikke tale om, at pensionistens personlige arbejdsindtægt ændres på grund af ægteskabet. Hun skal således ikke bedømmes som husmor. Der er heller ikke tale om en væsentlig forbedring af erhvervsevnen, blot fordi hun indgår ægteskab, idet det udelukkende er hendes egen erhvervsevne, der danner grundlag for bedømmelsen.

7. Efterbetaling

Tilbagebetaling og efterbetaling er to vidt forskellige synsvinkler mellem de samme parter.

Ulovbestemt efterbetaling er noget andet end efterregulering af betaling for serviceydelser. I de domme, der er afsagt om efterbetaling, opstilles der ikke faste regler for, hvornår efterbetaling kan finde sted. Men det væsentlige er, hvem der har opgjort gælden, om opgørelsen har været forkert, og om fejlen er søgt rettet inden for en kort

tid. Derimod skal der altid ske efterregulering¹⁷ af betaling for serviceydelser, når modtagerens indkomstforhold ændrer sig.

En skyldner, der i længere tid har betalt, hvad han er blevet opkrævet, må anses for at være i god tro med hensyn til, at det er den rigtige betaling. Ankestyrelsen har behandlet nogle sager om efterbetaling for ophold på plejehjem, jf. SM O-1-86¹⁸. Ankestyrelsen fandt, at efterbetalingskrav måtte anses for undergivet de begrænsninger, der følger af dansk rets almindelige regler, og således beror på skøn af følgende 4 momenter:

1. Hvad er grunden til, at der er betalt for lidt.
2. Hvem er nærmest til at bære risikoen for den påståede fejl, medmindre skyldneren vidste eller burde have indset fejlen.
3. Er kravet fremsat uden ubegrundet ophold efter opdagelsen af fejlen.
4. Har kreditor givet skyldneren rimelig grund til at tro, at han ikke havde noget til gode.

Disse forhold indgik i:

SMO-114-93¹⁹. En kommune var ikke berettiget til at kræve efterbetaling af et for lidt afkrævet beløb for en kvindes ophold på plejehjem.

Begrundelsen var, at kommunen havde haft de korrekte oplysninger om kvindens og ægtefællens indtægtsforhold, og at det udelukkende skyldtes kommunens forhold, at fejlen var opstået. Kommunen var derfor nærmest til at bære risikoen for fejlen. Ankestyrelsen fandt ikke grundlag for at antage, at ægtefællerne vidste eller burde vide, at der var sket en fejl ved beregningen af opholdsbetalingen.

7.1 Stiftelsestidspunktet for betalings- og efterreguleringskrav

Kravet stiftes ved aftalens indgåelse eller ved bevilling (imødekommelse af ansøgningen). Retten til efterregulering stiftes imidlertid på et andet tidspunkt. Ved afklaring, af hvornår efterreguleringskrav kan anses for at være stiftet, er det vigtigt at kortlægge betalingsperioder og sammenholde disse med beregningsperioder for den pågældende ydelse.

Kravet kan ikke anses for at være stiftet på bevillingstidspunktet, da det ikke på dette tidspunkt er fastslået med sikkerhed, at der vil komme et yderligere betalingskrav. Ved bevillingen er modtageren bekendt med, at der eventuelt kan komme et krav, hvis der sker indtægtsændringer over en vis procent. Kravet kan heller ikke anses for at være stiftet ved myndighedens årsopgørelse eller ved kravets fremsættelse, idet dette ville medføre en urimelig forskelsbehandling af både borgere og deres kreditorer fra

17. Dette fremgår af serviceloven, og altså ikke efter reglerne om ulovbestemt efterbetaling.

18. SM'en er udgået, men princippet er fortsat gældende.

19. SM'en er udgået, men princippet er fortsat gældende.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

kommune til kommune. Kravet må derimod anses for at være stiftet på tidspunktet for indkomstårets slutning den 31. december. Hverken før eller efter. På dette tidspunkt er det muligt at foretage en samlet opgørelse af indtægter og endelig beregning af ydelsens størrelse, og dermed afgøre, om der skal ske regulering i forhold til forskudsregistreringen. Der kan trækkes en parallel til skatterestancer, som altid anses for stiftet den 31. december jf. UfR 1985.619 H.

SM O-86-94. En kommunes krav om efterregulering for daginstitutionsbetaling ansås for stiftet ved indkomstårets slutning pr 31. december, da det på dette tidspunkt var muligt endeligt at opgøre indkomsten for hele indkomståret. Sagen vedrørte spørgsmålet om krav på efterregulering var omfattet af en gældssanerung.

Kommunens faktiske opgørelsestidspunkt af efterreguleringskrav har således ikke indflydelse på, hvornår kravet kan anses for at være stiftet. Kravet bør derfor fremsættes så hurtigt som muligt, for at få mellemværendet afviklet.

8. Erstatning/socialt bedrageri

En anden situation end tilbagebetaling – er hvor fortielse eller afgivelse af urigtige oplysninger – kan medføre strafansvar. Det gælder bl.a. løgnagtige oplysninger, der medfører udbetaling af fx forsørgelsesydelse i perioder, hvor ansøgeren samtidig har lønindtægt.

Afsnittet har ikke en gennemgang af de almindelige og specielle strafferetlige forhold, der har betydning for, at en modtager af en social ydelse kan pålægges et strafansvar, der henvises til artikler i UfR 1986 B. 329 og 1988 B. 97 ff. Se tillige artikel af Jens Vedsted-Hansen »Socialbedrageri, svig eller misbrug?« i Socialretlige hjørner 1990-1995 side 30.

I følge cirkulære nr. 140 af 15. august 1975 om almindelige bestemmelser pkt. 33 fastsættes:

»For at værne om det tillidsforhold, der må bestå mellem den, der søger bistand, og de sociale myndigheder, og med henblik på at undgå indgribende kontrolforanstaltninger i den enkelte sag, må de sociale myndigheder reagere overfor en ansøger, der bryder dette tillidsforhold ved fortæller eller urigtige oplysninger. I åbenbare bedragerisituationer bør der derfor indgives politianmeldelse, således at det bliver anklagemyndigheden og domstolene, der træffer afgørelse om den strafferetlige sanktion«.

UfR 1980 side 107 (SM O-25-79). Det antoges, at de særlige bestemmelser i dagældende bistandslov om tilbagebetaling efter deres ordlyd og forarbejder ikke afskar kommunen fra i overensstemmelse med hidtidig praksis at opnå dom for erstatningskravet under den rejste straffesag. Ligeledes SM O-93-95, hvorefter ankenævnet kunne afvise at behandle en klage over en kommunes opgørelse af et krav på tilbagebetaling

af uretmæssigt modtagne ydelser efter bistandsloven, da retten under bedragerisagen havde taget kommunens krav under påkendelse og afsagt dom herom. Der forelå hermed en retskraftig afgørelse, der endeligt fastslog kravet og størrelsen heraf.

Det forhold, at en pensionist var fundet straffri efter straffelovens § 16, stk. 2, fordi hun ikke kunne anses at have indset betydningen af sine handlinger, medførte ikke i sig selv, at det måtte lægges til grund, at hun ikke havde modtaget for meget udbetalt pension og børnetilskud mod bedre vidende, jf. SM P-12-98.

9. Domsoversigt

U.1999.1302Ø

Partrederis tilbagebetalingskrav afvist på grund af identitet med parthaver.

U.1999.305V

Om virkning af ugyldig udlejningsaftale i projekt i strid med sommerhusloven.

U.1998.1754Ø

Tilbagebetaling af 840.000 kr. i fejlagtig udbetalt dobbelt arbejdsskadeerstatning.

U.1998.1625/2H

Livsforsikringsselskabs modkrav mod distriktsleder efter forlig om erstatning for uberettiget bortvisning.

U.1998.1210V

Om tilbagebetaling af erlagte forsikringsydelser.

U.1998.638V

Førtidspensionist, der ikke oplyste kommunen om sin enkepension fra EU, dømt til tilbagebetaling af førtidspension.

U.1997.1171H

Ikke tilbagebetaling af ambi.

U.1997.1047H

Forsikringsmæglervirksomhed kunne ikke kræve tilbagebetaling af opkrævet lønsumsambi.

U.1995.414V

Ikke tilbagesøgning af individuel boligstøtte fra boligforening.

U.1995.245V

A conto-udbetaling til kreditorer under betalingsstandsning kunne ikke tilbagesøges.

U.1994.748V

Forbigået arvings tilbagebetalingskrav nedsat, jf. § 18 i lov om bortbelevne.

U.1994.450H

Tilbagebetaling af opkrævet ambi.

U.1994.430H

Ikke tilbagebetaling af opkrævet ambi.

U.1993.952V

Ikke tidsbegrænset aftale om »trappeleje«, jf. lejelovens § 53, stk. 2, 2. pkt., ugyldig. Ikke tilbagebetaling af for meget betalt leje.

U.1993.871V

Løn under ferie, fejlagtigt udbetalt i stedet for feriepenge, kunne ikke modregnes i kravet på feriepenge.

U.1993.604Ø

Tilbagebetalingskrav mod kommune for betalt dækningsafgift ikke forældet.

U.1993.526

Et af toldvæsenet fejlagtigt refunderet momsbeløb kunne ikke inddrives ved udpantning.

U.1993.209V

Tilbagesøgning af individuel boligstøtte.

U.1992.763Ø

Ændring i retspraksis m.h.t. fortolkning af pantsætningserklæring medførte ikke krav på tilbagebetaling af beløb, som var betalt uden protest i.h.t. tilsvarende erklæring.

U.1992.725H

Arbejdsløhedskasses pligt til at tilbagebetale et beløb, som med urette var blevet udbetalt i dagpenge til et medlem.

U.1992.695H

Tilbagesøgning af supplerende dagpenge, da grundlaget for udbetaling senere bortfaldt.

U.1992.619H

Statskassens krav på tilbagebetaling af dagpengebeløb, som statskassen havde refunderet arbejdsløhedskasse.

U.1992.615H

Pålagt Arbejdsmarkedets Ankenævn at anerkende tilbagebetalingspligt for med urette udbetalte dagpenge.

U.1992.504/2V

Sygedagpenge skulle ikke tilbagebetales.

Kapitel 4. Tilbagebetaling af ydelser der er modtaget med urette

U.1991.723V

Ikke tilbagesøgning af børnetilskud modtaget med urette.

U.1991.57V

Krav på tilbagebetaling af leje bortfaldet ved passivitet.

U.1989.1088H

Tilbagesøgning af ydet betaling.

U.1989.935V

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt løn.

U.1989.172Ø

Krav om tilbagebetaling af bistandshjælp forældet.

U.1988.1017H

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt bistandshjælp og invalidepension i 1976-78.

U.1988.586V

Varsling om lejeforhøjelse. Tilbagesøgning af for meget betalt leje. Passivitet.

U.1988.421Ø

Anvendelsesområdet for konkurslovens § 60. Modregningsbetingelserne.

U.1988.157H

Tilbagesøgning af for meget udbetalt løn.

U.1987.707V

Samlevende husbestyrerinde kunne ikke betragtes som lønmodtager. Arbejdsløshedskasses tilbagebetalingskrav taget til følge.

U.1986.683V

Kurator i konkursbo kunne tilbagesøge for meget udbetalt dividende, da fejlen var påtalt straks efter udbetalingen.

U.1986.633H

Pantebrevsgaranti ydet i tillid til urigtig oplysning om mæglervurdering, bortfaldet. Regres for betalte terminsydelser.

U.1986.393V

Ledig elektriker, hvis hustru besad et anpartselskab med ringe aktivitet, stod til rådighed for arbejdsmarkedet.

U.1986.391V

Krav om tilbagebetaling af for meget betalt leje ansås forældet, jfr. boligreguleringslovens § 17, stk. 2.

U.1986.232Ø

Skatteministeriet tilpligtet at refundere værdi af bortkomne cigaretstempelmærker. Sagsomkostninger.

U.1986.212V

Erstatningskrav mod ægtefælle kunne modregnes overfor det offentlige, der var indtrådt i ægtefællens bidragsret.

U.1986.67V

Bidragsresolution hidrørende fra separation bort-

faldt, da separationen var brudt. Regres fra det offentlige nægtet.

U.1985.1099V

Kontorassistent havde krav på efterbetaling af for lidt udbetalt løn efter 10 år.

U.1985.433V

Børnetilskud udbetalt til faderens spærrede og overtrukne kassekreditkonto kunne forlanges tilbageført.

U.1985.233V

Lejers ret til at kræve depositum samt for meget betalt leje tilbagebetalt fra ny ejer.

U.1984.896Ø

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt løn.

U.1984.876Ø

Vedr. begyndelsestidspunktet for beregning af forældelsesfristen efter boligfællesskabslovens § 16, stk. 3.

U.1984.841V

Arbejdstager ansås for overgået til selvstændig virksomhed og var pligtig at tilbagebetale med urette modtaget dagpengebeløb.

U.1982.580H

Tilbagebetaling af for meget udbetalt løn u.h.t. lønmodtagerens betydelige uagtsomhed. Forældelse efter 1908-loven, da der ikke forelå svig.

U.1982.256/2Ø

Seer kunne ikke fratrække 6,55 øre i licensbetaling svarende til perioder med sort skærm.

U.1981.1067Ø

Pensioneret tjenestemand ikke tilpligtet at tilbagebetale for meget oppebåret pension modtaget i god tro.

U.1981.926Ø

Arving havde ikke krav på renter ved tilbagebetaling af for meget erlagt arveafgift.

U.1981.349Ø

Skattevæsenet havde med urette meddelt, at der skulle indeholdes A-skat i artisthonorarer. Tilbagesøgningskrav ikke forældet.

U.1980.914V

Stillingsfuldmægtigs indbetaling af kontantbeholdning til afdødes bankkonto kunne anvendes til modregning. Aftl. § 21.

U.1980.814Ø

Beskatning af tilbagebetalt toldbeløb skulle periodiseres gennem de 6 år, hvorunder det var indbetalt.

U.1980.750/2B

Kommune tilpligtet at tilbagebetale for meget betalt bidrag til ophold i børnehave.

U.1980.107/2H

Bistandslovens §§ 25-27 afskar ikke kommune

fra at indtale tilbagebetalingskrav under straffesag om socialbedrageri.

U.1978.908/2H

Feriebeløb udbetalt i fejlagtig tro om medhjælperlovens anvendelse kunne modregnes i krav på feriegodtgørelse.

U.1978.596/2Ø

Frifindelse for åger, men bødestraf efter strfl. § 300c for handel med byrdefulde indekspantebreve. Konfiskation. Tilbagesøgningskravets beregning.

U.1978.21H

Tilbagesøgning af overpris for andelslejlighed, jfr. boligreguleringslovens § 69.

U.1977.503/2H

Konkursbo antoges ej at have opgivet ejendomsret til finerpresse omfattet af TL § 38. Krav på refusion af oppebåren leje.

U.1977.366V

Tilbagesøgning af arbejdsløshedsunderstøttelse, som ansås modtaget i ond tro.

U.1975.648V

Ejerskifteafdrag betalt ved fejl kunne ikke kræves tilbagetraget.

U.1974.780B

Tilbagesøgningsskrav fra tivoli, som med urette var pålagt at indeholde A-skat i relation til udenlandske kunstnere, og som havde udlagt beløbet ud over artisthonoraret.

U.1974.613/2Ø

Forsikringselskabs tilbagesøgningsskrav over for hustru, som havde bemyndiget ægtefælle til på sine vegne at indgive skadesanmeldelse med for høje værdiansættelser.

U.1974.60H

Leverandør havde løbende uden specifikation faktureret havnevæsen (H) honorar, som en i H ansat havde opnået ved bedrageri. H's tilbagesøgningsskrav anerkendt delvist.

U.1973.607Ø

Ikke tilbagesøgning af for meget udbetalt løn, der var bortkommet (formentlig ved tyveri) på udbetalingsdagen.

U.1972.1025H

Tilbagesøgning af arv udbetalt med urette.

U.1971.562Ø

Advokat frifundet for at tilbagebetale fejlagtigt erlagt beløb, som advokaten havde godskrevet sin klient inden klientens konkurs.

U.1971.342V

Udlejers krav på andel af goodwill ved lejemålsafståelse ej anset for dusør. Tilbagesøgningsskrav nægtet.

U.1970.711Ø

Ikke tilbagesøgning af understøttelse fra godtroende modtager, der havde afgivet alle fornødne oplysninger ved udbetalingen.

U.1970.588H

Kontoindestående, men som tilkom konkursbo, måtte udbetales hertil. Boet ej særskilt ret over en bestemt del af kontoen.

U.1970.446/1H

Ikke tilbagesøgning af osteafgift, der ved dom var fundet uhjemlet, da afgiften ansås tillagt indkøbsprisen.

U.1970.437/2H

Ikke tilbagesøgning af osteafgift, der ved dom var fundet uhjemlet, da afgiften ansås tillagt indkøbsprisen.

U.1970.96H

Kaution afgivet under særegne omstændigheder af selskab overfor aktiesælger, kunne ikke gøres gældende af denne.

U.1969.976V

Tilbagesøgningsskrav efter betaling af uberettiget ekstraregning samt prisafslag afskåret pga passivitet.

U.1969.240Ø

Da det fulgte af alm. regler, at understøttelse oppebåret ved svig skulle tilbagetales, var det uden betydning, at nævn havde truffet afgørelse herom uden hjemmel.

U.1968.361

Direktoratets afgørelse lagt til grund i sag om tilbagesøgning af understøttelse. Afgørelsen var et »særligt retsgrundlag« i henseende til forældelse.

U.1968.352/2V

Indfriet kaution kunne ikke søges tilbage, da ugyldighedsgrund havde været kautionisten bekendt ved indfrielsen.

U.1966.750V

Tilbagebetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, som ansås for oppebåret med urette.

U.1966.230H

Fortolkning af § 7, stk. 1, i lov nr. 499 af 9/10 1945 om avancebegrænsning vedrørende visse leverancer og arbejder m.v.

U.1965.552Ø

Bøde for at have solgt andel i andelsboligforening til en ublu pris. Pålagt at tilbagebetale merprisen til køberen.

U.1965.550Ø

Pensionatejers overtrædelse af lejelovens § 127. Strafansvar ej forældet. Lejers tilbagebetalingskrav delvis forældede. Konfiskation afskåret i samme omfang.

U.1965.492H

Afgiftsbelastning af mejeriprodukter til eksport var sket uden hjemmel. Beløbene, som ej antoges at være blevet dækket ind på det udenlandske marked, kunne kræves tilbagebetalt.

U.1964.615H

En andelslejligheds køber havde ej efter vedtægterne noget tilbagesøgningskrav mod sælgeren, men et sådant kunne støttes på lejelovens § 119.

U.1962.758S

Tilbagesøgning af for meget udbetalt hyre nægtet.

U.1962.424/2Ø

Da toldvæsenet ikke havde foretaget fejlagtig tarifiering, kunne told ikke kræves tilbagebetalt uanset praksisændring.

U.1961.1070V

Manglende rettidig rekurs til de tilsynsførende myndigheder indebar, at en afgørelse om ikke at anse A for arbejdsledig var endelig. Tilbagebetalingspligt.

U.1961.370H

Tilbagebetaling af for meget betalt skat, da en ejendomsskyld ved en fejl var sat for højt, uden at fejlen var rettet ved en senere tilbagetrukket klage.

U.1961.66H

Gbl § 31, stk. 1, var ikke opfyldt ved, at transport på del af entreprisensum blev noteret af transporthavende bank. Beløb betalt før likvidation kunne ikke kræves tilbagebetalt.

U.1959.797/1V

Forudbetalt revisorhonorar kunne ikke tilbagesøges hos forpagter af revisionsvirksomhed, da forpagter i god tro havde afregnet honoraret ved ophøret af forpagtningen.

U.1957.487H

Debitor kunne kræve nedskrivning af pantebrev over for køber, der var bekendt med gældens størrelse, og indfrielse af det fulde pålydende kunne tilbagesøges i debitors konkursbo.

U.1957.336H

Revisionsudvalget for tyske betalinger ikke erstatningspligtigt for fejlskøn ved fastsættelse af tilsvar til statskassen. Renter tilkendt af for meget deponeret beløb.

U.1956.984/2S

Afskedigelse uden varsel pga. godtgørelse 2 gange for samme rejse, men ikke tilbagesøgning pga. manglende kontrol og for sent fremsat krav.

U.1956.977S

Cirkulære om overdragelse af handel til anden forhandler ikke stridende mod konkurrencelo-

ven, og ikke adgang til tilbagesøgning af årsbonus.

U.1956.92/2H

Bank ikke pligtig at tilbagebetale beløb, betalt for at hindre strafforfølgning, da politianmeldelse blev indgivet uden bankens medvirken.

U.1955.1046V

Spørgsmål, om tilbagesøgning af for meget betalt i a conto for akkordarbejde, ikke anset af faglig karakter.

U.1954.270H

Tilbagebetalingskrav taget til følge, da modtager af a conto beløb ikke havde haft føje til at tro, at sidste betaling vedrørte en restfordring.

U.1954.20/3H

Tilbagesøgning tilladt 2 måneder efter betaling, da modtager burde være klar over fejlen.

U.1953.1111V

Købers krav på tilbagebetaling af for høj pris hindredes ikke af en konfiskation hos sælger af overprisen.

U.1953.1096V

Eksportør pligtig at tilbagebetale beløb, modtaget fra købers aftager, da han måtte påregne, der var sket en fejl. Forholdet pådømt efter dansk ret.

U.1953.1042/2H

Betingelse ved udlejning om betaling af højere leje i lejeaftalen anset som dusør. Strafansvar ikke forældet. Tilbagesøgningskrav forældet. Konfiskation efter lejeloven.

U.1953.1041/3H

Spørgsmål om tilbagebetaling af beløb betalt for 3. mands køb af forretning, da handlen ikke gennemførtes.

U.1953.222H

Uberettiget oppebåret arbejdsløshedsunderstøttelse skulle tilbagebetales med fradrag af betalt kontingent pga. kassens forsømmelighed med kontrol.

U.1953.168Ø

Ægtemand kunne ikke kræve barselsudgifter og underholdsbidrag tilbage efter frifindelse for faderskab.

U.1952.1059H

Feriehjem tilpligtet at tilbagebetale erstatning for sabotage, der var erlagt som følge af trussel om strafforfølgning.

U.1952.1047

Statsaut. rev. pligtig at tilbagebetale for høje honorarer, uagtet indsigelse fremsattes under erstatningssag om fejl.

U.1952.974H

Ikke hjemmel til at opkræve afgift på indført

hvede i 1949-50, men ikke tilbagebetalingskrav, da afgiften var pålagt varen ved videresalg.

U.1952.789H

Spørgsmål om køber havde krav på godtgørelse, da betaling for tørv overskred maksimalprisen.

U.1952.661Ø

Under ekstraordinær anke frifandtes en udlagt fader, og moder tilpligtedes at tilbagebetale bidrag.

U.1952.645Ø

Forhøjet leje kunne søges tilbage indtil 1 år før sagsanlæg.

U.1952.599V

Tilbagebetaling af frigivet sikkerhed med for stort beløb pga. modtagers svig. Kravet ikke forældet efter 1908-loven.

U.1952.239Ø

Leverandør til tyske flygtninge havde krav på betaling, indgået til Nationalbanken, svarende til den ydede leverance.

U.1951.898V

Betaling af gæld med ulovlige midler kunne ikke

kræves tilbage pga. manglende individualisering, men afkræftedes som betaling af uforfalden gæld.

U.1951.630Ø

Arving afskåret fra tilbagesøgning af for meget betalt arveafgift ved arveudlægsskøde.

U.1951.503/4H

Spørgsmål om tilbagesøgning af statstilskud til læplantning, der gik ud.

U.1951.325/3H

Spørgsmål om en kreditnota var bindende.

U.1951.241/1H

Spørgsmål om overtager af virksomhed var pligtig at tilbagebetale a conto beløb fra aftager.

U.1950.247Ø

Lejers krav på for megen betalt leje kunne rettes mod ejer, ikke opkræver.

U.1950.185H

Familiemedlems indbetaling til bank af kasse-manko ved bestyrers anholdelse kunne tilbage-søges, da der konstateredes store besvigelser.

Kapitel 5

Forældelse

Forældelse betyder, at den del af kravet, der ligger forud for forældelsesfristen, er bortfaldet. Det vil sige, at det ikke længere eksisterer. Fordringen ophører således på grund af alder. Tilsvarende kan en fordring undtagelsesvis ophøre på grund af passivitet fra kreditors side. Passiviteten kan medføre bortfald af kravet på et tidligere tidspunkt end efter de almindelige forældelsesregler. I socialretten er reglerne om passivitet også aktuelle, både ved rejsning af tilbagebetalingskrav og ved refusionskrav mellem kommuner.

I dansk ret er der både generelle og specielle regler om forældelse. De generelle regler om forældelse findes i Danske Lov 5-14-4 og lov nr. 274 af 22. december 1908 om forældelse af visse fordringer. Sidstnævnte lov kaldes 1908-loven¹. Danske Lov har en 20-årig forældelsesregel, mens 1908-loven har en 5-årig. Den 20-årige regel om forældelse er hovedreglen, mens den 5-årige er undtagelsen. De specielle regler om forældelse inden for socialretten findes kun i 4 love, nemlig i retssikkerhedslovens § 9 a, stk. 4, om forældelse af refusionskrav, aktivlovens § 95, stk. 4, om bortfald af tilbagebetalingskrav efter aktivloven og serviceloven, i pensionslovens § 40, om ikke hævdede pensionsbeløb, samt i børnetilskudslovens § 18, stk. 1, om forældelse af bidrag efter børnetilskudsloven, hvor det offentlige er indtrådt i retten til at indkræve bidraget.

I kapitlet gennemgås først DL 5-14-4 og 1908-loven, derefter de specielle forældelsesregler i de sociale love og til sidst omtales reglerne om passivitet inden for socialretten.

1. Generelle forældelsesregler

De to generelle forældelsesregler bliver gennemgået hver for sig, selv om de supplerer hinanden, idet der er forskelle med hensyn til hvilke fordringer, der er omfattet af de to love, hvornår fristen regnes fra, hvornår fristen suspenderes og med hensyn til hvordan fristen kan afbrydes.

1. I socialretten har både Danske Lov 5-14-4 og 1908-loven karakter af generelle regler i forhold til de særlige forældelsesregler.

1.1 Danske Lov 5-14-4

Danske Lavs 20-årige forældelsesregel er formuleret således:

DL 5-14-4. Alle Gieldsbreve, som ere ældre end tyve Aar, skulle være døde og magtisløse, med mindre de inden førnævnte Tid med Skyldnerens Paaskrivelse, eller med nyt Brev, eller Creditorens Opsigelse, eller Beskikkelse, eller Tingsvidne, ere fornyede.

Efter ordlyden vedrører reglen kun gældsbreve, men den er i dag udtryk for en almindelig 20-års forældelsesregel. Forældelse efter denne lov gælder således for alle fordringer, medmindre kravet er omfattet af 1908-loven eller af de specielle forældelsesregler i den enkelte sociale lov. Lis Sejr og Jens Vedsted-Hansen² har antaget, at engangsydelser efter de sociale love forældes efter den 20-årige forældelsesregel, fordi engangsydelser ikke er nævnt i 1908-loven, hvorimod løbende forsørgelsesydelser antages at være omfattet af 1908-loven³.

Fristen efter DL 5-14-4 løber fra kravets stiftelsestidspunkt, hvorimod forældelsesfristen efter 1908-loven løber fra forfaldstidspunktet. Et krav stiftes afhængigt af den enkelte ydelses eller fordrings retlige kvalifikation. Fx stiftes betalingskrav for serviceydelser ved aftalens indgåelse⁴, men de forfalder typisk først til betaling på et senere tidspunkt. Efterreguleringskrav vedrørende institutionsbetaling stiftes ved indkomstårets afslutning⁵. Tilbagebetalingskrav for ydelser modtaget med rette stiftes ved hjælpens udbetaling⁶, hvorimod tilbagebetalingskrav for ydelser modtaget med urette i princippet stiftes på tidspunktet, hvor fejlen begås. Mellemkommunale refusionskrav efter retssikkerhedsloven stiftes som udgangspunkt ved kommunens beslutning om ydelse af den hjælp til borgeren, som muliggjorde opholdet i den nye kommune. Erstatningskrav stiftes som udgangspunkt på tidspunktet for den skadegørende handling, men kan også stiftes på det tidspunkt, da skaden kan konstateres⁷.

Blok har i UfR 1992B.421 udtalt: »I tilfælde, hvor forurening af jorden er foregået kontinuerligt gennem længere tidsrum, kan forældelsesfristen efter DL 5-14-4 først regnes fra det tidspunkt, da forureningen ophørte«. Det hedder videre: «Man kan ikke af denne afgørelse (miljødommen) udlede, at tidspunktet for den skadevoldende handling (modsat tidspunktet for skadens indtræden) generelt skal anses for stiftelsestidspunktet ved krav på erstatning uden for kontrakt. Man kan end ikke udlede, at dette altid vil være tilfældet i sager om erstatning i anledning af miljøforurening. En anden

2. Jf. i bogen »Anke og genoptagelse i principielle sociale sager« side 196.

3. Se nærmere nedenfor under gennemgangen af 1908-loven.

4. Ved løbende serviceydelser – fx betaling for daginstitution – regnes fristen for den enkelte betaling fra den 1. i måneden.

5. Jf. SM O-86-94 og UfR 1985.619 H.

6. Jf. UfR 1992 side 967 H (Gældssanering. Tilbagebetalingskravet stiftet ved hjælpens udbetaling).

7. I forsikringsretten anvendes to begreber for, hvornår et krav er stiftet, nemlig skadeårsagsprincippet og skadevirkningsprincippet. Disse principper svarer til det erstatningsretlige handlingstidspunkt og virkningstidspunkt.

1. Generelle forældelsesregler

vurdering kan eksempelvis tænkes, hvis erstatningskravet angår skade i form af menneskers eller dyrs sygdom eller død efter indtagelse af vand eller planteføde, der er blevet forgiftet på grund af jordforurening«.

I relation til erhvervssygdomme er fiksering af begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen straks mere vanskelig. Fiksering af dette tidspunkt har en række lighedspunkter med problemerne ved fastsættelse af en forældelsesfrist ved miljøforurening. Et væsentligt tidspunkt er ekspositionens ophør. Men det forhold at erhvervssygdomsfortegnelsen, som er udstedt med hjemmel i en forsikringslov, i visse situationer anvendes på forhold, der ligger før offentliggørelsestidspunktet af fortegnelsen, betyder at selv meget »gamle« ekspositioner vil kunne indebære anerkendelse af lidelsen som arbejdsskade uden at der er tale om forældelse, idet forældelsesfrister tidligst i så fald vil løbe fra offentliggørelse af fortegnelsen. Det at erhvervssygdomsfortegnelsen anvendes på forhold, der ligger før offentliggørelsestidspunktet, har således intet med forældelse at gøre, men er alene et statsretligt spørgsmål om hvilke faktiske forhold, der kan danne grundlag for en given ret, herunder om det alene er forhold, der måtte have sit udspring i tiden før eller efter offentliggørelsen, der er reguleret i fortegnelsen. Men har altså intet med forældelse at gøre. Forældelsesfristen vil således typisk skulle regnes fra tidspunktet for optagelse af lidelsen på fortegnelsen, dog forudsat at den skadelige eksposition er ophørt⁸.

Som eksempel på, at et krav ikke stiftes på tidspunktet for den skadegørende handling, men først fra det tidspunkt den kan konstateres, kan nævnes UfR 1989.1108 H. Højesteret fandt i denne sag om erstatning til personer, der havde været udsat for asbest, at fristen skulle regnes fra det tidspunkt, hvor skaden kunne konstateres. Højesteret udtalte: »... Den 20-årige forældelse efter Danske Lovs 5-14-4, ville derfor ofte medføre, at krav på erstatning for sådanne helbredsskader (asbestbetingede, som har en latenstid på ca. 20 år) ville miste deres betydning, hvis forældelsesfristen ikke suspenderes, således at fristen først regnes fra det tidspunkt, skaden kan konstateres ...« Som nævnt af Højesteret suspenderes den 20-årige forældelsesregel normalt ikke. Det hedder om suspension i en dom inden for miljørettens område fra UfR 1992 side 575⁹: »Efter forældelsesreglen i DL 5-14-4, der efter ordlyden alene angår gældsbrevsfordringer, men som efter fast retsopfattelse også finder anvendelse på andre fordringer, herunder erstatningskrav uden for kontrakt, regnes forældelsesfristen fra fordringens stiftelse. De indstævnte krav må anses for stiftet på tidspunktet for appellantens depotering af kemikalieaffaldet, idet krav om foretagelse af afhjælpnings- eller afværgeforanstaltninger eller om betaling af udgifterne hertil kunne være fremsat af myndig-

8. Jeg mener således ikke, at en lidelses optagelse på erhvervssygdomsfortegnelsen alene har betydning for beviset for kravets eksistens, idet selve optagelsen på fortegnelse instituerer en ret, som ikke eksisterede før lidelsens optagelse på fortegnelsen.
9. Kommenteret af Peter Blok i UfR 1992 B 412 ff.

Kapitel 5. Forældelse

hederne straks herefter. Af § 4 i forældelsesloven af 1908 og forarbejderne til denne bestemmelse fremgår, at man ved gennemførelsen af 1908-loven lagde til grund, at denne 20-årige forældelsesfrist efter DL 5-14-4 og dennes analogi er en absolut frist. Man forudsatte således, at der ikke i forbindelse med DL 5-14-4 gælder en til 1908-lovens § 3 svarende bestemmelse om suspension af forældelsen i tilfælde af, at fordringshaveren på grund af utilregnelig uvidenhed om sit krav er ude af stand til at gøre dette gældende. De hensyn, der ligger bag forældelsesreglerne, taler da også for at fastholde den lange forældelsesfrist på 20 år som en absolut frist, *medmindre der foreligger afgørende modhensyn, således som det kan være tilfældet ved krav på erstatning for alvorlig personskade, der udvikler sig over en meget lang årrække* (min fremhævelse). Sådanne ganske særlige modhensyn foreligger ikke ved krav på erstatning for miljøforurening¹⁰.

Afbrydelse af fristen kan ifølge bestemmelsen ske ved skyldnerens anerkendelse af gælden eller ved at minde ham om den, fx ved en rykker. Der kræves således ikke retslige skridt for at forældelsen afbrydes. Efter afbrydelse af fristen begynder en ny forældelsesfrist på 20 år.

1.2 1908-loven

Den 5-årige forældelsesregel er formuleret således¹¹

1) For følgende fordringer gælder en forældelsesfrist på 5 år:

...

1e) Udførelse af arbejde eller ydelse af personlig virksomhed af hvilken som helst art

2) Fordring på restance af stadigt tilbagevendende afgift, som hviler på fast ejendom og uden særlig vedtagelse går over fra ejer til ejer, på forfalden rente, på restance af livrente, overlevelsesrente, pension, aftægtsyldelse, underholdsbidrag eller anden lignende ydelse, der forfalder med bestemte mellemrum og ikke er at betragte som afdrag på en skyldig kapital;

...

5) Fordring på erstatning for skade, tilføjet uden for kontraktforhold, medmindre skaden er bevirket ved en forbrydelse, for hvilken der under offentlig straffesag pålægges straf; og

6) Fordring, som uden for tilfælde af svig haves på betaling af, hvad nogen har ydet i urigtig formening om, at forpligtelse hertil påhvilede ham ...

1908-lovens § 1 giver en udtømmende opremsning, af hvilke krav der er undergivet den 5-årige forældelse. Nedenfor gennemgås hvilke socialretlige krav, der er omfattet af den 5-årige forældelsesfrist.

10. Se tillige artikel af Maria Bardram og Karsten Kristoffersen i Justitia nr. 2-2000 side 3 om: »Retsvildfarelse som suspensionsgrund efter forældelseslovens § 3«.

11. Der er kun citeret den del af 1908-loven, der har betydning for socialretten.

1. Generelle forældelsesregler

Forældelsesfristen i 1908-loven er dog ikke anvendelig, når der for fordringen er udstedt gældsbeholdning eller tilvejebragt andet særligt retsgrundlag, hvorved dens tilblivelse og størrelse er anerkendt af skyldneren eller på anden måde skriftligt er fastslået. Denne regel er vanskelig at afgrænse¹², jf. UfR 1990.214 V, hvorefter en afgørelse fra Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikring ikke blev anset for et særligt retsgrundlag. Byretten udtalte: Sagsøgte har på intet tidspunkt affundet sig med sagsøgerens tilbagebetalingskrav, idet han stedse har bestridt grundlaget herfor. Derimod har han fuldt ud udnyttet mulighederne for administrativ prøvelse af sagen. Efter indholdet af ombudsmandens indstilling i sagen, hvorefter hverken sagens faktum eller dens retlige aspekter anses afklarede, findes ingen af parterne at kunne betragte kravet som endeligt fastslået. Som følge heraf findes hverken Arbejdsdirektoratets eller ankenævnets afgørelse at kunne anses som et særligt retsgrundlag, som ifølge lov nr. 274 af 22. december 1908 § 1, stk. 2, udelukker den 5-årige forældelsesfrist. Kravet er herefter i medfør af samme lovs § 1, stk. 1, nr. 6, forældet. Vestre Landsrets udtalte: Afgørelsen fra nævnet for Arbejdsløshedsforsikring har ikke været bindende for indstævnte, idet appellanten, da indstævnte fortsat bestred kravet, var henvist til at indbringe sagen for domstolene med henblik på at få kravet prøvet. I forbindelse med domstolenes behandling af kravet ville indstævnte frit kunne fremføre og få påkendt de samme indsigelser overfor tilbagebetalingskravet, som var blevet gjort gældende under den administrative sagsbehandling. Ankenævnets afgørelse fastslår derfor ikke tilblivelsen og størrelsen af kravet på en sådan måde, at den udgør et særligt retsgrundlag som nævnt i forældelsesloven af 1908 § 1, stk. 2. Med denne begrundelse stadfæster landsretten dommen.

Derimod fandt retten i UfR 1968.361, at Arbejdsdirektoratets afgørelse i en sag om tilbagesøgning var et »særligt retsgrundlag« i relation til forældelse. Østre Landsret udtalte: »Der ses ikke at foreligge holdepunkter for at antage, at sagen ikke har været behørigt oplyst for arbejdsdirektoratet. Da den af arbejdsdirektøren med hjemmel i § 9 stk. 7, jf. § 11 i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring truffede afgørelse bl.a. har beroet på et skøn over karakteren af den af appellanten drevne virksomhed, og da der ikke findes grundlag for at tilsidesætte det således udøvede skøn, vil afgørelsen være at lægge til grund ved pådømmelsen af sagen. Da arbejdsdirektørens afgørelse af 9. maj 1958 der ikke er indanket for højere administrativ myndighed inden den for påanke fastsatte frist, må anses endeligt at fastslå tilblivelsen og størrelsen af det indtalte krav, findes der herved at være skabt et sådant særligt retsgrundlag, som ifølge lov nr. 274 af 22. december 1908 § 1, stk. 2, udelukker den 5-årige forældelse, og kravet kan således ikke anses for forældet«.

12. Se nærmere Nils Elmelund i Juristen 1981.173 ff: »Særligt retsgrundlag i 1908-lovens § 1 in fines forstand.« »Anerkendelse i 1908-lovens § 1 in fines forstand er forskellig fra »erkendelse« i henhold til 1908-lovens § 2, dvs. den anerkendelse, der afbryder forældelsen.«

1.2.1 Forældelse efter § 1, nr. 2, om løbende ydelser¹³

Krav på pension og efterbetaling af for lidt udbetalt pension er direkte nævnt i § 1, nr. 2. De øvrige løbende sociale ydelser: Kontanthjælp, aktiveringsydelse, delpension, sygedagpenge, boligstøtte og børneydelser samt efterbetaling¹⁴ af disse, må tillige anses som værende omfattet heraf, idet bestemmelsen omhandler løbende forsørgelsesydelse. Derimod er en forsørgelseskommunes krav på forskudsvis afholdt underholdsbidrag ikke omfattet af bestemmelsen, jf. UfR 1959.258. I vejledning om social pension pkt. 192 angives det, at krav på efterbetaling af for lidt udbetalt pension er omfattet af den 5-årige forældelsesfrist i 1908-loven. Fristen regnes fra det tidspunkt, pensionen kunne kræves betalt. Ankestyrelsen har i en ikke offentliggjort afgørelse fundet, at det særlige børnetilskud efter lov om børnetilskud er undergivet den 5-årige forældelse i 1908-loven¹⁵. Ombudsmanden udtalte i sagen. »For så vidt angår spørgsmålet om forældelse af fordringer på særligt børnetilskud kan jeg erklære mig enig med Den Sociale Ankestyrelse i, at et sådant krav er undergivet den 5-årige forældelse efter § 1, nr. 2, i 1908-loven.« Ifølge SM O-86-96 er kompensation for tabt arbejdsfortjeneste og andre merudgifter ved forsørgelse af et mongolbarn efter den daværende bistandslovs § 48 anset for at være forsørgelsesydelse og derfor som udgangspunkt undergivet den 5-årige forældelse i 1908-loven.

I følge UfR 1997.495 Ø var krav på arbejdsløshedsdagpenge forældet efter 1908-loven. Landsretten udtalte i sagen:

Arbejdsløshedsdagpenge er ligesom de i 1908-lovens § 1, nr. 2, nævnte eksempler – livrente, overlevelserente, pension, aftægtsydelse og underholdsbidrag – en løbende ydelse, der forfalder med bestemte mellemrum og ikke er afdrag på skyldig kapital. Arbejdsløshedsdagpenge tjener endvidere samme formål som lovens eksempler, nemlig dækning af dagligdagens behov

13. Se tillige Eivind Einersens kommentar til forældelsesloven af 1908 side 51 ff.
14. Jf. Poul Andersen »Dansk Forvaltnings Ret« side 192 (189) om efterkrav på løn.
15. Lovbekendtgørelse 1986-09-15 nr. 631, om *inddrivelse af underholdsbidrag*, som ændret senest ved lov af 1997-12-17 nr. 980) i uddrag:

§ 1. Reglerne i denne lov finder anvendelse på inddrivelse af underholdsbidrag til barn, ægtefælle eller en uden for ægteskab besvangret kvinde, såfremt bidraget tjener til fyldestgørelse af en i dansk lov hjemlet underholdsforpligtelse.

...

§ 23. Retten til at anvende indeholdelse i løn mv. eller afsoning bortfalder, hvis begæring om bidragets inddrivelse ikke fremsættes inden 1 år efter bidragets forfaldstid.

Stk. 2. Der kan ikke træffes bestemmelse om afsoning af bidrag, der vedrører en periode, som ligger mere end 1 år forud for det tidspunkt, da den i stk. 1 nævnte begæring blev fremsat. Indeholdelse i løn mv. eller afsoning kan ikke ske for bidrag, som har været forfaldne i mere end 5 år.

Stk. 3. Ved inddrivelse af børnebidrag, der er udbetalt forskudsvis af det offentlige, gælder § 18 i lov om børnetilskud og andre familieydelser (hvorefter forskudsvis udlagte bidrag forældes efter 20 år.)

1. Generelle forældelsesregler

for en gruppe personer, der ikke har arbejdsindkomst eller indkomst ved selvstændig erhvervs-virksomhed. Med denne begrundelse tiltrædes det, at appellants fordring på arbejdsløshedsdagpenge er omfattet af § 1, nr. 2, i forældelsesloven af 1908.

1908-lovens anvendelsesområde i relation til krav på forsørgelsesydelse¹⁶ er således primært begrænset til de situationer, hvor der er tale om efterbetaling, og hvor ydelsen kan udbetales uden ansøgning, eller hvor der er særlige grunde til at udbetale ydelsen med virkning fra et tidligere tidspunkt end indgivelse af ansøgningen, idet sociale ydelser almindeligvis først kan udbetales med virkning fra ansøgningstidspunktet eller arbejdsformidlingstilmeldning mm, hvilket i sig selv begrænser muligheden for at få udbetalt ydelser for perioder, der ligger lang tilbage i tid. Medmindre der har været tale om mangelfuld eller forkert vejledning, jf. FOB 1978.649¹⁷.

1.2.2 Forældelse efter § 1, nr. 5, om arbejdsskader

Arbejdsskadeforsikringsloven sammenholdt med reglerne om forældelse har tidligere rejst en række problemer, som nu er afklarede. Der er to hovedspørgsmål. For det første om 1908-loven finder anvendelse i relation til arbejdsskadeforsikringsloven. For det andet hvilken sammenhæng der er mellem bestemmelserne om anmeldelsesfrist og genoptagelsesfrist i forhold til de generelle forældelsesregler.

1.2.2.1 Arbejdsskadesikringsloven og 1908-loven

Følgende bestemmelser i 1908-loven er relevante:

1. For følgende fordringer gælder en forældelsesfrist på 5 år:
  - 1e) Udførelse af arbejde eller ydelse af personlig virksomhed af hvilken som helst art.
  - 5) Fordring på erstatning for skade, tilføjet udenfor kontraktforhold; medmindre skaden er bevirket ved en forbrydelse, for hvilken der under offentlig straffesag pålægges straf.

Der er en række landsretsdomme¹⁸. På denne baggrund herskede der ikke tvivl om, at 1908-loven fandt anvendelse i relation til krav på ydelser efter arbejdsskadeloven.

-
16. Lis Sejr har i bogen »Anke og genoptagelse i principielle sager« anført følgende: »Det må bl.a. gælde ydelser som børnetilskud, sygedagpenge, boligstøtte og pension, der er karakteriseret ved at tjene et forsørgelsesformål, der kan sidestilles med de i 1908-loven nævnte ydelser, og som udbetales med periodiske mellemrum ... Meget taler for at anse disse former for hjælp (løbende ydelser efter bistandsloven) for omfattet af den femårige forældelse. Derimod kan det ikke antages, at ydelser som engangshjælp, er omfattet af samme bestemmelse.«
  17. Se tillige Forvaltningsret af Gammeltoft-Hansen m.fl. side 262 om ansvar for fejlagtig vejledning. Se tillige SM B-1-89.

Imidlertid fandt Østre Landsretten i UfR 1997.1659, at den 5-årige forældelsesregel ikke fandt anvendelse på krav på ydelser efter lov om forsikring mod følger af arbejds-skade, idet der var tale om lovhjælmede krav, som var led i en social forsikringsordning. I en ny og senere dom afsagt af Østre Landsret den 17. december 1998, fandt Landsretten derimod, at erstatningskrav efter arbejdsskadeforsikringsloven måtte anses for krav for skade tilføjet uden for kontraktforhold i den betydning, hvori dette udtryk er anvendt i § 1, stk. 1, nr. 5, i lov om forældelse af visse fordringer (1908-loven), uanset at skaderne havde sammenhæng med skadelidtes ansættelsesforhold. Erstatningskrav efter arbejdsskadeforsikringsloven var følgelig efter denne og de tidligere afsagte domme undergivet 5-årig forældelse. Østre Landsrets dom af 17. december 1998 blev i januar 1999 indbragt for Højesteret, og der foreligger en afgørelse fra Højesteret, jf. UfR 2000.19 H. I UfR 2000.19 H fandt Højesteret, at »... (arbejdsskadeforsikrings)loven har karakter af en lovpligtig forsikring mod ulykker. Krav på sådanne forsikrings-ydelser er ikke omfattet af 1908-lovens § 1, stk. 1, nr. 5, om forældelse af 'fordring på erstatning for skade, tilføjet udenfor kontraktforhold'.« Højesteret finder endvidere, at kravet heller ikke er omfattet af lovens § 1, stk. 1, nr. 1, litra e, om fordringer, som

18. I UfR 1962.570 fandt Østre Landsret ikke at kunne give sagsøgerne medhold i, at deres krav af de af dem anførte grunde var unddraget reglerne om 5-årig forældelse efter loven af 1908. Kravet måtte anses at være opstået som en direkte følge af ulykkestilfældet den 11. januar 1956 og måtte derfor i lighed med de tilskadekomnes erstatningskrav, i hvilke sagsøgerne i henhold til ulykkesforsikringsloven var indtrådt, falde ind under de i forældelseslovens § 1, nr. 5, forældelige krav. Videre hedder det i en artikel af H. Schaumburg i UfR 1962 B.153: »Erstatningskrav i anledning af arbejdsulykker forældes, som andre erstatningskrav på 5 år i overensstemmelse med loven af 22. december 1908. I praksis anlægges de omhandlede erstatningssager i reglen ret sent, hvilket i nogen grad skyldes, at sagsanlægget udsættes, til følgerne af ulykken for arbejderens helbred fuldt kan overses, og en eventuel invaliditetsgrad har kunnet fastlægges, men under også en vis sendrægtighed hos de skadelidte eller deres advokater. De sene sagsanlæg er meget at beklage, da de medfører, at retten må bygge sin bedømmelse af erstatningsgrundlaget på forklaringer om begivenheder, som ligger så langt tilbage, at vidnerne i virkeligheden ikke er i stand til at give forklaring om de nærmere enkelt-heder ved ulykken. En herved opstået umulighed af at føre det fornødne bevis for erstatnings-ansvar må gå udover den erstatningssøgende«. Hugo Wendler Petersen har givet udtryk for, at asbestarbejdernes krav på ydelser efter erstatningsansvarsloven er omfattet af 1908-loven. Det hedder således: »Det er vel mest naturligt at opfatte de fremsatte erstatningskrav 'som fordrin-ger for skade tilføjet uden for kontraktforhold' i den betydning, hvori dette udtryk er anvendt i § 1, stk. 1, nr. 5 i 1908-loven, selv om skaderne har sammenhæng med arbejdernes ansættelse på fabrikken. Erstatningskravet er derfor undergivet den 5-årige forældelse i 1908-loven ...«

Ankestyrelsen har første gang i SM U-8-96 offentligt udtalt sig om 1908-lovens anvendelse i relation til arbejdsskadeforsikringsloven. Det fremgår af udtalelsen, at både Danske Lov 5-14-4 og 1908-loven finder anvendelse i relation til ydelser efter arbejdsskadeforsikrings-loven. 1908-lovens primære anvendelsesområde var begrænset til de tilfælde, hvor den ska-delidte ikke havde anmeldt eller genanmeldt sin skade inden udløbet af lovens 5-årsfrist. Derimod fandt Ankestyrelsen, at når det drejer sig om erstatningsfastsættelse, finder 1908-loven som udgangspunkt ikke anvendelse, idet Arbejdsskadestyrelsens anerkendelse af ska-den som arbejdsskade instituerer et særligt retsgrundlag. Dette nye retsgrundlag er alene omfattet af den 20-årige forældelse i Danske Lov.

støttes på »overenskomst om ... udførelse af arbejde«. Højesteret ændrede dermed Østre Landsrets Dom af 17. december 1998 Offentliggjort i UfR 1999.541 Ø), hvorefter krav på erstatning for arbejdsskader var forældet efter 5 år efter 1908-loven.

Efter Højesteretsdom om 1908-loven, hvorefter arbejdsskadeforsikringsloven med Højesterets ord har karakter af en lovpligtig forsikring mod ulykker, er det alene den 20-årige forældelsesregel efter 5-14-4 i Danske Lov og lovens egne fristregler, der gælder.

Når der bortses fra Østre Landsrets afgørelse i UfR 1997.1659 har der hverken i teori eller praksis før Højesterets dom hersket den store tvivl om, at 1908-loven fandt anvendelse. Højesterets bemærkninger skal derfor fremhæves: »Efter lovgivningen om forsikring mod arbejdsskader ydes erstatning for arbejdsskade, uanset om der efter almindelige erstatningsregler er en ansvarlig skadevolder. Ved lov nr. 79 af 8. marts 1978 om arbejdsskadeforsikring blev skadelidtes adgang til at afkræve arbejdsgiveren ydelser ophævet i det omfang, forsikringsselskabet efter denne lov skal betale erstatning til skadelidte, jf. lovens § 55, 2. pkt. (nugældende lovs § 59, 2. okt.). Samtidig blev selskabets adgang til regres over for arbejdsgiveren begrænset til tilfælde af fortsæt eller grov uagtsomhed. Ved erstatningsansvarslovens § 30 (lov nr. 228 af 23. maj 1984) bortfaldt forsikringsselskabets adgang til regres helt, jf. arbejdsskadeforsikringslovens § 55, 1. pkt. (nugældende lovs § 59, 1. pkt.). I alt fald efter disse ændringer har ordningen efter love karakter af en lovpligtig forsikring mod ulykker. Krav på sådanne forsikringsydelser er ikke omfattet af 1908-lovens § 1, stk. 1, nr. 5 ...«

Der er således ikke tale om et lovhjemlet krav som led i en social sikringsordning eller tale om erstatning, men om forsikringsydelser.

En kritisk kommentar til Højesterets dom bygger på en anden retlig kvalificering af arbejdsskadesikringsloven end Højesterets, som fandt at der efter loven var tale om forsikringsydelser. Arbejdsskadesikringsloven indeholder ikke selv regler om forældelse. En retlig vurdering af spørgsmålet forudsætter derfor, at man ser nærmere på, hvordan krav efter arbejdsskadeforsikringsloven retligt kan kvalificeres og ser på forløberen til arbejdsskadeloven, nemlig ulykkesforsikringslovgivningen, herunder dens tilvejebringelse. Om det sidste har Birkmose i En håndbog i den Danske Ulykkesforsikringslovgivning gennem 50 år, 1954 side 21 udtalt: »Den lange diskussion om tilvejebringelsen af en ulykkesforsikringslov sluttede altså med det resultat, at det ikke blev en social ulykkesforsikringslov, men en udvidet ansvarlighedslovgivning for arbejdsulykker – med adgang, men ikke pligt for arbejdsgiverne til at dække deres udvidede risiko ved forsikringstegning og med en særlig statsinstitution til at træffe afgørelser i de opstående skadestilfælde, der gik af med sejren.«

På denne baggrund kan man ikke konkludere, at krav efter arbejdsskadeforsikringsloven er lovhjelmede krav som led i en social forsikringsordning. I UfR 1999.541 Ø lagde Østre Landsret til grund, at det fremgik af bemærkningerne til forslag til lov om arbejdsskadeforsikring (FT 1977/7, tillæg A, spalte 914), at loven har en række særegenheder i forhold til den øvrige sociale sikringslovgivning, idet de sikrede efter

Kapitel 5. Forældelse

arbejdsskadeforsikringsloven i princippet alene er de til arbejdet antagne personer under aktiv beskæftigelse og disses efterladte, og de for ordningens finansiering ansvarlige er i princippet alene de ansattes arbejdsgivere, ligesom ordningen drives finansielt på privat forsikringsmæssigt grundlag.

Hertil kommer, at ydelserne, som kan kræves erstattet efter lovens § 24, i det væsentlige svarer til de erstatningsposter, som kan kræves erstattet efter erstatningsansvarsloven. Ydelserne efter erstatningsansvarsloven og arbejdsskadeforsikringsloven kan ikke karakteriseres som trangsbestemte, men derimod som tabsafhængige ydelser. Hertil kommer en art forbundne kar mellem disse to love, idet krav efter erstatningsansvarsloven nedsættes med et beløb, der er eller kunne være udbetalt efter arbejdsskadeforsikringsloven.

På denne baggrund kunne man fristes til at konkludere, at sandheden ikke er et enten eller, (forsikringsydelser eller erstatning), men at der i langt højere grad er tale om begge dele, idet arbejdsskadesikringsloven både indeholder regler om forsikring og regler om fastsættelse af erstatning. En parallel til grundelementerne i arbejdsskadeforsikringsloven kunne være lov om lovpligtig ansvarsforsikring ved motorkøretøjer + erstatningsansvarsloven. Ikke kun den ene eller den anden, men begge.

Højesteret har imidlertid valgt at betone forsikringselementet, hvor landsretten og Ankestyrelsen i langt højere grad havde valgt at lægge vægt på arbejdsskadeforsikringslovens erstatningsretlige elementer, da spørgsmålet om 1908-lovens anvendelse skulle afgøres. Et vanskeligt forældelsesretligt spørgsmål har imidlertid – de forskellige synspunkter til trods – nu fundet sin afslutning, jf. UfR 2000.19 H.

Konkluderende kan det anføres, at krav på ydelser efter ulykkesforsikringsloven fra 1933 fortsat er krav på erstatning for skade tilføjet uden for kontrakt, og at disse krav forældes såvel efter den 5-årige frist i 1908-loven¹⁹ som efter den 20-årige frist i DL 5-14-4 og erstatning efter arbejdsskadeforsikringslovene for perioden efter 1978 (måske 1984) alene forældes efter DL 5-14-4.

1.2.2.2 Sammenhængen mellem bestemmelserne om anmeldelsesfrist og genoptagelsesfrist i forhold til de generelle forældelsesregler

Det skal undersøges om arbejdsskadeforsikringslovens bestemmelser om frister for anmeldelse og genoptagelse, herunder muligheden for at dispensere for overskridelse af disse frister, finder anvendelse før der tages stilling til om fordringen er forældet efter DL 5-14-4. Eller omvendt? Eller samtidigt?

Bestemmelserne der tænkes på er:

19. Jf. UfR 1962.570 Ø og UfR 2000.19 H («... I hvert fald efter disse ændringer ...»).

1. Generelle forældelsesregler

§ 20. Er anmeldelse ikke indsendt rettidigt, kan krav om erstatning efter loven dog rejses af skadelidte eller de efterladte inden for en frist af 1 år fra arbejdsskadens indtræden. For erhvervssygdomme, jf. § 10, regnes fristen fra det tidspunkt, hvor skadelidte eller de efterladte har fået kendskab til, at sygdommen må antages at være erhvervsbetinget. Når der er særlig grund dertil, kan der ses bort fra fristen²⁰.

§ 24. Har skadelidte eller de efterladte fået meddelelse om, at skadetilfældet eller dødsfaldet ikke er omfattet af loven, kan sagen genoptages inden 5 år fra meddelelsens dato.

Stk. 2. Har Arbejdsskadestyrelsen meddelt, at en anmeldt sygdom ikke hører under loven, og optages sygdommen senere på fortegnelsen nævnt i § 10, stk. 1, nr. 1, kan sagens genoptages, selv om der er forløbet mere end 5 år fra Arbejdsskadestyrelsens afgørelse.

Stk. 3 Kan et anmeldt tilfælde ikke behandles på grund af forhold, der skyldes skadelidte eller dennes efterladte, bortfalder kravet efter loven efter 5 år regnet fra arbejdsskadens indtræden.

§ 34. Efter anmodning fra skadelidte eller på Arbejdsskadestyrelsens foranledning kan erstatnings- og godtgørelsesspørgsmålene, jf. §§ 30, 32 og 33, genoptages inden for en frist af 5 år fra første fastsættelse, hvis der er sket væsentlige ændringer af de forhold, der blev lagt til

20. Det fremgår af loven, at hvis anmeldelse ikke er indsendt rettidigt kan krav om erstatning dog rejses af skadelidte inden for en frist af 1 år fra arbejdsskadens indtræden, og når der er særlig grund hertil, kan der ses bort fra fristen. Der er således særligt to problemstillinger, nemlig for det første fixering af det tidspunkt fra hvornår fristen skal regnes ved henholdsvis ulykker og erhvervssygdomme, og for det andet hvilke særlige grunde der gør, at man kan se bort fra fristen.

Fixering af fristen ved ulykker må som udgangspunkt være tidspunktet for ulykken. Om fixering af fristen ved erhvervssygdomme udtaler loven, at fristen regnes fra det tidspunkt, hvor skadelidte har fået kendskab til, at sygdommen må antages at være erhvervsbetinget. Det er således ved erhvervssygdomme knap så enkelt at fastlåse det tidspunkt hvorfra 1 årsfristen skal regnes. Tidspunktet for eksponeringen og ekspositionsophøret, den subjektive forståelse hos skadelidte af sygdommen, faktisk og retlig uvidenhed er således elementer, der med forskellig styrke indgår i vurderingen af fra hvornår fristen skal regnes.

Forhold der gør, at man kan se bort fra 1 årsfristen er i den kommenterede arbejdsskadeforsikringslov beskrevet således 1) at det kan dokumenteres, at der er en arbejdsskade, 2) at der kan anføres en rimelig begrundelse for, at anmeldelse ikke er foretaget rettidigt (f.eks. manglende kendskab til årsagsforbindelsen mellem arbejdsskade og lidelse, eller at arbejdsskadens følger forekom uvæsentlig og nu er forværrede), 3) at der foreligger en ganske overvejende sandsynlighed for årsagsforbindelse mellem arbejdsskaden og lidelsen 4) og at arbejdsskaden berettiger til mén eller erhvervsevnetab eller behandlingsudgifter.

Der er ikke en oversigt eller SM, der belyser hvilke forhold der gør, at man kan ses bort fra 1 årsfristen. Det er nok pkt. 2 om rimelig begrundelse for, at anmeldelse ikke er foretaget rettidigt, der kan volde problemer. Der er tale om en fristregel på 1 år, og overskrides den må der anføres en rimelig begrundelse herfor. Overskridelsens længde og årsag spiller hver for sig en rolle. Bemærkningerne til 1978-lovens § 19(nu § 20) er sålydende: »Bestemmelsen afløser gældende lovs § 46. For så vidt angår erhvervssygdomme løber 1-årsfristen efter 2. pkt. fra tidspunktet for skadelidtes kendskab til, at sygdommen er erhvervsbetinget. I de tilfælde hvor skadelidte ikke på noget tidspunkt er blevet bekendt med, at sygdommen er erhvervsbetinget, løber altså ikke nogen frist for fremsættelse af erstatningskrav. Ved dispensationsreglen i sidste punktum er der åbnet mulighed for, hvis forholdene i øvrigt taler derfor, at der kan ydes erstatning, selvom anmeldelsesfristen ikke er overholdt. Som eksempel kan peges på den situation, hvor skadelidte for flere år siden har fået oplysning om, at sygdommen er erhvervsbetinget, men han har undladt at fremsætte erstatningskrav, fordi sygdommens følger dengang var uvæsentlige.«

Kapitel 5. Forældelse

grund for fastsættelsen. Fristen for genoptagelse kan forlænges inden udløbet af 5 årsfristen. Når ganske særlige omstændigheder taler herfor, kan der ses bort fra fristerne.

Det er meget svært at finde den præcise sammenhæng mellem arbejdsskadeforsikringslovens regler om genoptagelse og forældelsesreglerne. Det må antages, at reglerne ikke udelukker hinanden, og at de skal anvendes samtidigt. Det afgørende er, at reglerne har hver deres anvendelsesområde, idet arbejdsskadeforsikringslovens regler om genoptagelse ikke er forældelsesregler, som det er tilfældet med 1908-loven og Danske Lov 5-14-4. Desuden er der tale om love i begge tilfælde, og ikke en lov contra en bekendtgørelse.

Samspillet mellem fristreglerne og de generelle forældelsesregler fungerer på den måde, at hvis en fordring må anses for at være forældet efter de generelle forældelsesregler, skal sagen ikke bedømmes efter arbejdsskadeforsikringslovens fristregler. Der vil således kunne træffes en »allerede fordi« afgørelse. Derimod skal arbejdsskadeforsikringslovens fristregler anvendes, hvis kravet ikke kan anses for at være forældet efter de generelle forældelsesregler.

1.2.3 Forældelse efter § 1, nr. 6, om tilbagesøgningskrav

Tilbagesøgning af urigtige erlagte beløb forældes efter 1908-loven. Bestemmelsen dækker den situation, hvor der kræves tilbagebetaling, fordi »giveren« fejlagtigt troede, han var forpligtet til at betale, hvilket senere viser sig at være en misforståelse. De krav, der forældes efter denne bestemmelse, stiftes således efter grundsætningen *condictio indebiti* og almindelige tilbagebetalingsbestemmelser.

I et brev af 13. april 1992 har Justitsministeriet til Bygge- og Boligstyrelsen udtalt, at 1908-loven gælder for tilbagesøgningskrav, medmindre skyldneren har handlet svigagtigt²¹. Efter Justitsministeriets opfattelse omfatter lovens § 1, nr. 6, ikke blot krav mellem private, men også privates krav mod det offentlige – fx tilbagebetaling af skat – samt det offentliges krav mod private. Reglen finder således anvendelse på alle tilbagebetalingssituationer mellem det offentlige og borgere i de forskellige sociale love.

21. Jf. UfR 1930 side 365, hvor en køber på grund af en regnefejl betalte en 1/10 af købesummen, ansås for at have handlet svigagtigt. Sælgers krav var således ikke forældet efter 1908-loven. UfR 1931 side 821, hvor en kvinde modtog hustrubidrag i en længere årrække efter at have indgået nyt ægteskab uden at have meddelt sin tidligere ægtefælle herom. Hustruen havde handlet svigagtigt. UfR 1952 side 599, hvor en elektroinstallatør havde betalt 2.000 kr. som sikkerhed. Ved frigivelsen af beløbet fik han udbetalt 3.500 kr. Dette betragtedes som svig. UfR 1982 side 580 En præst på en ø, der var ansat både som præst og skolelærer, fik udbetalt løn ikke blot for overtimer, men også for de almindelige undervisningstimer, for hvilke han var aflønnet i præstelønnen. Præsten ansås ikke for at have handlet svigagtigt. Kravet på beløb udbetalt før 5 år før sagsanlæg var derfor forældet efter 1908-loven.

1. Generelle forældelsesregler

Tilbagesøgning af for meget udbetalt pension er ifølge pkt. 192 i Socialministeriets vejledning af 10. Marts 1998 om social pension undergivet 5-årig forældelse, medmindre der er tale om svig.

Tilbagesøgning af for meget udbetalt erstatning efter arbejdsskadeforsikringsloven afgøres efter reglerne om *condictio in debiti*, jf. SM U-13-97. I sagerne vil der opstå situationer, hvor dele af tilbagebetalingskravet er forældet efter 1908-loven. I den type sager vil det særligt være fristberegningen der volder problemer, men en række tilbagebetalingskrav vil være bortfaldet på baggrund af passivitet, således at forældelsesretlige spørgsmål i denne sammenhæng er meget begrænsede (se nedenfor).

Justitsministeriet har ikke udtalt sig om hvorvidt 1908-loven gælder mellem to offentlige myndigheder. Men det er der næppe tvivl om, at den gør. Lovens begrænsninger vedrører alene hvilke typer af krav, der er omfattet af den 5-årige forældelse. Loven indeholder således ikke begrænsninger i relation til hvilke retssubjekter, der er omfattet af loven, modsat fx renteloven.

Ankestyrelsen har lagt til grund, at 1908-loven tillige finder anvendelse mellem to offentlige myndigheder²². Se endvidere UfR 1996 side 594²³, hvorefter tilbagesøgning for uberettiget institutionsrefusion forældes efter 1908-loven. Landsretten udtalte: »Der er ikke i sagen noget grundlag for at fastslå, at sagsøgeren som opholdskommune var refusionspligtig i medfør af dagældende bistandslovens §11, stk. 1, for så vidt angik udgifterne til E's institutionsophold. Der findes heller ikke at være andet grundlag for at fastslå, at sagsøgeren var forpligtet til at refundere sagsøgte beløbene. Sagsøgeren har herefter været berettiget til at kræve de erlagte beløb tilbage fra sagsøgte. Da sagsøgerens krav imidlertid ikke er et refusionskrav i henhold til bistandslovens §11, men et krav på tilbagesøgning af beløb, som er betalt i urigtig formodning om skyld, forældes sagsøgerens krav efter 5 år i medfør af 1908-lovens §1, nr. 6. Herefter, og da 1908-lovens § 3 ikke ses at kunne føre til andet resultat, tages sagsøgerens påstand til følge ... « SM O-52-94. C kommune havde et tilbagesøgningskrav på A kommune for refusion ydet i urigtig opfattelse af forpligtelse hertil i en årrække. Kravet var undergivet den 5-årige forældelse efter § 1, nr. 6.

1.2.4 Hvornår løber forældelsesfristen fra, hvornår suspenderes og afbrydes fristen

Først belyses tidspunktet for fristens begyndelse, herefter hvilke forhold, der kan medføre suspension af fristen og til sidst hvilke skridt, der skal til for at afbryde fristen.

22. Jf. SM O-82-95.

23. Se tillige UfR 1996.1183 H og UfR 1997.1693 H, som vedrører bortfald af refusionskrav på baggrund af passivitetsbetragtninger (se nedenfor).

Frist. Starttidspunkt

Forældelsesfristen regnes fra den tid, da fordringen kan kræves betalt, jf. § 2 i 1908-loven, »Den i § 1 fastsatte kortere forældelsesfrist regnes fra den tid, da fordringen af fordringshaveren kan kræves betalt ...« J. Trolle har i UfR 1967 side 63 herom udtalt: »Det må nu først nævnes, at det er den almindelige opfattelse, at forældelsen af erstatningskrav, der udspringer af skadegørende handlinger, i almindelighed begynder at løbe straks fra handlingens tidspunkt jf. (en række forfattere ...) Det må dog vel – som også flere af forfatterne er inde på – præciseres derhen, at det er tidspunktet for skadens indtræden, der er afgørende, så at det er dette, der gælder, hvis der er et mellemrum i tid mellem den skadevoldende handling og skaden. Det her sagte må antages at gælde, selvom kravet, som det navnlig ofte vil være tilfældet med hensyn til personskaade, først senere kan gøres op i kroner og øre.«

Jens Møller har i Erstatningsansvarsloven 3. udgave side 198 anført, at erstatningskrav efter erstatningsansvarsloven forældes ifølge § 1, stk. 1, nr. 5 i forældelsesloven af 1908 på 5 år regnet fra kravets forfaldstid. For så vidt angår godtgørelse for varigt mén og erhvervsevnetabserstatning må det formentlig antages, at kravet forfalder, når helbredstilstanden er blevet stationær. Forældelsesfristen for alle krav efter 1908-loven begynder således at løbe fra det tidspunkt, hvor kreditor kan kræve fordringen betalt. Se U.1999.697 Ø, hvor fristen skulle regnes fra Arbejdsskadestyrelsens afgørelse.

Spørgsmålet om fra hvilket tidspunkt forældelsesfristen skal regnes har nær tilknytning til i hvilket omfang fristen kan suspenderes. J. Trolle henviser i den før nævnte artikel til en dom fra UfR 1927 side 475, hvor fristen først regnedes fra det tidspunkt hvor forbrændingen viste sig. Tidspunktet er angivet således »med rimelighed kunne anse sig berettiget til erstatning«. Man anvendte således i den dom ikke tidspunktet for den skadegørende handling og lod fristen blive suspenderet, men derimod regnedes fristen først fra det tidspunkt, hvor det viste sig, at den pågældende med rimelighed kunne anse sig berettiget til erstatning. Synspunktet er ikke fulgt i alle situationer. Ifølge UfR 1989 side 1108 (asbestdommen), hvor forældelsesfristen blev suspenderet, begyndte fristen således at løbe fra et tidligere tidspunkt, men blev suspenderet, hvorved forældelsen først blev regnet fra det tidspunkt, skaden kunne konstateres. Valg af synsmåde har ikke kun akademisk interesse, fordi den 20-årige forældelsesfrist som også gælder for fordringer, der er omfattet af 1908-loven, almindeligvis ikke suspenderes, jf. UfR 1992 side 575.

Suspension²⁴

I henhold til lovens § 3²⁵ kan fristen suspenderes, hvis kreditor er i utilregnelig uvidenhed om sit krav. Det vil sige, at der er gode grunde til, at kreditor ikke fremsatte kravet, nemlig fordi han ikke var klar over, at han havde noget til gode. Der er således tale om en udskydelse eller en slags forlængelse af fristen. I modsætning til retsvirkningen af

afbrydelse af fristen, som altid betyder, at en ny frist (5 eller 20 år) begynder at løbe, betyder suspension udskydelse af fristen.

Det er kreditor (den skadelidte eller andre der har et krav) der skal bevise, at han/hun er i undskyldelig uvidenhed om sit krav, hvis fristen skal suspenderes. Det er afgørende om uvidenheden relaterer sig til jus eller faktum, idet suspension af fristen kun er mulig, hvis der er tale om undskyldelig uvidenhed om de faktiske forhold, jf. UfR 1997.1633 H, hvor Højesteret udtalte, at appellanten i hvert fald siden december 1984, da hun fik tilkendt mellemste invalidepension, har været i besiddelse af de fornødne faktiske oplysninger til at rejse kravet om kvalificeret svagelighedspension over for indstævnte. Af Højesterets dom i Ugeskrift for Retsvæsen 1991 side 98 fremgår, at indstævnte – ligesom andre offentlige myndigheder – havde administreret pension-svedtægtens § 7 om kvalificeret svagelighedspension på en måde, som ikke var berettiget, og appellanten blev efter det oplyste først efter denne dom klar over, at hun havde retligt grundlag for at rejse krav om kvalificeret svagelighedspension. Appellanten kan imidlertid ikke af denne grund anses for at have befundet sig i »utilregnelig uvidenhed om sit krav« i den forstand, hvori dette udtryk anvendes i § 3 i forældelsesloven af 1908.²⁶

Lis Sejr har i overensstemmelse med Højesterets opfattelse anført²⁷: »At dette (en fordringshaver, som har kendskab til de faktiske omstændigheder ikke forfølger sin ret gennem ankesystemet) senere gennem en principiel afgørelse i en sag rejst af en anden fordringshaver viser sig at være forkert bør ikke føre til, at forældelsesfristen i den mellemliggende periode anses for suspenderet, som følge af fordringshaveren 'på grund af utilregnelig uvidenhed om sit krav ...' har været ude af stand til at gøre sin ret gældende«.

I de situationer, hvor fristen er suspenderet, har der været tale om uvidenhed, der har vedrørt de faktiske og ikke de retlige forhold. Der er mange domme og administrative afgørelser der belyser dette forhold. I FED 1996.184 fastslog Østre Landsret, at forældelsesfristen først kunne begynde at løbe fra det tidspunkt, hvor forbindelsen

24. Se tillige artikel af Maria Bardram og Karsten Kristoffersen i Justitia nr. 2-2000 side 3 om: »Retsvildfarelse som suspensions grund efter forældelseslovens § 3«.

25. § 3 i 1908-loven om suspension: »Når den fordringshaver, for hvem noget af de i § 1 ommeldte krav er stiftet, på grund af utilregnelig uvidenhed om sit krav eller om skyldnerens opholdssted, har været ude af stand til at gøre sin ret gældende, regnes den i § 1 omhandlede kortere forældelsesfrist først fra den tid, da fordringshaveren var eller ved sædvanlig agtpågivenhed ville have været i stand til at kræve sit krav betalt«.

26. Se tillige Højesterets dom af 20. juni 2000 i sag I 471/1999) offentliggjort i UfR Nyhedsservice 2000/27 side 85: »... Den omstændighed, at A, B og C ikke havde været bekendt med de omhandlede bestemmelser i direktivet eller ikke havde været bekendt med deres rette fortolkning og som følge heraf ikke havde været bekendt med det retlige grundlag for de tilbagesøgningskrav, som blev gjort gældende under sagen, kunne ikke begrunde, at de ansås at have befundet sig i 'utilregnelig uvidenhed' om deres krav i den forstand, hvori dette udtryk anvendes i § 3 i forældelsesloven af 1908«.

27. I bogen Anke og genoptagelse i principielle sager, side 197.

Kapitel 5. Forældelse

mellem A's hudlidelse og arbejdet hos B blev konstateret ved konsultation af en speciallæge. A havde i 1979 henvendt sig til egen læge i anledning af eksemproblemer på hænderne. Eksemet blev behandlet og forsvandt. I 1985 henvendte A sig påny med et voldsomt eksemangreb. Egen læge behandlede eksemet uden held, idet der var tale om et andet eksem end antaget af egen læge. I oktober 1985 blev A henvist til speciallæge, som konstaterede, at A havde pådraget sig et arbejdsbetinget eksem. Fristen regnedes derfor først fra det tidspunkt, hvor en speciallæge havde konstateret sammenhæng mellem lidelsen og A's arbejde.

SM O-86-96²⁸ blev det konstateret, at efterbetaling af ydelser efter bistandslovens § 48 ikke var forældet, fordi borgeren havde været i utilregnelig uvidenhed om sit krav. Ankestyrelsen lagde vægt på, »at der havde foreligget en fejlagtig udbetaling helt tilbage fra 15. august 1984, og at fejlen først blev opdaget – eller i hvert fald søgt rettet – i 1992. Ansøgeren havde efter Ankestyrelsens opfattelse i hele perioden haft grund til at antage, at A kommune havde beregnet og udbetalt ydelsen korrekt på grundlag af de oplysninger, som ansøgeren havde givet ved ansøgningen. Ansøgeren havde ikke haft nogen særlig anledning til at kontrollere, om beregningen og udbetalingen havde været i overensstemmelse med love og bekendtgørelser. Ansøgeren havde derfor været berettiget til efterbetaling helt tilbage fra ansøgningstidspunktet 15. august 1984.

Ankestyrelsen har i SM P-47-96 fundet, at en kvinde havde ret til efterlevelsespension i 3 måneder fra udgangen af den måned, hvor hendes ægtefælle var afgået ved døden, selv om først henvendte sig i maj 1996 til kommunen. Kvinden havde efter dagældende regler fået tilkendt førtidspension i 1982 med tilbagevirkende kraft fra ansøgningen i 1979 og måtte som følge heraf anses for at have været pensionsmodtager ved ægtefællens død i 1980. Ankestyrelsen fandt, at den 5-årige forældelsesfrist var suspenderet ifølge § 3 i lov om forældelse af visse fordringer, idet pensionisten måtte anses for at have været i undskyldelig uvidenhed om kravet på efterlevelsespension. Ankestyrelsen lagde vægt på, at der ikke skulle ansøges om efterlevelsespension, og at kommunen havde oplyst, at det var en fejl, at den ikke blev udbetalt. Endvidere blev der lagt vægt på, at pensionisten ikke havde modtaget vejledning eller orientering fra kommunen om retten til efterlevelsespension, og at hun havde haft grund til at antage, at kommunen havde beregnet og udbetalt en korrekt ydelse. Man kan ikke udelukke, at Ankestyrelsen var kommet til et andet resultat, hvis UfR 1997.1633 H, hvorefter retlig uvidenhed ikke medfører suspension, havde været kendt på tidspunktet for Ankestyrelsens afgørelse.

Der er desuden en række domme der belyser spørgsmålet om suspension, jf. UfR 1985.1099²⁹, hvor A, der i 1971 blev ansat som assistent i kommunen K, ved en fejl

28. Se tillige SM O-75-97.

29. Se tillige UfR 1998.753 V, hvor erstatningskrav efter færdselsuheld i 1977 ikke var forældet ved sagsanlæg i 1996. UfR 1989.4, hvor en kontorassistent havde krav på efterbetaling af for lidt udbetalt løn efter 10 år. UfR 1988.937, hvor erstatningskrav ikke var forældet, jf. § 3 i 1908-loven.

ikke fik tillagt den løn anciennitet, der tilkom hende efter den gældende overenskomst, men blev først opmærksom på fejlen i 1981. Da A havde haft rimelig grund til at regne med, at K's lønafdeling beregnede hendes løn korrekt på grundlag af oplysninger, hun gav ved sin ansættelse og derfor ikke havde haft nogen særlig anledning til at kontrollere, om beregningen var rigtig, fandtes hun indtil 1981 at have været i utilregnelig uvidenhed om sit krav på efterbetaling. kravet på efterbetaling var herefter ikke forældet. Se endvidere UfR 1998.1095 Ø, hvor en forstanderinde F for kommunalt plejehjem i 1996 blev gjort bekendt med, at hun siden sin ansættelse i 1981 ikke havde fået udbetalt et dispositions- og rådighedstillæg, som hun ifølge overenskomst var berettiget til. Østre Landsret fandt, at det efter det oplyste må lægges til grund, at det ikke var en af denne sags parter, der opdagede, at sagsøger siden sin ansættelse i 1981 ikke havde fået anvist et løntillæg, som hun var berettiget til ifølge overenskomsten, men at den fejlagtige lønanvisning blev konstateret af Kommunedata i forbindelse med lønanvisning for august 1996. Efter sagsøgers forklaring om sine arbejdsopgaver, herunder at hun foretager indberetning om udført arbejde, men ikke foretager lønanvisning, er der ikke grundlag for at antage, at sagsøger burde have været bekendt med, at hun var berettiget til tillægget, og hun har efter det oplyste ikke haft anledning til at kontrollere, om kommunens lønanvisning var korrekt. Sagsøger må derfor anses for at have været i utilregnelig uvidenhed om sit krav. Forældelsesfristen er derfor suspenderet indtil udgangen af juli 1996, jf. forældelsesloven af 1908, § 3.

I sager³⁰, som omhandler spørgsmålet om efterbetaling af særligt børnetilskud, har Ombudsmanden udtalt sig en anelse stramt: »Efter min gennemgang af sagen har jeg ikke fundet at kunne kritisere denne opfattelse (at ansøgeren ikke kunne anses for at have været i utilregnelig uvidenhed om sit krav). Jeg bemærker herved, at jeg har fundet at kunne lægge til grund, at Københavns Kommune i 1975 og 1977 har sendt Dem de omtalte to vejledninger. Jeg finder herefter ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at Den Sociale Ankestyrelse anså Deres krav på særligt børnetilskud for forældet før ...«

Afbrydelse

Fristen afbrydes ved debtors erkendelse af gælden eller ved udtagning af stævning til retten eller andre retslige skridt, jf. § 2, hvorefter forældelse afbrydes ved skyldners erkendelse eller foretagelse af retsskridt, hvorimod forsøg på modregning og anmodning om en udlægsforretning ikke er tilstrækkeligt til afbrydelse af fristen. Ved afbrydelse af fristen løber der en ny 5-års frist.

I UfR 1983.623 V fandt landsretten, at efter bevisførelsen må det lægges til grund, at aftalen vedrørende betalingen for flyvningen den 21. marts 1976 har haft det ind-

30. Ankestyrelsens j.nr. 10880-87.

hold, at vederlaget for flyvningen ikke skulle erlægges ved kontant betaling, men ved at appellanten, når denne ønskede det, kunne gøre brug af en af indstævntes flyvemaskiner. Da et sådant krav fra appellantens side må antages at kunne være fremført allerede fra den 21. marts 1976, må forældelsesfristen forsåvidt løbe fra dette tidspunkt. Herefter og idet det tiltrædes, at der ikke er grundlag for at statuere suspension af forældelsesfristen eller afbrydelse af denne ved forsøg på modregning overfor det irske selskab, stadfæster landsretten dommen. I SM O-52-94 fandt Ankestyrelsen, at forældelse af en kommunes tilbagesøgningskrav for uretmæssigt erlagt refusion for afholdte udgifter efter den dagældende bistandslov var afbrudt på tidspunktet for sagens indbringelse for det administrative ankesystem, jf. 1908-lovens §, således af den del af fordringen, der lå mere end 5 år før denne dato, var forældet og ikke ville kunne kræves tilbagebetalt af C kommunen fra A kommune. I UfR 1997.342 Ø, fandt retten, at da rekvirenten fremsendte anmodning om udlæg til fogedretten den 28. februar 1992, blev sagen afvist af fogedretten, og gebyret blev tilbagebetalt, idet skyldneren havde afgivet insolvenserklæring i en anden sag. Fogedretten fandt ikke, at der herved var sket afbrydelse af forældelsesfristen i forhold til skyldneren, der ikke i den forbindelse blev indkaldt til fogedretten eller på anden måde blev gjort bekendt med begæringen. Rekvirenten kunne have begæret sagen foretaget i fogedretten under henvisning til Rpl. §490, stk. 2, med henblik på afbrydelse af forældelsesfristen.

I UfR 1998.1709 V fandt Landsretten, at pålæg om lønindeholdelse for skyldig moms ikke kunne anses for et retsligt skridt, som efter forældelseslovens § 3 afbryder fristen.

Efter 1908-lovens § 4 vedbliver den almindelige forældelsesfrist på 20 år at løbe ved siden af den 5-årige frist. Den situation kan fx opstå, når forældelsesfristen efter 1908-loven suspenderes i mere end 15 år.

2. Specielle forældelsesregler

De specielle regler om forældelse findes indenfor socialretten kun i 4 love, nemlig i retssikkerhedslovens § 9a, stk. 4, om forældelse af refusionskrav, aktivlovens § 95, stk. 4, om bortfald af tilbagebetalingskrav efter aktivloven og serviceloven, i pensionslovens § 40, om ikke hævede pensionsbeløb, samt i børnetilskudslovens § 18, stk. 1, om forældelse af bidrag efter børnetilskudsloven, hvor det offentlige er indtrådt i retten til at indkræve bidraget.

2.1 Refusionskrav i henhold til retssikkerhedslovens § 9a

Refusionskrav forældes efter 3 år jf. § 9a. Kravet er ikke omfattet af 1908-loven, fordi refusionskrav ikke er nævnt i loven, jf. UfR 1933.5, hvorefter en kommunes krav mod

2. Specielle forældelsesregler

en anden kommune på refusion for ydet fattighjælp ikke forældedes på 5 år efter 1908-lovens § 1. Dette synspunkt er fastholdt i en senere dom, jf. UfR 1996.1183H³¹, hvor kommunen ikke havde afholdt udgifterne i urigtig formening om skyld, hvorfor 1908-lovens §1, stk. 1, nr. 6, allerede af denne grund ikke kunne anses for anvendelig, og da refusionskrav efter daværende bistandslovens §11 i øvrigt ikke sås omfattet af 1908-loven, var sagsøgerens krav ikke forældet. Refusionskravet er heller ikke omfattet af den særlige forældelsesfrist i aktivlovens § 95, stk. 4, der kun omfatter forældelse af tilbagebetalingskrav. Derimod forældes refusionskrav efter § 9a³² nu efter 3 år.

Den særlige forældelsesregel af refusionskrav på 3 år blev indført ved en lovændring af den daværende bistandslovs § 11 i maj 1993. Herefter vil forældelse efter den 20-årige regel formentlig kun få praktisk betydning for refusionskrav, der er fremsat før forældelsesreglen i § 11, stk. 5 blev indført.

§ 9a, stk. 4. Krav mod en tidligere opholdskommune efter stk. 1 og 2³³ skal rejses senest 3 år efter, at hjælpen er ydet.

Reglen er indført efter ønske fra kommunal side. Baggrunden var, at kommunerne med mellemrum modtager henvendelser fra andre kommuner om refusionskrav, navnlig ved betaling for længerevarende ophold i sociale institutioner. Det fremgår ikke af bemærkningerne til lovforslaget, om forældelsesreglen er tænkt at skulle vedrøre tilbagesøgning af refusionsbeløb, der ikke skulle have været betalt. Men retspraksis har lagt grund, at tilbagesøgningskrav kun er undergivet den 5-årige forældelse efter 1908-loven.

Fristen regnes ifølge § 9a, stk. 4 fra »hjælpen er ydet«. Fristen skal efter bestemmelsens ordlyd, således hverken regnes fra kravets stiftelsestidspunkt eller forfaldstidspunkt. Det har formentlig heller ikke været tanken, at fristen skulle regnes fra hjælpens ophør. Reglen ville i så fald miste sin betydning ved refusionskrav for fx personers langvarige institutionsophold. Det må antages, at fristen skal regnes fra et tidspunkt imellem kravets stiftelse og forfaldstidspunkt. Fristen må endvidere knytte sig til tidspunktet for hjælpens ydelse. Det fremgår heller ikke af bemærkningerne til lovforslaget, om forældelsesfristen afbrydes ved fremsendelse af kravet overfor en kommune, ved indbringelse af uenighed om spørgsmålet for et nævn³⁴ eller ved anlæggelse af sag ved domstolene. Fristen afbrydes med sikkerhed ved anlæggelse af sag ved domstolene. Det må dog antages, at forældelsesfristen afbrydes allerede ved indbringelse af uenigheden for det sociale ankenævn, fordi nævnet i denne sammenhæng ligestilles med en

31. Se også SM O-3-90 (samme sag). Se tillige UfR 1996.594 og UfR 1997.1693 H.

32. Se dog ovenfor om forældelse af tilbagesøgningskrav for urigtigt eragte refusionsbeløb.

33. Bestemmelsen er senest ændret ved 3. behandling den 25. februar 1999 med virkning fra 1. juli 1998.

34. Se nærmere Advokaten 1993 side 198 i en artikel om forældelse af forsikringsager, der har været indbragt for ankenævnet for forsikring af Michael S. Wiisbye.

domstol. Den administrative praksis har imidlertid fundet, at forældelsesfristen afbrydes ved kommunens rejsning af kravet overfor den anden kommune.

SM O-71-95. A Kommune var refusionspligtig overfor B Kommune for perioden 1. februar 1989 til 31. december 1990. B Kommune rejste refusionskrav den 27. august 1993. Forældelsesfristen på 3 år skulle regnes fra tidspunktet for refusionskravets rejsning, det vil sige den 27. august 1993. B kommunes refusionskrav for perioden 1. februar 1989 til 27. august 1990 var derfor forældet. (Denne SM er ophævet).

Denne afgørelse er utvivlsomt i overensstemmelse med lovteksten. Rent forældelsesretligt løses konflikten imidlertid ikke. Som reglen er i dag, er den i virkeligheden udtryk for en anmeldelsesfrist på 3 år i højere grad end en egentlig forældelsesregel. Ved den refusionspligtige kommunes passivitet vil kravet ikke blive forældet, når kravet blot er rejst inden for 3 år efter det er stiftet. Uanset hvor længe, der måtte hengå efter kravets rejsning. En kommune har således reelt 3 år til at »komme i tanker om sit krav«. Det må være rigeligt. Der er således ikke den nødvendige opfordring eller det nødvendige incitament i reglens udformning til kreditorkommunen til at søge sig fyldestgjort, forstået på den måde at pligten alene består i at rejse kravet, og ikke til at forfølge kravet. Det centrale ved forældelsesreglerne, nemlig at den der har penge til gode risikerer at miste sit krav, hvis han eller hun ikke indbringer sagen for domstolene, foreligger ikke ved reglen i § 9a, stk. 4, i retssikkerhedsloven. Det bør derfor overvejes ved en lovrevision at skærpe formuleringen i § 9a, således at fristen kun afbrydes ved sagens indbringelse for et nævn.

Bestemmelsen i aktivlovens § 9a, stk. 4, indeholder ikke regler om suspension af fristen.

Der er endvidere en bortfaldsbestemmelse i servicelovens § 143, hvorefter krav mod en tidligere opholdskommune vedrørende udgifter til ydelser efter lov om social bistand og tidligere lovgivning skal være rejst eller fremsat senest 1 år efter lovens ikrafttræden den 1. juli 1998. Denne bestemmelse har fortsat aktualitet selv om der er indført regler om mellemkommunalrefusion med tilbagevirkende kraft til den 1. juli 1998 og da kravene først vil kunne forældes efter retssikkerhedslovens § 9a, stk. 4 i juli 2001. Reglen rydder op i de meget gamle refusionssager.

2.2 Tilbagebetalingskrav efter service- og aktivloven

Tilbagebetalingskrav efter service- og aktivloven bortfalder begge efter bestemmelsen i § 95, stk. 4 i aktivloven³⁵.

§ 95, stk. 4. Tilbagebetalingskravet bortfalder, når der er gået 5 år efter hjælpens ophør, uden at der efter reglerne i stk. 1-3 har været økonomisk mulighed for at gennemføre kravet.

35. Se Servicelovens § 120: Tilbagebetalingskravet gennemføres ved en betalingsordning. Fastsættelse af betalingsordning og inddrivelse af gæld sker efter reglerne i lov om aktiv socialpolitik

2. Specielle forældelsesregler

I UfR 1940.190 fandt Østre Landsret, at 1908-loven ikke fandt anvendelse for det offentliges erstatningskrav (nu tilbagebetalingspligtig hjælp) for ydelser i form af ophold på arbejdsanstalt, kur og pleje på hospital og kontante tilskud til underhold, husleje og kontingenter i medfør af forsorgsloven af 1933. Tilbagebetalingspligtig hjælp forældes således ikke efter 1908-loven, se tillige SM O-127-97³⁶, hvorefter Ankestyrelsen har fundet, at reglerne i den daværende bistandslovs §§ 25 til 27 udtømmende gjorde op med i hvilke situationer, der kunne kræves tilbagebetaling af konthjælp efter bistandsloven, kravets gennemførelse samt bortfald.

Tilbagebetalingskrav efter service- og aktivloven forældes ikke men bortfalder efter 5 år, jf. aktivlovens § 95, stk. 4. Reglen er ikke en forældelsesregel, men en bortfaldsregel. Det betyder, at retsvirkningen – bortfald af kravet/gælden – indtræder, når der på et tidspunkt 5 år efter hjælpens ydelse ikke har været økonomisk mulighed for at gennemføre kravet. Denne retsvirkning indtræder på 5 årsdagen, hvis der ikke har været mulighed for at fastsætte eller fastholde en allerede fastsat betalingsordning. Hvorimod kravet består, hvis der på 5 årsdagen er mulighed for at fastholde en allerede fastsat betalingsordning. Det afgørende er således om der på ét tidspunkt 5 år efter hjælpen er ydet indtræder én situation, hvor skyldneren ikke er i stand til at betale/afvikle gælden. Betalingsordningen er ikke en aftale, men i princippet en af myndigheden ensidigt fastsat betalingsordning, som hviler på en økonomisk vurdering af skyldnerens betalingsevne.

Ikke-betalte men forfaldne afdrag er alene undergivet 20-årig forældelse, og er således ikke omfattet af den særlige bortfaldsregel – under forudsætning af, at den fastsatte betalingsordning var rigtig³⁷.

Fristen løber fra ophøret af den hjælp, uanset om det er en engangsydelse eller en løbende ydelse, der skal tilbagebetales, jf. UfR 1989.172 Ø. Landsretten udtalte: Efter ordlyden af bistandslovens § 27 og forarbejderne hertil findes bestemmelsen om bortfald af tilbagebetalingskrav også at omfatte krav i anledning af de i § 26, stk. 1, nr. 4, omhandlede tilfælde af dobbeltforsørgelse. Fristen for bortfald, i hvert fald i det foreliggende tilfælde, findes ikke at kunne regnes fra noget senere tidspunkt end hjælpens ophør.

§ 95, stk. 4, indeholder ikke oplysninger om, hvordan fristen kan afbrydes, i modsætning til Danske Lov og 1908-loven. Det er derfor et spørgsmål, om fristen overhovedet kan afbrydes, herunder ved skyldnerens erkendelse og ved foretagelse af retsskridt. Af cirkulæret om den daværende bistandslovs almindelige bestemmelser³⁸ frem-

36. Se dog Graversen i »Tilbagebetaling af sociale ydelser« side 99, »Det kan vel ikke udelukkes, at tilbagebetalingskrav vedrørende ydelser modtaget med urette eventuelt vil kunne forældes efter reglen i lov nr. 274 af 22. december 1908 om forældelse af visse fordringer § 1, nr. 6«.

37. Se Graversen side 99 i Tilbagebetaling af sociale ydelser.

38. Socialministeriets cirkulære nr. 140 af 15. august 1975 om bistandslovens almindelige bestemmelser.

gik det imidlertid i pkt. 39, at fristen kunne afbrydes, når der var økonomisk mulighed for at fastsætte en betalingsordning. Det er nok betænkeligt, at cirkulæret fandt, at fristen kunne afbrydes ved fastsættelse af en betalingsordning, når bestemmelsen ikke selv angiver noget herom. I øvrigt ville en afbrydelse normalt betyde, at der løb en ny frist på 5 år. Denne konsekvens fastholdt cirkulæret ikke, idet cirkulæret anførte, at hvis pågældendes økonomiske forhold ændrede sig, efter at en tilbagebetalingsordning var fastsat, så han alligevel ikke kunne overholde den, så faldt den resterende del af betalingskravet bort, hvis hindringen for at betale vedvarer, indtil der er gået 5 år efter hjælpens ophør. Cirkulæret siger således ikke, at der løber en ny frist på 5 år. I overensstemmelse med cirkulærets fortolkning er der truffet følgende afgørelse: I SM O-65-87 fandtes 5-års fristen i den daværende bistandslovs § 27, stk. 4, afbrudt, ved at kommunen fremsatte krav om tilbagebetaling, kort før 5-årsdagen for hjælpens ophør.

En sådan fortolkning er en anelse usikker, fordi bestemmelsen ikke selv angiver, hvordan fristen kan afbrydes³⁹. Man burde derfor overveje at holde sig til de almindelige regler om afbrydelse og konsekvenser heraf, hvorefter fristen kun kan afbrydes ved en erkendelse fra skyldneren af gælden eller ved foretagelse af retslige skridt⁴⁰. I virkeligheden er den tankegang – at fristen er afbrudt – overflødig eller rettere forkert, idet det afgørende for om kravet er bortfaldet alene er afhængig af om der indtræder den begivenhed, at der efter reglerne i stk. 1-3 ikke har været økonomisk mulighed for at gennemføre kravet inden udløb af 5 årsfristen. Det betyder, at på et hvilket som helst tidspunkt efter udløb af 5 årsfristen kan retsvirkningen indtræde – og der kan både gå lang og kort tid efter 5 årsfristen – og det står og falder med om skyldneren på et tidspunkt i denne periode ikke magter den fastsatte betalingsordning.

Doris Sjøberg har i Nyt fra Ankestyrelsen nr. 2 i 2000 side 23 som kommentar til SM O-46-99 anført: »Ankestyrelsen finder ikke, at det af bestemmelsen eller af forarbejderne dertil kan udledes, at 5-års fristen forlænges, såfremt ansøger inden fristens udløb påny får bevilget kontanthjælp med tilbagebetalingspligt. Dette kunne i givet fald betyde, at et krav vedblivende ville bestå, såfremt ansøger gentagne gange fik bevilget hjælp med tilbagebetalingspligt med ca. 4½ års mellemrum. Som anført i SM O-46-99 fandt Ankestyrelsen derfor, at bortfaldsfristen må beregnes for hver hjælpsperiode for sig. Dette fremgår iøvrigt også af begrundelsen til den sag, der er offentliggjort som SM O-127-97. Af SM O-127-97 sammenholdt med SM O-65-87 fremgår, at det er afgørende betydning, om der er fastsat en afdragsordning inden 5-årsfristens udløb ...«

39. Se UfR 1983.623 V. Et krav anses for forældet, idet der ikke var grundlag for at statuere suspension eller afbrydelse af forældelsesfristen ved forsøg på modregning.

40. I følge retsplejelovens § 527 afbrydes forældelse af en fordring ved indgivelse af anmodning om udlæg, såfremt kreditor søger forretningen fremmet uden ugrundet ophold. Reglen gælder uanset kravets karakter og grundlag. Ved pante- og toldfogedudlæg sker afbrydelsen ved selve udlægsforretningens afslutning.

2.3 Børnetilskudsloven

Retten til at indkræve bidrag efter børnetilskudslovens § 18⁴¹ forældes efter 20 år. Fristen løber for tidspunktet for den forskudsvis udlægning af bidraget. Der er således taget stilling til spørgsmålet om forældelse, og tidligere domme har afvist, at kravet er omfattet af den 5-årige forældelse i 1908-loven, jf. UfR 1959.258. Retten til børnetilskud er derimod undergivet den 5-årige forældelse i 1908-loven (se ovenfor).

§ 18 i lov om børnetilskud. Når et bidrag udbetales forskudsvis, indtræder det offentlige i retten til at indkræve bidraget. Retten hertil er i forhold til det offentlige undergivet den almindelige 20-årige forældelse.

Eftergivelse

§ 21. Forskudsvis udbetalte bidrag, som ikke er tilbagebetalt af den bidragsskyldige, skal eftergives.

1) når der ikke i det sidste år forskudsvis er udbetalt bidrag,(36) eller

2) når den bidragsskyldige har været indsat i institutioner under Kriminalforsorgen i udbetalingsperioden. Stk. 2. Det er en betingelse for eftergivelse af forskudsvis udbetalte bidrag efter stk.

1, at den bidragsskyldige ikke ville kunne betale det skyldige beløb uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til eget eller familiens underhold.

Ved løsladelsen eller prøveløsladelsen skal det vurderes, om bidragsgælden skal eftergives, jf. SM B-11-96. Bestemmelsen omfatter kun den gæld, som er opstået, mens skyldneren har været indsat, og ikke har betalt børnebidrag, og forudsætter at skyldneren ikke har en betalingsevne. Bestemmelsen anvendes ikke på anden gæld, herunder bidragsgæld fra tidligere perioder.

2.4 Pensionsloven

Der er ikke egentlige forældelsesregler i pensionsloven, men en regel om bortfald af ikke hævet pension, som således er en ophørsgrund. Efter lovens § 40 udbetales pensionen således ikke, når den ikke har været hævet i et år⁴². Pensionen er bortfaldet for

41. § 18, stk. 2. Inddrivelse sker efter reglerne i lov om inddrivelse af underholdsbidrag med disse ændringer:

1) Bidrag, der har været forfaldet i mere end 5 år, kan inddrives ved tilbageholdelse i løn mv., dog ikke ud over 20 år fra forfaldsdagen og kun, når inddrivelse er iværksat og fremmet uden ophold. (Fortsætter)

2) Retten til at anvende tilbageholdelse i løn mv. eller afsoning bortfalder, hvis forskudsvis udbetaling ikke er sket inden 1 år efter bidragets forfaldsdag.

3) Der kan ikke træffes bestemmelse om afsoning af bidrag, der vedrører en periode, som ligger mere end 1 år forud for det tidspunkt, hvor den forskudsvis udbetaling er sket.

42. Jf. SM P-15-94. Anvendelse af lov om social pension § 40, forudsætter, at kommunen har været uden ansvar for den manglende udbetaling, og at den manglende udbetaling ikke skyldes utilregnelighed hos pensionisten. Ankestyrelsen fandt således ikke, at reglen kunne anvendes i et tilfælde, hvor kommunen var bekendt med, at pensionistens psykiske tilstand bevirkede, at han ikke var i stand til at varetage sine egne interesser, men først efter et halvt år tog skridt til at forsøge at fremskaffe oplysninger om hans opholdssted ved henvendelse til familien.

hele perioden, hvor den ikke har været hævet. Pension, der er overført til bankkonto, anses for hævet af pensionisten. Pensionsudbetalingen kan dog genoptages ved pensionistens henvendelse, uden at sagen forelægges for revaliderings- og pensionsnævnet.

3. Passivitet

En fordring kan bortfalde på grund af passivitet fra kreditors side. Denne ophørsgrund forekom tidligere kun ved refusionskrav mellem kommuner, og ses i øvrigt kun sparsomt anvendt i socialretten.

Gomard har i Obligationsretten i en nøddeskal, 3. hæfte, s. 369-371 anført: »... Da retspraksis i enkelte tilfælde har tillagt kreditors passivitet den virkning at bringe debtors forpligtelse helt eller delvis tilophør, kan der for så vidt siges at gælde en almindelig passivitetsgrundsætning i dansk ret. Indholdet af denne sætning kan imidlertid ikke angives med nogen høj grad af præcision ...« Folketingets Ombudsmand har udtalt i FOB 1994 side 32⁴³: »Ved bedømmelse af, om et offentligretligt krav kan anses for

43. FOB 1994 side 318

Det Sociale Ankenævn (SAN) havde stadfæstet K Kommunes (K's) afgørelse om A's pligt til tilbagebetaling af for meget modtaget boligstøtte for 1988. K havde fremsat sit krav over for A i juni måned 1991; men A havde allerede i januar 1989 underrettet K om ændringer i hendes lønindkomst for 1988 og frem og anmodet om at boligstøtten blev reguleret. Boligstøtten var herefter blevet nedsat for 1989. Ombudsmanden udtalte at A efter det oplyste om hendes husstandsindkomst i 1988 umiddelbart havde pligt til at tilbagebetale for meget modtaget boligstøtte, og ombudsmanden var enig med SAN i at K's krav ikke kunne anses for forældet efter dansk rets almindelige regler om forældelse. Ombudsmanden fandt imidlertid ikke at der i den konkrete sag kunne bortses fra, at A efter sin henvendelse til K i januar 1989 havde fået det indtryk, at der med nedsættelsen af hendes boligydelse for 1989 også var taget hensyn til, at hun havde fået for meget i boligstøtte i 1988.

Ombudsmanden mente endvidere at det burde tillægges væsentlig betydning, at K først gjorde tilbagebetalingskravet gældende 2½ år efter udgangen af det år, tilbagebetalingskravet vedrørte. K havde herved handlet i strid med 2-årsfristen i Boligstyrelsens vejledning af 22. oktober 1987 om individuel boligstøtte, og det uanset at kommunen siden november 1989, det vil sige 19 måneder før kravet blev rejst, var i besiddelse af alle nødvendige oplysninger. Sammenfattende var det ombudsmandens opfattelse at der var grund til at overveje, hvorvidt K's tilbagebetalingskrav måtte anses for bortfaldet efter en almindelig passivitetsbetragtning.

Ombudsmanden henstillede til Ankestyrelsen at tage stigen op til fornyet overvejelse. Ombudsmanden udtalte: »Jeg savner derimod en stillingtagen fra amsankenævnet til, hvorvidt kommunens krav kan anses for bortfaldet efter en almindelig passivitetsbetragtning.

Der kan herved henvises til Boligstyrelsens vejledning af 22. oktober 1987 om individuel boligstøtte, hvor der på s. 62 redegøres for, at et krav om tilbagebetaling af boligstøtte kan bortfalde dels på grund af forældelse og dels efter en passivitetsbetragtning, dersom der er gået meget lang tid fra kravets opståen til dets fremsættelse. Se i den forbindelse også Gomard: Obligationsretten i en nøddeskal, 3. hæfte, s. 369-37 1, hvor der anføres følgende om problemstillingen vedrørende kravs bortfald på grund af passivitet:

Undertiden kan der dog også uden for misligholdelses- og ugyldighedssituationer hos debitor opstå en usikkerhed enten om forpligtelsens eksistens og omfang eller om kreditors intentioner. Hvor det i en sådan situation forekommer påkrævet eller dog rimeligt, at kreditor gør debitor opmærksom på sit krav eller sin vilje til at håndhæve det, kan kreditors passivitet efter omstændighederne bevirke, at hans krav falder bort. Kreditors passivitet vil jævnlig afskære ham fra på et senere tidspunkt at gøre krav gældende, såfremt debitor f.eks. ved at sende ham en opgørelse over deres mellemværende eller i forbindelse med en betaling har tilkendegivet overfor kreditor, at kreditors krav efter hans opfattelse er opfyldt eller bortfaldet. Undladelse af at bringe sit krav i erindring over for en debitor, der synes at regne med eller at have indrettet sig på, at kravet er bortfaldet, kan også i andre særlige tilfælde føre til, at kravet ophører. Ophør ved passivitet kommer derimod ikke på tale, blot fordi debitor, uden dette skyldes uklarhed om fordringens tilblivelse eller indhold, har erklæret, at han ikke kan eller vil betale, eller fordi kreditor i sit regnskab har afskrevet fordringen som uerholdelig.

Da retspraksis i enkelte tilfælde har tillagt kreditors passivitet den virkning at bringe debiters forpligtelse helt eller delvis til ophør, kan der for så vidt siges at gælde en almindelig passivitetsgrundsætning i dansk ret. Indholdet af denne sætning kan imidlertid ikke angives med nogen høj grad af præcision.

Ved bedømmelse af, om et offentligretligt krav kan anses for bortfaldet på grund af passivitet, må der efter min opfattelse – foruden på den forløbne tid – tillige lægges afgørende vægt på, om borgeren har haft grund til at indrette sig i tillid til, at kravet ikke ville blive gjort gældende, og om det kan bebrejdes det offentlige, at kravet ikke er blevet rejst på et tidligere tidspunkt, jf. herved også UFR 1993.749H, hvor et krav på afsoningsomkostninger ansås for bortfaldet på grund af passivitet.

Som nævnt i mit brev af 23. juni 1994 til Det Sociale Ankenævn i (X) Statsamt mener jeg ikke, at der i den foreliggende sag kan ses bort fra, at De i januar 1989 rettede personlig henvendelse til Boligstøtteafdelingen og gjorde opmærksom på Deres merindtjening i 1988 ved at forevise eller aflevere den oplysningsseddel for 1988, som De havde modtaget fra Deres arbejdsgiver. Dette er således blevet fastholdt af Dem gennem hele sagen, uden at Boligstøtteafdelingen har bestridt Deres oplysninger herom. De har endvidere gentagne gange anført, at De under et møde i juni 1991 i Boligstøtteafdelingen så en kopi af den omtalte oplysningsseddel ligge i Deres sagsmappe, uden at Boligstøtteafdelingen har kommenteret Deres oplysninger herom.

Forholder det sig som af Dem oplyst således, at Boligstøtteafdelingen i januar 1989 fik forelagt oplysningssedden for 1988 fra Deres arbejdsgiver, har afdelingen haft mulighed for at foretage en foreløbig opgørelse af kommunens tilbagebetalingskrav, jf. Boligministeriets vejledning af 22. oktober 1987 om individuel boligstøtte s. 6 1, ligesom tilbagebetalingskravet kunne have været modregnet i Deres boligstøtte i medfør af § 43, stk. 2, i den dagældende boligstøttelov.

Under hensyn hertil samt til den af Dem givne sagsfremstilling finder jeg ikke, at der kan bortses fra, at De efter Deres henvendelse til Boligstøtteafdelingen i januar 1989 har fået det indtryk, at der med nedsættelsen af Deres boligydelse for 1989 også var taget hensyn til, at De havde fået for meget i boligstøtte i 1988.

Jeg mener heller ikke, at det kan afvises, at De fortsat har befundet Dem i denne vildfarelse også efter at have modtaget bevillingsskemaet vedrørende 1989 fra kommunen, hvoraf ændringen i den tildelte boligstøtte fremgik. Det fremgår således af skemaet, at der for 1989 var oplyst et bruttoindkomsttal på 222.480 kr., mens det indkomsttal, som kommunen havde lagt til grund for beregningen, var på 189.000 kr. Da den almindelige borger ikke kan forventes at have særlig indsigt i, hvorledes kommunen når frem til det tekniske indkomstbegreb, som skal lægges til grund for kommunens beregning af boligydelsen, finder jeg det forståeligt, at der for borgeren kan opstå misforståelser i den forbindelse.

Da De ikke hørte yderligere fra kommunen, heller ikke i forbindelse med, at boligstøtten blev bragt til ophør ved Deres fraflytning i oktober 1989, finder jeg ikke, at det kan bebrejdes Dem, at De i sommeren 1991 havde indrettet Dem i tillid til, at kommunen ikke havde noget

Kapitel 5. Forældelse

bortfaldet, må der efter min opfattelse – foruden på den forløbne tid – tillige lægges afgørende vægt på, *om* borgeren har haft grund til at indrette sig i tillid til, at kravet ikke ville blive gjort gældende, og *om* det kan bebrejdes det offentlige, at kravet ikke er blevet rejst på et tidligere tidspunkt, jf. herved også U 1993.749 HKK, hvor et krav på afsoningsomkostninger ansås for bortfaldet på grund af passivitet ...»

I en artikel af Jens V. Krenchel om retsfortabende passivitet i UfR 2000 B side 180 ff særligt side 182 er anført: »... Passivitetsreglerne medfører, at selv om der er sket behørig reklamation, kan en kontrahent ikke vente til sidste øjeblik med at handle. Forældelsesreglerne har sit formål at sætte en yderste grænse for det tidspunkt, hvor man kan mødes med en indsigelse om en anden persons ret ...» og det hedder videre »... En fordringshaver udviser passivitet ved ikke loyalt at tage de fornødne skridt til at forfølge den ret, de pågældende anser sig at have. Såfremt man vedblivende undlader at gøre en retting gældende, som man tidligere har ment at have, kan en medkontrahent med rette indrette sig i tillid til, at kravet ikke vil blive gjort gældende. Hvis man derimod forhandler om kravets berettigelse, har man ingen grund til at tro, at kravet ikke fortsat gøres gældende, jf. UfR 1998.170 Ø. Det er såvel i retssystemets som de berørte parter interesse, at en konflikt forelægges domstolene inden rimelig tid. Således vil man ikke til stadighed kunne gemme de bevisligheder, der knytter sig til det omstridte spørgsmål, ligesom reduktion, der sker af alle impliceredes hukommelse omkring det passerede, må tilsige, at en indehaver af en retting, der bestrides, må fremme sin sag behørigt.« ... Således må det centrale ved passivitetslæren være en afvejning af beskyttelsen af den berettigede tillid, som debitor for kravet måtte have fået til, hvorvidt kravet overhovedet bestod, eller kravet ikke vil blive gjort gældende overfor hensynet til, at kreditor skal have rimelig tid og mulighed til at gøre sit krav gældende«.

Som eksempel på, at et krav kunne bortfalde på grund af passivitet, kan nævnes UfR 1996.1183, hvor Højesteret tiltrådte Vestre Landsret, hvor landsretten fandt: »Ved vurdering af, om sagsøgerens krav er bortfaldet ved passivitet, findes der at måtte lægges vægt på, at sagsøgeren i hvert fald fra og med 1970 har betalt for A's plejehjemsophold, og på at sagsøgeren først ca. 17 år senere i 1987 rejste krav over for sagsøgte.

---

tilbagebetalingskrav vedrørende for meget udbetalt boligstøtte i 1988, som den ville gøre gældende.

Jeg mener endvidere, at det i den foreliggende sag bør tillægges væsentlig betydning, at kommunen først gjorde tilbagebetalingskravet gældende 2½ år efter udgangen af det år, tilbagebetalingskravet vedrører. Kommunen handlede herved i strid med 2-års fristen i Boligstyrelsens vejledning af 22. oktober 1987 og det uanset, at kommunen i hvert fald siden november 1989, det vil sige 19 måneder, før kravet blev rejst, var i besiddelse af alle de oplysninger, som man skulle bruge for at beregne tilbagebetalingskravet endeligt.

Sammenfattende er det således min opfattelse, at der i den foreliggende sag kan være grund til at overveje, hvorvidt kommunens tilbagebetalingskrav må anses for bortfaldet efter en almindelig passivitetsbetragtning.«

Der må endvidere lægges vægt på, at det var sagsøgeren, der havde anledning til og mulighed for at undersøge, om udgifterne endeligt burde bæres af sagsøgeren, og på at sagsøgte, såfremt kravet ikke først var blevet rejst efter en årrække, kunne have indpasset den årlige udgift i den kommunale budgetlægning. På denne baggrund findes sagsøgerens krav at være bortfaldet ved passivitet.« Højesteret tilføjede: «Ved vurderingen af berettigelsen af Skive Kommunes krav finder Højesteret, at det må tillægges afgørende betydning, at Skive Kommune – med den store institution Resenlund – som anført af landsretten havde anledning til og mulighed for gennem mange år og langt tidligere end sket at søge klarlagt, om man var forpligtet til at yde den endelige refusion. Højesteret finder herefter, at heller ikke denne del af refusionskravet kan tages til følge, og stadfæster derfor dommen«. Ligeledes i UfR 1997.1693, hvor Højesteret fandt, at det var en fejl, at E Kommune ved særforborgens udlægning fra staten pr. 1. januar 1980 blev pålagt den kommunale andel af udgifterne for A. Højesteret fandt imidlertid, at E Kommune langt tidligere end sket havde anledning til og mulighed for at søge T Kommunes betalingsforpligtelse for A klarlagt, og at E Kommunes krav for tiden forud for januar 1992 derfor er fortabt, således at det omtvistede beløb for denne periode endeligt skal betales af E Kommune, mens E Kommune frifindes for det yderligere betalingskrav vedrørende perioden efter den 1. januar 1992.

SM O-85-93.

En ansøger havde i en 5-års periode samtidig med udbetaling af hjælp haft indtægt ved rengøringsarbejde, uden at kommunen var bekendt hermed. Hjælpen fandtes ikke at skulle tilbagebetales på grund af den meget store passivitet, som forvaltningen havde udvist i perioden ved ikke at følge sagen op efter bistandsloven.

U.1961.139H

M tilpligtet at betale ikke-forældede børnebidrag, selv om H havde undladt at kræve betaling i 13 år.

Ved separationsbevilling af 14. oktober 1944 og skilsmissebevilling af 1945 var det pålagt en ægtemand M at udrede underholdsbidrag efter overøvrighedens nærmere bestemmelse til fælles barnet B, over hvilket forældremyndigheden var tillagt hustruen H. M betalte bidraget, der var fastsat til det til enhver tid gældende normalbidrag, for det første halvår efter separationen, men ikke for tiden derefter, og H rejste ikke spørgsmål over for M om yderligere betalinger før i februar 1958. Ikke anset for godtgjort, at H, som af til hævdede, ved en aftale omkring tidspunktet for skilsmissen havde givet afkald på bidraget. Da H heller ikke ved sin passivitet fandtes at have tabt sin ret til bidragene til B, dømtes M til at betale de ikke forældede underholdsbidrag. Note 1) Jf. U.1936.647, U.1946.936 og U.1948.146 H, N. J. A. U.1959.471 (TfR 1960.340), Sv. J. T. 1952.205, Ernst Andersen: Ægteskabsret I s. 231-33, II s. 379-8 U. C. Bang i U1944B.101 ff., Forældelsesbetænkning nr. 174119.57 s. 22-23.

Lis Sejr⁴⁴ har udtalt, at landsretten har fundet, at der også gælder et beskyttelseshensyn ved passivitet i forhold mellem kommuner, og altså ikke kun mellem private.

44. Jura-information nr. 23/1993 side 16.

De ulovbestemte regler om passivitet sætter ikke de almindelige forældelsesregler ud af kraft, hvilket bl.a. er slået fast i SM B-2-92, hvorefter der ikke var hjemmel i børnetilskudsloven til at eftergive en bidragsrestance i en sag, hvor opkrævningen var sat i bero i en årrække. Kommunens passivitet igennem mere end 7 år kunne ikke tilsidesætte lovens almindelige forældelsesregel på 20 år.

4. Domsoversigt

1908-loven:

U.2000.19H

Ydelser efter arbejdsskadesikringsloven ikke omfattet af 1908-loven.

U.1999.733H

Kødeksportører dømt til at tilbagebetale uretmæssigt udbetalt fællesskabsstøtte.

U.1999.541Ø

Erstatningskrav efter arbejdsskadeforsikringsloven var undergivet 5-årig forældelse.

U.1999.505Ø

Banks regreskrav i selskabstømmersag ikke forældet. Ikke passivitet.

U.1999.456V

Far erstatningsansvarlig for hævnning på datters børneopsparingskonto. Kravet ej omfattet af 1908-loven. Ej passivitet.

U.1999.83H

Motorkøretøjsforsikrers regreskrav mod medansvarlig fodgænger med ansvarsforsikring var ikke forældet, men blev ikke taget til følge.

U.1998.1709V

Pålæg om lønindeholdelse afbryder ikke forældelsesfristen efter 1908-loven.

U.1998.1701S

Forældelsesfrist, der udløb på en søndag, ikke afbrudt ved sagsanlæg den følgende mandag.

U.1998.1625/2H

Livsforsikringsselskabs modkrav mod distriktsleder efter forlig om erstatning for uberettiget bortvisning.

U.1998.1485H

Spørgsmål om, hvorvidt et dødsbo alene omfattede særejemidler eller tillige fællesejemidler. Gaveafgifter ikke forældede.

U.1998.1418V

Bevis ført for, at solouheld i 1992 var forvoldt af hund. Kravet ikke forældet.

U.1998.1246Ø

Vekselerers pantebrevssalg ophævet, da debitor var registreret i RKI. Kravet ikke forældet.

U.1998.1095Ø

Krav på løntillæg ikke forældet da utilregnelig uvidenhed om kravet.

U.1998.1023Ø

Ejendomsrådgivers honorarkrav forældet.

U.1998.753V

Erstatningskrav efter færdselsuheld i 1977 var ikke forældet ved sagsanlæg i 1996. Egen skyld.

U.1998.38H

Berigelseskrav ikke omfattet af forældelsesloven af 1908.

U.1997.1633H

Ukendskab til det retlige grundlag for et krav om kvalificeret svagelighedspension medførte ikke suspension af forældelse.

U.1997.1546V

Erstatning for manglende og forkerte indberetninger til brug for beregning af vederlag for udnyttelse af beskyttede værker.

U.1997.1467Ø

Skatteskyldner havde ikke anmodet om modregning med overskydende skat.

U.1997.1259V

LG-krav i genoptaget konkursbo ej forældet. Retsassessors udtalelse om forældelsesproblemet medførte ej inhabilitet.

U.1997.996Ø

Skyldigt beløb efter byggelånskontrakt og kassekredit ikke omfattet af forældelsesloven af 1908.

U.1997.951V

Krav på yderligere erstatning for personskade var forældet.

U.1997.495Ø

Krav på arbejdsløshedsdagpenge forældet efter 1908-loven. Arbejdsformidlingstilmelding.

U.1997.342Ø

Udlægsbegæring, der var afvist på grund af insolvenserklæring, afbrød ikke forældelsesfristen.

U.1997.329V

Krav mod selvskyldnerkautionist for diskonte-

rede købekontrakter var undergivet 5-årig forældelse.

U.1996.1183/2H

Kommunes fortabelse af refusionskrav rejst mod den betalingspligtige kommune efter mange år.

U.1996.1021H

Pengeoverførsler fra far til datter anset som lån og ikke gave.

U.1996.594Ø

Forældelse af tilbagesøgning for uberettiget institutionsrefusion.

U.1996.97H

En anpartshavers andel af provenuet ved salg af alle anparter i et anpartsselskab anset for skattepligtig efter statsskattelovens § 4 i det omfang, andelen oversteg den aftalte gennemsnitlige kursværdi af anparterne. Skattekravet ikke forældet.

U.1995.702Ø

Kommunes erstatningsansvar for brud på lighedsgrundsætning ved skolemælksordning. Forældelse.

U.1995.366H

Morarente af tillæg til købesum tilkendt i medfør af rentelovens § 3, stk. 5. Procesrente af morarentebeløbet.

U.1994.838H

Forældelse af ansvar for komplementar i kommanditselskab, der var sidestillet med en professionel bygherre, i forbindelse med en entreprise.

U.1994.593Ø

Erstatningskrav for uberettiget nægtelse af udlændings indrejse med konventionspas ej forældet efter 1908-loven.

U.1993.604Ø

Tilbagebetalingskrav mod kommune for betalt dækningsafgift ikke forældet.

U.1993.533/1V

5-årig forældelse af krav på godtgørelse efter ligebehandlingsloven.

U.1993.236/2H

Erstatningskrav forældet efter 1908-loven. Sundhedsstyrelsen frifundet for anerkendelsespåstand vedrørende en i 1979 truffet afgørelse og påstand om erstatning eller godtgørelse.

U.1992.773V

Forældelse efter 1908-loven af krav på forhøjelse af husleje i anledning af forbedringer.

U.1992.619H

Statskassens krav på tilbagebetaling af dagpengebeløb, som statskassen havde refunderet arbejdsløshedskasse.

U.1991.117V

Forældelse afbrudt ved forgæves toldfogedud-

læg, selv om forretningen trods indsigelse fra skyldneren ikke var blevet indbragt for fogedretten.

U.1991.64V

Krav på invaliditetserstatning forældet efter 1908-loven.

U.1991.1/1H

Erstatningskrav i anledning af hospitalsbehandling ikke forældet.

U.1990.695/1

Forbrydelse i 1908-lovens forstand.

U.1990.650V

Momsreguleringskrav forældet.

U.1990.310V

Ingen særskilt forældelse af adgangen efter kildeskattelovens § 72, stk. 2, til at foretage udlæg hos den skattepligtiges ægtefælle.

U.1990.214V

Afgørelse fra Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikring ikke særligt retsgrundlag, jf. § 1, stk. 2, i forældelsesloven af 1908.

U.1989.1064H

Beskatningsretten til indtægter fra licenskontrakter med licenstagere i Nigeria, Irak og Tyrkiet. Forældelse af skattekrav. Ligningslovens § 33 stk. 2.

U.1989.1046H

Ikke fradrag for kurstab ved afdrag på et i 1972 optaget udlånslån.

U.1989.720H

Forældelse efter CMR-loven.

U.1989.692H

Erstatningsansvar for udgifter, som kommunen havde måtte afholde på grund af virksomheds forurening fra 1934 til 1969.

U.1989.268V

Krav i forbindelse med køb af andelslejlighed ikke forældet.

U.1989.45/2H

Krav mod kommune på efterbetaling af for lidt beregnet løn ikke forældet.

U.1988.937/2H

Erstatningskrav ikke forældet, jf. 1908-forældelseslovens § 3.

U.1988.234Ø

Forældelse af krav vedr. istandsættelse mm. efter lejers fraflytning.

U.1987.90H

Fallents krav mod kurator for fejl begået under bobehandlingen forældet efter 1908-loven.

U.1986.639/1H

Erstatningskrav mod søster i anledning af påstået ulovlig tvangsindlæggelse forældet og iøvrigt ugrundet.

Kapitel 5. Forældelse

U.1986.594V

Erstatningskrav vedrørende trafikulykke, som forsikringselskab i sin tid havde anerkendt erstatningspligt for, forældet.

U.1985.1099V

Kontorassistent havde krav på efterbetaling af for lidt udbetalt løn efter 10 år.

U.1985.529H

Krav udsprunget af administrationsaftale forældet efter 1908-loven.

U.1984.508H

Evt. erstatningskrav i anledning af afskedigelse var forældet. Ej grundlag for at tage anerkendelsespåstande under påkendelse.

U.1983.1000H

Kommune erstatningsansvarlig for ulovlig meddelt dispensation fra byplanvedtægt. Forældelse ej indtrådt

U.1983.623V

Ej grundlag for at statuere suspension eller afbrydelse af forældelsesfrist ved forsøg på modregning.

U.1983.170V

Forældelse indtrådt, da hverken løsørejerpannebrev eller udateret forlig uden angivelse af restgældens størrelse blev anset som særligt retsgrundlag.

U.1982.1047Ø

Holdingselskabs fordring mod skattevæsenet svarende til datterselskabers indeholdte udbytte-skat ikke forældet efter 1908-loven. Procesrente.

U.1982.915Ø

Murerentreprenør erstatningsansvarlig for mangler ved tagsten. Importøren frifundet, jfr. kbl. § 54. Springende regres. Produktansvarskravets forældelse.

U.1982.872B

Toldvæsenets krav mod udvandret skyldner, der efter 5 år påny bosatte sig i Danmark, forældet.

U.1982.580H

Tilbagebetaling af for meget udbetalt løn uht. lønmodtagerens betydelige uagtksomhed. Forældelse efter 1908-loven, da der ikke forelå svig.

U.1982.218

Beregning af forældelsesfristen for krav efter funktionærlovens § 2b.

U.1982.217V

Krav i henhold til refusionsopgørelse vedrørende ejendomskøb forældet efter 1908-loven.

U.1981.738Ø

Skattevæsenet anset for uberettiget til at ændre tidligere skatteansættelser pga. forældelse.

U.1981.697B

Betalt beløb antoges at have karakter af deposi-

tum irregulare, ej omfattet af 1908-lovens regler om forældelse.

U.1981.349Ø

Skattevæsenet havde med urette meddelt, at der skulle indeholdes A-skat i artisthonorarer. Tilbagesøgningskrav ikke forældet.

U.1981.72/2H

Urigtigt fradragne beløb i momsregnskab medførte ikke, at forældelsen ansås for udsat efter 1908-lovens § 3.

U.1980.949Ø

Skattevæsenet kunne modregne overskydende skat i ældre momsgæld. Forældelsesvirkning bortfaldet ved delbetaling.

U.1980.649Ø

Erstatningskrav for misligholdt forhåndstilsagn vedr. zonelovserstatning forældet efter 5 år.

U.1980.561/1H

Ikke godtgjort, at et skyldforhold var afviklet eller forældet. Renter ikke tilkendt før sagsanlæg.

U.1980.557/2H

Erstatningspligt vedrørende mangelfuld isolering med rockwool. Kravet hverken fortabt eller forældet.

U.1980.248V

Funktionærs erstatningskrav forældet, da søgsmål havde været udsat i over 5 år. Modparts erkendelse under retsmøde ikke »særligt retsgrundlag«.

U.1979.911V

Krav om efterbetaling af moms forældet, da toldvæsenet havde haft mulighed for at opdage fejl i regnskab.

U.1979.837S

Tvist om forældelse af vognmands krav efter hhv. CMR-loven og 1908-loven. Modregning udelukket p.g.a. anvendte fragtbrevsformular.

U.1979.805Ø

Momskrav mod konkursbo anset forældet efter 1908-loven.

U.1979.402/2V

Krav forældet efter 1908-loven, da sagen ej var behørigt fremmet efter procestilvarslings afbrydelse af forældelsen.

U.1979.64H

Opgørelse af skatteydere indkomst efter salg af aktier mod vederlag i form af livsvarige årlige underholdsydelser. Forældelse ej indtrådt.

U.1978.692B

Underliggende fordring forældet, da ejerpantebrev ikke udstyrer denne med særligt retsgrundlag. TL § 42 uanvendelig.

U.1977.1010

Ordresedler ikke særligt retsgrundlag efter 1908-loven, men forældelse afbrudt ved betaling af afdrag.

U.1977.138/2H

Udeladt dom vedr. størrelsen af salær for advokatbistand for årene 1963-68. Forældelse ej indtrådt.

U.1976.218Ø

Fordring anset forældet, da retssag behandlet ved Grønlands landsret ej var fremmet uden uforødent ophold.

U.1976.188V

Forældelse af arkitekts krav på vederlag for udarbejdelse af skitseforslag.

U.1975.898S

Forældelse af vareleverance afbrudt, da gæld var erkendt under forhandlinger om kreditorordning.

U.1975.691Ø

Frist for forældelse af personskadeerstatning antoges at løbe fra tidspunktet for erklæring om invaliditetsprocent.

U.1974.949Ø

Kommunes krav mod grundejer for resterende vejanlægsbidrag anset for forældet.

U.1974.437Ø

Krav på erstatning for personskade anset forældet, da ingen del af kravet ansås opstået senere end ved ulykken i 1954.

U.1973.603Ø

Finansministeriets krav om betaling af gaveafgift forældet, jfr. 1908-loven, da alt relevant materiale havde foreligget.

U.1973.195/2V

Vejbidrag undergivet 5-års forældelse beregnet fra tidspunktet for kreditors slutbetaling til leverandøren.

U.1973.160H

Advokat ansvarlig for fejl ved lånebehandling, men kravet delvis forældet. Betaling af idømt beløb anset som ankeafkald.

U.1973.113H

Krav om betaling af arveafgift for kapitalværdi af pensionsret, forældet, da frist beregnes fra boets indsendelse.

U.1972.985H

Da afdød udlænding ansås for hjemmehørende her i landet, skulle svares arveafgift i hans bo. Krav herpå ej forældet.

U.1972.925Ø

Forældelsesfrist anset for afbrudt ved forgæves indlevering af stævning.

U.1972.730H

Krav på invaliditetserstatning, rejst 6 år efter ulykke, ej anset for forældet.

U.1972.554H

Ekspropriationserstatning for grundstykke ej omfattet af 5-årig forældelse. Krav ej bortfaldet pga. passivitet.

U.1971.856Ø

Forældelsesfrist vedr. gaveafgift regnet fra det tidspunkt, hvor de for beregningen nødvendige oplysninger var meddelt skattemyndigheden.

U.1971.220/2Ø

Opgørelse under fodedforretning ej anset for et særligt retsgrundlag, som udelukker den 5-årige forældelse.

U.1970.644B

Stadfæstet tvangsakkord anset som »særligt retsgrundlag«, der udelukkede 5-årig forældelse.

U.1969.710H

Færselforseelse ej henført under udtrykket »forbrydelse« i 1908-lovens § 1, stk. 1, nr. 5. Forsikringsselskab var efter det passerede afskåret fra at gøre forældelse gældende. Udmåling af invaliditetserstatning. Sagsomkostninger.

U.1969.410/2H

Landsskatteretslovens § 13 afskar ej skattemyndighederne fra at indtale skattebeløb ved sædvanlig rettergang.

U.1969.108H

Arvinger af udstykningsforetagende var indkomstskattepligtige af fortjenesten, men ændret ligning kunne kun ske for fremtiden pga. en tidl. urigtig landsskatteretskendelse.

U.1968.641V

Forældelse efter 1908-loven afbrudt ved brev fra skyldners advokat om en under betalingsstandsning anmeldt fordrings dividende.

U.1968.515V

Advokat erstatningsansvarlig over for A/S's konkursbo for urigtigt at have angivet, at aktiekapitalen var fuldt indbetalt. Boet havde fornøden søgsmålskompetence. Bødevedtagelse omfattet af 1908-lovens § 1, stk. 1, nr. 5.

U.1968.361

Direktoratets afgørelse lagt til grund i sag om tilbagesøgning af understøttelse. Afgørelsen var et »særligt retsgrundlag« i henseende til forældelse.

U.1968.244/1H

Gaveafgifter ansås forfaldne, da anke af gaveafgiftsberegning, ikke var fulgt op. Kravet derimod forældet.

U.1968.240H

Gaveafgifter ansås forfaldne, da anke af gaveaf-

Kapitel 5. Forældelse

giftsberegning, ikke var fulgt op. Kravet derimod forældet.

U.1967.501/2H

Krav mod kommune, som på tvangsauktion med urette havde fået udlagt ejendoms tilbehør, anset forældet efter 1908-loven.

U.1967.325H

Forældelse efter 1908-loven afbrudt ved afdragsbetalinger efter forud modtaget opgørelse. Ej bevis for renteaftale.

U.1966.875V

Krav på erstatning for personskade forældedes 5 år fra ulykkesdagen.

U.1966.840H

Arbejdsgivers krav på erstatning for udgifter til afløser for skadelidte var ej forældet.

U.1966.13H

Konkursbos afslutningsdato. Fordringer forældet, da stævning var udtaget mere end 5 år efter boets afslutning. Nyt anbringende ej tilladt fremsat.

U.1965.608

Transporterklæring ej anset for et særligt retsgrundlag, der bragte en fordring uden for den 5-årige forældelse.

U.1965.334/2V

Fordring forældet efter 1908-loven, idet forældelsesfristen hverken ansås for suspenderet eller afbrudt.

U.1964.796H

Tvist om advokatsalær, som ansås for delvis forældet. Fallent kunne ved konkursbos manglende indtræden selv fortsætte sagen som appellant.

U.1964.698Ø

Pantesikret pligt lyst på parcel til at betale reognition ved ejerskifte ej undergivet den 5-årige forældelse.

U.1964.539/1

Advokats sendelsesskrivelse ved betaling af afdrag for klient ej anset for en anerkendelse, der afbrød den 5-årige forældelse.

U.1964.410/1V

Kommunes krav på vejbidrag ej anset for forældet.

U.1964.74H

Sælger af ej leveret kaliumchlorid tilpligtet at erstatte købers tab og regreskrav, herunder for en ved hollandsk dom pålagt erstatning for et senere leds tabte avance.

U.1963.1018H

Arvings erstatningskrav mod advokat for udarbejdelse af urigtig boopgørelse ansås for forældet.

U.1963.592H

Anlæg af anerkendelsessøgsmål var ikke til-

strækkeligt til at afbryde forældelse efter 1908-lovens § 2, 2. pkt.

U.1963.377H

Skattekrav ej forældede efter lov nr. 208 af 7/6 1952, men derimod efter 1908-loven.

U.1962.913/1Ø

Forældelse var afbrudt ved debitors telefoniske anerkendelser af fordringens rigtighed.

U.1962.714Ø

Kongsbondes mangeårige afhændelse af sand var i strid med sognets beboeres ret til sandtagning iflg. sædvane. Brugernes krav var undergivet 5-årig forældelse.

U.1962.624/2B

Afbetalingskøbers erkendelse af en restgæld, som var tilført fogedbogen, ansås ikke for et særligt retsgrundlag.

U.1962.570Ø

Ulykkesforsikrings regreskrav mod arbejdsgiver forældet 5 år efter ulykkesdagen.

U.1962.556Ø

Provenu fra ejendoms salg i 1954 indsat på M's konto anset for H's særeje. H's krav blev ikke fundet forældet.

U.1962.399Ø

Forsikringsselskabs erstatningskrav mod anstifter til brandstiftelse var ikke forældet.

U.1962.373V

Krav på personskadeerstatning anset for forældet.

U.1962.360/1V

Krav på tilbagebetaling af forskudsvis udlagte underholdsbidrag var ikke forældet eller bortfaldet i medfør af lovene om eftergivelse af kommunehjælp m.v.

U.1961.779/2H

Reglen om invaliderente til tilskadekomne militære værnepligtige omfattede også personer ansat som tjenestemænd. Krav ej anset forældet af landsretten.

U.1961.451/2

Flere domfældtes solidariske ansvar for sagsomkostninger omfattede kun fællesudgifter. Krav ej anset for forældet.

U.1961.415V

Menig, som var kommet til skade ved sprængningsulykke i 1949, tilkendt delvis erstatning hos Forsvarsministeriet og en sergent, som var idømt bøde for forholdet, hvorfor kravet ikke var undergivet 5-årig forældelse.

U.1960.1095/2Ø

Forældelse anset for afbrud ved betaling af afdrag.

U.1960.964V

Udvandring til Chile sidestillet med tilfælde omfattet af § 3 i 1908-loven, hvorfor skattekrav ej ansås for forældet.

U.1960.451V

Erstatning for skade efter røntgenbehandling, som antoges at skyldes fejl ved røntgenapparatet eller dets betjening. Kravet ej forældet.

U.1959.876/1H

Teglværksejer erstatningspligtig for mangelfulde sten over for muremester, da forældelse ansås for afbrudt ved muremesterens procestilvarsling af teglværksejeren ved en mod muremesteren tidligere rejst sag.

U.1959.597/3B

Krav på afregning for varer i kommission forældet efter 5 år.

U.1959.380/2Ø

Forældelse af krav på forøget vægtafgift regnedes fra forholdets opklaring.

U.1959.252/1Ø

Grundlag for inddragelse under åndssvageforsorg tilstede. 5-årig forældelse ikke anvendelig og DL 5-14-4 udelukkede erstatningskrav.

U.1959.243/1Ø

En forbyrdelse, pålagt med straf, omfattet af ordets betydning i 1908-loven.

U.1959.178/1H

Skyldners forhold efter indtræden af forældelse var ikke dispositiv skylderkendelse.

U.1959.13/1H

Den første af to påkørsler anset som den væsentlige årsag til invaliditet. Saldokvittering afskar ikke yderligere krav. Forældelsesfrist fra kendelse om invaliditet.

U.1958.1231V

Salg af beddingvogn undergivet 5 årig forældelse, da købekontrakt ikke ansås som særligt retsgrundlag.

U.1958.1161H

Skriftlig overenskomst, hvorefter Teknologisk Institut med bindende virkning skulle bestemme prisen for udført arbejde, udelukkede den 5-årige forældelse.

U.1958.473/1H

Forældelsesfrist for pengekrav, støttet på vekslers, ikke afbrudt. Udeladt.

U.1958.449Ø

Arkitekts honorarkrav ikke forældet 5 år efter fremsendelse af skitseprojekt, da opgaven ikke klart var begrænset hertil.

U.1956.900Ø

Debitors skylderkendelse i breve medførte afbrydelse af forældelse.

U.1956.868V

1908-lovens forældelse løb fra slutning af konkursbo, uanset senere genoptagelse mhp. at efterudlodde et aktiv.

U.1955.620Ø

Skattekrav ikke forældet, da det måtte tilregnes skatteyder, at sagen var trukket ud.

U.1955.353Ø

Skrivelse om betaling ikke anset som »særligt retsgrundlag« efter 1908-loven, og forældelse ikke udskudt af dødsbos slutning som intetejende eller til dækning af begravelsesudgifter.

U.1955.314V

Forældelsesfrist for erstatningskrav løb fra arbejdsulykke indtraf.

U.1955.165Ø

Erstatningskrav for scrapbog med anbefalinger undergivet 5-årig forældelse.

U.1954.977/2H

Et af køber til sælger udstedt gældsbrev undergivet 20-årig forældelse, mens købers erstatningskrav pga. mangler forældedes efter 1908-loven, men kunne gøres gældende ved modregning.

U.1954.343/2V

Forældelsesfrist løb fra konstatering af mangler ved løsøre.

U.1953.207Ø

Undladelse af at medvirke til veksels omsætning anset som misligholdelse af køb, men sælgers krav ansås forældet.

U.1952.599V

Tilbagebetaling af frigivet sikkerhed med for stort beløb pga. modtagers svig. Kravet ikke forældet efter 1908-loven.

U.1952.234/2Ø

Ex officio stillingtagen til kravs forældelse ved sagsøgt udeblivelse.

U.1952.233Ø

Krav mod pensionskasse på udtrædelsesgodtgørelse ikke undergivet 5-årig forældelse.

U.1950.887/1V

Forældelsesfristen for krav for tab af forsørger løb fra dødsulykken og ikke fra senere meddelt tilladelse til sagsanlæg.

Danske Lov 5-14-4:

U.1999.522Ø

Pantebrevshæftelse ikke bortfaldet ved 15 års passivitet.

U.1998.38H

Berigelseskrav ikke omfattet af forældelsesloven af 1908.

Kapitel 5. Forældelse

U.1997.951V

Krav på yderligere erstatning for personskade var forældet.

U.1996.955V

Overtræk på girokonto ved anvendelse af taxibon'er var ikke undergivet 5-årig forældelse.

U.1994.838H

Forældelse af ansvar for komplementar i kommanditselskab, der var sidestillet med en professionel bygherre, i forbindelse med en entrepri-
se.

U.1992.575H

Forældelse af erstatningskrav som følge af affaldsdeponering fra 1944 til 1953 eller 1954.

U.1990.695/1

Forbrydelse i 1908-lovens forstand.

U.1989.1108H

Pålagt en arbejdsgiver erstatningsansvar for langvarig udsættelse af arbejdere for asbestskader.

U.1989.692H

Erstatningsansvar for udgifter, som kommunen havde måtte afholde på grund af virksomheds forurening fra 1934 til 1969.

U.1986.85H

Forældelse af erstatningskrav mod kurator afbrudt ved anke af bobehandlingen. Nyt anbringende under kæremål afvist.

U.1984.411Ø

Mangler ved fast ejendom. Køber tilkendt prisafslag. Sælger ej regres mod murer (ej ansvarsgrundlag) eller arkitekt (forældelse).

U.1980.251V

20 år gammelt udlæg kunne ikke uden videre aflyses.

U.1967.662/2

Selvskyldnerkaution forældet efter danske lov 5-14-4.

U.1963.87H

Amt, som havde kautioneret for privatbanes lån mod pant i banen, var ej pligtig at stå tilbage for andre kreditorer ved banens konkurs. Forældelse afbrudt ved anerkendelse.

U.1960.23H

Tilskudsdeklaration tinglyst i 1924 efter offentligt tilskud til ejendoms opførelse kunne håndhæves, men arveudlæg medførte ej betalingspligt efter deklarationen.

U.1959.258/1Ø

Barnebidrag forældedes efter DL 5-14-4, der kunne afbrydes ved politiafhøring med skylderkendelse.

U.1959.252/1Ø

Grundlag for inddragelse under åndssvageforsorg tilstede. 5-årig forældelse ikke anvendelig og DL 5-14-4 udelukkede erstatningskrav.

U.1959.178/1H

Skyldners forhold efter indtræden af forældelse var ikke dispositiv skylderkendelse.

U.1954.977/2H

Et af køber til sælger udstedt gældsbevis undergivet 20-årig forældelse, mens købers erstatningskrav pga. mangler forældedes efter 1908-loven, men kunne gøres gældende ved modregning.

U.1953.114/2H

Banks henstandsordning med debitor fandtes ikke at udskyde forældelsesfristen til at løbe fra ophør af henstand.

U.1951.327V

Overenskomst om kreditors afkald på betaling under visse nærmere omstændigheder fandtes ikke at være en henstandsordning med udskudt forældelsesfrist.

Kapitel 6

Modregning

1. Indledning om modregning

Modregning forekommer i forskellige situationer. Dels når en person skylder det offentlige et beløb og samtidig har penge til gode hos det offentlige. Dels i den omvendte situation, når det offentlige skylder borgeren penge og samtidig har penge til gode hos borgeren. De to fordringer ophører, i det omfang de dækker hinanden. Modregning kan således foretages, når ydelsen er udbetalt med et for stort beløb, og borgeren på samme tid har penge til gode hos forvaltningen.

Ved at modregne stiller modregneren krav om, at modfordringen skal opfyldes her og nu. Han ønsker således at anvende modfordringen til opfyldelse af hovedfordringen. Modregning er en form for fyldestgørelse, men er ikke et fodedretligt skridt (tvangsinddrivelse) og skyldneren er derfor ikke procesretligt undergivet samme beskyttelse, som andre skyldnere får i fodedretten. Det gælder både i relation til prøvelse af rigtigheden af modkravets eksistens og i relation til beskyttelse af trangsbeneficiet.

Den almindelige adgang til modregning er ulovbestemt, fordi det har vist sig praktisk. Adgangen til modregning er oprindeligt udviklet indenfor private retsforhold. Baggrunden er, at det ville være uholdbart, hvis den ene part først skulle betale sin gæld og herefter søge sit tilgodehavende hos den anden, måske oven i købet via inkasso. Nogle vigtige hensyn bag modregningsadgangen er således økonomiske hensyn, herunder solvens, likviditets og omsætningshensyn. Disse stærke økonomiske hensyn har ikke samme betydning for offentlige myndigheder som for den private. For den private kreditor vejer de økonomiske hensyn tungere end tvangen i modregning, da det vigtigste for den private kreditor er at få sine penge så hurtigt som muligt. Modsat for det offentlige, hvor tvangen er væsentligere end de økonomiske hensyn, fordi det offentlige er likvid, men af retssikkerhedsmæssige årsager er tvunget til at inddrive tilgodehavender. Hensynet til den private modregningspart kan således ikke uden videre overføres til offentlige myndigheder.

I det omfang lovgiver har fundet det formålstjenligt, at der skal ske modregning i et videre omfang, end det er muligt efter de almindelige bestemmelser, er dette sket ved lov. Denne modregningsadgang kaldes for den specielle eller lovbestemte adgang til modregning, og findes i de fleste sociale love.

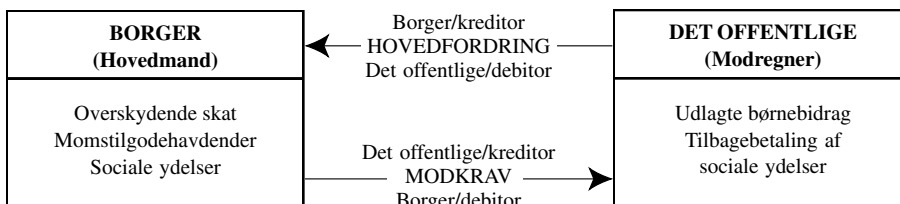
Indenfor socialretten kan modregning forekomme både efter de ulovbestemte og de lovbestemte regler.

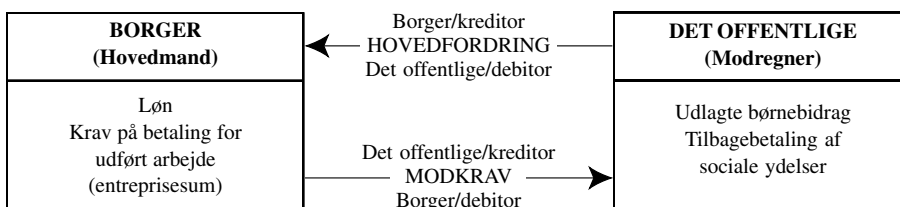
Kapitel 6. Modregning

De 2 situationer, hvor det offentlige modregner, fordi borgeren skylder det offentlige et beløb og samtidig har penge til gode hos det offentlige, kan illustreres på følgende vis:

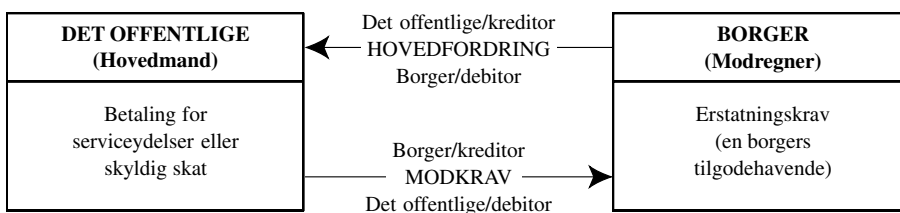
Situation 1, hvor det offentliges krav modregnes i borgerens offentlige krav (overskydende skat, moms, sociale ydelser, løn, contra betaling af forudvist udlagte børnebidrag, tilbagebetaling af sociale ydelser samt betaling for serviceydelser):

Situation 2, hvor offentlige krav modregnes i privatretlige krav (entreprisenum):

Hvis *borgeren modregner*, fordi det offentlige skylder borgeren penge og samtidig har penge til gode hos borgeren:

Denne situation, hvor borgeren ønsker at modregne overfor det offentlige, er sjældent forekommende. Udvikling af modregningsbetingelserne sker derfor ikke med den samme gensidige forståelse, som indenfor privatreten. Med andre ord får det offentlige ikke prøvet på sin krop, hvad det vil sige at blive mødt med modregning, og har måske derfor en mindre forståelse for modregningens virkninger. Man skal således være varsom med at overføre privatretnens modregningsregler til socialretten, da det

offentlige er langt mere magtfuld end en part i private retsforhold, og da forholdet mellem myndighed og borger vedrører borgerens forsørgelse. Eftersom borgeren sjældent modregner overfor det offentlige, vil denne situation ikke blive behandlet nærmere.

Inden for socialretten anvendes ordet modregning i ny og næ terminologisk ukorrekt, idet ordet anvendes som synonym for fradrag i en ydelse uden at der er tale om modregning i juridisk forstand. Se fx SM O-118-95, hvor det udtales, at det beløb, der var modregnet i bruttorevalideringsydelsen på grund af et uretmæssigt pålæg om at hæve feriepenge, atter skulle indsættes på Feriegiro. I realiteten var der blot tale om, at der var foretaget fradrag – efter reglerne herom – i bruttorevalideringsydelsen for en indtægt, og at der i den konkrete situation ikke var hjemmel hertil.

Der kan være situationer, hvor modregning ikke kommer på tale, fordi borgerne er midt i en proces, som skal være afsluttet inden spørgsmålet om modregning kan afklares, jf. SM B-3-96, hvorefter de tvivlsspørgsmål om betaling og modregning i forbindelse med børnebidragsrestance, som sagen rejste, alene skulle ses som en følge af, at der var indledt sag om gældssanering. Ankestyrelsen, de sociale nævn og kommunerne havde derfor ikke kompetence til at træffe afgørelser efter konkursloven i perioden fra en gældssaneringssags indledning til det tidspunkt, hvor skifteretten måtte træffe kendelse om gældssanering.

Uenighed mellem en borger og myndigheden om myndighedens modregning overfor et tilgodehavende merværdiafgiftsbeløb med en restance kunne ikke indbringes for fogedretten, når der ikke var fremsat klage over et af kommunens pantefoged iværksat udlæg, jf. UfR 1978.718 V.

Det beløb, der ønskes lagt til grund ved en modregning, skal eksistere. Det skal være ubetænkeligt på grundlag af bevisførelsen at fastslå, at personen har et krav til gode, jf. UfR 1973.939, hvor retten mod hustruens benægtelse ikke fandtes at kunne tillægge det af manden førte regnskab over deres mellemværende i tiden efter januar 1968 nogen bevismæssig betydning. Da manden ikke på anden måde har godtgjort rigtigheden af sine modkrav fandtes manden ikke at kunne modregne, da det ikke var godtgjort, at han havde afholdt beløbet. Se tillige UfR 1993.404 og UfR 1993.804 hvor landsretten tiltrådte fogedrettens kendelse: Skyldnerens krav på tilbagebetaling af arbejdsmarkedsbidrag var ikke anerkendt af Told og Skattestyrelsen eller fastslået ved dom jf. hermed § 5 i lov nr. 389 af 20. maj 1992. Da spørgsmålet om tilbagebetaling af arbejdsmarkedsbidrag til dels afhænger af, om det kan godtgøres, hvorvidt firmaet har været i stand til at overvælde den opkrævede afgift på et senere forbrugered, findes modkravet iøvrigt ikke at have en sådan *klarhed*, at det efter dansk rets almindelige regler kan bringes til modregning.

Modregning forudsætter inden for skatteretten (og formentlig også inden for socialretten), at skatteyderen fremsætter en utvetydig begæring herom, idet denne form for betaling (af skat) langt fra altid vil være til gunst for skatteyderen. Har borgeren såle-

des ikke fremsat begæring om modregning kan borgeren ikke påregne eller forvente, at det offentlige af egen drift modregner i et eventuelt tilgodehavende som borgeren måtte have, jf. UfR 1997.1467. Medlem af arbejdsløshedskasse, som havde krav på efterbetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, ansås med rette for slettet pga. kontingentrestance. Medlemmet efterbetaltes understøttelse for tiden indtil 3. februar 1959, da han var blevet slettet på grund af kontingentrestance. Medlemmet havde ikke fremsat en modregningserklæring og modregning af kontingentrestancen med kravet på understøttelse kunne således ikke ske, jf. UfR 1963.775 H og UfR 1944.543.

2. Den almindelige adgang til modregning (ulovbestemt)

I retspraksis er der udviklet nogle betingelser for, hvornår modregning kan finde sted i forbindelse med den ulovbestemte adgang til modregning. Disse krav er, at 1) der skal være gensidighed mellem hovedmand og modregner, 2) forfaldstiden for fordringerne skal være indtruffet, 3) kravene indbyrdes er udjævnelige, 4) modregning ikke er udelukket (transbeneficium), og til sidst 5) er der desuden en udvidet adgang til modregning ved konnekse krav.

2.1 Gensidighed mellem hovedmand og modregner

Modregning kan kun finde sted, når fordringerne er gensidige. Fordringerne, hovedsagelig modfordringen, skal altså bestå mellem de samme to parter.

Vanskelighederne består i afgrænsning af hvilke retssubjekter, der kan modregne og modregnes overfor. Det er en betingelse, at det skal være den samme person, som har penge til gode hos det offentlige, og som samtidig skylder det offentlige nogle penge. Det vil sige, at kreditor for hovedkravet skal være debitor for modkravet, og at debitor for hovedkravet samtidig skal være kreditor for modkravet.

Det er vanskeligt, at holde styr på hovedkrav og modkrav, og hvem der er kreditor og debitor for hvad. Samtidig bliver det yderligere vanskeligt, når visse love fraviger kravet om gensidighed. Der kan således ikke foretages modregning for meget udbetalt kontanthjælp til ægtefællen i forbindelse med efterbetaling af sygedagpenge til ansøgeren, fordi sygedagpenge alene tilkom ansøgeren og ikke ægtefællen, jf. SM O-18-99¹.

1. Se tillige SM O-14-88, hvorefter en klient fik tilkendt førtidspension med tilbagevirkende kraft for en periode, hvor hun havde fået kontanthjælp dels som enlig, dels som samlevende med sin ægtefælle. Tilbagebetaling af kontanthjælp ved modregning i den efterbetalte pension skulle ske, således at den kontanthjælp, der måtte anses for ydet til ægtefællen, ikke modregnedes i pensionsefterbetalingen.

2. Den almindelige adgang til modregning (ulovbestemt)

Ifølge UfR 1992.498 V kunne modregning ikke ske over for krav på hustrubidrag. Efter en skilsmisse mellem M og H var bodelingen ikke afsluttet, men M havde i forbindelse med det økonomiske opgør mellem ægtefællerne et krav på H, som oversteg et krav på hustrubidrag, for hvilket en kommune K, der efter bistandslovens § 8 var indtrådt i bidragskravet, havde foretaget udlæg hos ham. Da de to krav i relation til reglerne om modregning ikke kunne antages at udspringe af samme retsforhold, og modregning derfor ikke kunne finde sted, blev det foretagne udlæg stadfæstet².

Modregningen kunne således ikke finde sted, da det var kommunen, der havde et tilgodehavende hos M, mens M's krav ikke var mod kommunen, men mod H. Fordringerne bestod således ikke mellem de samme 2 parter, hovedmand og modregner. Hvis kommunen ikke var indtrådt i H's krav, ville modregning ikke have være udelukket på grund af gensidighedsbetingelsen, men måske være udelukket af sociale hensyn, idet hustrubidrag anvendes til forsørgelse.

SMO-80-86. Der var ikke hjemmel til at foretage modregning i hustruens pensionsefterbetaling for den medicinbistand, som var ydet til manden efter bistandsloven.

Hustruen er hovedmanden og hendes krav på pensionsefterbetaling er hovedkravet. Kommunen er modregneren og modkravet er den tilbagebetalingspligtige medicinbistand. Hustruen er kreditor for hovedkravet, men ikke debitor for modkravet. Manden er derimod debitor for »modkravet«. Der er således ikke tale om, at fordringerne består mellem de samme personer.

SM U-9-89. En mand fik udbetalt erstatning for tab af erhvervsevne som løbende ydelse med tilbagevirkende kraft for en periode, hvor ægtefællen havde fået udbetalt pensionstillæg. Hustruen ville ikke have haft ret til tillægget, hvis manden havde haft indtægt i form af erstatning. Da arbejdsskadebistandslovens § 36 (nu § 40) kun vedrører ydelser til skadelidte selv eller hans efterladte, kunne kommunen ikke kræve det for meget udbetalte pensionstillæg udbetalt af forsikringskassen.

Det er hustruen, og ikke manden, der er debitor for modkravet, mens manden, og ikke hustruen, er kreditor for hovedkravet. Der er derfor ikke sammenfald mellem debitor for modkravet og kreditor for hovedkravet, hvilket er en betingelse efter de almindelige betingelser, som ikke er fraveget i arbejdsskadebistandsloven.

2. Jf. tillige UfR 1981 side 901: Efter at H og M var blevet skilt, og bidragsresolution udfærdiget, oppebar H hos kommunen visse forsørgelsesmæssige ydelser. Under en udlægsforretning, som kommunen lod foretage hos M til inddrivelse af børne- og hustrubidrag, gjorde M gældende, at han en periode efter skilsmissen havde opfyldt sine bidragsforpligtelser ved at afholde boligudgifter for H. Det krav, som M i den anledning havde mod H, antoges imidlertid ikke at kunne modregnes i de pålagte børnebidrag, hvorfor det stadfæstedes, at der var foretaget udlæg for disse bidrag (se dog modsat UfR 1986 side 212 V (vedrørende Ms erstatningskrav overfor H)). Hvad hustrubidraget angik, ansås kommunen afskåret fra at indkræve bidragsbeløb vedrørende den omtvistede periode, allerede fordi kommunen ikke i det pågældende tidsrum havde ydet hjælp til Hs underhold.

Kapitel 6. Modregning

Lovbestemmelsen i arbejdsskadeforsikringslovens daværende § 36 (nu § 40)³ giver udvidet adgang til modregning ved at muliggøre modregning, selvom kommunen ikke er debitor for hovedkravet, men alene er kreditor for modkravet. Der er dog i loven ikke sket en udvidelse i form af, at debitor for modkravet kan være en anden end kreditor for hovedkravet.

Ovenfor er belyst, hvem der er debitor og kreditor for hoved- og modkrav. I den forbindelse har det ikke været et problem, at »identificere« den enkelte kreditor og debitor. Dette kan imidlertid være et problem, når en af parterne er en offentlig myndighed.

a) Statslige myndigheder

Statslige myndigheder anses for at være samme retssubjekt i relation til modregning. Altså uanset hvilket ministerium opgaven hører under, og om opgaven løses centralt eller regionalt. Dette er i overensstemmelse med UfR 1982.24 H, hvor en kommune anmodede DSB om at modregne et krav på A-skat hos en entreprenør, der havde et tilgodehavende for en ikke afsluttet entreprise for DSB. Højesteret udtalte:

»Ved Højesterets dom af 5. november 1954 (UfR 1955.13 H) blev det fastslået, at staten i denne henseende må betragtes som en enhed. Denne dom har siden været afgørende for retstilstanden på dette område. Det kan dog B som anført i den retsvidenskabelige litteratur B under hensyn til den samfundsmæssige udvikling forekomme tvivlsomt, om standpunktet bør fastholdes fuldt ud. Spørgsmålet om, i hvilket omfang statskassens interesser på dette område bør tilgodeses, er imidlertid B som tilfældet var ved ophævelse af statens konkursprivilegium for skatter mv. B i væsentlig grad af politisk art, og det må anses at frembyde betydelige problemer, hvorledes grænserne for statens modregningsret i givet fald skal drages. I alt fald giver den foreliggende sag ikke Højesteret grundlag for at foretage en sådan grænsedragning. Modregningsretten måtte derfor fsv. anerkendes i denne sag.«

Det skal dog bemærkes, at modregning af helt specielle grunde alligevel ikke fandt sted, men som Højesteret udtalte: Modregningsretten blev anerkendt. Princippet er endvidere slået fast i UfR 1997.1467 Ø, hvor landsretten udtalte: »Det følger af Højesterets dom gengivet i UfR. 1982.24 H, at staten i modregningshenseende betragtes som en enhed, hvorfor borgerne som udgangspunkt må affinde sig med, at deres tilgodehavende hos en statslig myndighed, for eksempel i form af overskydende skat, udlignes ved modregning fra statens side med enhver form for forfalden gæld, som måtte påhvile vedkommende borger over for enhver statslig myndighed.«

Problemet ved statens vide modregningsmuligheder begrænses væsentligt, hvis myndigheden kun modregner offentlige krav overfor borgerens offentlige krav mod myndigheden. Justitsministeriet har derfor udstedt cirkulære nr. 186 af 22. november 1983:

3. Bestemmelsen er en blanding af modregning, refusion og forbud mod dobbeltforsørgelse. Her bedømmes bestemmelsens modregningsretlige side.

2. Den almindelige adgang til modregning (ulovbestemt)

»Man skal derfor efter beslutning i regeringen anmode styrelserne om fremover at undlade at modregne statslige krav uden for formuerettens område, herunder renter og sagsomkostninger i anledning af sådanne krav (skatterestancer eller restancer efter bistandsloven, tilbagebetalingspligtig hjælp, moms krav, bødekra v mv.), i krav på vederlag for leverancer, entrepriser og arbejds- og tjenesteydelser samt andre formueretlige krav mod staten. Med dette cirkulære er statslige myndigheder afskåret fra at modregne offentligretlige krav mod ansattes krav på løn og selvstændiges krav på betaling for udført arbejde for staten.« Samme tilbageholdenhed må tillige antages at gælde for amter og kommuner.

b) Statslig eller kommunal ydelse

Modregning giver endvidere problemer ved en lang række ydelser, idet ydelserne udbetales af kommunen, men kun delvist eller slet ikke finansieres af kommunen, men af staten. Spørgsmålet er her, hvem der er debitor/kreditor for disse offentlige ydelser. Altså om det er den udbetalende eller den finansierende myndighed, der skal betragtes som debitor/kreditor i modregningsspørgsmål.

Jon Andersen finder i UfR 1985.B17 ff., at når kommunerne udøver kreditor- og debitorbeføjelserne og derudover deltager i finansieringen af de ydelser, der ligger til grund for kravene, må de anses for kommunale. Det gælder ydelser, der udbetales på grundlag af service- og aktivloven, sygesikringsloven samt dagpengeloven, som alle administreres af kommunerne, men hvor kommunerne kun afholder en del af udgifterne. Endvidere må det nu tillige gælde ydelser der udbetales efter pensionsloven i den periode, hvor kommunen er medfinansierende. Modsat har Jon Andersen fundet, at forskudsvist udlagte børnebidrag bør anses for statslige, fordi børnebidrag fuldt ud udredes af statskassen, selvom kommunen forestår administrationen. Tilsvarende med udgifterne til børnefamilieydelse og børnetilskud, der afholdes 100% af statskassen, men udbetales af kommunerne. Den administrative praksis er i overensstemmelse hermed. Kommunale krav kan kun modregnes overfor borgerens krav på samme kommune, idet der således ellers ikke er den fornødne gensidighed. Inden for samme kommune er der i princippet tale om samme »kasse« uanset hvilken forvaltning arbejdsopgaven hørte under, fx. er et kommunalt el- og/eller vandværk i modregningssammenhænge i princippet samme »kasse« som »socialkassen«. Spørgsmålet er imidlertid i hvilket omfang der kan ske modregning mellem:

1. Borgerens krav på tilbagebetaling af for meget indbetalt a conto til el- og/eller vandværk og kommunens tilbagebetalingskrav efter de sociale love.
2. Kommunens krav på for lidt indbetalt el- og/eller vandforbrug og borgerens krav på sociale ydelser.

I begge situationer er gensidighedsbetingelsen opfyldt.

Kapitel 6. Modregning

Modregning i den første situation rejser knapt så store betænkeligheder som i den anden, fordi borgerens krav på tilbagebetaling af for meget indbetalt a conto ikke vedrører borgerens forsørgelse, hvorimod borgerens krav på en social ydelse netop skal anvendes til borgerens daglige fornødenheder.

Ankestyrelsen har i overensstemmelse med dette synspunkt i SM P-1-98 fundet, at en kommune ikke var berettiget til at foretage modregning i pension efter reglerne i pensionsloven eller efter den almindelige ulovbestemte adgang til tvungen modregning med et krav på el-restance, fordi der ikke var en snæver sammenhæng mellem kravet på pension og kommunens krav på el-restance. Ankestyrelsens afgørelse er formentlig rigtig, men begrundelsen har karakter af, at gensidighedsbetingelsen ikke er opfyldt, og det er netop ikke rigtigt, se nærmere om begrebet »snæver sammenhæng« under afsnittet konnekse fordringer.

Justitsministeriets cirkulære nr. 186 af 22. november 1983 som henvender sig til statslige myndigheder må i et vist omfang tillige havde betydning for den kommunale sektors administration af de ulovbestemte modregningsregler. Det betyder, at kommunerne bør undlade at modregne restancer efter de sociale love og tilbagebetalingspligtig hjælp i krav på vederlag for arbejds- og tjenesteydelser og andre formueretlig krav mod kommunen, herunder borgerens krav på for meget indbetalt a conto til et el-værk.

2.2 Forfaldstid

Modregning forudsætter, at fordringerne er afviklingsmodne. Det vil sige at tiden for betaling er indtruffet.

De ydelser, der kan komme på tale er overskydende skat, momstilgodehavende, kontanthjælp, pension mm. på den ene side og tilbagebetaling af sociale ydelser og betaling for serviceydelser på den anden side. Alle disse ydelser forfalder således på et bestemt tidspunkt, og først på dette tidspunkt opstår modregningsmuligheden. Ved tilbagebetaling er det dog kun den del af kravet, der er forfaldent til betaling, der kan modregnes i.

SM O-66-88. En ansøger havde i perioder modtaget tilbagebetalingspligtig kontanthjælp efter bistanstloven. Kun for en del af det tilbagebetalingspligtige beløb var der fastsat en betalingsordning, som dog ikke var overholdt. Ansøgeren fik senere udbetalt overskydende skat. Socialforvaltningen fandtes alene berettiget til at indtræde i den overskydende skat for det beløb, for hvilket der tidligere havde været fastsat en betalingsordning.

Der kan således kun modregnes i beløb, der har været fastsat en betalingsordning for. Der må her lægges vægt på, om kommunen aktivt har forsøgt at inddrive det skyldige beløb, inden den overskydende skat kommer til udbetaling. Det er ikke tilstrækkeligt, at kommunen først fremsætter forslag til afvikling af gælden i det øjeblik, den bliver klar over, at der er overskydende skat. Se dog nedenfor om kommunens muligheder

2. Den almindelige adgang til modregning (ulovbestemt)

for at indtræde i retten til overskydende skat på grundlag af en særlig indtrædelsesret. SM O-66-88 kan således nu kun anvendes til at illustrere modregningsproblemer, når borgeren har andre krav til gode hos det offentlige end overskydende skat. Det kan fx være tilgodehavende moms. I UfR 1995.396 Ø fandt landsretten, at modregning over for kautionist ikke var berettiget, da debetsaldo på kassekredit ikke var forfaldet. En kommune foretog den 29. november udlæg i lønkonto for bidragsrestancer og restskat. Banken modregnede et krav på skyldneren i henhold til en kaution for dennes aktieselskabs kassekredit. Selskabet var erklæret konkurs 5. november efter forudgående betalingsstandsning. Banken anmeldte 4. januar sit tilgodehavende hos kurator. Det antoges, at kassekrediten ikke uden videre forfaldt ved konkursen, men kunne opsiges uden varsel, hvilket ikke var sket, da udlægget blev foretaget. Banken var derfor ikke berettiget til at modregne efter almindelige regler.

2.3 Udjævnighed eller kravene er af samme art

Der stilles som betingelse for modregning, at fordringerne er udjævnelige, idet modfordringen efter sin art skal kunne benyttes til opfyldelse af hovedfordringen. Betingelsen betyder, at modregning praktisk taget kun kan finde sted, når begge fordringer lyder på penge, hvilket også altid er tilfældet inden for socialretten.

2.4 Modregning udelukket på grund af sociale hensyn

Modregning vil i et vidt omfang være er udelukket, hvis hovedfordringen er undtaget fra udlæg (kreditorforfølgning) efter retsplejelovens §§ 511, 512 og 513:

§ 511. Udlæg kan ikke foretages i endnu ikke udbetalt løn eller andet vederlag for personligt arbejde, medmindre der er forløbet mere end 7 dage efter slutningen af den periode, i hvilken lønnen er indtjent eller efter at vederlaget er fortjent.

.....

§ 512. Udlæg kan ikke foretages i retten til ydelser, der ikke kan kræves betalt til andre end den berettigede personligt.

Stk. 2. Udlæg kan ikke foretages i krav på underholdsbidrag i henhold til lovgivningen om ægteskab og om børns retsstilling.

Stk. 3. Udlæg kan ikke foretages i krav på pension⁴ eller i krav på understøttelse eller anden hjælp fra det offentlige eller fra stiftelser eller andre velgørende institutioner, medmindre der er forløbet 3 måneder fra den dag, beløbet kunne fordres udbetalt.

4. Se SM P-20-98, hvor kommunen ikke have ret til at modregne, idet der efter Ankestyrelsens opfattelse ikke var grundlag for at fastholde et tilbagebetalingskrav. I Afgørelsen bemærkede Ankestyrelsen, at det samlede tilbagebetalingskrav – hvis det havde eksisteret – ikke burde have været modregnet automatisk i pensionen for februar måned (ca. 5.000 kr.). Ankestyrelsen henviste til, at fastsættelse af en tilbagebetalingsordning måtte foretages på grundlag af en konkret vurdering af de økonomiske forhold i det enkelte tilfælde, idet den månedlige pensionsudbetaling er en aktuel forsørgelsesydelse.

Kapitel 6. Modregning

§ 513. Udlæg kan ikke foretages i erstatning for invaliditet eller tab af forsørg⁵er eller i godtgørelse i forbindelse hermed, hvis beløbet tilkommer skadelidte eller den, som har mistet en forsørger.⁶

Medmindre der er en særlig hjemmel til modregning eller der er tale om konnekse fordringer, vil modregning altså være udelukket i ikke udbetalt løn før efter 7 dage, krav på underholdsbidrag, krav på børnebidrag, krav på pension, krav på understøttelse, erstatning for invaliditet eller tab af forsørger, kontanthjælp, sygedagpenge eller andre ydelser, der tjener et forsørgelsesmæssigt formål.

Hvis arbejdsgiveren fejlagtigt havde udbetalt løn under ferie i stedet for feriepenge, kan han i følge UfR 1993.871 V ikke modregne i kravet på feriepenge. En person havde været ansat hos en gårdejer, holdt ferie med løn, idet begge gik ud fra, at den ansatte var omfattet af medhjælperloven. Efter ansættelsesforholdets ophør blev den ansatte klar over, at han ikke havde været omfattet af medhjælperloven, og at han derfor rettelig skulle have haft udbetalt feriepenge af gårdejeren og feriedagpenge af arbejdsløshedskassen, hvilket sidste han nu var afskåret fra. Under de foreliggende omstændigheder fandtes det betænkeligt at tillade gårdejeren, der som arbejdsgiver havde været nærmest til at kende det retlige grundlag for ansættelsen, at modregne de udbetalte beløb i kravet på feriepenge⁷.

Udbetalt løn for ferietid kunne ikke kræves tilbage ved den ansattes dødsfald i ferien, jf. UfR 1954.486 H, hvor den hos A ansatte driftsleder D, der den 20. juli begyndte 14 dages ferie, idet der udbetaltes ham sædvanlig løn for ferietiden 400 kr., døde den 22. juli. Dette beløb fandtes at måtte sidestilles med en feriegodtgørelse i henhold til ferieloven, og A havde herefter ikke været berettiget til at fradrage det i den

5. Se UfR 1965.474, hvor erstatningskravet for skaden på personmotorvognen blev modregnet i enkens krav på B's tabte arbejdsfortjeneste.
6. UfR 1996.12176 Vestre Landsrets kendelse: Erstatningen til kærende er tilkendt i medfør af retsplejelovens § 1018 h, jf. erstatningsansvarslovens § 26, som følge af en retsstridig alvorlig krænkelse af kærendes frihed, der skyldes en åbenbar fejl fra politiets side, og derved adskiller sig fra de former for uberettiget frihedsberøvelse, som begrunder erstatning efter retsplejelovens § 1018 a. På denne baggrund findes den erstatning, der er tillagt kærende, ikke mod dennes ønske at burde anvendes til dækning af det offentlige krav på omkostninger i de to straffesager, idet dette efter karakteren af den krænkelse, som det offentlige har påført kærende, ville være stødende og i strid med erstatningsreglernes formål. Se tillige U 1988.1057 H, Kommenteret Retsplejelov (5. udg. 1994) II s. 148, note 6, Gomard: Tillæg til obligationsretten i en nøddeskal (1987) s. 107, Jens Møller: Erstatningsansvarsloven (4. udg. 1996) s. 291, og A. Grathe: Pengefordringer (1992) s. 104 f.
7. Se tillige UfR 1977.401 Ø, hvor modregning i feriepenge blev anset for uberettiget og dog U.1978.908 hvor feriebeløb udbetalt i fejlagtig tro om medhjælperlovens anvendelse kunne modregnes i krav på feriegodtgørelse. Der forelå efter det oplyste alene en af en retsvildfarelse forårsaget tidsmæssig forskydning af tidspunkterne for udbetaling af ferieydelse. Under disse omstændigheder fandtes det betænkeligt at afskære B fra at tilbagesøge den i henhold til medhjælperloven erlagte ferieløn med den følge, at A ville oppebære i princippet dobbelt ferieydelse for det omhandlede tidsrum.

2. Den almindelige adgang til modregning (ulovbestemt)

D's enke tilkommende efterløn. Se endvidere UfR 1983.291, hvor arbejdsgivers krav mod afdød arbejdstager ansås for et ydet lån og kunne ikke modregnes i enkens krav på efterløn. Under disse omstændigheder fandtes kravene ikke at have en sådan fælles oprindelse, at A's krav på tilbagebetaling af lånet kunne bringes til modregning i kravet på efterløn.

Modregning er i øvrigt altid begrænset til, at skyldneren levnes de nødvendige midler til opretholdelse af livet for ham selv og hans husstand, jf. retsplejelovens § 509, kaldet trangsbeneficiet. I UfR 1940.1029 fandt Højesteret, at en mand, der i månedlig underholdsbidrag betalte sin fraskilte hustru 500 kr., og som havde et tilgodehavende på hende på 700 kr., der var tilkendt ham i sagsomkostninger i en retssag, som hun havde anlagt mod ham angående underholdsbidraget, var berettiget til at modregne dette tilgodehavende ved at fradrage 75 kr. i det af ham betalte månedlige bidrag. Højesteret henviste til modkravets beskaffenhed og til, at der ved den måde, hvorpå manden søgte det gennemført, havde levnet hustruen fuldt tilstrækkelige midler til hendes underhold. Se tillige om den udvidede adgang til modregning og de lovbestemte regler under afsnit 3, som fraviger nogle af de her nævnte begrænsninger til modregning.

2.5 Udvidet adgang til modregning ved konnekse krav

Fordringer, der har fælles oprindelse, kaldes konnekse. Der er således tale om, at kravene udspringer af samme retsforhold. Det kunne være en gensidig aftale eller kontrakt, men selvom hovedfordring og modfordring ikke stammer fra samme kontrakt kan der alligevel være tale om konnekse fordringer, fx. kan et forsikringsselskab, der skal udbetale erstatning til den skadelidte 3. mand (en anden end forsikringstageren) fradrage forfalden skyldig præmie i erstatningen, jf. 1977.663 H. En ansats krav på løn og arbejdsgiverens krav på erstatning for en skade er ligeledes konnekse. Udtrykket konnekse fordringer er udviklet inden for private retsforhold, altså modregning mellem privatretlige krav og ikke mellem offentligretlige krav. Det er i virkeligheden et spørgsmål om den udvidede adgang til modregning ved konnekse fordringer kan overføres til modregning mellem offentligretlige krav og særligt socialretlige krav.

Det særlige ved konnekse fordringer er, at gensidighedsbetingelserne kan fraviges, og der vil kunne ske modregning mellem krav, der af sociale årsager ellers var udelukket fra modregning. Derimod skal modfordringen være reel og modfordringen skal være forfalden til betaling.

To domme illustrerer en fravigelse af betingelserne om gensidighed, og hvor modregning af sociale årsager ellers ville have været udelukket, jf. UfR 1966.908 Ø, hvor efter et forsikringsselskab F, i hvilket der var tegnet ansvars og kaskoforsikring for et lastvognstog, påstod sig frifundet for at erstatte en vogntoget ved et kørselsuheld den 8. eller 9. marts 1964 overgået skade under anbringende af, at kaskoforsikringen den 21. januar 1964 var ophørt på grund af præmierestance. F, der uanset restancen havde

Kapitel 6. Modregning

undladt at anmelde til politiet, at ansvarsforsikringen var ophørt, og som i skrivelse af 11. marts 1964 havde rykket for de forfaldne præmiebeløb, fandtes imidlertid selv at have behandlet forsikringen som værende i kraft på tidspunktet for forsikringsbegivenhedens indtræden og kunne herefter ikke, da selskabet blev bekendt med forsikringsbegivenheden, påberåbe sig forsikringsaftaleloven. F fandtes i erstatningen at kunne modregne de forfaldne præmier for såvel ansvars som kaskoforsikringen. Og UfR 1940.1029 som vedrørte en sag om underholdsbidrag og sagsomkostninger i en retssag om kravet, og at ægtefællen kunne modregne sagsomkostninger i hustrubidraget.

De særlige områder, hvor der er sket en udvidelse af mulighederne for modregning – fordi fordringerne er konnekse – inden for privatretlige krav er særligt en fravigelse af gensidighedsbetingelserne. Overført på socialretten skulle der således være mulighed for i højere grad at foretage modregning i særlige situationer – ved konnekse fordringer – uanset om kravet bestod mellem de samme to parter. Det er lidt vanskeligt at se i hvilke situationer dette ville være aktuelt. De parter der er tale om er kommune eller stat på den ene side og modtageren af ydelsen og måske ægtefællen på den anden side. Det er næppe en udvidelse af personkredsen til andre parter, der ville kunne blive tale om på rund af reglerne om konnekse fordringer. Der er i hvert tilfælde ikke domme, der viser det. Det er desuden meget vanskeligt at se hvilke modregningssituationer ud over de situationer, som efter de almindelige regler om ulovbestemt modregning ville have tilladt modregning, der kan blive tale om. Med andre ord er det et spørgsmål om begrebet konnekse fordringer har en relevant praktisk betydning for at løse modregningsproblemer i socialretten. Modregning ved konnekse fordringer betyder, at der er mulighed for, at der kan ske modregning, hvis gensidighedsbetingelsen ikke er opfyldt (se dog begrænsningen af denne udvidelse ovenfor), derimod skal kravet både være reelt og retskraftigt – også ved modregning ved konnekse fordringer. Kravet skal ligeledes være forfalden til betaling.

Jon Andersen analyserer problemstillingen⁸ ved at afklare eller definere hvilke socialretlige fordringer der kan karakteriseres som konnekse. Det er imidlertid ikke helt soleklart hvad begrebet dækker, og navnlig ikke hvilken retsvirkning man kan udlede af at anvende begrebet, når der sammenlignes med de retsvirkninger man kunne have sluttet sig til efter de almindelige regler. Jon Andersen fremhæver særligt, at konneksiteten afgøres på grundlag af en afvejning af flere faktorer, formålsbetragtninger, hovedmandens subjektive forhold, hjemmelsgrundlag samt en sammenligning mellem de fakta, der lå til grund for kravene, med formålsbetragtninger som de tungest vejende hensyn(forsørgelse, afhjælpning af handicap mm.). Det af Jon Andersen udviklede begreb anvendes i højere grad til at begrænse modregningsadgangen generelt i stedet for at anvende begrebet til at udvide modregningsadgangen.

8. Se UfR 1985B. 23 i artiklen modregningsproblemer i socialretten.

2. Den almindelige adgang til modregning (ulovbestemt)

Men det er trods begrebets tvivlsomme berettigelse i socialretten antaget, at en konneks sammenhæng mellem ydelser foreligger både ved identiske ydelser og ved ydelser, der dækker samme trangstilsfælde. Disse sammenhænge foreligger, hvor et krav på for meget udbetalt pension ønskes modregnet i et pensionstilgodehavende, og hvor der er ydet kontanthjælp i en periode, hvor der søges pension, og der efterfølgende tilkendes pension for samme periode⁹.

Uanset forbud mod kreditorfølgning, som findes i næsten alle sociale love, kan der modregnes i krav på en ydelse, når ydelse og modkrav er konnekse. Modregning med konnekse fordringer i privatretten kan tillige ske, selvom modfordringen er forældet. Dette gælder næppe i fuld udstrækning i socialretten. Sagt med andre ord bør en offentlig myndighed være tilbageholdende med at fremsætte tilbagebetalingskrav, der er forældede, selv om der måske nok efter reglerne ville kunne modregnes.

Ved den udvidede adgang til modregning ved konnekse fordringer gælder også kravet om, at modfordringen skal være reel have retskraft. Det vil sige, at kravet utvivlsomt skal bestå. Modfordringen skal således enten bero på en lovregel, aftale, læren om *condictio indebiti* eller de ulovbestemte regler om efterbetaling. Der gælder således de samme krav til modfordringen, som der gælder for hovedfordringen. I SM O-115-94 har Ankestyrelsen imidlertid ikke stillet særlig strenge krav til modkravets klarhed.

SM O-115-94. En kommune var berettiget til at modregne det beløb, som kommunen kunne have krævet i betaling for midlertidigt plejehjemsophold for perioden 1. oktober til 22. oktober 1990 i den betaling, som kommunen fejlagtigt havde opkrævet for perioden 29. august til 30. september 1990. Begrundelsen var, at der måtte anses for at være en snæver indbyrdes samhørighed mellem de modstående krav, som begge havde oprindelse i de regler, der var gældende for midlertidige ophold på plejehjem forud for den 1. juli 1991 (se også SM O-41-93).

Som kritisk kommentar til denne SM kunne det anføres, at problemet i sagen intet har med modregning at gøre, men alene vedrører spørgsmålet om kommunen har ret til efterbetaling efter reglerne om ulovbestemt efterbetaling¹⁰. Disse betingelser er imidlertid ikke opfyldt sådan som sagen foreligger oplyst.

9. Jf. SM O-89-94. Kommunen var berettiget til at foretage modregning i ansøgerens efterbetalte pension. Det kunne ikke tillægges betydning, at ansøger ikke var anført som ejer eller medejer af boligen, idet hjælpen var ydet til ansøgers del af boligudgiften (terminsudgifterne). Kravet skulle opgøres forholdsmæssigt måned for måned fordelt på underholdshjælp og hjælp til terminsudgifter, som andele af den ydede hjælp.
10. Se overfor om efterbetaling. Se SM O-1-86, hvor der blev opstillet 4 momenter: 1) Hvad er grunden til at der er betalt for lidt. 2) Hvem er nærmest til at bære risikoen for den påståede fejl, medmindre skyldneren vidste eller burde have indset fejlen. 3) Er kravet fremsat uden ubegrundet ophold efter opdagelse af fejlen. 4) Har kreditor givet skyldneren rimelig grund til at tro, at han ikke havde noget til gode.

Hvis modfordringen er bortfaldet ved forældelse, vil der alligevel kunne modregnes, når der er tale om konnekse fordringer¹¹.

a) Pension (udvidet adgang til modregning)

Ved modregning i dobbeltforsørgelsessituationen indenfor pension, skal der ske en periodevis opgørelse af det krav, der ønskes modregnet i pensionen. Denne situation forekommer, når en ansøger i den periode, hvor en førtidspensionssag er blevet behandlet, har modtaget kontanthjælp, og senere får tilkendt pension med tilbagevirkende kraft fra ansøgningstidspunktet. Modregning må kun ske i den del af pensionstilgodehavendet, som er tilkendt for samme tidsrum, som den ydelse, der ønskes modregnet.

Når det gælder den ulovbestemte adgang til modregning for ydet kontanthjælp i perioden, hvor der ansøges om førtidspension, må der ved en konkret bedømmelse i det enkelte tilfælde tages stilling til, hvilket formål kontanthjælpen har tilsigtet at dække. Adgangen må begrænses til sådanne bestanddele af den tilkendte pension, som tilsigter at dække samme behov som den ydede kontanthjælp.

Der kan således ikke ske modregning for kontanthjælp ydet efter aktivloven i den del af en pensionsefterbetaling, der vedrører invaliditetsbeløb, bistandstillæg, plejetillæg og invaliditetsydelse¹².

b) Kontanthjælp (udvidet adgang til modregning)

Den modregningsadgang, der er ved for meget udbetalt pension i den fremtidige pension, gælder ikke tilsvarende ved kontanthjælp indenfor aktivloven. Baggrunden må være begrundet i forskellen i størrelsen af ydelserne. Modregning kan i henhold til SM O-43-93 ikke ske i fremtidig kontanthjælp for tilbagebetalingspligtig hjælp. Det er imidlertid et spørgsmål om denne SM vil blive opretholdt efter Ankestyrelsen har afgjort, at en kontanthjælpsmodtager af sin kontanthjælp i visse situationer anses for at have en tilbagebetalingsevne, jf. SM O-36-96 (sagen stadfæstet i Højesteret, jf. UfR 2000.1700 og UfR 2000.1847). Ligesom der undtagelsesvis vil kunne foretages lønindeholdelse i kontanthjælp¹³.

11. Jf. UfR 1954.977, hvor D i 1943 udstedte et gældsbevis til K for leverede varer, idet D samtidig forbeholdt sig erstatningskrav overfor K i anledning af påståede mangler ved varerne. I 1951 anlagde K sag mod D til betaling af restskylden efter gælds brevet. Antaget, at K's fordring var undergivet den 20årige forældelse, og at D's nævnte erstatningskrav, som D nu gjorde gældende til modregning, var forældet i medfør af § 1, nr. 1 a, i lov nr. 274 af 22. december 1908, men at forældelsen ikke var til hinder for, at D gjorde sit erstatningskrav gældende til modregning.

12. Der henvises til § 33, stk. 1, i aktivloven og punkt 101 i Socialministeriets vejledning nr. 49 af 5. marts 1998 om lov om aktiv socialpolitik.

13. Jf. Kildeskattelovens § 73, stk. 4: Reglerne i stk. 13 finder, for så vidt ikke særlige hensyn efter skattemyndighedens skøn taler derimod, tilsvarende anvendelse med hensyn til ventepenge, pensioner og lignende understøttelser, der udredes af statskassen, kommunale kasser, andre offentlige kasser eller private kasser.

3. De specielle regler om modregning (lovbestemte)

c) Børnetilskud (udvidet adgang til modregning)

Krav på fejlagtigt udbetalte børnetilskud kan modregnes i fremtidige børnetilskud for samme barn. Krav på tilbagebetaling af forskudsvis udbetalte bidrag kan tilsvarende modregnes i fremtidige bidrag for samme barn. Modregning skal gennemføres således, at afdragene fastsættes under hensyn til familiens økonomiske forhold.

Der kan ikke ske modregning i børnetilskud for bidragsforskud, der har været udbetalt fejlagtigt. Tilsvarende kan krav på børnetilskud ikke modregnes i fremtidige bidragsforskud. Da børnetilskud ifølge lovens § 7 tilkommer barnet eller børnene, kan børnetilskud ikke modregnes i forældrenes skat eller gøres til genstand for retsforfølgning af krav mod forældrene. Tilsvarende følger det af § 18 i loven om børns retsstilling, at bidrag tilkommer barnet, og der kan derfor ikke modregnes i bidrag over for den bidragsberettigede.

Afsluttende kan man sige, at den ulovbestemte modregning er meget kompleks. Det er derfor nødvendigt at gennemtænke alle betingelser, før modregning gennemføres.

3. De specielle regler om modregning (lovbestemte)

De almindelige modregningsbetingelser er som sagt udviklet af retspraksis, mens de særlige modregningsregler fremgår af positive lovregler. Fortolkning af de særlige regler om modregning skal altid ske på baggrund af de almindelige modregningsregler.

Ved den lovbestemte adgang til modregning, sker der dels en klarlæggelse af en allerede etableret adgang til modregning efter de ulovbestemte regler, dels en egentlig udvidelse og begrænsning af modregningsadgangen.

a) Aktiv- og serviceloven

Der er ingen bestemmelser om modregning i aktiv- og serviceloven, men derimod findes der regler om myndighedens ret til at indtræde i borgerens ret til overskydende skat både i relation til betaling for serviceydelser og krav om tilbagebetaling, jf. aktivlovens § 95, stk. 3¹⁴.

b) Pensionsloven

§ 32. I pension, der er tilkendt efter § 14, og som efterbetales for en periode, der ligger forud for tilkendelsen, jf. § 33, stk. 2, fratrækkes sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp, der er udbetalt for samme periode.

Stk. 2. For meget udbetalt pension eller boligstøtte kan fratrækkes pensionen.

14. Se nedenfor.

Kapitel 6. Modregning

I bemærkninger til bestemmelsen er følgende anført: »Herudover foreslås, at udbetalte sygedagpenge og arbejdsløshedsdagpenge samt kontanthjælp fratrækkes i de tilfælde, hvor førtidspension tilkendt efter pensionslovens § 14 medfører efterbetaling af pension for samme periode, som de nævnte udbetalinger vedrører. Efter de gældende regler indgår udbetalte syge- og arbejdsløshedsdagpenge i indtægtsgrundlaget for beregning af pension i tilfælde, hvor der er ret til efterbetaling i forbindelse med tilkendelse af førtidspension. Dette medfører dobbeltforsørgelse i et vist omfang. Det foreslås, at udbetalte sygedagpenge og arbejdsløshedsdagpenge fratrækkes i en eventuel efterbetaling i forbindelse med tilkendelse af førtidspension. I sammenhæng hermed foreslås det også i loven tydeliggjort, at kontanthjælp tilsvarende fratrækkes i den sociale pension.«

§ 47. Krav på pension kan ikke gøres til genstand for udlæg eller andre former for retsforfølgning, medmindre der er forløbet tre måneder fra den dag, beløbet kunne kræves udbetalt. Aftaler om sådanne krav er ugyldige. Stk. 2. Der er udpantningsret for tilbagebetalingskrav efter § 42 og § 43, stk. 1.

Det fremgår af § 47, at der ikke kan ske retsforfølgning mod krav på pension, modregning i krav på pension er derfor begrænset, bortset fra bestemmelsen i § 32, stk. 2, hvorefter der er hjemmel til modregning for krav på tilbagebetaling af pension og boligydelse. Desuden skal der henvises til reglerne i kildeskattelovens § 73 og inddrivelsesloven, hvorefter der kan tilbageholdes beløb til dækning af personlige skatter og fx tilbagebetalingspligtig hjælp efter aktivloven. Endelig er der udpantningsret for tilbagebetalingskrav efter pensionsloven.

Hovedkravet er altså alene pension, mens modkravet ikke alene er for meget udbetalt pension, men også for meget udbetalt boligstøtte. Kravet om tilbagebetaling af personligt tillæg efter lovens § 43, stk. 1, nr. 1, er ligeledes omfattet af bestemmelsen om modregning i pensionen efter lovens § 32, stk. 2.

SM P-2-92. En pensionist skulle tilbagebetale for meget udbetalt varmetillæg efter pensionsloven, der kunne modregnes i hans pension. Varmetillægget kunne kræves tilbagebetalt ved modregning i pensionen i de tilfælde, hvor der ikke var et fremtidigt varmetillæg at efterregulere i.

I øvrigt kan der modregnes i pension for for meget udbetalt delpension og sygedagpenge. Hjemmelen hertil findes dog ikke i pensionsloven, men i lovene om delpension og sygedagpenge.

SM P-9-91. En kommune havde til en pensionsansøger udbetalt forskud på højeste førtidspension og bistanstillæg. Ved pensionstilkendelsen blev der tilkendt invaliditetsydelse, senere afløst af mellemste førtidspension også for en periode forud for forskudsudbetalingen. Ved den endelige afgørelse betragtedes det udbetalte forskud som et foreløbigt acontobeløb, og § 35, stk. 2, fandtes at give hjemmel til at modregne uafhængigt af de forskellige formål med ydelses-

3. De specielle regler om modregning (lovbestemte)

bestanddelene og af periodespørgsmål. Der kunne således ske modregning for det udbetalte forskud i hele det beløb, der var til udbetaling ved efterreguleringen.

c) Delpension

§ 14. Krav på delpension kan ikke gøres til genstand for udlæg eller andre former for retsforfølgning, medmindre der er forløbet tre måneder fra den dag, beløbet kunne kræves udbetalt. Aftaler om sådanne krav er ugyldige. Stk. 2. Krav på tilbagebetaling af for meget udbetalt delpension kan modregnes i delpension, sygedagpenge og pension efter lov om social pension.

Modregningsreglen i delpensionsloven findes i § 14, stk. 2, hvorefter krav på tilbagebetaling af for meget udbetalt delpension kan modregnes i delpension, sygedagpenge og pension efter lov om social pension. I delpensionsloven er hovedkravet ikke alene delpension, men også sygedagpenge og pension efter pensionsloven. Derimod kan der ikke modregnes i borgerens krav på boligstøtte. Modkravet er for meget udbetalt delpension.

d) Sygedagpenge

§ 37. Personer, der modtager ydelser efter denne lov, skal underrette arbejdsgiveren om forandringer i deres forhold eller andre omstændigheder, der kan medføre ændring i eller bortfald af dagpengene, herunder arbejdsgiverens mulighed for at kunne modtage refusion.

Stk. 2. En person, der har tilsidesat sin oplysningspligt efter stk. 1 eller efter § 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget har modtaget ydelser efter denne lov, skal tilbagebetale det beløb, der er modtaget med urette.

Stk. 3. Inddrivelsen sker efter reglerne for inddrivelse af personlige skatter.

Stk. 4. Krav på tilbagebetaling af for meget udbetalte ydelser efter denne lov kan modregnes i ydelser efter loven, i delpension og i social pension.

Modregningsreglen i dagpengeloven findes i § 37, stk. 4, hvorefter krav på tilbagebetaling af for meget udbetalte ydelser efter denne lov kan modregnes i ydelser efter loven, i delpension og i social pension. I dagpengeloven er hovedkravet således ikke alene dagpenge, men også delpension og social pension. Modkravet er for meget udbetalte dagpenge.

Bestemmelsen om modregning i dagpengeloven udvider således den ulovbestemte modregningsadgang til at omfatte modregning i andet end sygedagpenge, nemlig til også at omfattet i modregning påkrav efter lov om delpension og social pension. Hvis modregningsbestemmelsen således ikke havde været i loven, ville der ikke have været hjemmel til at modregne i delpension og social pension, fordi der er tale om forsørgelsesydelse.

e) Boligstøtte

Modregningsbestemmelserne i boligstøtteleven findes i § 49 og § 50

§ 49. Krav på tilbagebetaling af boligstøtte kan modregnes i fremtidig boligsikring eller boligydelse. Der kan ligeledes ske modregning i retten til udbetaling af overskydende skat med godtgørelse og renter samt i tilbagebetaling efter kildeskattelovens § 55.

Stk. 2. Krav på tilbagebetaling af boligstøtte kan inddrives efter reglerne for inddrivelse af personlige skatter.

Stk. 3. Krav på boligstøtte kan ikke gøres til genstand for arrest, eksekution eller anden retsforfølgning. Aftaler om sådanne krav er ugyldige.

§ 50. For pensionister gælder, at krav på for meget udbetalt pension kan modregnes i boligstøtten.

Stk. 2. Krav på tilbagebetaling af kontanthjælp efter lov om aktiv socialpolitik kan modregnes i den boligstøtte, som vedrører perioden mellem det tidspunkt, hvor ansøgning indgives, og det tidspunkt, hvor pensionisten tilkendes pension.

Stk. 3. Krav på betaling af ejendomsskatter vedrørende den ejendom, som pensionisten bebor, kan modregnes i boligstøtten.

Kommunalbestyrelsen kan foretage modregning både for krav på tilbagebetaling af for meget udbetalt boligstøtte og for tilbagebetalingskrav vedrørende forfaldne boligydelseslån og beboerindskudslån. Modregning foretages i fremtidig boligsikring og boligydelse. Der kan derimod ikke modregnes i fremtidige beboerindskudslån.

Udover boligstøttelevens bestemmelser om modregning antages på grundlag af retspraksis på det socialretlige område, at der gælder en almindelig ulovbestemt regel om adgang for forvaltningen til at modregne med offentligretlige krav overfor borgernes offentligretlige krav på forvaltningen.

Spørgsmålet om, hvorvidt tilbagebetaling skal ske kontant, afdragsvis eller ved modregning i løbende boligstøtte, bør, uanset hvorledes den sker, gennemføres ved rimelige afdrag i forhold til den pågældendes økonomi. Afgørelser herom kan indbringes for Det sociale ankenævn.

Tilbagebetalingsbeløbets inddrivelse bør stilles i bero, så længe spørgsmålet om kravets eksistens ikke er endeligt afgjort.

I boligstøttelevens § 49 er hovedkravet ikke alene fremtidig boligstøtte, men også overskydende skat og tilbagebetaling efter kildeskattelovens § 55. Men der kan i sagens natur ikke ske modregning i et fremtidigt beboerlån. Modkravet er tilbagebetaling af boligstøtte, herunder boligsikring, boligydelse, beboerindskudslån, lån til forbetaling af leje, indskud, depositum eller lignende.

Ifølge § 50 om modregning overfor pensionister er der endvidere nogle specielle modkrav ved:

for meget udbetalt pension,

- tilbagebetaling af kontanthjælp for perioden mellem det tidspunkt, hvor ansøgning

3. De specielle regler om modregning (lovbestemte)

- om pension er indgivet, og det tidspunkt hvor pensionisten tilkendes pension, og
- krav på betaling af ejendomsskatter vedrørende den ejendom, som pensionisten bebor.

Har boligtageren fået udbetalt for meget i boligsikring, boligydelse, beboerindskudslån, lån til forudbetaling af leje, indskud, depositum eller lignende og giver dette forhold anledning til tilbagebetalingskrav, kan tilbagebetalingskravet ifølge lovens § 49, stk. 1, dækkes ved modregning i løbende boligsikring eller boligydelse. Det samme gælder krav vedrørende forfaldne boligydelselån, beboerindskudslån og lån til flygtninge efter lovens kapitel 11.

Hvis der er udbetalt for meget i boligydelselån, kan kommunen beslutte at lade det for meget udbetalte forblive indestående i ejendommen, til den resterende del af lånet forfalder. Det for meget udbetalte lån forrentes som den resterende del, medmindre kommunen har foretaget retsforfølgning med henblik på lånets inddrivelse.

For pensionister gælder, at krav på for meget udbetalt pension kan modregnes i boligstøtten, jf. lovens § 50, stk. 1. For pensionister, der får tilkendt pension med tilbagevirkende kraft, kan den udbetalte kontanthjælp i ansøgningsperioden kræves tilbagebetalt og modregnet i den boligstøtte, som vedrører perioden mellem det tidspunkt, hvor ansøgning indgives, og det tidspunkt, hvor pensionen tilkendes, jf. § 50, stk. 2. På det tidspunkt, hvor ansøgeren får tilkendt pension med tilbagevirkende kraft, kan han samtidig blive berettiget til en større boligstøtte som pensionist, end som kontanthjælpsmodtager.

Krav på betaling af ejendomsskatter vedrørende den ejendom, som pensionisten bebor, kan efter § 50, stk. 3, ligeledes modregnes i boligsikringen eller boligydelsen. Endvidere kan evt. krav om tilbagebetaling af kontanthjælp modregnes i den boligstøtte, som vedrører perioden mellem det tidspunkt, hvor ansøgning om pension indgives og det tidspunkt, hvor pensionisten tilkendes pension.

f) Børnefamilieydelse

Reglerne om modregning vedrørende børnefamilieydelse findes i lovens § 11, stk. 2:

§ 11. Krav på børnefamilieydelsen kan ikke overdrages eller gøres til genstand for retsforfølgning.

Stk. 2. I op til en tredjedel af ydelsen kan modregnes eventuelle restancer vedrørende betaling for dag og klubtilbud, jf. §§ 15 og 22 i lov om social service samt skolefritidsordning, jf. § 42, stk. 2, i lov om folkeskolen. Ydelsen kan i øvrigt ikke anvendes til modregning af eventuelle offentlige krav.

Denne begrænsede modregningsadgang omfatter ikke andre offentlige krav, som ikke har tilknytning til barnet, f.eks. skattekrav.

I børnefamilieydelsesloven er hovedkravet alene børnefamilieydelse. Modkravet er

Kapitel 6. Modregning

restancer vedrørende betaling for dagpleje, daginstitution og skolefritidsordning. Som den eneste af de sociale love nævnes der i loven, hvor meget der må modregnes for, nemlig i op til en tredjedel af børnefamilieydelsen. Kompetencen til at træffe afgørelse i spørgsmålet om modregning i børnefamilieydelsen ligger hos de sociale myndigheder, selvom der måtte opstå problemer vedrørende betaling af skolefritidsordning, der ikke administreres af de sociale myndigheder, idet spørgsmålet om modregning er et spørgsmål om udbetaling af ydelsen, jf. § 5, stk. 2 om ankemulighederne og folkeskolelovens § 50, stk. 5.

Lovens bestemmelse om modregning både udvider og begrænser den ulovbestemte modregningsadgang. Dels fordi der kan ske modregning for en række restancer. Dels fordi adgangen til at modregne for meget udbetalt børnefamilieydelse er udelukket, idet sidste punktum i lovens § 11, stk. 2, fastslår, at ydelsen i øvrigt ikke kan anvendes til modregning af eventuelle offentlige krav. Modregning forudsætter endvidere afklaring af, hvem ydelsen tilkommer. Er det moderen eller er det barnet? Afklaringen af hvem ydelsen tilkommer har betydning for, om der kan ske modregning i ét barns børnefamilieydelse for andre børns restancer.

Hvis man antager, at ydelsen tilkommer familien (moderen), er det ligegyldigt fra hvilket barn restancen hidrører. Hvorimod hvis det lægges til grund, at ydelsen tilkommer barnet, vil der kun kunne modregnes for restancer for dette barn og ikke eventuelle søskendes restancer, idet gensidighedsbetingelsen ikke er fraveget.

Efter børnetilskudsloven tilkommer tilskuddet barnet, men udbetales til moderen. I børnefamilieydelsesloven kunne man nok tilsvarende antage, at børnefamilieydelsen tilkommer barnet, selvom det ikke udtrykkeligt fremgår af loven, bl.a. fordi der i visse situationer kan ske udbetaling til barnet selv, jf. lovens § 4, stk. 6. Men ifølge SM B-3-99 kunne der ske modregning i den samlede børnefamilieydelse for en restance for daginstitutionsbetaling, da børnefamilieydelsen skulle ses som en skattelettelse for børnefamilier og ikke som en ydelse, der var rettet til barnet. Det var således uden betydning, hvilket barn restancen vedrørte.

Man kan derfor konkludere, at den administrative praksis betyder, at restancer ikke skal stamme fra det samme barn, som har ret til børnefamilieydelsen, for at der kan modregnes.

Der kan som udgangspunkt modregnes en tredjedel af børnefamilieydelsen uden individuel vurdering af familiens økonomiske forhold¹⁵. Er der fx iværksat løn-

15. Jf. SM B-6-94. Restancer for betaling af daginstitution kunne modregnes i en tredjedel af børnefamilieydelsen uden forudgående konkret vurdering af modtagerens økonomi. Der forelå ikke ganske særlige forhold, der i det konkrete tilfælde talte imod en modregning. Ankestyrelsen lagde vægt på, at den pågældende modtog kontanthjælp efter bistandsloven, og at børnefamilieydelsen ifølge børnefamilieydelseslovens § 10 ikke indgår ved beregning af kontanthjælpen. Endvidere blev der lagt vægt på, at kommunen ved vurderingen af betalingsniveauet til brug for modregning af boligstøtte i det konkrete tilfælde havde taget hensyn til den foretagne modregning i børnefamilieydelsen.

3. De specielle regler om modregning (lovbestemte)

indeholdelse, og er betalingsevnen fuldt ud udnyttet herved, må modregning i børnefamilieydelsen dog udelades eller indeholdelsesprocenten nedsættes. Modregning i ydelsen kan anvendes som inddrivelsesmiddel samtidig med inddrivelse ved udlæg og lignende.

En kommune vil ikke kunne modregne restance for betaling af skolefritidsordning i børnefamilieydelsen, hvis restancen er opstået som følge af en fejl i kommunen, og modtageren bestrider kravet, jf. SM B-9-94.

En kommune er ikke berettiget til at foretage modregning af børnefamilieydelsen i udgiften til daginstitution i forbindelse med fastsættelse af ansøgerens betalingsevne med den virkning, at der ved opgørelsen af familiens faste udgifter alene var medtaget den resterende del af udgiften til daginstitution. Kommunen ville i så fald undlade at medtage rimelige faste udgifter i budgettet med henvisning til, at der var foretaget modregning herfor i børnefamilieydelsen, indirekte foretaget modregning for et offentligt krav, jf. SM O-130-97.

g) Børnetilskud

Der er ikke regler om modregning i børnetilskudsloven. Der er dog altid en ulovbestemt ret til modregning.

h) Arbejdsskader

Modregningsreglerne i arbejdsskadeforsikringsloven findes i § 40:

§ 40. Hvis skadelidte eller de efterladte har fået udbetalt ydelser efter lov om social pension eller lov om aktiv socialpolitik for en periode, hvor der senere tilkendes erstatning som løbende ydelse for tab af erhvervsevne, jf. § 32, eller tab af forsørger, jf. §§ 36-38, har kommunen krav på refusion fra forsikringsselskabet eller Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring. Refusionskravet omfatter forskellen mellem det beløb, som efter de nævnte love er udbetalt, og det beløb, som ville være blevet udbetalt, hvis erstatningen var blevet udbetalt samtidig med de sociale ydelser. Kommunens krav kan dog ikke overstige det beløb, der efter denne lov er tilkendt den pågældende for samme tidsrum.

Reglen omfatter kun løbende ydelser. Kommunen kan således ikke modregne sit krav i kapitalerstatninger, der tilkendes efter arbejdsskadeforsikringsloven. Bestemmelsen omtaler både ydelser efter lov om social pension og lov om aktiv socialpolitik. Det forhold, at der kan ske modregning, hvis der er udbetalt ydelser efter lov om aktiv socialpolitik forekommer mindst talt mærkeligt, idet personer, der er tilkendt ydelser efter arbejdsskadeforsikringsloven og modtager kontanthjælp efter aktivloven vil kunne modtage ydelserne ubeskåret, jf. aktivlovens § 14 og § 94, hvorefter der skal ses bort fra erstatning for tab af erhvervsevne der er tilkendt efter arbejdsskadeforsikringsloven, og det kan derfor være svært at se hvad refusionskravet kan støttes på.

Hovedkravet er erstatning for tab af erhvervsevne og for tab af forsørger, hvis de udbetales som løbende ydelser. Engangsbetøb kan der således ikke modregnes i. Mod-

Kapitel 6. Modregning

kravet er udbetalt pension (eller kontanthjælp) for en periode, hvor der senere tilkendes erstatning som en løbende ydelse. Bestemmelsen har således til hensigt at hindre dobbelterstatning/forsørgelse.

SM U-9-89. En mand fik udbetalt erstatning for tab af erhvervsevne som løbende ydelse med tilbagevirkende kraft for en periode, hvor ægtefællen havde fået udbetalt pensionstillæg. Hustruen ville ikke have haft ret til tillægget, hvis manden havde haft indtægt i form af erstatning.

Da arbejdsskadeforsikringslovens § 36 kun vedrører ydelser til skadelidte selv eller hans efterladte, kunne kommunen ikke kræve det for meget udbetalte pensionstillæg udbetalt af forsikringsselskabet.

SM U-21-87. Et refusionskrav fremsat af en kommune vedrørende for meget udbetalt boligydelse fandtes ikke at kunne modregnes i krav på udbetaling af erstatning for tab af erhvervsevne. Ankestyrelsen lagde vægt på, at der ikke i arbejdsskadeforsikringslovens § 36 (nu § 40) fandtes at være hjemmel til at foretage modregning i erstatningsydelser for den for meget udbetalte boligydelse.

Der fandtes heller ikke at være grundlag for at foretage modregning efter de almindelige modregningsregler, idet der ikke fandtes at være et sådant sammenfald i de to ydelsers formål, at der var tale om dobbeltforsørgelse.

Refusionskravets størrelse vil kunne efterprøves af det sociale ankenævn, og forsikringsselskaber giver ankevejledning herom.

4. Sammenfatning af den lovbestemte modregningsadgang

Sammenfattende kan man således sige, at kun i pensionsloven og børnefamilieydelsesloven er hovedkravet alene ydelser efter den pågældende lov.

I arbejdsskadeforsikringsloven er hovedkravet kun en del af ydelserne efter loven, nemlig de løbende ydelser, mens de kapitaliserede ydelser i form af engangsbeløb ikke er omfattet af den lovbestemte modregningsadgang.

I delpensions-, dagpenge- og boligstøtteloven er hovedkravet ikke alene ydelser efter de respektive love, men også krav efter andre love. I disse 3 love er der således tale om, at den lovbestemte modregningsadgang udvider den ulovbestemte adgang til modregning.

Vedrørende modkravene kan det konkluderes, at i delpensions-, dagpenge- og boligstøttelovene er modkravene udelukkende ydelser efter de respektive love. Der er her således bare tale om en cementering af de ulovbestemte modregningsregler. Hvori- mod i pensionsloven er modkravet ikke alene pension, men også boligstøtte. Og i børnefamilieydelses- og arbejdsskadeforsikringsloven er modkravet slet ikke ydelser efter lovene, men helt andre krav. I disse 3 love udvider den lovbestemte adgang til modregning således de almindelige modregningsregler.

Tilsammen er der således i de 6 nævnte love tale om, at enten hoved- eller modkravene udvider de almindelige modregningsbestemmelser. Og kun i aktiv- og service-loven og børnetilskudsloven, hvor der jo netop ingen speciel modregningsadgang er, gælder kun de ulovbestemte regler og de særlige regler om indtrædelsesret.

5. Aftalt modregning

I indledningen til kapitlet er det anført, at udvikling af modregningsbetingelserne i socialretten ikke er sket med den samme gensidige forståelse mellem parterne, som indenfor privatretten, og at man derfor skal være varsom med at overføre privatrettens modregningsregler til socialretten. Dette gælder i særlig høj grad med hensyn til specielle modregningsaftaler, fordi borgere, der modtager sociale ydelser, ikke altid har den samme handlefrihed, som personer i privatretten¹⁶.

I SM B-3-95 har Ankestyrelsen fundet, at en kommune ikke havde været berettiget til at foretage modregning for skyldige børnebidrag i momstilgodehavende på grundlag af en aftale. Styrelsen lagde til grund, at reglen i børnetilskudslovens § 18, stk. 3, tager sigte på overskydende skat og ikke giver ret til at indtræde i retten til betaling af for meget indbetalt moms¹⁷. Ankestyrelsen lagde ved afgørelsen vægt på, at der var indgået en afdragsordning, som den bidragsskyldige overholdt, og at der ikke forelå en konkret aftale om, at kommunen kunne foretage modregning af bidragsgælden i overskydende moms som ekstraordinært afdrag. Ankestyrelsen fandt ikke, at den generelle oplysning fra afkrævningsblanketten om modregning i tilgodehavender fra staten var tilstrækkeligt grundlag for, at der kunne foretages modregning. Kommunen henviste til, at afkrævningsblanketterne var påført følgende bemærkning: »Som led i enhver betalingsaftale vedrørende forskudsvis udbetalte børnebidrag indgår, at overskydende skat eller andre tilgodehavender ved staten modregnes i det omfang, der foreligger bidragsrestance«. Men dette var altså ikke tilstrækkeligt for at modregning kunne finde sted.

16. Jf. Jon Andersen udtaler i UfR 1985. B 25: Betænelighederne har dog forskellig styrke beroende på de omstændigheder, aftalen er indgået under samt aftalens indhold. Mest betænelige er aftaler, hvorved forvaltningen tidsubegrænset sikrer sig adgang til modregning med et hvilket som helst krav på hovedmanden overfor de hovedkrav, der måtte opstå. Mere overksuelige for hovedmanden er aftaler, der præciserer, hvilke krav, modregningen skal omfatte. Nærmest ubetænkelig er aftalen, hvis den kun angår modregning overfor et aktuelt hovedkrav med et modkrav, der forfalder i nær fremtid. Det må herefter konkluderes, at modregningsadgangen kan udvides på frivilligt grundlag, men i ret beskedent omfang. Forudsætningen må være, at hovedmanden har modtaget forståelig og korrekt vejledning om sin retsstilling.
17. Jf. Der henvises til B-meddelelse nr. 1/1991, hvorefter børnetilskudslovens § 18, stk. 3 tager sigte på overskydende skat og ikke giver kommunen hjemmel til at indtræde i retten til udbetaling af tilgodehavende moms.

Ankestyrelsen har desuden i SM B-12-76 og SM B-3-77 afvist at anerkende en generel aftale om modregning i krav på børnetilskud til dækning af restancer.

6. Indtrædelsesret

I aktivloven og lov om børnetilskud har kommunen en særlig indtrædelsesret. Dvs. en ret for kommunalbestyrelsen til at indtræde i retten til overskydende skat og bidrag. Der er således tale om en mere vidtgående ret end modregningsretten, og de sædvanlige betingelser for modregning skal derfor ikke være opfyldt. Det betyder endvidere, at kommunalbestyrelsen indtræder i retten til udbetaling af overskydende skat, selv om der foreligger en aftale om afdrag eller henstand.

a) Aktivloven og serviceloven

Overskydende skat og arbejdsmarkedsbidrag mm.

Aktivloven og serviceloven har bestemmelser, hvorefter kommunalbestyrelsen kan indtræde i retten til skyldnerens overskydende skat, arbejdsmarkedsbidrag med godtgørelse og renter samt tilbagebetaling efter kildeskattelovens § 55.

Aktivlovens § 95, stk. 3:

§ 95, stk. 3. Når der er ydet hjælp med tilbagebetalingspligt, indtræder kommunen for et beløb, der svarer til den tilbagebetalingspligtige hjælp, i retten til udbetaling af overskydende skat og arbejdsmarkedsbidrag med godtgørelse og renter samt tilbagebetaling efter kildeskattelovens § 55. Dette gælder, selv om der er fastsat en tilbagebetalingsordning efter stk. 1.

Bestemmelsen viderefører bistandslovens § 27, stk. 3. Adgangen til at indtræde i borgeren krav omfatter nu også overskydende arbejdsmarkedsbidrag med renter og godtgørelse efter lov om arbejdsmarkedsfonde. Det er samtidig blevet præciseret, at kommunen kan bruge indtrædelsesretten, uanset om der er fastsat en tilbagebetalingsordning efter stk. 1, og uanset om skyldneren overholder en sådan ordning. Når der er ydet hjælp med tilbagebetalingspligt indtræder kommunen i retten til overskydende skat mv., og det betyder, at kommunens indtrædelsesret i disse tilfælde går forud for reglen i § 14 om at se bort fra formuebeløb op til 10.000 kr. Se Socialministeriets vejledning nr. 39 af 5. Marts 1998 om vejledning til lov om aktiv socialpolitik.

SM O-129-97. Der skulle ske tilbagebetaling af den faktisk bevilgede hjælp i tilfælde, hvor der blev ydet hjælp med tilbagebetalingspligt. I tilfælde, hvor der var bevilget hjælp med et skattepligtigt beløb, var det således bruttobeløbet, der skulle tilbagebetales, uafhængigt af, hvorledes den ydede hjælp i øvrigt var behandlet skattemæssigt, da der ikke i lovens bestemmelser var hjemmel til at foretage en skattemæssig omberegning af den ydede hjælp sideløbende med, at tilbagebetalingen fandt sted. Den del af ægtefællernes samlede hjælp, der måtte anses for at være ydet til hustruen som følge af, at manden havde opgivet sit arbejde, kunne derimod ikke

kræves tilbagebetalt, da hustruen ikke kunne anses for ubegrundet at have opgivet sit arbejde. Kommunen kunne derfor ikke indtræde i den overskydende sat, der var udbetalt til hustruen, til dækning af tilbagebetalingspligtig kontanthjælp vedrørende manden.

§ 118 i serviceloven om betaling for ydelser efter loven:

§ 118, stk. 3. Er der ikke betalt rettidigt, indtræder kommunen henholdsvis amtskommunen for et beløb, der svarer til den skyldige betaling, i retten til udbetaling af overskydende skat og arbejdsmarkedsbidrag med godtgørelse og renter samt tilbagebetaling efter kildeskattelovens § 55.

Bestemmelsen svarer til den tilsvarende bestemmelse i aktivloven.

SM O-136-94. Ankestyrelsen henviste i sin afgørelse til den daværende bistandslovs § 27, stk. 3, og til bemærkningerne til bestemmelsen, hvoraf det fremgår, at indtrædelsesretten også kunne finde anvendelse i de tilfælde, hvor der ikke foreligger en misligholdt afdragsordning. Efter ændringen af den daværende bistandslovs § 27, stk. 3, har kommunalbestyrelsen således en direkte adgang til at indtræde i retten til overskydende skat, når der er ydet kontanthjælp mod tilbagebetalingspligt.

b) Aktivloven. Indtrædelsesret i bidrag efter § 97, stk. 2

§ 97. Er der efter lovgivningen om retsforholdet mellem ægtefæller eller om børns retsstilling pålagt en person at betale underholdsbidrag mv. til en anden person, der modtager hjælp til forsørgelse, indtræder det offentlige for et beløb, der svarer til hjælpen, i kravet mod den bidragskyldige, uanset om forsørgelsesansvaret efter reglerne i § 2 er ophørt. Stk. 2. Det offentlige indtræder endvidere i retten til at kræve bidrag fastsat eller kræve et bidrag forhøjet. Ved fastsættelsen eller forhøjelsen af bidrag kan vedkommende myndighed tilsidesætte en aftale om bidrag, der må anses indgået med det formål at hindre det offentlige i at indtræde i retten.

Ved skilsmisse og separation kan det fastsættes, at den ene part svarer underholdsbidrag til den anden. Ligeledes kan der fastsættes bidrag fra en af de biologiske forældre til et barn. I aktivlovens § 97 findes reglerne om kommuners adgang til at indtræde i retten til et bidrag. Reglerne finder anvendelse, når der efter aktivloven ydes hjælp til forsørgelse af en voksen eller et barn, som er berettiget til underholdsbidrag efter den privatretlige lovgivning¹⁸. De problemer der opstår i denne sammenhæng er en blanding af modregning, tilbagebetaling og tvangsinddrivelse. Hvis den person, der er pålagt at betale underholdsbidrag, betaler bidraget, indtræder det offentlige ikke i retten til at få fastsat bidrag.

18. Jf. UfR 1981 side 901. Efter at H og M var blevet skilt, og bidragsresolution udfærdiget, oppebar H hos kommunen K visse forsørgelsesmæssige ydelser. Under en udlægsforretning, som K lod foretage hos M til inddrivelse af børne- og hustrubidrag, gjorde M gældende, at han i en periode efter skilsmissen havde opfyldt sine bidragsforpligtelser ved at afholde boligudgifter for H. Det krav, som M i den anledning havde mod H, antoges imidlertid ikke at kunne modregnes i de pålagte børnebidrag, hvorfor det stadfæstedes, at der var foretaget udlæg for disse bidrag. Hvad hustrubidraget angik, anså K afskåret fra at indkræve bidragsbeløb vedrørende den omtvistede periode, allerede fordi K ikke i det pågældende tidsrum havde ydet hjælp til H's underhold, jf. i øvrigt UfR 1977.880 og 1979.447.

Kapitel 6. Modregning

Retten til indtræden efter § 97 forudsætter, at der består en aftale om, at der skal svares bidrag, eller at der er fastsat en bidragspligt, jf. UfR 1984.97 H, hvorefter den dagældende bistsandslovs § 8, stk. 2, fandtes efter ordlyden og sammenhængen med andre bestemmelser, at måtte forstås således, at den alene omfattede afkald på bidrag B eller på forhøjelse af bidrag B i henhold til en bestående bidragspligt. Hvis der ikke er bidragspligt kan kommunen ikke indtræde i retten til at få fastsat en bidragspligt, men modsat hvis der er en pligt til at svare bidrag, kan kommunen få fastsat størrelsen af bidraget og kræve det betalt til sig.

I relation til modregning betyder kommunens indtræden i retten til at kræve bidrag, at den bidragspligtige ikke længere har mulighed for at modregne overfor bidragsmodtageren, fordi gensidighedsbetingelsen ikke længere er opfyldt på grund af kreditor-skiftet, jf. UfR 1981.901 Ø, UfR 1992.498 V, dog UfR 1986.212 V.

Indtrædelsesretten er uafhængig af skyldneres tilbagebetalingsevne. Der skal imidlertid ved inddrivelsen overlades den bidragspligtige det nødvendige til eget og familiens underhold, og den bidragspligtiges samlever skal medregnes til hans familie, selv om han ikke har forsørgelsespligt over for hende, jf. UfR 1991.449 V og UfR 1994.370 V¹⁹.

c) Børnetilskudsloven. Overskydende skat²⁰

§ 18, stk. 3. Når bidrag er udbetalt forskudsvis, indtræder kommunalbestyrelsen for et beløb, der svarer til det skyldige bidrag, i den bidragsforpligtedes ret til udbetaling af overskydende skat med godtgørelse og renter samt tilbagebetaling efter kildeskattelovens § 55.

Kommunalbestyrelsen kan således indtræde i retten til udbetaling af overskydende skat, selv om en betalingsaftale er overholdt. Reglen blev indført i 1986. I SM B-1-91 blev det fastslået, at en kommune ikke efter § 18, stk. 3, kunne indtræde i retten til udbetaling af tilgodehavende moms²¹.

19. Jf. UfR 1994 side 370. Det beløb, der skulle tilbageholdes ved hver udbetaling til skyldneren S, der var dagpengemodtager, var fastsat på grundlag af et budget udarbejdet af S og hans samlever, og der var ikke grundlag for at antage, at der ikke blev overladt S det nødvendige beløb til hans og samleverens underhold, jf. 6 i lov om inddrivelse af underholdsbidrag. Jf. i øvrigt UfR 1991 side 449, hvor det udtaltes, at den bidragspligtiges samleverske ved fastsættelsen af dette beløb skal medregnes til hans familie, selv om han ikke har forsørgelsespligt overfor hende.
20. Se tillige SM B-3-95, hvorefter en aftale om modregning i momstilgodehavende blev tilside-sat. Afgørelsen er gennemgået ovenfor.
21. Se SM B-3-95, hvorefter en kommune heller ikke på baggrund af en generel aftale kunne indtræde i overskydende moms.

d) Børnetilskudsloven. Bidrag

§ 18. Når et bidrag udbetales forskudsvis, indtræder det offentlige i retten til at indkræve bidraget. Retten hertil er i forhold til det offentlige undergivet den almindelige 20-årige forældelse.

Stk. 2. Inddrivelse sker efter reglerne i lov om inddrivelse af underhaltsbidrag med disse ændringer:

- 1) Bidrag, der har været forfaldet i mere end 5 år, kan inddrives ved tilbageholdelse i løn mv., dog ikke ud over 20 år fra forfaldsdagen og kun, når inddrivelse er iværksat og fremmet uden ophold.
- 2) Retten til at anvende tilbageholdelse i løn mv. eller afsoning bortfalder, hvis forskudsvis udbetaling ikke er sket inden 1 år efter bidragets forfaldsdag.
- 3) Der kan ikke træffes bestemmelse om afsoning af bidrag, der vedrører en periode, som ligger mere end 1 år forud for det tidspunkt, hvor den forskudsvis udbetaling er sket.

Ifølge SM B-1-92 var en mand pligtig til at betale kommunens forskudsvis udlagte børnebidrag for en 3-årig periode, selvom beløbet ikke havde været udbetalt til kvinden i denne periode. Det afgørende var, at kvinden i hele perioden havde opfyldt betingelserne for at få forskudsvis udlægning af børnebidrag på grundlag af den oprindelige ansøgning²².

7. Domsoversigt

U.1998.1625/2H

Livsforsikringsselskabs modkrav mod distriktsleder efter forlig om erstatning for uberettiget bortvisning.

U.1998.1620Ø

Modregning over for løn- og feriepengekrav.

U.1998.1270H

Modregning i konkurs – Bevarelse af modregningsadgang ved fordringsoverdragelse.

U.1998.1157H

Betingelser i betinget skøde vedrørende byggerettigheder m.v. anset for opfyldt.

U.1997.1638H

Direktør og eneanpartshaver ikke frigjort for kautionsforpligtelse vedrørende anpartsselskabs moms- og skattetilsvær.

U.1997.1470Ø

Åbning af remburs indebar afkald på modregningsadgang.

U.1997.1467Ø

Skatteskyldner havde ikke anmodet om modregning med overskydende skat.

U.1997.954V

Modregning over for erhverver af pantebrev.

U.1997.910/1H

Modregninger foretaget af forpagter af hotel i forpagtningsafgift transporteret til bank. Dennes indsigelser mod modregningerne anset for frafaldet.

U.1997.493/2Ø

Modregning af negativ saldo på ejendoms § 18-konto i indbetalinger i henhold til boligreguleringslovens § 18 b.

U.1997.28V

Bank kunne ikke ophæve boligsparekontrakt og modregne i indeståendet på kontoen.

U.1996.1219V

Om banks sikring af modregningsadgang i krav

22. Se UfR 1989 side 53, hvorefter en bidragsresolution blev opretholdt trods en genoptagelse af samlivet.

Kapitel 6. Modregning

på indestående på investeringsfondskonto i forbindelse med kontohaverens konkurs.

U.1996.1217V

Politiet kunne ikke modregne et krav på sagsomkostninger i domfældtes krav på erstatning efter rpl. §1018h, jf. EAL § 26.

U.1996.845Ø

Skattevæsenet kunne modregne en entreprenørs negative momstilsvær opstået som følge af indtægt ved egen virksomhed efter konkursens indtræden i sin fordring mod den pågældendes konkursbo.

U.1995.608V

Modregningsreglerne i gældsbrevslovens § 28 ikke fraveget ved kildeskattelovens § 62, stk. 3. Forarbejders betydning.

U.1995.396Ø

Modregning ikke berettiget over for kautionist, da debetsaldo på kassekredit ikke var forfaldet.

U.1995.223Ø

Pengeinstituts modregningsret over for udlægshaver efter gældsbrevslovens § 28.

U.1994.307V

Modkrav på erstatning ved anteciperet misligholdelse af aftale om successiv levering ikke konnekst.

U.1994.100V

Bortvisning på grund af udeblivelse fra overarbejde berettiget. Modregning i feriepenge.

U.1993.871V

Løn under ferie, fejlagtigt udbetalt i stedet for feriepenge, kunne ikke modregnes i kravet på feriepenge.

U.1993.804

Tilbagebetalingskrav om arbejdsmarkedsbidrag ikke modregnet under udlægsforretning om moms.

U.1993.794V

Pengeinstituts modregningsret over for udlægshaver efter gældsbrevslovens § 28 eller bestemmelsens analogi ikke fortabt.

U.1993.404V

Under udlægsforretning for skyldig moms kunne skyldneren S ikke modregne med krav på tilbagebetaling af AMBI.

U.1992.498V

Modregning med ukonnekst krav kunne ikke ske over for krav på hustrubidrag.

U.1992.174V

Fortolkning af bankgaranti. Modregning med konnekst krav.

U.1991.160H

Sparekasses modregning ikke tilsidesat eller omstødt.

U.1990.446H

Skattevæsenet kunne ikke efter akkordants overførelse af underskud modregne med udækket akkordfordring.

U.1989.1103H

Modregning overfor moms krav fra fællesregistrerede virksomheder.

U.1989.335S

En påkrævet omlæsning af gods kunne kræves dækket som skade efter CMR-loven – Modregning.

U.1988.1057H

Krav på sagsomkostninger modregnet i erstatning for varetægtsfængsling.

U.1988.987/2H

Modregning mod krav på investeringsfondskonti.

U.1988.821Ø

Modregningsret for bank under udlæg i bankindestående.

U.1988.589V

Sparekasses modregningsadgang

U.1986.761H

Køber kunne u.h.t. udtrykkeligt forbehold modregne i kontantudbetaling for mangler ved fast ejendom. Forbeholdet gyldigt overfor sælgers konkursbo.

U.1986.725Ø

Skattevæsenet kunne ikke modregne personskattekrav i selskabstifters andel i selskabets negative momstilsvær. Rentespørgsmål.

U.1986.718Ø

Toldvæsenet ikke berettiget til at modregne momsbeløb godskrevet for uerholdelige fordringer, i sit simple krav mod boet.

U.1986.714Ø

Feriekrav fra før virksomhedsoverdragelse, som erhververen havde måttet udrede, kunne modregnes i refusionsopgørelsen.

U.1986.496H

Aftalt modregningsudelukkelse afskar ikke lessee fra at modregne depositum overfor transporthaver i h.t. lessors rettigheder.

U.1986.212V

Erstatningskrav mod ægtefælle kunne modregnes overfor det offentlige, der var indtrådt i ægtefællens bidragsret.

U.1985.1081S

Speditør, der havde overtaget en transportopgave, kunne ikke modregne overfor overdragens kunde.

U.1985.893H

Spørgsmål, om gældsforhold mellem særskilt overdragne divisioner af selskab var ophørt.

U.1985.849S

Spørgsmål om separatistretten til lejebeløb indbetalt til konkursramt administrationsselskab.

U.1985.789V

Kurator kunne ikke modregne påstået erstatningskrav i direktørs anerkendte lønkrav.

U.1985.705Ø

Advokat beskikket som tilsyn kunne ikke modregne sit salærkrav i indbetalinger til tilsynet.

U.1985.651V

Modregning med krav for sagsomkostninger, som debitor havde krav på sammen med meddebitor, alene anerkendt for halvdelen.

U.1985.230V

Bank kunne ikke modregne i pristalsreguleret alderdomsopsparing.

U.1985.48/2H

Modregning i konkurs ikke fundet omstødelig.

U.1984.860Ø

Omstødelse af banks modregning i henhold til konkurslovens § 69, sammenholdt med § 74 og § 42.

U.1984.753H

Mens anpartsselskab var under stiftelse, kunne toldvæsenet modregne selskabets momstilgodehavende i krav mod stifteren.

U.1984.725H

Toldvæsenets tilbagekaldelse pga. betalingsstandsning af check vedr. negativt momstilsvaret med henblik på modregning berettiget.

U.1984.660/2Ø

Hovedentreprenørs modregning over for konkursramt selskab, som inden konkursen havde overtaget underleverandørs aktiviteter.

U.1984.635/2V

Inddrivelse af kollegiehusleje i tilfælde af delvis huslejeboykot ved modregning i stipendiebeløb mv.

U.1984.624V

GBL §§ 15 og 18 anvendt i tilfælde, hvor pantebrev for at spare stempelafgift var udstedt direkte til erhverver. Ond tro.

U.1984.615V

Vedr. toldvæsenets adgang til at modregne moms krav i negativt afgiftstilsvaret ved tvangsakkord uden for konkurs.

U.1984.109H

Fordringer på en kreditor var opstået under sådanne forhold, at en senere modregning blev sidestillet med en omstødelig betaling.

U.1984.68H

Garantiforsikring anset for tegnet til fordel for tredjemand. Forsikrer kunne ikke modregne med krav på forsikringstager

U.1983.1071S

Modregning i hyre af arbejdsretlig bod pålagt matros.

U.1983.1058H

Krav på modpart med fri proces kunne ikke modregnes i pålagte sagsomkostninger til statskassen.

U.1983.388H

Lønmodtagernes Garantifond afskåret fra modregning over for skyldner, som havde anmeldt krav på løn mv. hos fonden.

U.1983.291S

Arbejdsgivers krav mod afdød arbejdstager ansås for et ydet lån og kunne ikke modregnes i krav på efterløn.

U.1983.267S

Krav mod koncern kunne bringes i modregning over for et datterselskabs krav, som reelt tilkom koncernen.

U.1983.48/2H

Krav mod overdrager kunne modregnes af køber af restauranter over for købesummens transporttaver.

U.1982.689V

Modregning overfor konkursbo med fordring, som tilkom kreditors datterselskab, nægtet pga. manglende identitet.

U.1982.683V

Kautionistens regreskrav ikke nedsat med muligt dividendekrav i boet efter debitor i henhold til tiltransporteret fordring.

U.1982.675

Høstpantekreditor berettiget til at modregne med anden fordring efter levering af korn fra debitor.

U.1982.538H

Skattevæsenet berettiget til at modregne momstilgodehavende i negativt afgiftstilsvaret opstået under betalingsstandsning.

U.1982.315H

Eksportkreditrådet kunne modregne overfor konkursbo i fallentens krav på overskydende skat.

U.1982.80/2H

Civil sag udsat på afgørelse af modkrav, hvorom parterne havde vedtaget voldgift, uanset aftalen om hovedkravet afskar modregning.

U.1982.24H

DSB havde ved sin optræden afskåret sig fra at modregne skattekrav i entreprenørs tilgodehavende. Statens identitet ved modregning.

U.1981.958H

Fragnetbrevs klausul om afkald på modregning var ikke i strid med CMR-loven og blev fastholdt overfor vognmands konkursbo. Forældelse ef-

Kapitel 6. Modregning

ter CMR-loven afbrudt ved anerkendelse. Her-
efter løb sædvanlig 5-års frist efter 1908-loven.

U.1981.901Ø

Vedr. kommunes adgang til at inddrive børne-
og hustrubidrag.

U.1981.371Ø

At en aktiekapitaludvidelse blev anset for fiktiv,
medførte ikke, at erlagt stempelafgift kunne kræ-
ves tilbagebetalt.

U.1981.94H

Mellemværende mellem bank og medstifter af
anpartsselskab efter opgivelse af selskabsstiftel-
sen.

U.1980.1048S

Bank afskåret fra efter kundens konkurs at mod-
regne i beløb, oprettet i forbindelse med betal-
ingsstandsning.

U.1980.949Ø

Skattevæsenet kunne modregne overskydende
skat i ældre momsgæld. Forældelsesvirkning
bortfaldet ved delbetaling.

U.1980.914V

Stillingsfuldmægtigs indbetaling af kontant-
beholdning til afdødes bankkonto kunne anven-
des til modregning. Aftl. § 21.

U.1980.872S

Mellemafregelse vedrørende modregnings-
spørgsmål ikke til hinder for ny prøvelse heraf
efter kreditors konkurs.

U.1980.827Ø

Arrestbegæring taget til følge for hovedkrav, da
debitor ikke kunne fremtvinge modregning med
krav, der muligvis ikke var forfaldet.

U.1980.335S

Bank berettiget til at modregne i investerings-
fondskonto efter at skattevæsenet var fyldestgjort
for efterbeskatning.

U.1979.837S

Twist om forældelse af vognmands krav efter hhv.
CMR-loven og 1908-loven. Modregning udeluk-
ket p.g.a. anvendte fragtbrevsformular.

U.1979.447Ø

Ved forskudsvis betaling af hustrubidrag var
kommune umiddelbart indtrådt i kravet mod M,
uanset M's modregning i god tro over for H.

U.1979.446Ø

Fristen i aktieselskabslovens § 129 for anlæg-
gelse af afkræftelsessag anset for fraveget. Be-
taling afkræftelig. Simpelt krav kunne ej mod-
regnes i bos afkræftelseskrav, som kunne mod-
regnes i dividendekrav uanset en opnået tvangs-
akkord.

U.1979.6/2H

Sædvane for, at bygherre kunne gøre brug af

konkursramt entreprenørs materiel. Bygherrens
erstatningskrav kunne modregnes over for bo-
ets lejekrav.

U.1978.908/2H

Feriebeløb udbetalt i fejlagtig tro om medhjæl-
perlovens anvendelse kunne modregnes i krav
på feriegodtgørelse.

U.1978.863Ø

Omtvistet modkrav mod udenlandsk sagsøger
skabte ikke godsværneting i Danmark, uanset
søgsmål her om hovedkrav.

U.1978.781S

Ejendomsnøgler salær kunne ikke gøres gælden-
de i kontantudbetaling, der først var erlagt efter
sælgers likvidation.

U.1978.718/2V

Fogedsag på grundlag af udeblivelsesdom udsat
på udfald af søgsmål vedrørende modkrav.

U.1978.718/1V

Sag om kommunes modregning i momsbeløb
henhørte ikke under fogedrettens kompetence.

U.1978.292S

Kreditorordning etableret af advokat savnede en
sådan fasthed, at indgåede midler kunne holdes
udenfor senere konkursbo.

U.1977.1004S

Twist mellem vognmand og speditør om modreg-
ningsadgang og om forældelse af fragtkrav og
erstatningskrav.

U.1977.816S

Sælgers standsningsret gik forud for speditørs krav
på betaling for tidl. transporter. Ej modregnings-
adgang ved afregning over for sælgers konkursbo.

U.1977.663H

Ansvarsforsikringsselskab afskåret fra over for
skadelidte at modregne forsikringstagers ukon-
nekse præmierestancer.

U.1977.401Ø

Modregning i feriepenge anset for uberettiget.

U.1976.975/2V

Udlægsforretning for krav ifølge sælgerpante-
brev fremmet trods påstand om modregning for
mangelskrav, da sidstnævnte var bestridt og ej
kunne pådømmes under fogedforretningen.

U.1976.889Ø

Banks krav på afdøde kunne over for boet mod-
regnes i en pristalsreguleret alderdomsopsparring
i banken.

U.1976.598V

Forpagters prækluderede erstatningskrav mod
ejers dødsbo kunne modregnes i boets konnekse
krav mod forpagteren opstået før proklamaets
udløb.

U.1976.421V

Tvangsakkordlovens § 22 ej anvendelig på allerede iværksat modregning, som heller ej fandtes at kunne tilsidesættes på andet grundlag.

U.1975.990Ø

Banks overførelse af døgnboksindbetaling til dækning af gæld umiddelbart før konkurs, ikke afkræftelig.

U.1975.930S

Lessee, der havde købt det leasede af sikkerhedshavende bank, kunne ikke modregne deposita i leasingydelse til lessors likvidationsbo. Pådømt af skifteret.

U.1975.613S

Deponeret købesum måtte frigives til sælgers konkursbo uden modregning for hverken bank eller køber (refusionssaldo).

U.1975.441V

Funktionær bortvist for at have stjålet en af ham selv underskrevet konkurrenceklausul. Bod iht. klausulen modregnet i feriepengekrav.

U.1974.486H

Efter ejendomskøbers konkurs blev deponeret beløb sidestillet med erlagt betaling, hvori sælger kunne modregne sit erstatningskrav.

U.1974.421Ø

Afslag på begæring om eksegibel dom for hovedkrav, hvor fremsatte modkrav angik samme retsforhold.

U.1974.235/2Ø

Billeverandørs fyldestgørelse for ældre gæld gennem løbende modregning med diverse beløb først afkræftelig, da klart, at sammenbrud var nært forestående.

U.1974.6H

Pantegælden ej forfalden ved restance med 1. terminsydelse på sælgerpantebrev, hvor refusionssaldo var i købers favør.

U.1973.939H

M's gældsbevis til H lagt til grund under skifte af fælleseje. Modkrav ikke dokumenteret.

U.1973.838V

Sagsøgeren, der havde tilladt selvstændig dom til modregning, kunne modsætte sig påstandsudvidelse, men ikke tilbagekalde tilsagnet.

U.1973.519H

Funktionær måtte tåle modregning i feriepenge for erstatningskrav for spekulationstab påført arbejdsgiver af ægtefælle.

U.1973.517H

Funktionær måtte tåle modregning i feriepenge for erstatningskrav for spekulationstab påført arbejdsgiver.

U.1972.1056Ø

Fallents krav på tilbagebetaling af overskydende skat, inkl. kommune- og kirkeskat, kunne af toldvæsenet modregnes i fallentens gæld til toldvæsenet.

U.1972.343H

Udlægsforretning vedr. skattebøde fremmet uanset et påstået modkrav for meget erlagt efterbetaling af skat.

U.1972.283S

Banks ret til samlet afregning over for konkursbo af mellemværende ført på to konti uanset den ene kontos indestående var indbetalt til skifteretten.

U.1971.879Ø

Bod for ulovlig arbejdsnedlæggelse modregnet i ansats løn.

U.1971.616H

Pantsætning ej afkræftelig. Ej mulighed for at underpantsette uspecificeret reservedelslager. At lejer ved køb kunne få godskrevet lejeandel, medførte ej reduktion i krav på skyldig leje. Modregning. Fordringers prøvelse.

U.1970.599H

Fogedretskendelse om udsættelse trods modregningsindsigelse ikke ophævet, selv om modkravet senere blev fastslået ved dom.

U.1969.738S

Erstatningskrav for manglende værdipapirer i vekselerers bo modregnet i kreditors skyld til boet.

U.1969.478Ø

Modregning afskåret efter grundsætningen i konkurslovens § 24, da et køb alene ansås indgået for at skaffe dækning for et tilgodehavende.

U.1968.334/2V

Modregningsindsigelse kunne ikke kræves påkendt for fogedret.

U.1967.114/2H

For meget udbetalt à conto provision i de forudgående år kunne modregnes i repræsentants provisionskrav ved fratræden.

U.1967.48H

Interessent kunne ej over for konkursbos krav mod ham modregne med interessentskabets krav mod konkursboet.

U.1966.908Ø

Ansvars- og kaskoforsikring, som uanset præmierestance havde behandlet forsikring som værende i kraft, kunne ej påberåbe sig FAL § 15. Modregning af forfaldne præmier.

U.1966.169V

Transporthaver af delfordring for kornleverancer

Kapitel 6. Modregning

pligtig at respektere høstpanthavers modregning for udlæg til høstudgifter.

U.1965.474H

Ansvarsfordeling ved sammenstød mellem bil og knallert. Erstatningskrav modregnet i enkes krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste. Salær til beskikket advokat.

U.1965.408H

Efter at indehaveren af en båndlagt aktiepost havde ført sag mod selskabet, kunne dette ikke modregne tilkendte sagsomkostninger i udbyttet af de båndlagte aktier.

U.1963.863Ø

Krav opstået før betalingsstandsning kunne ikke modregnes i likvidationsbos krav på erstatning.

U.1963.775H

Medlem af arbejdsløshedskasse, som havde krav på efterbetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, ansås med rette for slettet pga. kontingentrestance.

U.1963.716S

Ensidig tilbageholdelse af forpagtningsafgift gav ikke modregningsret over for bortforpagterens senere konkursbo.

U.1963.326H

A kunne ikke afvikle gæld til B ved modregning over for C. Ny indsigelse om forældelse ej tilfaldt fremsat.

U.1963.126H

Kommune kunne ikke modregne forfaldent skattebeløb i løn, så længe skattebeløbets betalingsfrist ikke var udløbet.

U.1961.612/2V

Udlæg kunne ikke foretages i beløb deponeret hos advokat pga. advokatens modregningsret.

U.1959.797/1V

Forudbetalt revisorhonorar kunne ikke tilbage-søges hos forpagter af revisionsvirksomhed, da forpagter i god tro havde afregnet honoraret ved ophøret af forpagtningen.

U.1959.627/1H

Ikke adgang til at modregne en gæld i tilgodehavende hos kreditors nære forretningsforbindelse.

U.1959.189/2S

Matros erstatningspligtig overfor rederi, der ikke kunne modregne i opsparing.

U.1958.1118H

Ikke godtgjort at betingelser for modregning var til stede. Udeladt.

U.1955.13H

Modregning med tilbagebetalingspligt overfor Revisionsudvalget i erstatningskrav for bortkomne effekter, taget i forvaring af frihedsbevægelsen.

U.1954.979H

Advokat, der undlod at indsætte inddrevne beløb på klientkonto, men modregnede dem i mellemværende med opdragsgivende advokat, tilpligtet tillige at afregne beløbet med fordringshaver.

U.1954.977/2H

Et af køber til sælger udstedt gælds-brev undergivet 20-årig forældelse, mens købers erstatningskrav pga. mangler forældedes efter 1908-loven, men kunne gøres gældende ved modregning.

U.1954.263H

Tinglyst pantekrav i fangst måtte respektere fradrag i provenue til betaling af tidligere leveret udrustning.

U.1953.854V

Bank kunne ikke modregne fordring på interessent i dennes konkursbo, der først efter konkursens indtræden erhvervede krav mod banken.

U.1953.87/2H

Køber af ejendom havde bevaret modregningsret over for sælger i ydelser iht. sælgerpantebrev, opkøbt af berigtigende advokat, der kendte et eventuelt erstatningskrav.

U.1952.245Ø

Advokat anset berettiget til at modregne salær, der ikke var debiteret, inden udpantning i klientkontoen.

U.1952.195/2Ø

Arbejdsgiver kunne modregne krav på tilbagebetaling af feriepenge i ansats krav på feriepenge

U.1950.803V

Ikke modregningsret overfor leverandør, anvist af sælger, i tilgodehavende hos sælger.

Kapitel 7

Inddrivelse

De foregående kapitler har vedrørt spørgsmålet, om myndigheden har et krav overfor borgeren. Når det således er konstateret, at en myndighed har et krav på en borger, er spørgsmålet herefter, hvordan dette krav kan opfyldes, herunder om det skal ske ved frivillighed eller ved tvang.

Ved inddrivelse forstås, at offentlige myndigheder tager skridt til at få skyldneren til at betale sin gæld. I første omgang sker det ved, at borgeren bliver anmodet om, at betale sin gæld. Har han ikke mulighed for at betale hele beløbet på én gang, skal forvaltningen og borgeren i fordragelighed nå til enighed om en fornuftig tilbagebetalingsordning. Lykkes dette ikke, kan forvaltningen ensidigt fastsætte en afdragsordning. Overholdes afdragsordningen ikke, kan forvaltningen sørge for, at der iværksættes tvangsmæssige foranstaltninger til at afvikle gælden. Eksempler på tvangsmæssige inddrivelsesskridt er lønindeholdelse og udpantning.

Først gennemgås hvad der forstås ved betalingsevne.

Ved inddrivelse af fordringer skal skyldnerens betalingsevne vurderes. Betalingsevnen skal derfor undersøges nærmere, og gennemgås først. Efter gennemgangen heraf er der en kort gennemgang af det solvensbegreb, som danner grundlag for afgørelser om gældssanering.

1. Betalingsevne

I SM O-79-97 er det slået fast, at en kommune er berettiget til at kræve hele det skyldige beløb tilbagebetalt på en gang hos en ansøger, der ved salget af sit hus fik et kontant overskud. Ligeledes vil en formue, som er umiddelbart omsættelig betyde, at gælden skal betales straks. Derimod skal der ske en vurdering af skyldnerens evne til at tilbagebetale beløbet, hvis han ikke indfrier sin gæld eller fremsætter et tilbud, som sikrer at restancen er afviklet inden for en rimelig tid.

Vurdering af en skyldners tilbagebetalingsevne er forskelligt fra spørgsmålet om hvem der hæfter for kravet. Det er modtageren af ydelsen, der hæfter for kravet. Det vil sige, at det er det rettighedssubjekt, der opfylder tildelingskriterierne for at modtage hjælp, der således hæfter for krav om betaling og tilbagebetaling, medmindre andet er angivet ved lov. Der er kun solidarisk ægtefællehæftelse, hvis det fremgår af loven. I den danske socialret er der ét eksempel i lovene, på solidarisk ægtefællehæftelse, nemlig i aktivlovens § 92, stk. 2, hvorefter ægtefæller hæfter solidarisk for

krav om tilbagebetaling for støtte efter § 34 til dækning af udgifter til renter og afdrag vedrørende ejerbolig samt andelsboliger.

Når det er fastlagt hvem, der hæfter for ydelser, skal skyldnerens tilbagebetalingsevne selvstændigt vurderes. Ved vurdering af tilbagebetalingsevnen kan der selvfølgelig ses på andre personers forhold end skyldnerens forhold, hvis dette fremgår af loven. Og det gør det. Bestemmelserne er næsten altid sålydende »hvad pågældende kan udrede uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til eget eller familiens underhold«.

Det skal derfor undersøges hvilke persongrupperes indtægter og udgifter, der indgår i vurdering af en skyldners tilbagebetalingsevne, herunder om ægtefællers, samleveres og børns økonomiske forhold skal indgå i vurderingen. Det relevante er at finde det rådighedsbeløb skyldneren skal efterlades til sine og familiens daglige fornødenheder. Beløb udover rådighedsbeløbet vil kunne kræves betalt som afdrag på gælden.

Praksis har imidlertid vist, at opgørelsen af en skyldners tilbagebetalingsevne er forskellig afhængigt om der er tale om et socialt krav eller et ikke-socialt krav. Ved ikke-sociale krav skal der udarbejdes et budget med udgangspunkt i hele familiens indtægter og udgifter, jf. UfR 1991.449 V og 1994.370 V. Det betyder, at både en ægtefælles, en samlevers og børns indtægter indgår i budgettet og tilsvarende indgår ægtefællens, samleverens og barnets udgifter i budgettet. Derimod skal der ved sociale krav kun tages udgangspunkt i skyldnerens og en eventuel ægtefælles indtægter og udgifter ved fastlæggelsen af tilbagebetalingsevnen. Det betyder, at hverken en samlevers, jf. SM O-32-96 eller et barns, jf. SM O-34-88 og SM O-126-95, indtægter skal indgå i vurderingen, men udgifter til børn skal i et vist omfang dækkes af børnetilskud, børnebidrag og børnefamilieydelsen ved udarbejdelse af budgettet.

SM O-32-96, hvorefter der ikke var hjemmel til at lade en samlevers forhold indgå ved vurderingen af ansøgerens tilbagebetalingsevne, fordi der ikke er gensidig forsørgelsespligt mellem samlevende¹.

SM O-34-88. Børnetilskud, børnebidrag og børnefamilieydelse kunne ikke indgå i opgørelsen af indtægten hos en kvinde ved vurderingen af hendes betalingsevne i henhold til bistandslovens § 27, stk. 1. Derimod måtte der ved skønnet over betalingsevnen tages hensyn til, at udgifter, der vedrørte børnenes behov, i et vist omfang var dækket af de omhandlede sociale ydelser til børnene.

1. Henrik Nielsen har i en kritisk kommentar i Pantefogeden nr. 1 1996 side 4 til 6 spurgt om afgørelsen er i strid med gældende ret. Henrik Nielsen henviser til UfR 1994 side 370, hvorefter landsretten fandt, at et samlevende par er en familie efter lov om inddrivelse af underholdsbidrag § 6, stk. 1, hvorefter der skal »overlades ham det nødvendige til eget og familiens underhold«. Denne fortolkning har Ankestyrelsen imidlertid ikke fulgt i SM O-32-96 ved vurdering af tilbagebetalingsevnen ved krav efter bistandsloven – trods det forhold, at hjemlen i begge situationer er enslydende. Henrik Nielsen har videre fundet, at retten givetvis har skelet til afgørelser truffet om rådighedsbeløb ved gældssaneringsager.

1. Betalingsevne

SM O-126-95. Ansøger, der var enlig og havde 1 barn, søgte om økonomisk hjælp til bl.a. briller, fysioterapi, rygtæning og transport hertil. Ankestyrelsen fandt ikke, at børnebidrag og børnetilskud skulle medtages som indtægt ved den økonomiske behovsvurdering, når der var tale om udgifter, der ikke relaterede sig direkte til barnets behov.

Det er almindeligt antaget, at børnetilskud, børnebidrag og børnefamilieydelse ydes til de merudgifter, der er ved børns forsørgelse. Det er endvidere almindeligt antaget, at ydelserne normalt ikke dækker de reelle udgifter ved forsørgelse af et barn.

I det omfang andre personers forhold end skyldnerens har betydning for vurdering af tilbagebetalingsevnen er det et spørgsmål om det har nogen betydning, at ægtefællen eller samleveren er »rig« eller »fattig«. Eller med andre ord om ægtefællens forhold har en negativ eller positiv indflydelse på skyldnerens tilbagebetalingsevne. Det må antages, at ægtefællens eller samleverens forhold kun spiller en rolle, hvor skyldneren har en forpligtelse overfor ægtefællen eller samleveren, altså i de situationer, hvor ægtefællen er »fattig«, altså alene en negativ indflydelse. Derimod vil det ikke kunne påvirke skyldnerens betalingsevne positivt, hvis ægtefællen er »rig«, idet der i så fald indirekte ville være tale om solidarisk ægtefællehæftelse.

Hvis den, der skylder det offentlige et beløb ikke magter at betale det hele på en gang, skal der fastsættes en betalingsordning. Reglerne om betalingsordninger er i aktivlovens § 95, og reglerne gælder ikke kun for tilbagebetalingskrav, men også for betaling af serviceydelser, jf. servicelovens § 120, hvorefter fastsættelse af betalingsordning og inddrivelse sker efter reglerne i aktivloven. I SM O-12-83 har Socialministeriet udtalt, at tilbagebetalingskrav skal gennemføres ved en betalingsordning, der fastsættes af myndigheden under hensyn til, hvad pågældende kan udrede uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til pågældendes underhold. Det kan således aldrig komme på tale at indgå en *aftale* med skyldneren. Derimod skal myndigheden helt på egne hånd træffe den afgørelse, der er den rigtige i situationen. Heri ligger, at der skal tages hensyn til samtlige aspekter vedrørende den pågældendes økonomiske forhold. Betalingsordningen kan løbende ændres i lyset af den pågældendes ændrede økonomiske forhold. Ordningen kan således til enhver tid gøres strengere, hvis pågældende får midler til rådighed.

De principper, der er i aktivloven for fastsættelse af betalingsordning for tilbagebetalingskrav, finder i et stort omfang tilsvarende anvendelse ved tilbagebetaling efter de øvrige sociale love. Fastsættelse af betalingsordning for restancer vedrørende serviceydelser² afviger i et mindre omfang fra fastsættelsen af betalingsordning for tilbage-

2. I øvrigt kan det anføres, at opkrævningen af lån til invalidebiler er omtalt i Socialministeriets vejledning af 5. marts 1998 om støtte til hjælpemidler, biler, boligindretning mv. Pkt. 81, hvorefter ansøgerens økonomiske forhold ikke har betydning for lånets størrelse, men for, hvor stor en del af lånet der skal tilbagebetales. Ved lån til bil til befordring af barn, anvendes barnets indkomstgrundlag. Desuden er det kun den berettigedes personlige indkomst, der lægges til grund. En eventuel ægtefælles eller samlevers indkomstforhold er således uden betydning ved fastsættelsen af indkomstgrundlaget.

betalingskrav, idet afdragene som minimum i størrelse bør svare til betalingen for den løbende serviceydelse.

Generelt kan man om tilbagebetalingsordningerne sige, at de skal fastsættes under hensyn til, hvad pågældende kan udrede uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til eget eller familiens underhold. Denne vurdering tager udgangspunkt i kommunale retningslinier for rådighedsbeløb – den sociale standard. Der er tale om et niveau, som man ikke kan kræve skyldneren skal leve under. Beløbets størrelse svarer nogenlunde til udbetalingen af kontanthjælpen før bruttoficeringen³. Et tilsvarende niveau lægges til grund af skifteretterne i forbindelse med fastsættelse af dividende i gældssaneringsagerne.

Der skal tages individuelle hensyn til skyldneren. Det giver ikke mening at fastsætte en betalingsordning, som medfører, at skyldneren mister motivationen til at få afviklet gælden. Kommunen bør ved fastsættelse af betalingsordningen udarbejde et budget med henblik på at få et overblik over den pågældendes betalingsevne. Indtægter som arbejdsindtægt, dagpenge, erstatning for løbende ydelser, underhaltsbidrag, formueafkast, fri kost og bolig skal indgå i budgettet. Udgifter som husleje⁴, el og varme, fagligt kontingent, radio og tv-licens, telefon, forsikringer, børnepasning, arbejdstøj, transport og eventuelt afdrag på lån skal ligeledes indgå i budgettet. Udgifter til bil kan accepteres, hvis bilen er nødvendig for transport til og fra arbejdspladsen, fx hvor der ikke er transportmuligheder. I budgettet skal tillige tages højde for skyldnerens eventuelle forsørgerpligter overfor ægtefælle, samlever eller børn. Derimod skal skyldnerens eventuelle samlevers forhold ikke indgå i den samlede bedømmelse af skyldnerens betalingsevne, jf. SM O-32-96, hvorefter der ikke var hjemmel til at lade en samlevers forhold indgå ved vurderingen af ansøgerens tilbagebetalingsevne, fordi der ikke er gensidig forsørgelsespligt mellem samlevende. Ligeledes kan der heller ikke stilles krav om, at skyldneren foretager en låneomlægning, jf. SM O-94-95 og SM O-95-95.

SM O-36-96. Det forhold, at ansøger var kontanthjælpsmodtager, udelukkendes ikke i sig selv, at han var omfattet af reglen i bistandslovens § 27. Der kunne således fastsættes en tilbagebetalingsordning under forudsætning af, at han selv og familien ikke ville komme til at mangle det nødvendige til eget og familiens underhold. Ved vurderingen af tilbagebetalings-evnen var der ikke hjemmel til at anlægge en mildere trangsvurdering, fordi ansøgeren modtog

3. SM O-36-96, hvorefter en kontanthjælpsmodtager ansås for at have en tilbagebetalingsevne. Desuden SM P-16-96, hvorefter der kunne ske inddrivelse i førtidspension for tilbagebetalingspligtig kontanthjælp.
4. Rimelige boligudgifter kan medtages i budgettet, hvad enten der er tale om leje eller terminsudgifter. Ved rimelig lejebolig forstås efter praksis en bolig omfattende maksimalt 1 værelse mere end antallet i husstanden med en standard og husleje svarende til almenlystigt boligbyggeri. Se endvidere Bygge- og Boligstyrelsens vejledning nr. 196 af 16. november 1994 pkt. 8. Ved rimelig ejerbolig tages der udgangspunkt i nettoboligudgiften, som skal svare nogenlunde til den gennemsnitlige husleje i en lejebolig i almenlystigt boligbyggeri svarende til familiens størrelse.

2. Lønindeholdelse. Budget – indtægter – udgifter

kontanthjælp. Spørgsmålet blev indbragt for domstolene, jf. UfR 1999.1700, hvor Højesteret udtalte, at der med lovændringen i 1993 blev indført mulighed for at fastsætte en tilbagebetalingsordning med hjemmel i bistandslovens § 27, stk. 1. Denne bestemmelse måtte fortolkes således, at der kun kunne fastsættes en tilbagebetalingsordning, såfremt den pågældende havde et væsentligt større rådighedsbeløb end kontanthjælpsmodtagere i almindelighed. Selv om der i kontanthjælpsmodtagerens budget burde have været medregnet enkelte yderligere udgiftsposter, var der efter en samlet vurdering ikke fornødent grundlag for at tilsidesætte det skøn, som kommunen havde udøvet i medført af § 27, stk. 1, med hensyn til betalingsevnen (dissens)⁵. Sagen blev derfor hjemvist til fortsat behandling ved fogedretten. Sagen er tillige offentliggjort i **SM O-47-99**.

UfR 1999.1847: A, der havde forsørgerpligt overfor et barn, som han ikke boede sammen med, modtog kontanthjælp omfattende et forsørgertillæg på ca. 2.300 kr. Han betalte ikke det løbende børnebidrag på 742 kr. pr. måned og bidrog i det hele ikke til barnets forsørgelse. Kommunen ønskede i kontanthjælpen at indeholde et beløb på 2.300 kr. pr. måned til dækning af løbende bidragsforpligtelser og bidragsrestancer. Efter § 5 i lov om inddrivelse af underholdsbidrag kan der for såvel løbende forpligtelser som restancer foretages indeholdelse også i kontanthjælp, men indeholdelse kan kun ske i det omfang, den pågældende har et væsentligt større rådighedsbeløb end kontanthjælpsmodtagere i almindelighed. Dette havde A allerede i kraft af forsørgertillægget sammenholdt med hans manglende bidrag til barnets forsørgelse, og der kunne derfor i hvert fald – som bestemt af landsretten – ske indeholdelse af et beløb på 742 kr. pr. måned svarende til det løbende bidrag. Der var efter de foreliggende oplysninger ikke tilstrækkeligt grundlag for at afgøre, hvilket rådighedsbeløb forsørgertillægget derudover tilførte A, og om hans rådighedsbeløb i øvrigt – som følge af f.eks. en meget lav boligudgift – var væsentlig større, end hvad kontanthjælpsmodtagere i almindelighed disponerer over.

Der kan endvidere hentes vejledning i vurderinger af tilbagebetalingsevnen i de afgørelser, der vedrører formuens betydning for retten til kontanthjælp. I **SM O-86-93** blev det fastslået, at en ægtefælles kapitalpension på 25.500, som kunne realiseres, således at der kom 7.174 kr. til udbetaling, ikke var til hinder for retten til kontanthjælp. Derimod vil en formue i form af let omsættelige obligationer i højere grad udelukke muligheden for at kunne få kontanthjælp, jf. **SM O-96-93**. Ligeledes vil en formue i form af en pensionsopsparing på 750.000 kr. kunne kræves realiseret, uanset at opsparingen kun kunne realiseres med tab, jf. **SM O-97-95**.

2. Lønindeholdelse. Budget – indtægter – udgifter

Det følger af kildeskattelovens § 73, stk. 3, 3. pkt., at der ved lønindeholdelse skal overlades skatteyderen det nødvendige til eget og familiens underhold. Heri ligger, at

5. Landsretten havde fundet, at efter udformningen af den daværende bistandslovs §§ 27 og 37 må loven forstås således, at tilbagebetaling kun kan kræves, når betalingsevnen overstiger, hvad der svarer til kontanthjælp, og efter forarbejderne til ændringsloven af 1993 er der ikke tilstrækkeligt grundlag for at antage, at bruttoficieringen skulle medføre en ændring heri. Se kritisk kommentar til Ankestyrelsens praksis i Jurainformation nr. 3 1999 side 12 ff: Er kontanthjælpsniveau en relevant indikator for betalingsevnen? af Betina Lemann og Nina v. Hielmcrone.

der forinden lønindeholdelse iværksættes skal foretages en vurdering af, om skyldneren og dennes familie overlades det nødvendige til familiens underhold. Indeholdes der med mere end 15%, følger det af kildeskattelovens § 73, stk. 3, 4. pkt., at myndighederne i hvert enkelt tilfælde skal have sikre oplysninger om, at der overlades skatteyderen de nødvendige midler.

Rådighedsbeløb

Det er nødvendigt i hver enkelt sag at foretage en vurdering af familiens økonomi – herunder opgøre indtægter og udgifter. Herudover skal der i beregningen indgå et rådighedsbeløb, som familien skal have til kost, tøj, fornøjelser mv. Rådighedsbeløbets størrelse kan ikke beregnes efter en fast takst, men må bero på en konkret vurdering i hver enkelt sag. Ved vurderingen af rådighedsbeløbet kan der tages udgangspunkt i den praksis, der er på gældssanerings- og eftergivelsesområdet. Dette indebærer blandt andet, at rådighedsbeløbets størrelse bør ses i sammenhæng med det samlede budget. Særlige hensyn kan gøre det nødvendigt, at der fastsættes et højere rådighedsbeløb til et eller flere af familiens medlemmer. Eksempelvis sygdom, lettere eller sværere handicap, ekstra læsehjælp mv.

2.1 Ikke-socialretlige krav

Hvem er omfattet af »familie«

Som nævnt fremgår det af kildeskattelovens § 73, at der ved lønindeholdelse skal overlades skyldneren det nødvendige til eget og familiens underhold. Med baggrund heri medtages en ægtefælles, en samlevers og barnets indtægter og udgifter i forbindelse med vurderingen af betalingsevnen, når der er tale om ikke-socialretlige krav. Denne praksis er fastslået i en sag om løntilbageholdelse efter lov om inddrivelse af underholdsbidrag, hvor Vestre Landsret afsagde kendelse om, at samleverens indtægter og udgifter skulle medtages i betalingsevnevurderingen, jfr. UfR 91.449 VL. Vedrørende hjemmeboende børn over 18 år må det bero på en konkret vurdering, hvorvidt disses indtægter skal medtages ved beregningen af betalingsevnen, når der er tale om ikke-socialretlige krav. Udgangspunktet er, at hvis den hjemmeboende over 18 år bidrager til husholdningen, skal indtægten medregnes ved beregningen af betalings-evnen. Medregnes indtægten, skal der tillige afsættes et rådighedsbeløb til personen over 18 år. Medregnes indtægten ikke, afsættes der heller ikke rådighedsbeløb.

Børnefamilieydelse, børnetilskud og børnebidrag medtages på indtægtssiden, og udgifter vedrørende børnene medtages på udgiftssiden, når der er tale om ikke-socialretlige krav. Samtidig skal der i betalingsevnevurderingen afsættes et rimeligt rådighedsbeløb til børnene. Rådighedsbeløbet må fastsættes efter en konkret vurdering af barnets/børnenes behov i den enkelte sag.

2.2 Socialretlige krav

I sager, hvor Det Sociale Ankenævn er klageinstans må der ikke opstilles et fælles budget for skyldneren, samleveren og børnene ved vurdering af, om skyldneren kan afdrage på gælden uden at mangle det nødvendige til eget eller familiens underhold. Der må således opstilles et budget for skyldneren og en eventuel ægtefælle. I SM P-39-96 og SM O-21-98 skulle der som udgangspunkt ske en lighedeling af ansøgerens og samleverens og ægtefællens udgifter til bolig, og for så vidt angår relationen til samleveren også en lighedeling vedrørende varme, el, forsikring og telefon mm. Derimod fandt Ankestyrelsen i SM O-9-97, at kommunen var berettiget til at fravige udgangspunktet om en lighedeling af boligudgiften mellem ansøger og hendes samlever. Kommunen havde ud fra en skønsmæssig vurdering fastsat nettoboligudgiften til 4.000 kr., som en almindelig og gennemsnitlig boligudgift ud fra ansøgerens indtægtsniveau (arbejdsløshedsdagpenge). Ankestyrelsen lagde vægt på, at der var tale om en høj boligudgift (24.000 kr. Månedligt), og at der var betydelige forskelle mellem ansøger og hendes samlevers indtægter.

Overførselsindkomster til børn tilkommer børnene, men udbetalingen sker til forældrene. Beløbene må ikke medregnes som indtægt i skyldnerens budget, idet ydelsen tilkommer barnet. Det betyder, at børnebidrag, børnefamilieydelse og ordinært, ekstra og særligt børnetilskud medregnes ikke som en indtægt for skyldneren i sociale krav. Det gælder uanset om der er tale om fælles eller særbørn. Men ydelserne anvendes til dækning af udgifter vedrørende barnet, herunder til institutionsbetaling, privat skole, fritidsaktivitet og evt. underhold. Det vil altså sige, at hvis indtægterne er mindre end udgifterne vedrørende barnet anerkendes kun restudgifterne vedrørende daginstitution, fritidsordning og pasning.

SM O-34-88. Børnetilskud, børnebidrag og børnefamilieydelse kunne ikke indgå i opgørelsen af indtægten hos en kvinde ved vurderingen af hendes betalingsevne. Derimod måtte der ved skønnet over betalingsevnen tages hensyn til, at udgifter, der vedrørte børnenes behov, i et vist omfang var dækket af de omhandlede sociale ydelser.

SM O-126-96. Ankestyrelsen fandt ved den økonomiske behovsvurdering, at børnebidrag ikke skulle medtages som indtægt, når der ikke var tale om udgifter, der kunne henføres direkte til det pågældende barns behov, samt at børnefamilieydelse ikke indgik ved beregningen af ydelser efter den sociale lovgivning. Dette gjaldt uanset om der var tale om egne børn eller om særbørn.

SM O-128-96. Der var ikke hjemmel til at lade børnefamilieydelsen indgå i vurderingen af, om der var grundlag for at fastsætte en afdragsordning.

2.3 Poster i budgettet

Indtægter

Det er nettoudbetalingen – altså beløbet efter skat og arbejdsmarkedsbidrag – der ind-

Kapitel 7. Inddrivelse

går i vurderingen af betalingsevnen. Det er både erhvervsindtægter⁶, overførselsindkomster⁷, pension⁸ og andre indkomster⁹, der skal medregnes i budgettet. Derimod må invaliditetsbeløbet ikke medtages som indtægt, men skal dække udgifter til det pågældende handicap.

Udgifter

I forbindelse med betalingsevnevurderingen skal rimelige og nødvendige faste udgifter medregnes.

Rimelige udgifter er udgifter, der står i forhold til familiens størrelse samt økonomiske forhold.

Boligudgifter¹⁰

Skønnes det, at udgiften til bolig ikke er realistisk i forhold til familiens størrelse og økonomiske formåen, må familien have rimelig tid til at finde en anden bolig. Man accepterer som udgangspunkt følgende udgifter:

Nettoudgift til lejebolig (boligsikring fratrækkes),
terminsydelser,
ejendomsskatter,
nødvendige forsikringer (lovpligtig brand-, hus- og grundejerforsikring),
el, varme, gas og vand,
afdrag på boligindskudslån til nuværende bolig.
Udgifter til sommerhus eller lign. accepteres ikke som nødvendige.

6. Lønmodtagerindkomst, honorarer, overskud af selvstændig virksomhed.
7. Dagpenge ved sygdom og arbejdsløshed, kontanthjælp, efterløn, men næppe løbende erstatningsydelser på grund af personskade.
8. Førtidspension, tjenestemandspension, folkepension, private pensionsordninger.
9. Ægtefællebidrag, statens uddannelsesstøtte, renteindtægter og udbytte.
10. SM O-42-99. Det var de faktiske boligudgifter, der skulle lægges til grund ved vurderingen af om en fastsat betalingsordning kunne opretholdes. Der blev herved lagt vægt på, at det krævede hjemmel at lægge en fiktiv huslejeudgift til grund ved opretholdelse af en tilbagebetalingsordning, hvorved afdragene blev forfaldne og kunne inddrives efter reglerne om inddrivelse af personlige skatter. Ansøger havde modtaget hjælp til terminsudgifter med et samlet beløb på i alt 280.328 kr. Ankestyrelsen fandt, at ansøger på baggrund af de økonomiske oplysninger, som forelå i januar 1998, og som var lagt til grund ved nævnets afgørelse, herunder den ændrede skatteansættelse, ikke havde haft en betalingsevne, som havde kunnet give grundlag for opretholdelse af nogen betalingsordning fra februar 1998. Ankestyrelsen lagde herved de faktiske boligudgifter til grund. Ankestyrelsen fandt, at det krævede hjemmel at lægge en fiktiv huslejeudgift til grund for opretholdelse af en betalingsordning, hvorved afdragene blev forfaldne og kunne inddrives efter reglerne om inddrivelse af personlige skatter. Ankestyrelsen tiltrådte således nævnets afgørelse, hvorefter der med virkning fra 1. februar 1998 for tiden ikke var mulighed for at afvikle tilbagebetalingspligtig terminshjælp til det offentlige.

Eventuel lejeindtægter skal fradrages i boligudgiften, ligesom hjemmeboende børn over 18 år som udgangspunkt bør bidrage til boligudgifterne. Det kan accepteres, at hjemmeboende børn ikke bidrager ved sygdom, uddannelse eller når den 18-årige er helt uden eller meget lille indtægt.

Udgifter til transport

Hovedreglen er, at der anerkendes transport mellem hjem og arbejdssted med billigste offentlige transportmiddel, når befordring er nødvendig. Skiftende arbejdspladser, skifteholdsarbejde kan vanskeliggøre brugen af offentlige transportmidler. Udgifter til bil accepteres som udgangspunkt kun, hvis bilen er nødvendig for beskæftigelsen (benzinudgifter kun for transport til og fra arbejde) eller til transport på grund af handicap eller lignende. Det er skyldneren, der skal godtgøre at der er et reelt behov for bil. Anerkender myndigheden at egen bil er nødvendig, skal udgifter til afdrag, forsikring, vægtafgift samt nødvendig vedligeholdelse tillige anerkendes.

Forsikringer

Husstands-, indbo-, familie- og ulykkesforsikringer samt eventuelt nødvendige bilforsikringer accepteres som udgangspunkt. Udgifter til frivillige livs- og pensionsordninger accepteres som udgangspunkt ikke.

Gæld

Afvikling af gæld må som udgangspunkt ikke udelukke betaling af restancer til det offentlige.

Gæld stiftet før gælden til det offentlige er opstået

Afdrag på en sådan gæld anerkendes med den faktiske ydelse. Det er en betingelse, at gældsforpligtelsen har et rimeligt formål og var rimelig sammenholdt med indtægtsforholdene og at forpligtelsen er overholdt. Gældsposten anerkendes længst indtil den skulle være betalt efter den indgåede kontrakt.

Gæld stiftet efter gælden til det offentlige er opstået

Afdrag på sådanne gældsposter anerkendes som hovedregel ikke.

Afdrag på lån til f.eks. sædvanligt indbo, jf. rpl. § 509 og studielån accepteres som udgangspunkt.

Afdrag til eksempelvis kontokort, luksusprægede genstande eller andre kreditorer accepteres som udgangspunkt ikke.

Fagforeninger

Løbende betaling af fagforeningskontingent og A-kasse accepteres som udgangspunkt.

Børnepasning

Daginstitution, dagpleje og lignende accepteres.

Udgifter til efterskole eller privatskole kan efter omstændighederne accepteres. Det må vurderes, om der er særlige hensyn til børnene, der begrundet udgiften.

Øvrige udgifter

Tv-licens,

telefonabonnement (ikke samtaler),

nødvendige medicinudgifter, briller mv. accepteres, mens udgifter til kost, tøj og fornøjelser skal afholdes af rådighedsbeløbet.

Hvis der er usikkerhed i forbindelse med vurderingen af, om skyldneren og familien overlades det nødvendige til familiens underhold, må beregningsgrundlaget fremsendes til skatteyderen til partshøring, jf. nærmere herom Told•Skat cirkulære 1996-7 om sagsbehandling i forbindelse med afgørelser om lønindeholdelse.

Indtægtsændringer. Ny betalingsordning

Indtægtsændringer kan forekomme i såvel opad- som nedadgående retning. Sker der ændringer i skyldnerens indtægtsforhold efter indgåelse af en frivillig afdragsordning, er det et spørgsmål, om dette betyder, at der skal fastsættes en ny betalingsordning. Såfremt det forventes, eller der opstår mulighed for, at skyldneren indenfor afdragsperioden vil få en større indtægt eller vil få færre udgifter, skal afdragene fra dette tidspunkt forhøjes. Det kan fx være i forbindelse med afslutning af en uddannelse, eller at den pågældende kommer i arbejde. Færre udgifter kan skyldes, at anden gæld er afviklet, flytning til en billigere bolig eller at udgifterne til børnene bliver mindre.

Der er næppe tvivl om, at der ved en nedgang i indtægten bør etableres en ny ordning, der er realistisk i forhold til den aktuelle indtjening. Skyldnerens rådighedsbeløb må ikke komme under et beløb, der svarer til den sociale standard. Derimod er det lidt vanskeligere, hvordan man skal forholde sig, hvis skyldneren tjener mere end forudsat ved fastsættelsen af betalingsordningen. Men det må nok antages, at større stigninger i indtægten medfører, at der skal fastsættes en ny betalingsordning. Myndigheden bør i forbindelse med en fastsættelse af en betalingsordning oplyse, at en vis stigning i indtægten medfører, at afdraget bliver sat i vejret. Stigningen i afdragets størrelse bør dog aldrig være mere end nettolønstigningen og normalt heller ikke af samme størrelse, idet der bør overlades skyldneren en vis del af lønforhøjelsen til fri rådighed.

Betalingsevne i gældssaneringsager

Der er grund til at have et vist øje til det niveau, der lægges til grund i gældssaneringsager, idet skyldnere, der har gæld efter den sociale lovgivning, og som ikke er gældssanerede, ikke bør stilles dårligere end gældssanerede. Til yderligere belysning af en

skyldners betalingsevne kan der således henvises til reglerne om gældssanering, hvorefter beslutning om der skal ske gældssanering eller ej bygger på et særligt solvensbegreb. Ved begrebet insolvens forstås dels, at skyldnerens passiver overstiger værdien af hans aktiver, dels at skyldneren ikke er i stand til at dække sine forpligtelser, efterhånden som de forfalder. I relation til gældssanering er der tale om et særligt kvalificeret insolvens-begreb, som ikke alene er knyttet til øjeblikket, men også omfatter de kommende år. Ægtefællens forhold kan derudover have en betydning.

Skyldnerens aktiver og sandsynlige indtægter i de kommende år skal være klart utilstrækkelige til at dække hans gæld. Bedømmelsen skal ske ved at sammenholde skyldnerens aktuelle indtægter og hans formodede fremtidige indtægter med de nødvendige udgifter og størrelsen af gælden. På aktivsiden kan følgende medtages: Alle værdier pågældende har, herunder tilbagekøbsværdi af livsforsikringer, opsparingsordninger, beløb ved realisation af ikke nødvendige aktiver, ventende arv og eventuelle lønstigninger. På passivsiden skal der tages hensyn til boligudgifter, børne- og ægtefællebidrag, underhold og muligvis udgifter til bil. Vurderingen af aktiverne og passiverne skal vurderes indenfor en tidshorisont af ca. 5 år. Det kan som udgangspunkt ikke kræves, at ægtefællen eller samleveren realiserer sine aktiver eller optager lån i disse, for at skyldneren kan få gældssanering.

3. Eftergivelse

Eftergivelse af gæld til det offentlige forudsætter en hjemmel. Der er ikke hjemmel til at eftergive gæld vedrørende underholdsbidrag i de tilfælde og i det omfang, det offentlige i medfør af aktivlovens § 97, stk. 2 er indtrådt i retten til bidrag, jf. SM O-18-85. Men i børnetilskudsloven er der derimod i § 21 hjemmel til at eftergive forskudsvis udbetalt bidrag. Der kan ikke af børnetilskudslovens § 21 udledes en pligt for kommunerne til i alle tilfælde at tage sager om inddrivelse op til overvejelse med henblik på eftergivelse. Der kan heller ikke udledes en ret til eftergivelse med tilbagevirkende kraft i tilfælde, hvor en bidragsskyldig har indgået en frivillig aftale om afdrag på bidragsgæld, uanset om den bidragsskyldige på et tidligere tidspunkt end ansøgningen måtte have opfyldt betingelserne for eftergivelse, jf. SM B-6-91.

SM B-2-95. Børnetilskudslovens § 21 kunne anvendes overfor en ægtefælle, der hensat i uskiftet bo efter den bidragsskyldiges død.

Det er en betingelse for eftergivelse af forskudsvis udbetalte bidrag, at den bidragsskyldige ikke vil kunne betale det skyldige beløb uden at komme til at mangle, hvad der må anses for nødvendigt til eget eller familiens underhold. Hvis denne betingelse er opfyldt skal forskudsvis udbetalte bidrag, som ikke er tilbagebetalt af den bidragsskyldige, eftergives, når der ikke i det sidste år forskudsvis er udbetalt bidrag eller når

den bidragsskyldige har været indsat i institutioner under Kriminalforsorgen i udbetalingsperioden.

4. Tvangsinddrivelse

Når det offentlige ikke ved frivillige midler kan inddrive sit tilgodehavende, må det ske ved tvang. Inddrivelse kan forekomme ved udpantning og ved lønindeholdelse.

At udpantning kan danne grundlag for tvangsinddrivelse fremgår af retsplejelovens § 478, stk. 2. Udtrykket udpantning er et ældre udtryk for udlæg. Ved udlæg forstås, at kreditor opnår en sikkerhedsret i skyldnerens aktiver. Det betyder, at skyldneren ikke frit kan råde over dette aktiv. I forbindelse med foretagelse af udlægget fastsætter fogeden samtidig en afdragsordning. Hvis afdragsordningen ikke overholdes, vil det aktiv, der er foretaget udlæg i, kunne tvangsrealiseres og provenuet kan udbetales til kreditor.

Der er i de enkelte sociale love ofte fastsat en adgang til at foretage udpantning og lønindeholdelse for tilgodehavender.

Adgangen til at foretage udlæg efter de sociale love er henlagt til de kommunale pante-fogeder¹¹, og foretages således ikke i fogedretten. Dette er en praktisk og effektiv løsning, men der er ikke de samme retssikkerhedsmæssige garantier for skyldneren, som når udlæg foretages i fogedretten.

Når det offentlige har den særlige »nemme« adgang til at få beløb inddrevet ved tvang, er det således vigtigt, at det offentlige viser stor omhu og kun fremsender krav til inddrivelse, som med sikkerhed består, og som først er forsøgt inddrevet af frivillighedens vej, herunder ved anvendelse af sædvanlig rykkerprocedure. Nedenfor gennemgås de tre love, der har betydning for det offentliges inddrivelse af gæld. Det er underholdsinddrivelsesloven, skatteinddrivelsesloven og kildeskattelovens regel om løntilbageholdelse.

a) Underholdsinddrivelsesloven¹²

Denne lov indeholder både adgang til at foretage udlæg og til at foretage løntilbageholdelse. Det er samtidigt den lov, der har de mest vidtgående beføjelser i relation til, hvor meget der kan inddrives i. Loven gælder kun for inddrivelse af underholdsbidrag til barn, ægtefælle eller en uden for ægteskab besvangret kvinde, såfremt bidraget tjener til fyldestgørelse af en i dansk lov hjemlet underholdsforpligtelse. Inddrivelsen

11. Jf. lovene om fremgangsmåden ved inddrivelse af skatter og underholdsbidrag.

12. Jf. Lov nr. 150 af 24. april 1963 om inddrivelse af underholdsbidrag som senest ændret ved lov nr. 399 af 6. juni 1991 om omlægning af regler om tilkendelse af førtidspension, refusions-satser og ankestrukturen mv.

er ikke begrænset af nogen fast beløbsgrænse. Der er heller ikke grænser for hvilke indtægter, der kan ske løntilbageholdelse¹³ i. Den eneste begrænsning er således lovens transgbeneficium, som indebærer, at skyldneren skal efterlades det nødvendige til eget og familiens underhold.

Ifølge loven kan bidraget inddrives ved tilbageholdelse i skyldnerens løn, herunder provision, tantieme, gratiale og feriegodtgørelse. Tilbageholdelse kan ligeledes kræves i pension, uanset om pensionen udredes af en offentlig eller privat kasse. På samme måde kan tilbageholdelse kræves i andre periodiske ydelser fra offentlige kasser, i understøttelse samt i renter af båndlagte kapitaler. Bidraget kan endvidere inddrives ved udlæg i skyldnerens ejendele.

Efter lovens § 23 a, kan afgørelser, der træffes af kommunalbestyrelsen, indbringes for det sociale ankenævn, mens afgørelser om udpantning og lønindeholdelse, skal påklages til fogedretten.

b) Skatteinddrivelsesloven¹⁴

Fordringer, der ikke inddrives efter underholdsinddrivelsesloven, kan inddrives efter skatteinddrivelsesloven, hvis der i den enkelte sociale lov er hjemlet udpantningsret eller er en henvisning til fremgangsmåden ved inddrivelse af personlige skatter. Loven gælder således for inddrivelse af skatter, afgifter, bøder og andre ydelser, der opkræves eller inddrives af det offentlige, og som i lovgivningen er tillagt udpantningsret. Der kan således også inddrives gæld efter de sociale love, både restancer for betaling af serviceydelser og tilbagebetalingskrav. Således inddrives langt størstedelen af de sociale fordringer, som ikke kan inddrives efter underholdsinddrivelsesloven, efter skatteinddrivelsesloven.

Efter lovens § 5 foretages udlæg efter reglerne i retsplejelovens kapitler 45-47, hvorefter udlæg ikke kan foretages i en række forsørgelsesydelser, herunder løn.

Se dog nærmere under kildeskattelovens regler om løntilbageholdelse. Ankemulighederne er behandlet under kildeskatteloven nedenfor.

c) Kildeskattelovens regel om løntilbageholdelse

Som supplement til adgangen til at foretage udlæg efter skatteinddrivelsesloven er der i § 73 i kildeskatteloven mulighed for, at der kan foretages løntilbageholdelse. Løntilbageholdelse er en ret for en offentlig myndighed til at pålægge en arbejdsgiver at tilbageholde løn til en ansat og herefter betale beløbet til den pågældende myndighed.

13. Jf. UfR 1970.498 H og UfR 1988.755 Ø.

14. Jf. lov nr. 278 af 26. maj 1976 om fremgangsmåden ved inddrivelse af skatter og afgifter, som senest ændret ved lov nr. 1082 af 20. december 1995 om ændring af lov for Færøerne om rettens pleje, lov om rettens pleje i Grønland og forskellige andre lovbestemmelser om procesbevillinger.

Kapitel 7. Inddrivelse

Inddrivelse i form af løntilbageholdelse kan højst udgøre 20% af lønudbetalingen efter fradrag af skat. Ved løntilbageholdelse mellem 15 og 20% kan der kun foretages løntilbageholdelse, hvis skattevæsenet har sikkerhed for, at transgbeneficiet er overholdt. Løntilbageholdelse er ikke betinget af, at der forgæves har været forsøgt foretaget udlæg efter anden lovgivning. Løntilbageholdelse kan ske i ethvert krav på løn mv., der endnu ikke er udbetalt på det tidspunkt, hvor arbejdsgiveren pålægges indeholdelsespligt. Udover løn kan der også foretages indeholdelse i pensioner, eller andre lignende understøttelser, der betales af det offentlige. Ifølge UfR 1988 side 755 kunne skattemyndighedernes pålæg om løntilbageholdelse under behandling af en gældssaneringssag ikke omstødes efter konkurslovens §§ 72 og 74, jf. § 221, da løntilbageholdelse ikke var omfattet af § 72 og § 74, og da forarbejderne til gældssaneringsloven ikke gav grundlag for at anvende omstødelsesreglerne i videre omfang end ved konkurs og tvangsakkord.

Af Told- og Skattestyrelsens cirkulære nr. 35 af 10. februar 1994 fremgår det, at der som udgangspunkt fortsat efter 1. januar 1994 ikke bør foretages løntilbageholdelse for restancer i kontanthjælp. Fra 1. januar 1994 er der sket en bruttoficering¹⁵ af de fleste af aktivlovens ydelser. I tilfælde, hvor udbetalingen af kontanthjælp efter bruttoprincippet fører til en betalingsevne, fx hvor kontanthjælpsmodtageren har ingen eller kun beskedne boligudgifter, har indtægt ud over kontanthjælpen, eller hvor kontanthjælpsmodtageren på grund af fremført underskud har fået frikort, således at der ikke skal betales løbende A-skat, herunder indregnet restskat, vil der dog kunne foretages løntilbageholdelse.

5. Klageveje

Udgangspunktet er, at den myndighed, der er klageinstans i forhold til afgørelsen vedrørende betalingskravet, også er klageinstans i forhold til afgørelsen om lønindeholdelse. Såfremt spørgsmålet drejer sig om fortolkning af kildeskattelovens § 73, er Told- og Skattestyrelsen imidlertid klageinstans.

Afgørelser om løntilbageholdelse kan både indbringes for fogedretten og det administrative klagesystem. Hvilken myndighed, der er rette klageinstans afhænger af indsigelsens karakter. Det betyder, at nogle indsigelser skal indbringes for det administrative klagesystem og andre for fogedretten.

15. Ved bruttoficering forstås, at ydelsen er gjort skattepligtig, hvilket den ikke var tidligere. Ydelsen er samtidig blevet større, da der nu skal betales skat af beløbet.

SM O-42-80. Afgørelser efter bistandslovens § 27, stk. 1 og § 7, stk. 2 kan indbringes for det sociale ankenævn. Derimod kan afgørelser efter kildeskattelovens § 73 i forbindelse med inddrivelsen indbringes for den lokale told- og skatteregion. Ifølge SM'en kan afgørelser indbringes for det sociale ankenævn. Det vil sige, at det sociale ankenævn kan tage stilling til såvel spørgsmålet om, hvorvidt der inden tvangsinddrivelsen er udfoldet tilstrækkelige bestræbelser for at gennemføre en frivillig betalingsordning, som til kommunalbestyrelsens skøn over betalingsevnen.

Klager over de inddrivelsesskridt, der foretages af pantefogeden, kan indbringes for fogedretten¹⁶.

6. Sammenfatning

Sammenfattende kan man om den tvangsmæssige inddrivelse sige, at den er meget uoverskuelig, idet inddrivelse af gæld sker efter tre forskellige love, hvor inddrivelsesskridtene er vidt forskellige, og endelig er klagevejene vanskelige at overskue.

Det er således svært for både skyldner og myndighed at finde ud af, hvordan inddrivelse skal finde sted. Det betyder endvidere, at det udviklede klagesystem er medvirkende til at udvikle forskellige standarder for, hvad det vil sige, at skyldneren skal efterlades, hvad der er nødvendigt til eget og familiens underhold. På denne baggrund vil det rigtige være at samle inddrivelsesmåderne i et system.

7. Domsoversigt

Tilbagebetalingsevne

U.1999.1700H

Kommunen havde hjemmel til at kræve bistandshjælp med tilbagebetalingspligt tilbagebetalt.

U.1999.1847H

Lønindeholdelse i kontanthjælp for udlagte børnebidrag

Lønindeholdelse

U.1998.1709V

Pålæg om lønindeholdelse afbryder ikke forældelsesfristen efter 1908-loven.

U.1998.542Ø

Indsigelse mod grundlag for lønindeholdelsespålæg og udlæg for skattekrav.

U.1994.370V

Beslutning om lønindeholdelse efter § 6 i lov om inddrivelse af underholdsbidrag godkendt.

U.1991.449V

Løntilbageholdelse efter lov om inddrivelse af underholdsbidrag.

U.1987.755/2H

Ikke hjemmel til omstødelse af lønindeholdelse efter konkurslovens §§ 72 og 74.

16. Lønindeholdelse for skyldig gæld efter den sociale lovgivning kan påklages til kommunalbestyrelsen og det sociale ankenævn. Lønindeholdelse for skyldig moms, told, og skatterestancer, kan påklages til den lokale told- og skatteregion samt til Told- og Skattestyrelsen. Endelig kan lønindeholdelse for studiegæld påklages til Hypotekbanken og Finansministeriet.

Kapitel 7. Inddrivelse

U.1983.252Ø

Opgørelse af et skattekrav ved stadfæstelse af tvangsakkord i konkurs efter lønindeholdelse iværksat efter konkursen.

U.1982.672V

Krav om løntilbageholdelse for medarbejder hos skyldner under betalingsstandsning ansås ikke stiftet med tilsynets samtykke.

U.1977.346/2V

Ej hjemmel til at indbringe indsigelser mod løn-tilbageholdelsespålæg til dækning af skyldig skat for fogedretten.

U.1975.150H

Finansministeriets skøn om A-skattetræk for provisionslønnen salgsrepræsentant ikke tilsidesat. Prøvelsesret. Udpantningens gennemførelse.

U.1974.192H

USA-borger bosat 2 år i Danmark havde haft sådan tilknytning til Danmark, at der var hjemmel til at udfærdige og gennemtvinge bidragsresolution om bidrag til hustru i USA.

U.1968.339/1V

Arbejdsgiver, som var pålagt lønindeholdelse for underholdsbidrag, kunne anfægte pålæggets lovlighed.

U.1957.442Ø

Udpantning for skat kunne ske i optjent endnu ikke udbetalt løn, også hvor der kan ske løn-tilbageholdelse.

U.1952.294/2H

Fisker kunne ikke pålægges at indeholde skatterestance i ansat fiskers løn

Inddrivelsesloven

U.1958.975Ø

Afsoning af underholdsbidrag ikke udelukket ved forgæves udpantning.

U.1958.1256Ø

Hensættelse til afsoning af bidrag kunne også ske for mere end 1 år gamle bidrag. Ikke pligt til at afskrive på de yngste bidrag.

U.1959.570/1Ø

Politiets nægtelse af pas til løsladt med bidragsrestance godkendt.

U.1960.669V

Ej hjemmel til at kræve kaution af bidragspligtig, som ved afrejse til udlandet ikke havde til hensigt at emigrere.

U.1961.471Ø

Udpantning for underholdsbidrag i pantebrev beroende her i landet uanset mandens ophold i USA.

U.1961.846/3Ø

Rettidig begæring om afsoning af underholdsbidrag fremmet.

U.1961.942/4

Bidragspligtig burde have været løsladt ved klage til amtet over politimesters afsoningsdekret. Ej hjemmel til at give politimesterens kære opsættende virkning.

U.1963.610

Frasepareret hustru tilpligtet at udlevere pantebrev håndpantset ved mandens afrejse til udlandet til sikkerhed for underholdsbidrag til barn.

U.1965.17H

Kaution efter § 22 i lov nr. 133 af 7/5 1937 for bidragspligtig omfattede også en senere forhøjelse af bidragene.

U.1966.186Ø

Afsoningsdekret over bidragspligtig for skyldige underholdsbidrag til fraskilt hustru stadfæstet som lovligt.

U.1967.386

Begæring om udpantning for underholdsbidrag afvist, da forretningen ej var blevet fremmet med tilbørlig hurtighed.

U.1965.538Ø

Adgangen til at iværksætte afsoning af bidragsrestance anset for bortfaldet pga. inddrivelses-sagens forløb.

U.1991.449V

Løntilbageholdelse efter lov om inddrivelse af underholdsbidrag.

U.1991.605Ø

Civil retssag om børnebidrag uden om inddrivelsesloven.

U.1994.370V

Beslutning om lønindeholdelse efter § 6 i lov om inddrivelse af underholdsbidrag godkendt.

U.1999.889V

Inddragelse af pas på grund af bidragsrestance forudsætter kommunalbestyrelsens afgørelse.

§ 8 i bistandsloven, nu aktivlovens §97

U.1984.97H

Bistandslovens § 8, stk.2, antoges alene at omfatte afkald på rettigheder i henhold til en bestående bidragspligt.

U.1981.901Ø

Vedr. kommunes adgang til at inddrive børne- og hustrubidrag.

U.1979.447Ø

Ved forskudsvis betaling af hustrubidrag var kommune umiddelbart indtrådt i kravet mod M, uanset M's modregning i god tro over for H.

Litteraturliste

- Lin Adrian, Peter Blume, Agnete Weis Bentzon, Peter Christensen, Lars Goldschmidt, Jens Vested-Hansen, Mette Hartlev, Kirsten Ketscher, Ulf Kjellerup og Vibeke Vindeløv: Ret og Privatisering, 1995
- Ankestyrelsen: Ankestyrelsens praksis, social bistand, 1999
- Ankestyrelsen: Ankestyrelsens praksis, social pension, 1999
- Ankestyrelsen: Ankestyrelsens praksis, sygedagpenge, 1999
- Ankestyrelsen: Ankestyrelsens praksis, arbejdsskadeforsikring, 1999
- Kristian Andenæs og Leif O. Olsen: Socialrett II, 1990
- Poul Andersen: Offentligretligt erstatnings ansvar 1938
- Bo Antonsen, Grethe Buss og Anne Lind Madsen: Kommenteret bistandslov, 1993
- Henrik Bang: Socialret. Kompendium, 1978
- Peter Blume, Kirsten Ketscher og Sten Rønsholdt (red): Liv Arbejde og Forvaltning, 1995
- Betænkning om ændring af reglerne om forældelse af gældsfordringer (nr. 174), 1957
- Betænkning om Statens og kommuners erstatningsansvar (nr. 214), 1959
- Betænkning om renteloven (nr. 1161), 1989
- Ville Budtz og Jørgen Lund: Den Sociale Styrelseslov m.fl. 1992
- EF-Karnov, 1993
- Asger Friis og Ole Behn: Arbejdsskadeforsikringsloven, 1984
- Asger Friis og Ole Behn: Arbejdsskadeforsikringsloven, 1984, 2. kommenterede udgave ved Ole Behn og Viggo Bertram, 1995
- Hans Gammeltoft-Hansen, Jon Andersen, Kaj Larsen og Karsten Loiborg: Forvaltningsret, 1994
- Bernhard Gomard: Obligationsretten i en nøddeskal, hæfte 1-3
- A. Grathe: Pengefordringer, 1992
- Jørgen Graversen: Tilbagebetaling af sociale ydelser, 1979
- Claus Gulmann og Karsten Hagel-Sørensen: EF-ret, 1990
- Erik Jappe: Kontanthjælps Håndbogen '96, 7. reviderede udgave, 1995
- Harald Jørgensen: Studier over det offentlige fattigvæsens historiske udvikling i Danmark i det 19. århundrede, 1940
- Kirsten Ketscher: Offentlig Børnepasning i retlig belysning, 1990
- Kirsten Ketscher, Jytte Lindgård og Ruth Nielsen (red): Den sociale dimension i kvindeligt perspektiv, 1995
- Kirsten Ketscher: Socialret, Almindelige principper, 1998

- Mikael Kielberg og Jan Spangenberg: Socialrettens almindelige del
Anders Vinding Kruse: Restitutioner, 1950
R. Lolle: Socialreformen i en nøddeskal, 1936
Uffe Vesthy Madsen: Revalideringsbistand, 1983
Uffe Vesthy Madsen: Kommuners handlepligt og indbyrdes refusionspligt i henhold til bistandsloven, 1994
Uffe Vesthy Madsen og Erland Knudsen: Kommenteret pensionslov, 1985
Mogens Munch: Renteloven (med kommentarer), 1983
Jens Møller: Erstatningsansvarsloven, 3. udgave 1993
Ruth Nielsen: EF-arbejdsret, 1989
Nordisk Administrativt Forbund: Folkestyre & forvaltning, 1994
Nils Nygaard og Gudrun Holgersen, Trygderett, Lovforståelse – analysemetode og begreb, 1996
P. J. Pedersen m.fl.: Socialreformen i korte træk, 1936
Retfærd nr. 14: Socialret, 1980
Retfærd nr. 29: Forsørgelse, 1985
Karsten Revsbech: Nyere tendenser i dansk forvaltningsretlig teori, 1992
Alf Ross: Om ret og retfærdighed, 1953
Willy Samuelsen og Jørgen Fuglsang-Nielsen: Sociale fordringer, 1988
Lis Sejr og Jens Vedsted-Hansen: Anke og genoptagelse i principielle sociale sager, 1990
Lis Sejr (red): Socialretlige hjørner 1990-1995, 1995
Henning Skovgaard: Offentlige myndigheders erstatningsansvar, 1983
Max Sørensen: Statsforfatningsret, 1969
Henry Ussing: Obligationsretten, almindelig del, 1967
Jens Vedsted-Hansen, Opholdsret og forsørgelse, 1997
Knud Vilby: Fattig i Danmark, 1978
Ole-Erik Øie: Trygderetten og dens Rettsanvendelse, 1994

Administrative afgørelser

SM A-20-99 82
SM A-13-00 71, 73
SM A-25-00 73

SM B-12-76 198
SM B-3-77 198
SM B-1-89 147
SM B-2-89 119, 130
SM B-1-91 200
SM B-2-91 118
SM B-1-92 201
SM B-2-92 168
SM B-3-92 129, 130
SM B-2-94 119, 129
SM B-6-94 194
SM B-8-94 118, 119, 130
SM B-9-94 195
SM B-2-95 217
SM B-3-95 197, 200
SM B-3-96 177
SM B-6-96 118
SM B-7-96 130
SM B-8-96 118
SM B-11-96 163
SM B-12-96 118
SM B-3-97 118, 119
SM B-8-97 116, 129
SM B-9-97 118
SM B-2-98 129
SM B-1-99 118
SM B-3-99 29
SM B-3-00 118
SM B-4-00 118

SM D-19-99 128

SM O-25-79 134
SM O-42-79 65
SM O-24-80 68
SM O-42-80 221
SM O-48-80 75
SM O-11-82 73
SM O-3-83 66
SM O-12-83 209
SM O-2-84 81
SM O-55-84 74

SM O-10-85 64
SM O-102-85 85
SM O-1-86 187
SM O-24-86 108, 112
SM O-71-86 64
SM O-78-86 80
SM O-80-86 179
SM O-43-87 62
SM O-65-87 162
SM O-12-88 64
SM O-14-88 178
SM O-24-88 108
SM O-34-88 208, 213
SM O-39-88 60
SM O-66-88 182, 183
SM O-88-88 66, 113
SM O-1-89 61
SM O-13-89 62, 65
SM O-14-89 72
SM O-25-89 103
SM O-53-89 67
SM O-3-90 159
SM O-15-90 67
SM O-19-90 82
SM O-36-90 51
SM O-55-90 74
SM O-17-91 125
SM O-5-92 56
SM O-12-92 65
SM O-15-92 27, 51
SM O-43-92 71
SM O-2-93 57
SM O-12-93 76
SM O-13-93 76
SM O-41-93 25, 54, 187
SM O-43-93 125, 126, 188
SM O-85-93 108, 167
SM O-86-93 211
SM O-87-93 65
SM O-88-93 72
SM O-96-93 65, 211
SM O-99-93 72
SM O-103-93 67
SM O-104-93 68
SM O-114-93 133
SM O-8-94 26, 55

Administrative afgørelser

SM O-20-94 26, 55
SM O-43-94 17
SM O-51-94 75
SM O-52-94 153, 158
SM O-70-94 76
SM O-86-94 57, 134, 142
SM O-89-94 187
SM O-104-94 104
SM O-115-94 187
SM O-117-94 24
SM O-129-94 76
SM O-8-95 70
SM O-11-95 82
SM O-20-95 67
SM O-57-95 65
SM O-71-95 160
SM O-82-95 153
SM O-93-95 134
SM O-94-95 210
SM O-95-95 210
SM O-97-95 211
SM O-118-95 177
SM O-126-95 208, 209
SM O-2-96 113
SM O-7-96 71, 126
SM O-8-96 81
SM O-25-96 124
SM O-32-96 28, 208, 210
SM O-36-96 188, 210
SM O-50-96 80
SM O-56-96 25
SM O-86-96 146, 156
SM O-95-96 71
SM O-121-96 67
SM O-122-96 113
SM O-126-96 213
SM O-127-96 64
SM O-128-96 213
SM O-138-96 61
SM O-148-96 113
SM O-152-96 52
SM O-6-97 66
SM O-9-97 213
SM O-18-97 62
SM O-32-97 126
SM O-58-97 24
SM O-75-97 156
SM O-76-97 62
SM O-77-97 126
SM O-79-97 207
SM O-80-97 80
SM O-112-97 127
SM O-127-97 161, 162
SM O-129-97 198

SM O-130-97 195
SM O-140-97 24
SM O-141-97 125
SM O-156-97 104
SM O-21-98 213
SM O-28-98 82
SM O-90-98 71
SM O-91-98 111
SM O-9-99 76
SM O-18-99 178
SM O-22-99 81
SM O-42-99 214
SM O-46-99 162
SM O-47-99 211
SM O-55-99 65

SM P-7-76 132
SM P-4-82 132
SM P-1-84 109
SM P-4-84 127
SM P-4-85 109
SM P-3-87 114
SM P-8-87 77
SM P-16-87 69
SM P-23-87 68
SM P-6-88 115
SM P-14-88 27, 53
SM P-24-88 115
SM P-19-89 131
SM P-9-91 190
SM P-2-92 190
SM P-5-92 131
SM P-10-92 127
SM P-15-94 163
SM P-11-95 108
SM P-12-95 115
SM P-26-95 85
SM P-31-95 118
SM P-1-96 61, 77
SM P-7-96 85
SM P-16-96 210
SM P-38-96 85
SM P-39-96 213
SM P-47-96 156
SM P-26-97 118
SM P-1-98 182
SM P-12-98 135
SM P-20-98 183

SM U-21-87 196
SM U-9-89 108, 115, 179, 196
SM U-8-96 148
SM U-13-97 131, 153

Folketingets Ombudsmands Beretning

FOB 1978.649 *147*
FOB 1981 side 82 *106*
FOB 1982 side 243 *106*
FOB 1982 side 252 *112*
FOB 1983 side 281 *106*
FOB 1984.177 *109*
FOB 1984.185 *115*
FOB 1986.40 *117*
FOB 1987 side 185 *113*

FOB 1987 side 201 *17*
FOB 1987.185 *85*
FOB 1988.39 *85*
FOB 1989 side 122 *110*
FOB 1989 side 220 *106*
FOB for året 1993 side 247 ff *27*
FOB 1994 side 318 *164*
FOB 1994 side 321 *164*

Domstolsafgørelser

UfR. 1899.311 H 98
UfR. 1905.246 106
UfR. 1911.536 121
UfR. 1927.475 154
UfR. 1930.365 152
UfR. 1930.547 97
UfR. 1931.821 152
UfR. 1933.5 158
UfR. 1937.1157 121
UfR. 1940.190 161
UfR. 1940.1029 185, 186
UfR. 1944.348 124
UfR. 1944.543 178
UfR. 1952.599 152
UfR. 1952.947H 98
UfR. 1953.222H 123
UfR. 1954.486 H 184
UfR. 1954.977 188
UfR. 1955.13 H 28, 180
UfR. 1959.258 146, 163
UfR. 1959.321 84
UfR. 1961.139 H 167
UfR. 1961.280 Ø 23
UfR. 1962.570 148
UfR. 1962.570 Ø 150
UfR. 1962.758 105
UfR. 1963.775 H 178
UfR. 1965.474 184
UfR. 1966.750 V 123
UfR. 1966.908 Ø 185
UfR. 1968.361 145
UfR. 1970.498 H 219
UfR. 1970.711 97
UfR. 1970.711 Ø 105
UfR. 1973.607 Ø 105
UfR. 1973.939 177
UfR. 1976.717 22
UfR. 1977.366 V 107
UfR. 1977.401 Ø 184
UfR. 1977.880 199
UfR. 1978.718 V 177
UfR. 1978.908 184
UfR. 1978.908 H 85
UfR. 1979.447 199
UfR. 1980.107 134
UfR. 1981.901 179, 199

UfR. 1981.901 Ø 200
UfR. 1981.1067 Ø 124
UfR. 1982.24 H 28, 180
UfR. 1982.580 152
UfR. 1982.580 H 111
UfR. 1983.291 185
UfR. 1983.623 V 157, 162
UfR. 1983.1117 Ø 61
UfR. 1984.97 H 200
UfR. 1984.841 V 123
UfR. 1984.896 Ø 124
UfR. 1985.522 H 27, 50
UfR. 1985.619 H 57, 134
UfR. 1985.1099 156
UfR. 1986.212 V 179, 200
UfR. 1986.393 V 105
UfR. 1987.707 V 123
UfR. 1988.157 H 122
UfR. 1988.755 220
UfR. 1988.755 Ø 219
UfR. 1988.937 156
UfR. 1988.1017 113, 115
UfR. 1988.1019 120
UfR. 1989.4 156
UfR. 1989.172 Ø 161
UfR. 1989.935 V 124
UfR. 1989.1108 H 143
UfR. 1990.214 V 145
UfR. 1991.126 V 26, 55, 56
UfR. 1991.449 200
UfR. 1991.449 V 200, 208, 212
UfR. 1991.723 V 119
UfR. 1992.498 V 179, 200
UfR. 1992.504 113
UfR. 1992.504 V 116
UfR. 1992.575 154
UfR. 1992.615 H 122
UfR. 1992.619 H 107
UfR. 1992.695 H 84, 107
UfR. 1992.967 57
UfR. 1992.967 H 142
UfR. 1993.404 177
UfR. 1993.749 H 165
UfR. 1993.804 177
UfR. 1993.871 V 184
UfR. 1994.370 200, 208

Domstolsafgørelser

UfR. 1994.370 V 200, 208
UfR. 1995.396 Ø 183
UfR. 1996.594 153, 159
UfR. 1996.1183 166
UfR. 1996.1183 H 153, 159
UfR. 1996.1212 V 27
UfR. 1996.1608 H 52
UfR. 1996.12176 184
UfR. 1997.342 Ø 158
UfR. 1997.495 Ø 146
UfR. 1997.1467 178
UfR. 1997.1467 Ø 180
UfR. 1997.1633 H 155, 156
UfR. 1997.1659 148, 149

UfR. 1997.1693 167
UfR. 1997.1693 H 153, 159
UfR. 1998.170 Ø 166
UfR. 1998.638 V 114
UfR. 1998.753 V 156
UfR. 1998.1095 Ø 157
UfR. 1998.1709 V 158
UfR. 1998.1754 Ø 130
UfR. 1999.541 Ø 149
UfR. 1999.697 Ø 154
UfR. 1999.1847 211
UfR. 2000.19 H 148, 150
UfR. 2000.1700 188
UfR. 2000.1847 188

Stikordsregister

1908-loven *141, 144*
forældelsesfrist *145*

Afbryde *153*
Afbrydelse *157*
Afdrag på boligindskudslån *214*
Afdragsordning *207*
Afgørelseskompetencen *24*
Afskrevet sig sit forørgelsesgrundlag *70*
Aftalt modregning *197*
Aftægtsydelse *144*
Afviklingsmodne *182*
Aktivloven *14*
    Uforsvarlig økonomi *63*
Ambi-sag *98*
Analytisk hjælpemiddel *21*
Anmeldelsesfrist *150*
Arbejdsformidlingen *70*
Arbejdsløshedsdagpenge *190*
Arbejdsløshedsforsikring *15*
Arbejdsmarkedsfonde *198*
Arbejdssophør *69*
Arbejdssophør i udlandet *71*
Arbejdsskade *78*
    anmeldelse *151*
    tilbagesøgning *153*
Arbejdsskadesikring *15*
Arbejdsskadesikringsloven *150*

Barselsorlov *72*
Beboerindskudslån *193*
Behandlingsmangler *20*
Bekendtgørelser *16*
Beskyttelsesprincippet *33*
Betalingsevne *207*
Betalingsordning *209*
Betalingsprincip *32*
Bevis *20*
Bevisbyrde *102*
Bidrag *199*
Bidragsresolution *199*
Boligindretning *25*
Boligindskudslån *81*
Boligsikring *193*
Boligudgifter *214*

Boligyldelse *193*
Bortfalder *160*
Briller *216*
Børnebidrag *14, 208, 209*
Børnefamilieydelse *15, 208, 209*
Børneopsparing *76*
Børnepasning *216*
Børnetilskud *14, 119, 208, 209*
Børneydelser *14*

Cirkulærer *16*

Daginstitutionsbetaling *26, 194*
Daginstitutionsophold *25*
Danske Lov 5-14-4 *141, 142*
Delpension *14*
Depositum *193*
Dialogprincippet *32*
Dobbeltforsørgelse *77, 84, 190*
    børnebidrag *85*
    forsørgelsesydelse *85*
    fortsæt *86*
    grov uagtsomhed *86*
Dødsfald *184*

Efterbetaling *132*
    ulovbestemt *132*
Eftergivelse *217*
    børnetilskudsloven *217*
Efterprøvelse *102*
Ejendomsskatte *214*
Ekspotabilitetsprincippet *17*
El, varme, gas og vand *214*
Enlig *118*
    fælles bopæl *118*
    gifte personer *118*
    hver sin bopæl *118*
    ugifte *118*
Erstatning for skade *144*
Erstatning fra staten til ofre for forbrydelser *78*
Erstatningsansvar *78*
Erstatningsansvarsloven *150*
EU-regler *17*
EU-retlige principper *15*

- Fagforeninger 215
Fagkundskab 20
Faktisk vildfarelse 96
Faktum 20
Fejludbetaling 87
    administrative fejl 89
    børnebidrag 88
    dagpenge 88
    edb-fejl 89
    erstatninger 88
    feriepenge 88
    flytning 88
    gevinster 88
    helbredsændringer 88
    indtægtsændringer 88
    kontrolforanstaltninger ikke overholdt 89
    lovændringer 89
    merarbejde 88
    overskydende skat 88
    pensioner 88
    renter 88
    samlivsændringer 88
    ægtefællebidrag 88
    årsager til 88
Feriepenge 184
Forbud mod kreditorforfølgning 32
Forfaldne afdrag 161
Forfaldstid 178, 182
Forfaldstidspunktet 142
Forholdets natur 16
Formue 207
Forordning 1408/71 18
Forsikringer 215
Forsømmelse 116
Forsørgerbegreber 31
    den privatretlige 31
    husstandsprincippet 31
    individualprincippet 31
    offentligretlige forsørgelsespligt 31
Fortolkning 16
    indskrænkende 16
    modsætningsvist 16
    subjektiv 16
    udvidende 16
Forudbetaling af leje 193
Forældelse 141
    aktiveringsydelse 146
    arbejdsløshedsdagpenge 146
    arbejdsskader 147
    boligstøtte 146
    børnetilskudsloven 163
    børneydelser 146
    delpension 146
    efterbetaling 146
    efterlevelsespension 156
    kontanthjælp 146
    løbende ydelser 146
    pensionsloven 163
    refusionskrav 158
    sygedagpenge 146
    tilbagebetalingskrav 161
    tilbagebetalingspligt 162
    underholdsbidrag 146
Forældelsesfrist 153
    særligt retsgrundlag 145
Forældelsesregler 152
Frist 154
Fristreglerne 152
Generelle forældelsesregler 141
Genoptagelsesfrist 150
Gensidighed 178
God tro 102
Grundloven 16
Gæld 215
Handicapretlige grundprincipper 32
Handle- og betalingsforpligtelsen 24
Hensynsprincippet 33
Hjemmel 15, 16
Hjælpeforanstaltninger 24
Hovedfordring 176
Hovedkrav 178, 179
Hovedmanden 179
Hurtighedsprincippet 32
Hustrubidraget 186
Hæftelse 25, 49
    boligstøtteloven 53
    børnetilskud 53
    pensionsloven 27, 52
    serviceydelser 25, 54
    terminshjælp 51
    tilbagebetaling 26
Ikke-socialretlige krav 212
Inddrivelse 207
Inddrivelsesskridt 221
Individualprincip 22, 51
Indkomsbortfaldsprincippet 32
Indskud 193
Indtrædelsesret 183, 198, 199
    aktivloven 198
    arbejdsmarkedsbidrag 198
    bidrag 201
    børnetilskudsloven 200, 201
    overskydende skat 198, 200
    serviceloven 198
Indtægter 213

Stikordsregister

Institutionsrefusion 153
Integrationsprincippet 33

Kildeskatteloven 219
Klageveje 220
Klar retsvildfarelse 96
Kollektiv arbejdsstrid 60, 73
Kommunal ydelse 181
Kompensationsprincippet 33
Kompetence 23
Konnekse krav 178, 185
    børnetilskud 189
    kantonhjælp 188
    pension 188
Kantonhjælp 182, 188, 190
Kantonhjælpsmodtager 210
Kantonhjælpsudvalget af 1994 19
Kortere tid 75, 76
Kost 216
Kreditor- og debitorbeføjelser 28
Kursus 72

Leveomkostninger 87
Lex posterior 16
Lex specialis 16
Lex superior 16
Ligebehandlingsprincippet 17
Ligestilling 52
Ligestillings-/ligebehandlingprincippet 32
Likviditetsmæssige problemer 59, 74
Livrente 144
Loven 16
Lovregel 16
Lønindeholdelse 211
Lån 74

Magtfordrejning 16
Medicinudgifter 216
Metodemangler 20
Mod bedre vidende 60, 120, 121
    aktivloven og serviceloven 124
    arbejdsskadesikring 130
    boligstøtteleven 131
    børnetilskud 129
    delpensionsloven 128
    pensionsloven 127
    sygedagpengeloven 128
Modkrav 176, 178, 179
Modregneren 179
Modregning 28, 175
    aktivloven 189
    arbejdsskader 195
    boligstøtte 192
    børnefamilieydelse 193

børnetilskud 195
delpension 191
gensidighed 178
lovbestemt 175, 189, 196
sammenfatning 196
serviceloven 189
sygedagpenge 191
ulovbestemt 175, 178
Modtageren 110
Momstilgodehavende 182
Myndighedsansvar 103
Myndighedskompetence 23

National ret 16
Nettoudgift til lejebolig 214
Nødvendige forsikringer 214

Obligationer 211
Offentligretlig forsørgelsespligt 22, 50
Omsorgsforsørgelse 13
Ond tro 102
Opgivelse af arbejde 69
Opholdskommune 24
Ophævelse af et læreforhold 70
Ophørt med aktivering 60
Oplysningspligt 110, 111
    boligstøtteleven 117
    børnefamilieydelse 119
    børnetilskud 117
    delpensionsloven 116
    pensionsloven 114
    sygedagpengeloven 116
Opsagt et arbejde 60
Orlovsydelser 24
Overlevelsesrente 144
Overskydende skat 182

Pantesikring 83
Passivitet 141, 164
Passivitetsbetragtning 153
Pengeforsørgelse 14
Pension 14, 144, 182
    tilbagesøgning 153
Pensionsloven 189
Pensionsopsparing 211
Personkreds 15, 19, 30
Personligt tillæg 77, 81
Plejhjemsoophold 25
Principper 12
Pro rata temporis-princippet 17
Provisions aflønning 74
Prøvelsesbegrænsning 20
Prøvelseshæmmende faktorer 20

- Renter 198
Restancer 209
Restitution 98
Resultatmangler 20
Rets- og skønsp princip 15
Retsfølgning 190
Retsprincippet 19
Retssikkerhedsloven 12
Retsvildfarelse 85
Retsvirkningslovens § 25 50
Rettighedssubjekt 15, 21, 207
    barnet 21
    biologiske forældre 21
    den handicappede 21
    enkelte familiemedlem 21
    familien 21
    forældremyndighedsindehaveren 21
    personen 21
    ægtefæller 21
Revalideringsydelse 83
Rådighedsbeløb 210, 212, 216
- Sagkundskab 20
Sagsomkostninger 186
Samme formål 80
Samme tidsrum 80
Sammenlægningsprincippet 17
Sektoransvarlighedsprincippet 33
Selvforsørgelsesprincippet 32
Selvforsørgende 67
Serviceydelser
    beskyttet bolig 54
    dag- og døgnophold 54
    dagcenter 54
    daghjem 54
    daginstitution 54
    døgnophold 54
    forsorgshjem 54
    fysiske handicap 54
    Hjemmel for betaling 54
    hjælpemidler 54
    husly 54
    invalidet 54
    klubtilbud 54
    midlertidig hjemmehjælp 54
    plejehjem 54
    psykiske handicap 54
Sikringsprincippet 32
Skatteinddrivelsesloven 219
Skattelettelse for 194
Skøn under regel 17
Skønspincippet 19
Social administration 11
Sociale hensyn 183
- Sociale pengeydelser 11
Sociale serviceydelser 11
Socialretlige krav 213
Socialretlige principper 31
Socialt bedrageri 134
Solidarisk ægtefælleansvar 50
Solidarisk ægtefællehæftelse 28, 207
Specielle forældelsesregler 158
Statslig ydelse 181
Statslige myndigheder 180
Statusprincippet 32
Stiftelse
    betalingskrav for serviceydelser 142
    efterreguleringskrav 142
    erhvervssygdomme 143
    erstatningskrav 142
    refusionskrav 142
    tilbagebetalingskrav for ydelser modtaget med rette 142
    tilbagebetalingskrav for ydelser modtaget med urette 142
Stiftelsestidspunkt 56, 133, 142
Suspension 153, 154
    hudlidelse 156
    personskade 144
Svarpligt 112
Sygedagpenge 14, 190
Sædvaner 16
Særlige aflønningsformer 74
- Telefonabonnement 216
Terminshjælp 81
Terminsydelser 214
Tidsrammen 76
Tilbagebetaling 87
    aktivloven 26, 59
    beløbet er modtaget med urette 49
    condictio in debiti 90
    fakultativ 57
    lovbestemt 99, 108
    lovbestemte regler 87
    mod bedre vidende 87
    modtaget beløbet med rette 49
    obligatorisk 57, 82, 90
    ond tro 95
    oplysningspligt 87
    personligt tillæg 68
    ulovbestemt 90, 105
    ulovbestemte regler 87
    boligindskud 82
    boligindskudslån 59
    dobbeltforsørgelsesgrundsætningen 59
    erstatning 78
    fast ejendom 82

Stikordsregister

- modtaget med rette 59
- pensionsloven 59
- samme formål 78
- samme tidsrum 78
- terminshjælp 59
- terminsudgifter 82
- underholdsbidrag 78
- Tilbagebetalingserklæring 62
- Tilbagebetalingsevne 28, 207, 208, 209
  - arbejdsindtægt 210
  - arbejdstøj 210
  - bolig 210
  - børnepasning 210
  - dagpenge 210
  - el 210
  - erstatning 210
  - fagligt kontingent 210
  - formueafkast 210
  - forsikringer 210
  - fri kost 210
  - husleje 210
  - ikke-socialt krav 208
  - indtægter 210
  - lån 210
  - radio og tv-licens 210
  - rådighedsbeløbet 208
  - socialt krav 208
  - telefon 210
  - transport 210
  - udgifter 210
  - underholdsbidrag 210
  - varme 210
- Tilbagebetalingskrav 193
- Tilbagebetalingspligt
  - ophævelse 71
  - periode 71
- Tilbagebetalingsprincippet 32
- Tilbagesøgningskrav 152
- Tildeling 19
- Tildelingskriterier 15
- Tildelingsregler 30
- Trangsbeneficium 178, 185
- Trangsbestemte sociale ydelser 78
- Trangsprincip 32
- Tv-licens 216
- Tvangsinddrivelse 218
- Udførelse af arbejde 144
- Udgifter 214
- Udgifter til sommerhus 214
- Udgifter til transport 215
- Udjævnelige 178
- Udjævnelighed 183
- Udmåling 19
- Udmålingsregler 15, 30
- Uforsigtig adfærd 65
- Uforsvarlig forbrug 64
- Uforsvarlighed 59
- Uklar retsvildfarelse 95
- Ulovbestemte regel 84
- Umiddelbart omsættelig 207
- Underholdsbidrag 144, 199
- Underholdsinddrivelsesloven 218
- Underholdsregel 96
- Underretning om tilbagebetalingspligt 61
  - gyldighedsbetingelse 61